

SOUBORNÉ INFORMACE

Ročník 2005

Informace o regionech, městech a obcích

Kód publikace:13-5305-05

Pardubice
prosinec 2005
Č. j. 7/2005

Demografický, sociální a ekonomický vývoj Pardubického kraje v letech 2000 až 2004

Zpracoval: ČSÚ, Krajská reprezentace Pardubice
Ředitel: Ing. Veronika Tichá

Kontaktní osoba: Ing. Lenka Kuprová, RNDr. Petr Dědič
Telefon: 466 743 434, 461 541 129
E-mail: lenka.kuprova@czso.cz, petr.dedic@czso.cz

Český statistický úřad, Krajská reprezentace Pardubice

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na Internetu:

WWW.CZSO.CZ

Internetové stránky ČSÚ, Krajské reprezentace Pardubice naleznete na adrese:

www.pardubice.czso.cz

Demographic, Social and Economic Development of the Pardubický Region in 2000-2004

Comprehensive characteristics of development of the region in 2000-2004 based on results of statistical surveys. Regional and district comparisons, selected indicators on administrative districts of municipalities with extended powers. Completed with charts and cartograms.

ISBN 80-250-1195-X

© Český statistický úřad, Krajská reprezentace Pardubice, 2005

ZÁKLADNÍ TENDENCE VÝVOJE KRAJE

Cílem autorů předkládané publikace je **na základě dostupných regionálních statistických dat** zhodnotit stav a vývoj Pardubického kraje v hlavních sledovaných oblastech – demografické, sociální, ekonomické a oblasti životního prostředí. Pozornost je přitom zaměřena na posouzení hlavních tendencí ve vztahu k celorepublikovému trendu, hodnoceno je i postavení kraje v rámci mezikrajského srovnání, posuzována je také míra rozdílnosti uvnitř kraje.

V **oblasti demografie** byl sledován stav a pohyb obyvatel, věková struktura, rodinný stav a vzdělanost. Počet obyvatel kraje dlouhodobě klesá, a to nejen v důsledku převahy počtu zemřelých nad narozenými (trvale od roku 1994), ale od roku 2001 i vlivem záporného migračního salda. Mírný nárůst počtu narozených dětí v posledním období souvisí s tím, že se do věku nejvyšší plodnosti dostaly silné populační ročníky žen narozených v sedmdesátých letech. Stejně jako v ostatních regionech se i v Pardubickém kraji projevuje zřetelný trend populačního stárnutí, který se bude neustále prohlubovat. Jestliže v současné době se podíl obyvatel pětadesátiletých a starších na populaci kraje pohybuje kolem čtrnácti procent, podle výsledků projekce obyvatel by se v roce 2050 měl blížit již jedné třetině. Od počátku 90. let minulého století významně klesá sňatečnost, lidé dávají stále častěji přednost nesezdaným soužitím. Počet rozvodů v posledních letech mírně roste, přibývá zejména rozvodů dlouholetých manželství. Zastoupení rozvedených osob v populaci kraje se dlouhodobě udržuje pod republikovou hodnotou. Ve struktuře obyvatel podle vzdělání mají ve srovnání s ostatními kraji výrazně nadprůměrný podíl osoby se středním vzděláním bez maturity. Podíl vysokoškoláků za průměrem ČR mírně zaostává.

V rámci **sociální oblasti** byla sledována struktura domácností, jejich příjmová situace, bydlení, ekonomická aktivita obyvatelstva, nezaměstnanost a nevýrobní odvětví. Postavení Pardubického kraje v sociální oblasti není příliš příznivé. Příjmy domácností (podle Mikrocenzu 2002) v přepočtu na osobu byly třetí nejnižší, přičemž téměř o deset procent zaostávaly za republikovým průměrem. Příjmová situace domácností souvisí především se mzdovým vývojem. Přestože se v letech 2000 – 2004 zvýšila průměrná mzda v kraji o třetinu, stále patří k nejnižším v republice. Míra ekonomické aktivity obyvatel dlouhodobě klesá především v souvislosti s rostoucím počtem důchodců, ale i studentů připravujících se na budoucí povolání. Z hlediska odvětvové skladby se snižuje zastoupení osob v primárním sektoru, roste naopak význam sekundárního sektoru. Ve srovnání s ostatními kraji je zastoupení osob pracujících v zemědělství tradičně nadprůměrné, pod republikovým průměrem se naopak nachází podíl zaměstnaných ve službách. Míra nezaměstnanosti se dlouhodobě udržuje pod republikovou hodnotou, ve sledovaném období je však zřetelný trend jejího růstu. Stále větším problémem se přitom stává dlouhodobá nezaměstnanost, významně narůstá rovněž počet uchazečů o zaměstnání se zdravotním postižením. Příznivých výsledků v sociální oblasti dosahuje Pardubický kraj v případě bytové výstavby, která zejména ve srovnání s druhou polovinou devadesátých let minulého století zaznamenává mírné oživení. Zvyšuje se intenzita výstavby rodinných domů, vlivem změn ve věkové struktuře obyvatel roste také význam výstavby bytů v domech s pečovatelskou službou.

Ekonomická oblast je v publikaci zastoupena charakteristikou vývoje v makroekonomice, v jednotlivých výrobních odvětvích, technické infrastruktuře, cestovním ruchu i vědě a technice. Průměrné meziroční tempo růstu hrubého domácího produktu na obyvatele v kraji v letech 2000 – 2004 odpovídalo přibližně republikovému. V porovnání s ostatními kraji se však Pardubický kraj řadí hodnotou tohoto ukazatele v roce 2004 na osmé místo, v případě HDP na zaměstnance až na jedenácté místo. Podnikatelská aktivita, vyjádřená počtem ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel, se přibližuje republikovému průměru pouze v okrese Pardubice. Podíl zemědělství na hrubé přidané hodnotě kraje je čtvrtý nejvyšší v ČR. Díky aktivitě zahraničních investorů lze sledovat příznivý vývoj v oblasti průmyslu. Rozvíjí se především výroba elektroniky či dopravních prostředků, některá odvětví (např. textilní a kožedělný průmysl) však provází útlum. Rozvíjející se odvětví podporují i růst vývozu do zahraničí, v přepočtu objemu vyvezené produkce na obyvatele se Pardubický kraj řadí na přední místa v republice. K růstu objemu stavebních prací realizovaných na území kraje přispěly práce na významných dopravních stavbách (železniční koridory) a stavbách pro obchod (nákupní centra). V oblasti cestovního ruchu má kraj značné rezervy. Kvalitativní struktura lůžek nemůže uspokojit náročnou zahraniční klientelu, počet hostů roste jen mírně, a to zásluhou přírůstků počtu tuzemských návštěvníků.

V **oblasti životního prostředí** byla pozornost zaměřena na charakteristiku ovzduší, vod, půdy, odpadů a investic. Pardubický kraj se řadí k regionům postiženým znečištěním ovzduší, a to především díky okresu Pardubice, kde je silná koncentrace průmyslové výroby. Výrazné snížení emisí přineslo koncem 90. let odsíření elektráren ve Chvaleticích a Opatovicích. Po roce 2000 se však stav ovzduší výrazně k lepšímu nemění. Podprůměrná je míra vybavenosti obcí veřejnou kanalizací, podíl obcí napojených na plyn ze sítě republikovou hodnotu naopak významně převyšuje.

Reprodukce výňatků z této publikace lze pořizovat, pokud je uveden jejich zdroj, s výjimkou reprodukce pro komerční účely. Citace mohou být zveřejněny jen s uvedením zdroje – „Demografický, sociální a ekonomický vývoj Pardubického kraje v letech 2000 až 2004“ a původu statistických dat v publikaci otištěných.

Ležatá čárka (-) v tabulce na místě čísla značí, že se jev nevyskytoval.

Tečka (.) na místě čísla značí, že údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý.

Ležatý křížek (x) značí, že zápis není možný z logických důvodů.

Nula (0) se v tabulce používá pro označení číselných údajů menších než polovina zvolené měřicí jednotky.

Procentní bod představuje absolutní rozdíl hodnot vyjádřených v procentech.

Výpočty v tabulkách jsou prováděny z nezaokrouhlených údajů (včetně součtů).

Publikované údaje jsou platné k 30. 9. 2005, zpřesňují údaje a odhady publikované již dříve.

OBSAH

Základní tendence vývoje kraje.....	3
1. Úvod	7
1.1 Cíle analýzy	7
1.2 Základní tendence ekonomického a sociálního vývoje České republiky v letech 2000 až 2004	7
2. Základní charakteristika území, sídelní a správní struktura	15
2.1 Charakteristika území	15
2.2 Sídelní struktura.....	16
2.3 Územně-správní vývoj	18
3. Demografický vývoj.....	20
3.1 Počet obyvatel	20
3.2 Obyvatelstvo podle věku, rodinného stavu a vzdělání	22
3.3 Narození, zemřelí, sňatky, rozvody.....	25
3.4 Stěhování.....	30
4. Sociální vývoj.....	32
4.1 Domácnosti, příjmová situace domácností	32
4.2 Bydlení.....	37
4.3 Ekonomická aktivita	44
4.4 Školství	58
4.5 Zdravotnictví	60
4.6 Sociální péče	62
4.7 Kriminalita	64
4.8 Nestátní neziskové organizace	65
5. Ekonomický vývoj	66
5.1 Makroekonomický rámec.....	66
5.2 Organizační struktura národního hospodářství	69
5.3 Zemědělství a lesnictví	71
5.4 Průmysl.....	76
5.5 Stavebnictví	78
5.6 Doprava	81
5.7 Technická infrastruktura	83
5.8 Cestovní ruch.....	85
5.9 Věda, výzkum, informační technologie	89
5.10 Veřejná ekonomika	91
6. Životní prostředí	93
6.1 Ovzduší	93
6.2 Voda	94
6.3 Půda	95
6.4 Odpady	96
6.5 Investice na ochranu životního prostředí	96
6.6 Chráněná území.....	98
7. Regionální spolupráce	99
7.1 Mikroregiony	100
7.2 Euroregiony	101
7.3 Vnější vztahy	101
8. Mezikrajské srovnání	103
9. Závěr	114

Tabulková část

1. Postavení kraje v České republice ve vybraných ukazatelích.....	118
2. Vývoj kraje v letech 2000 – 2004	120
3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004	124
4. Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004	132
5. Vybrané údaje o správních obvodech obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004	135
6. Bydlení a bytová výstavba podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností.....	135
7. Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2004.....	136
8. Nezaměstnanost podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004.....	136

Seznam grafů

1. Křivky koncentrace osídlení ČR, Pardubického kraje a jeho okresů	17
2. Obyvatelstvo podle velikostních skupin obcí k 31. 12. 2004	17
3. Věkové složení obyvatelstva	22
4. Obyvatelstvo podle vzdělání (VŠPS) v roce 2004	25
5. Sňatečnost a rozvodovost	29
6. Pohyb obyvatelstva v kraji	31
7. Domácnosti podle vztahu příjmů k životnímu minimu v roce 2002	35
8. Bytová výstavba	40
9. Dokončené byty ve stavbách pro bydlení	41
10. Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle ekonomické aktivity (VŠPS)	45
11. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle věku (VŠPS)	45
12. Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů (VŠPS)	46
13. Srovnání obecné míry nezaměstnanosti a míry registrované nezaměstnanosti	48
14. Míra ekonomické aktivity podle pohlaví a věku v roce 2004 (VŠPS)	48
15. Struktura zaměstnanosti v podnicích nad 20 zaměstnanců podle odvětví v roce 2004	49
16. Průměrná hrubá měsíční mzda (fyzické osoby)	50
17. Průměrná hrubá měsíční mzda dle okresů (fyzické osoby)	50
18. Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa	54
19. Míra registrované nezaměstnanosti a uchazeči na 1 volné pracovní místo podle okresů k 31. 12. 2004	57
20. Míra registrované nezaměstnanosti v krajích a okresech České republiky k 31. 12. 2004	57
21. Studenti středních a vysokých škol	59
22. Struktura hrubé přidané hodnoty podle OKEČ v roce 2000 a 2004	67
23. Porovnání makroekonomických ukazatelů v Pardubickém kraji s průměrem ČR	68
24. Osevní plochy obilovin (stav k 31. 5.)	72
25. Hektarové výnosy zemědělských plodin	73
26. Zásoby surového dříví (v %)	75
27. Změna objemu vývozu do vybraných zemí z Pardubického kraje	78
28. Vývoz podle teritorií v roce 2004	78
29. Stavební práce v tuzemsku podle okresu místa stavby	80
30. Lůžka v hromadných ubytovacích zařízeních k 31. 12. 2004	86
31. Změna počtu zahraničních hostů v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004 proti roku 2000	87
32. Investice na ochranu životního prostředí podle okresů	97
33. Postavení krajů – demografický vývoj	106
34. Postavení krajů – sociální vývoj	107
35. Postavení krajů – ekonomický vývoj	108
36. Postavení krajů – životní prostředí	109
37. Postavení Pardubického kraje v ekonomické a sociální oblasti a jeho vývoj	110

Seznam map a kartogramů

1. Fyzickogeografická mapa Pardubického kraje	13
2. Administrativní mapa Pardubického kraje	14
3. Změna počtu obyvatel mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)	139
4. Změna počtu obyvatel v obcích od SLDB 2001 do 31. 12. 2004	139
5. Index stáří a průměrný věk k 31. 12. 2004	140
6. Průměrný věk obyvatel obcí k 31. 12. 2004	140
7. Úhrnná plodnost a podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2004	141
8. Průměrný roční migrační přírůstek (úbytek) obyvatel na 1 000 obyvatel v období 2000 – 2004	141
9. Příjmy domácností v roce 2002	142
10. Dokončené byty na 1 000 obyvatel v letech 2000 – 2004	142
11. Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. 2004 (nová metodika)	143
12. Změna míry registrované nezaměstnanosti mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)	143
13. Míra nezaměstnanosti v obcích k 31. 12. 2004	144
14. Změna míry nezaměstnanosti v obcích mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)	144
15. Lůžka v nemocnicích na 1 000 obyvatel v roce 2004	145
16. Průměrné procento pracovní neschopnosti v roce 2004	145
17. Příjemci starobních důchodů na 1 000 obyvatel v roce 2004	146
18. Průměrná hrubá měsíční mzda (fyzické osoby) v roce 2004	146
19. Hrubý domácí produkt (HDP) a hrubá přidaná hodnota (HPH) v roce 2004	147
20. Vývoj hrubého domácího produktu v letech 2000 – 2004	147
21. Podíl obhospodařované zemědělské půdy na celkové výměře v roce 2000	148
22. Stavební práce podle dodavatelských smluv a místa stavby na 1 obyvatele v roce 2004	148
23. Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004	149
24. Zahraniční hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004	149
25. Dotace z vyšších rozpočtů do rozpočtů obcí v roce 2004	150
26. Investiční nákupy z veřejných rozpočtů v roce 2004	150
27. Měrné emise oxidu siřičitého v roce 2003 (REZZO 1 – 3)	151
28. Specifická potřeba vody na 1 obyvatele a podíl domácností napojených na kanalizaci s ČOV v roce 2001	151
29. Podíl lesní půdy na celkové výměře v roce 2004	152
30. Pořízené investice na ochranu životního prostředí na 1 000 obyvatel v roce 2003	152

1. ÚVOD

1.1 Cíle analýzy

Předkládaná analýza, která je prvním komplexním materiálem charakterizujícím postavení Pardubického kraje od jeho vzniku v roce 2000, si klade za cíl odpovědět na základní otázku: „**Jak probíhal vývoj hodnocených sfér v kraji v letech 2000 – 2004, jaké byly hlavní tendence?**“. Předmětem hodnocení jsou přitom čtyři základní oblasti – **demografická, sociální, ekonomická a oblast životního prostředí**. Hledány byly odpovědi na řadu dílčích otázek, zejména pak, zda odpovídají hlavní tendence vývoje v kraji ve sledovaném období celorepublikovému trendu a dlouhodobým tendencím. Posuzováno je postavení kraje v mezikrajském srovnání, v rámci dostupných údajů jsou sledovány i rozdíly ve vývoji jednotlivých částí kraje.

Podrobnější **územní pohled** se ve vybraných kapitolách zaměřuje především na meziokresní srovnání, v samostatné kapitole věnované regionální spolupráci lze nalézt i charakteristiku mikroregionů a euroregionů. Podrobná analýza regionálních rozdílů uvnitř Pardubického kraje bude zpracována v průběhu roku 2006. Pro dokreslení celkového pohledu je v úvodu publikace zařazena samostatná část věnovaná základním tendencím ekonomického a sociálního vývoje České republiky v letech 2000 – 2004. Na ni pak navazuje kapitola zaměřená na charakteristiku kraje a jeho územně-správní vývoj.

Samostatná kapitola je věnována **mezikrajskému srovnání** postavení kraje a změně tohoto postavení ve sledovaném období v demografické, sociální, ekonomické oblasti a oblasti životního prostředí, a to na základě **syntetických ukazatelů**. Pro každou z uvedených čtyř oblastí bylo vybráno nejprve několik dílčích ukazatelů (po předchozím vyloučení vzájemně závislých ukazatelů). Metodou párového srovnávání byly stanoveny váhy vyjadřující důležitost těchto ukazatelů. Na stanovení vah se přitom podílelo několik desítek osob, ať již pracovníků ČSÚ (na úrovni ústředí i krajských reprezentací), tak i externích odborníků. Na základě stanovených vah a datových hodnot ukazatelů byl v rámci každé sledované oblasti vypočten syntetický ukazatel, na základě kterého bylo stanoveno pořadí kraje v ČR.

Analýza demografického, sociálního a ekonomického vývoje Pardubického kraje v letech 2000 – 2004 vychází především z **datových zdrojů** Českého statistického úřadu. Pro získání co nejkomplexnějšího pohledu však byla využita řada údajů z externích zdrojů, především ministerstev.

1.2 Základní tendence ekonomického a sociálního vývoje České republiky v letech 2000 až 2004¹⁾

Po období recese české ekonomiky z let 1997 a 1998 bylo v letech 2000 až 2004 patrné **zrychlení růstu ekonomické výkonnosti**, zejména v roce 2004, kdy Česká republika vstoupila do EU. Tento vývoj znamenal relativně vyrovnané reálné přiblížování k výkonnosti zemí EU. HDP na obyvatele v paritě kupní síly se zvyšoval z 12 811 EUR v roce 2000 na 15 708 EUR v roce 2004 a jeho podíl na EU-25 rostl každoročně o více než 1 procentní bod až na 71 % v roce 2004.

Tab. 1.2.1 Makroekonomické ukazatele

	v mld. Kč, běžné ceny					Změna v % ¹⁾	
	2000	2001	2002	2003	2004	2004/2000	průměrná roční
Hrubý domácí produkt (HDP) v kupních cenách	2 150,1	2 315,3	2 414,7	2 555,8	2 767,7	12,6	3,0
v tom: výdaje na konečnou spotřebu celkem	1 597,8	1 705,3	1 789,9	1 919,4	2 011,2	12,7	3,0
z toho: domácností	1 108,8	1 179,4	1 220,6	1 300,5	1 372,4	14,1	3,4
tvorba hrubého kapitálu	618,5	668,6	674,2	692,9	769,6	20,3	4,7
z toho: fixního	594,9	638,6	643,3	685,6	743,8	20,2	4,7
čistý vývoz	-66,3	-58,7	-49,5	-56,6	-13,1	x	x

¹⁾ ze stálých cen

V roce 2004 byl vytvořený **HDP** o 12,6 % vyšší než v roce 2000. Roční přírůstky nebyly rovnoměrné, do roku 2002 se snižovaly, později rostly až na 4,7 % v roce 2004, **průměrný roční růst byl 3,0 %**. Vedle zrychlení růstu v posledních dvou letech se měnila výrazně i struktura HDP. Na výdajové straně byl růst tvorby hrubého fixního kapitálu v letech 2002 a 2003 nepatrně vyšší než růst výdajů domácností na konečnou spotřebu, v roce 2004 se tento rozdíl opět zvýšil. Vysoká dynamika tvorby hrubého fixního kapitálu přispěla

¹⁾ Poslední informace pocházejí ze dne 30. září 2005

ke zvýšení vybavenosti české ekonomiky. Tempa růstu vývozu i dovozu byla s výjimkou roku 2002 poměrně vysoká, zejména v roce 2004. Negativní vliv čistého vývozu na vývoj HDP se neustále snižoval.

Tempa růstu **hrubé přidané hodnoty** (HPH) kolísala kolem temp růstu HDP, a to podle různého vývoje daní z produktů a dotací na produkty. Pro vývoj podílu jednotlivých odvětví na tvorbě HPH v běžných cenách byl charakteristický růst podílu služeb na úkor poklesu zemědělství ze 3,9 % v roce 2000 na 3,3 % v roce 2004 a průmyslu ze 31,7 % na 31,0 %. Podíl stavebnictví kolísala kolem 7 %.

Přírůstky **souhrnné produktivity práce** se do roku 2002 zpomalovaly a od roku 2003 výrazně zrychlily. Rychlejší růst prvotních důchodů na jednu činnou osobu než produktivity jejich práce vedl ke zvyšování **jednotkových pracovních nákladů**, nejrychleji v letech 2001 a 2002.

Tab. 1.2.2 Produktivita ve vybraných odvětvích

	index v %, stálé ceny					
	2001/2000	2002/2001	2003/2002	2004/2003	2004/2000	Průměrný roční
Hrubá zemědělská produkce	102,5	95,6	92,4	114,9	104,0	101,0
Průmyslová produkce	110,6	104,8	105,8	109,5	134,3	107,7
Stavební produkce ("S")	109,6	102,5	108,9	109,7	134,2	107,6
Tržby ve vybraných tržních službách	104,4	100,9	104,7	103,2	113,8	103,3

Objem **produkce vybraných odvětví** se ve sledovaném období zvýšil. Nejrychleji rostla průmyslová a stavební výroba a nejpomaleji hrubá zemědělská produkce. Ve většině těchto odvětví se výkonnost v roce 2002 zvýšila nejpomaleji a její dynamika až do konce období rostla. Výjimkou bylo zemědělství, ve kterém produkce v letech 2002 a 2003 v porovnání s předchozím rokem poklesla.

Rychlý růst **průmyslové produkce** zabezpečovala polovina odvětví zpracovatelského průmyslu, z nichž čtyři rostla vysoce nadprůměrně. Jednalo se zejména o výrobu elektrických a optických zařízení, která se v roce 2004 zvýšila na více než dvojnásobek objemu roku 2000. Rychle se zvyšovala také výroba pryžových a plastových výrobků. Průměrný roční přírůstek kolem 10 % měla výroba dopravních prostředků a zařízení a výroba koksů, jaderných paliv; rafinérské zpracování ropy. Charakteristický byl růst podílu podniků pod zahraniční kontrolou na celkovém průmyslu.

Ve **stavebnictví** byla struktura prací v tuzemsku charakterizována předstihem růstu nové výstavby, rekonstrukcí a modernizací před vývojem prací na opravách a údržbě. Po poklesu v roce 2001 se počet zahájených i dokončených **bytů** postupně zvyšoval až na 39,0 tis., resp. 32,3 tis. bytů v roce 2004. Průměrný roční přírůstek počtu zahájených bytů byl téměř 5 % a počtu dokončených bytů 6,4 %.

Po meziročním poklesu **vývozu i dovozu zboží** v roce 2002 se následně vývoz i dovoz zvyšoval, se značným zrychlením růstu po vstupu České republiky do EU. Přestože posilování koruny ztěžovalo konkurenceschopnost českého vývozu, zvyšoval se vývoz zboží rychleji než dovoz. Průměrné roční tempo růstu vývozu bylo 11,4 % a dovozu 8,9 %. To znamenalo každoroční **snižování schodku obchodní bilance**, v letech 2002 a 2004 výrazné. Obchodní deficit byl redukován zejména vyšším přebytkem obchodu s EU.

Největší podíl na vývozu měly stroje a dopravní prostředky, jejichž podíl se neustále zvyšoval až na více než polovinu celkového vývozu v roce 2004. Ve vývozu se také zvyšoval podíl zboží s vyšším stupněm zpracování. Změny ve struktuře dovozu nebyly tak výrazné, ale i tam se nejvíce zvyšoval podíl strojů a dopravních prostředků na 42,2 % v roce 2004. Nejvíce poklesl podíl minerálních paliv, maziv a příbuzných materiálů, a to až na 7,0 % v roce 2004.

Tab. 1.2.3 Zahraniční obchod se zbožím

	v mld. Kč, běžné ceny						
	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/2000	průměrná roční
Vývoz	1 121,1	1 268,1	1 254,9	1 370,9	1 723,7	53,8	11,4
Dovoz	1 241,9	1 385,6	1 325,7	1 440,7	1 746,7	40,6	8,9
Bilance	-120,8	-117,4	-70,8	-69,8	-22,9	x	x

Ve sledovaném období došlo ke značnému **zhodnocení měnového kurzu české koruny**, které působilo na zvětšování schodku běžného účtu platební bilance. Koruna zhodnotila vůči EUR z 35,61 Kč/EUR v roce 2000 na 31,90 Kč/EUR v roce 2004, vůči USD z 38,59 Kč/USD na 25,70 Kč/USD.

Schodek **běžného účtu** se až do roku 2003 zvyšoval, v roce 2004 v porovnání s rokem 2003 klesl. Každoroční schodky běžného účtu byly financovány přebytky **finančního účtu**, s výjimkou roku 2003, kdy se

mimořádně snížil příliv přímých zahraničních investic. Devizové rezervy se každoročně zvyšovaly, jejich růst však kolísal mezi mimořádnými 216,9 mld. Kč v roce 2002 a nepatrnými 6,8 mld. Kč v roce 2004.

Tab. 1.2.4 Platební bilance

	2000	2001	2002	2003	2004
Běžný účet platební bilance v mld. Kč	-104,9	-124,5	-136,4	-160,6	-143,3
Finanční účet platební bilance v mld. Kč	148,0	172,8	347,8	157,1	180,9
Změna devizových rezerv v mld. Kč (znaménko - značí růst)	-31,6	-67,2	-216,9	-12,9	-6,8
Podíl běžného účtu na HDP v %	-4,9	-5,4	-5,6	-6,3	-5,2
Podíl finančního účtu na HDP v %	6,9	7,5	14,4	6,1	6,5

Nabídka pracovních sil na trhu práce byla relativně vysoká, na druhé straně však míra ekonomické aktivity stále klesala. **Míra zaměstnanosti** se zvýšila pouze v roce 2002, potom se až do konce období snižovala. I při zvýšené výkonnosti ekonomiky se nedařilo vytvářet nová pracovní místa. **Míra nezaměstnanosti** v roce 2003 a 2004 postupně rostla. Negativním jevem byl také růst podílu dlouhodobě nezaměstnaných. V mírách nezaměstnanosti podle pohlaví, věku a vzdělání přetrvávají výrazné rozdíly.

Vývoj průměrných mezd byl charakterizován jejich růstem a zvyšující se diferenciací. Průměrná mzda vzrostla od roku 2000 do roku 2004 nominálně téměř o třetinu, reálně o více než pětinu, a to znamenalo průměrný roční reálný přírůstek 4,8 %. Rychleji rostly průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře než ve sféře podnikatelské, jejich rozdíl se snížil z 1 933 Kč v roce 2000 na 355 Kč v roce 2004 ve prospěch podnikatelské sféry. Při přepočtu na paritu kupní síly byla průměrná mzda v ČR v roce 2002 na úrovni přibližně 50 % průměru celé EU-25.

Mzdová diferenciace se do roku 2002 prohlubovala, dále již stagnovala. Celkem se zvýšil variační koeficient ze 72,5 % v roce 2000 na 79,3 % v roce 2004. Nižší než průměrnou mzdu bere přibližně 65 % zaměstnanců. Diferenciace mezd se silně zvyšuje s vyšším stupněm vzdělání. Rozdíly ve mzdách mužů a žen přetrvávají. Ženy pobírají zhruba tři čtvrtiny průměrné mzdy mužů a ve sledovaném období se poměr průměrných mezd žen na mzdě mužů mírně zvyšoval.

Tab. 1.2.5 Průměrné měsíční mzdy

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v % ¹⁾	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průměrná měsíční mzda zaměstnanců v ČR v Kč	13 614	14 793	15 866	16 917	18 035	20,8	4,8
v tom: v podnikatelské sféře	13 864	15 033	16 017	16 955	18 116	19,1	4,5
v nepodnikatelské sféře	12 731	13 954	15 342	16 800	17 761	27,2	6,2

¹⁾ reálně (po zohlednění cenového vývoje)

Roční průměrné **spotřebitelské ceny** v celém období rostly, i když se v části roku 2002 a 2003 prosadily deflační tlaky. V roce 2004 byly spotřebitelské ceny o 9,7 % vyšší než v roce 2000. Růst cen byl tažen cenami bydlení, vody, energií a paliv, dále cenami pošt a telekomunikací a cenami stravování a ubytování. Obavy z prudkého růstu cen po vstupu do EU se nenaplnily.

Tab. 1.2.6 Cenové indexy (průměr roku 2000 = 100)

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Spotřebitelské ceny	100,0	104,7	106,6	106,7	109,7	9,7	2,3
Ceny zemědělských výrobců	100,0	109,0	98,6	95,8	103,5	3,5	0,9
Ceny průmyslových výrobců	100,0	102,8	102,3	101,9	107,7	7,7	1,9
Ceny stavebních prací	100,0	104,1	106,8	109,2	113,2	13,2	3,1
Ceny vybraných tržních služeb	100,0	104,0	107,3	109,0	111,5	11,5	2,8
Ceny dovozu	100,0	98,5	90,1	89,9	91,3	-8,7	-2,2
Ceny vývozu	100,0	100,5	93,8	94,6	98,1	-1,9	-0,5

Ceny průmyslových i zemědělských výrobců v roce 2002 a 2003 klesaly, z toho ceny zemědělských výrobců výrazně. Zatímco ceny rostlinných výrobků se v průměru zvyšovaly, ceny živočišných výrobků

klesaly. **Ceny stavebních prací a tržních služeb** v celém sledovaném období neustále rostly, v tržních službách zejména ceny peněžnictví a stočného.

Zatímco ceny dovozu od roku 2000 až do roku 2003 klesaly, ceny vývozu se snížily mezitím pouze v roce 2002. Z toho vyplýval každoroční růst směnných relací, a to v průměru o 1,8 %.

Energetická náročnost produkce ve sledovaném období stagnovala vlivem obnovení růstu primárních energetických zdrojů a zůstává 1,8x vyšší v porovnání s průměrem zemí EU-15. Růst dopravní náročnosti má negativní dopad na **životní prostředí**. Pokles emise oxidů dusíku ze stacionárních zdrojů je nahrazen rostoucími emisemi z dopravy. V mezinárodním porovnání je v ČR nadprůměrná míra emise skleníkových plynů, i když ve sledovaném období v podstatě stagnovala. Stále se mírně snižují emise oxidu siřičitého i oxidu uhelnatého.

Produkce odpadů i nebezpečných odpadů se po metodické změně v roce 2002 zvyšovala. Produkce nebezpečných odpadů na HDP zůstává více než 2x vyšší než ve většině států EU. Investice do životního prostředí s výjimkou roku 2002 stále klesaly.

Tab. 1.2.7 Vybrané ukazatele životního prostředí

	2000	2001	2002 ¹⁾	2003	2004	v tis. tun	
						Změna v %	
						2003/ 2000	průměrná roční
Emise - tuhé látky	48,4	44,1	48,8	50,8	.	5,0	1,6
Emise - oxid siřičitý	257,2	244,0	230,4	225,6	.	-12,3	-4,3
Emise - oxidy dusíku	162,3	163,5	163,9	162,1	.	-0,1	0,0
Emise - oxid uhelnatý	319,3	315,5	258,9	273,1	.	-14,5	-5,1
Produkce odpadů	43 597	45 453	28 178	28 362	29 425	x	x
Produkce nebezpečných odpadů	2 630	2 817	1 311	1 219	1 447	x	x
Investice do životního prostředí v mld. Kč	21,4	19,9	14,9	19,4	.	-9,3	-3,2

¹⁾ od roku 2002 změna definice odpadu - zákon o odpadech č.185/2001 Sb.

V letech 2000 až 2004 vykazovaly **veřejné finance** deficitní tendence a jejich vývoj svědčil o strukturálních problémech české ekonomiky. Přetrvávalo vysoké tempo růstu veřejného dluhu (s výjimkou roku 2004). Výdajová strana veřejných rozpočtů byla charakterizována vysokým podílem mandatorních výdajů. Výplaty důchodů nebyly kryty příjmy do penzijního systému (s výjimkou roku 2004, kdy byla zvýšena pojistná sazba). Zvyšovaly se také náklady na zlepšování dopravní infrastruktury a životního prostředí.

Podle výsledků za rok 2004 splnila Česká republika kritéria Maastrichtské smlouvy. Kritérium cenové stability plní ČR dlouhodobě, stejně jako kritérium vládního dluhu (pod 60 % HDP). Splněno bylo i kritérium stálosti konvergence podle dlouhodobých úrokových sazeb a mimořádně bylo téměř splněno kritérium fiskální stability (deficit veřejných rozpočtů do 3 % HDP) vlivem nižšího schodku státního rozpočtu, převodu nevyčerpaných peněz do rezerv a překlasifikování garancí.

Tab. 1.2.8 Podíl vládního deficitu a vládního dluhu na HDP

	v % z běžných cen			
	2001	2002	2003	2004
Vládní deficit (podle ESA 95)	5,9	6,8	12,5	3,0
Vládní konsolidovaný dluh ke konci roku (podle ESA 95)	22,0	29,8	36,8	36,5

Ke konci roku 2004 měla Česká republika 10 220,6 tis. **obyvatel**. Po téměř desetiletém období populační ztráty začalo v posledních dvou letech kladné saldo migrace převyšovat úbytek obyvatelstva přirozenou měnou. V letech 2003 a 2004 přibylo celkem 17,9 tisíce obyvatel. Populační stárnutí bylo zatím způsobeno zejména úbytkem dětí v populaci. Počty narozených dětí se po stagnaci v roce 2001 začaly mírně zvyšovat, nejvyšší přírůstek byl v roce 2004. Rostl podíl dětí narozených mimo manželství, zároveň se zvyšoval průměrný věk ženy při narození prvního dítěte z 24,9 v roce 2000 na 26,3 v roce 2004.

Počet zemřelých kolísal v jednotlivých letech mezi 107 a 111 tisíci, nejvyšší byl v roce 2003 vlivem chřipkové epidemie z února a března. Naděje dožití při narození se zlepšila mezi lety 2000 a 2004 u mužů ze 71,6 na 72,5 roku a u žen ze 78,3 na 79,0 roku. Na tomto vývoji se podílel zejména pokles úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy.

Tab. 1.2.9 Obyvatelstvo

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Střední stav obyvatel v tis. osob	10 272,5	10 224,2	10 200,8	10 201,7	10 206,9	-0,6	-0,2
Živě narození	90 910	90 715	92 786	93 685	97 864	7,4	1,8
Zemřelí	109 001	107 755	108 243	111 288	107 177	-1,7	-0,4
Přírůstek stěhováním	6 539	-8 551	12 290	25 789	18 635	x	x
Index ekonomického zatížení ¹⁾	43,0	42,3	41,8	41,2	40,8	x	x
Průměrný věk	38,8	39,0	39,3	39,5	39,8	x	x
Věkový medián	37,6	37,9	38,2	38,5	38,7	x	x

¹⁾ počet dětí ve věku 0-14 let a osob starších 65 let na 100 osob ve věku 15-64 let

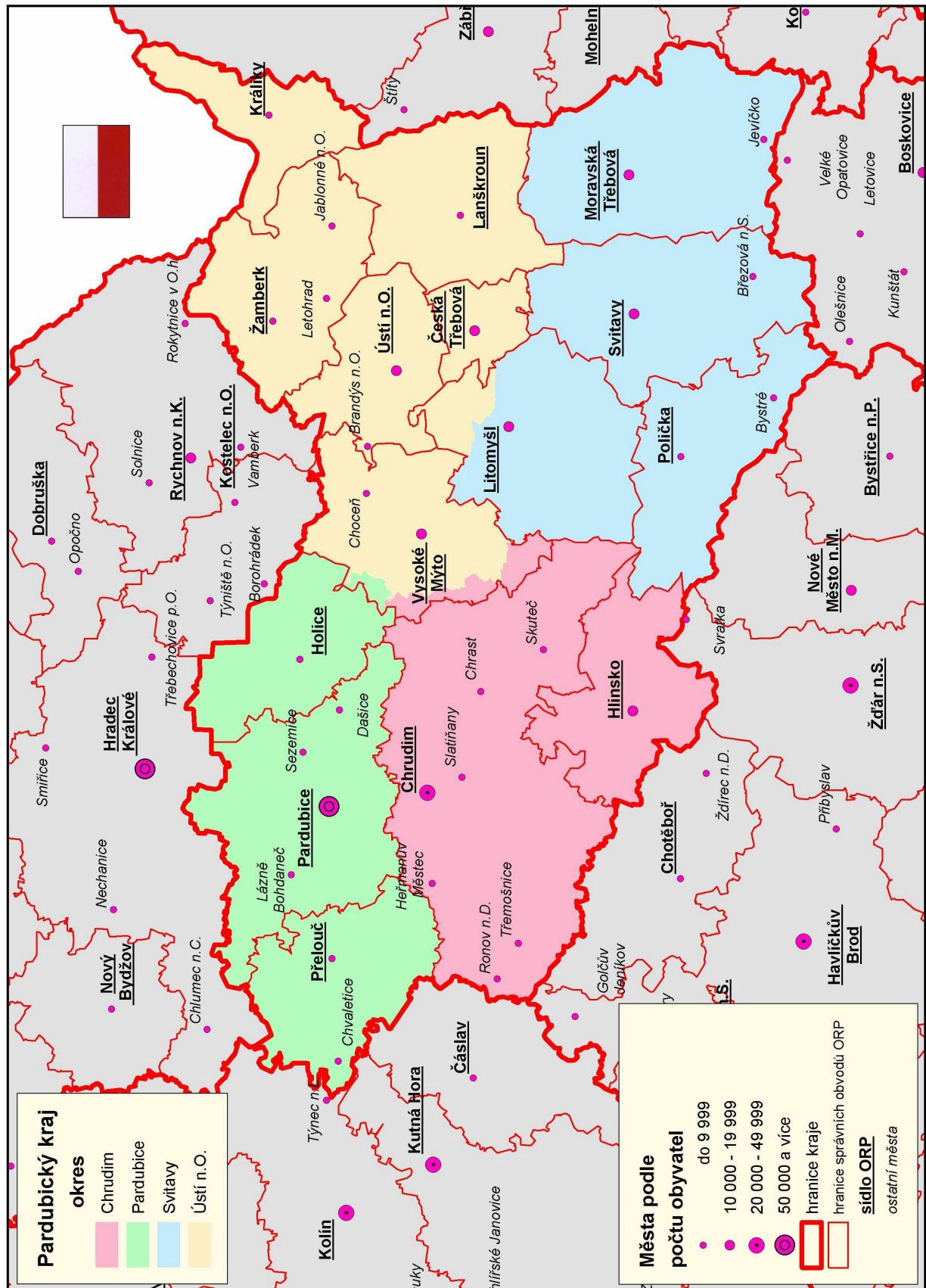
V hodnoceném období **peněžní příjmy domácností** zaměstnanců i důchodců rostly. Podobně jako u mezd se zvyšovala příjmová diferenciaci, o tom svědčí zvyšující se poměr příjmů bohatých a chudých domácností. Sociální příjmy tvořily v roce 2002 přibližně 28 % z celkových čistých příjmů domácností, rostl především objem důchodů vlivem valorizací i růstu počtu důchodců. Relace důchodu k hrubé mzdě se však s výjimkou roku 2002 zhoršovala, v roce 2004 činila 40,6 %.

V závislosti na peněžních příjmech rostla i **peněžní vydání**. V domácnostech zaměstnanců rostla vydání ročně reálně v průměru o 1,9 %, v domácnostech důchodců o 1,5 %. Ve struktuře vydání se zvyšoval podíl výdajů na bydlení, který již předstihl podíl výdajů na potraviny a nealkoholické nápoje. Postupně se prosazují tendence zdravé výživy, které jsou patrnější v domácnostech zaměstnanců. Rostl také podíl výdajů na ostatní zboží a služby (mj. pojištění osobní i věcné).

Tab. 1.2.10 Čistá peněžní vydání

	2000	2001	2002	2003	2004	v Kč/osoba Změna v % ¹⁾	
						2004/ 2000	průměrná roční
Domácnosti zaměstnanců	81 455	85 605	88 085	93 050	95 584	7,8	1,9
Domácnosti důchodců	75 620	80 338	85 544	87 971	90 268	6,0	1,5

¹⁾ reálně (po zohlednění cenového vývoje)

2. CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ, SÍDELNÍ A SPRÁVNÍ STRUKTURA

2.1 Charakteristika území

Pardubický kraj leží ve východní části Čech, na severu hraničí s Královéhradeckým krajem, na jihu s krajem Vysočina a s Jihomoravským krajem, na východě s Olomouckým a na západě se Středočeským krajem. Severovýchodní výběžek kraje sousedí také s Polskem.

Z **geografického** hlediska se Pardubický kraj řadí k oblastem s poměrně členitým povrchem a relativně vysokým výškovým rozpětím. Střední a západní část kraje je tvořena úrodnou Polabskou nížinou; nejnižší bod (201 m n. m.) leží při západní hranici kraje na hladině Labe u Kojic. Severovýchod území ohraničuje jižní část Orlických hor a nejzápadnější svahy Hrubého Jeseníku. Na jihu a jihovýchodě je území kraje lemováno vrchovinnými oblastmi Žďárských vrchů a Železných hor. Orlické hory, Žďárské vrchy i Železné hory přitom patří mezi chráněné krajinné oblasti. Nejvyšším bodem kraje je Králický Sněžník (1 424 m n. m.), třetí nejvyšší pohorie České republiky. Celá oblast Králického Sněžníku byla vyhlášena národní přírodní rezervací.

Z relativně výrazného rozdílu nadmořských výšek vyplývají i odlišné **klimatické podmínky** v jednotlivých částech kraje. V severozápadní nížinné oblasti převažuje teplejší a sušší klima, směrem na východ a k jihu se podnebí mění v chladnější a vlhčí. Na základě údajů Českého hydrometeorologického ústavu v Praze byla v letech 2000 – 2004 průměrná roční teplota vzduchu měřená v okolí Svratouchu (737 m n. m.) 6,8 °C; průměrný roční úhrn srážek činil 803,5 mm.

Hydrologické poměry kraje jsou ovlivněny jeho polohou na hlavním evropském rozvodí dělící úmoří Černého a Severního moře. Z převážné části kraje odvádí vody spolu se svými přítoky řeka Labe, k povodí Dunaje patří řeka Svratka, Svitava či Třebůvka. Pardubický kraj je mimořádně významnou oblastí s přebytky vodních zdrojů, a to jak vod podzemních, tak vody povrchové z vodních toků. Největšími vodními plochami kraje jsou vodní nádrž Seč, Pastvinská přehradní nádrž a Bohdanečský rybník, který byl vyhlášen národní přírodní rezervací a představuje již pouze zbytek kdysi velké rybníční soustavy z období 15. a 16. století. Část území kraje je pokryto velkoplošnou ochranou, tj. pásmy ochrany vod, chráněnými oblastmi přirozené akumulace vod (CHOPAV).

Celkovou **rozlohou** 4 519 km² (pátá nejmenší mezi kraji) zaujímá Pardubický kraj 5,7 % rozlohy České republiky. Z celkové výměry kraje připadá 60,6 % na zemědělskou půdu (v mezikrajském srovnání jde o jeden z nejvyšších podílů), z toho téměř tři čtvrtiny tvoří orná půda. Ta se na celkové výměře kraje podílí 44,5 %. Z nezemědělské půdy jsou nejvíce zastoupeny lesní pozemky, které pokrývají 29,4 % rozlohy kraje. Souvislý lesní porost je především v severovýchodní části a dále na jihozápadě a západě kraje.

Rozmanitost přírodních podmínek poskytuje řadu příležitostí pro pěší turistiku, cykloturistiku i zimní sporty. K turisticky atraktivním oblastem kraje patří zejména jeho severovýchodní část – podhůří Orlických hor, lyžařský areál Buková hora-Suchý vrch, oblast Králického Sněžníku. Řada **turistických center** je rovněž v jižní a jihozápadní části kraje. K nejnavštěvovanějším patří okolí Sečské přehrady, oblasti u Horního Bradla, Bojanova či Křižanovic ležící v Železných horách. Na území kraje se rozvíjí agroturistika, zvláště se zaměřením na tradiční chov koní. K často navštěvovaným místům patří Národní hřebčín v Kladrubech nad Labem, který kromě pravidelných prohlídek pořádá nejrůznější akce pro milovníky koní.

Širokou nabídku **kulturních aktivit** poskytují obyvatelům a návštěvníkům Pardubického kraje především města. K významným architektonickým památkám patří pardubický zámek s expozicemi Východočeského muzea a Východočeské galerie. Dominantou krajiny v blízkosti krajského města je pozdně gotický hrad na Kunětické hoře. Častým cílem turistů je Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi, státní zámek Slatiňany a jeho hipologické muzeum či Africké muzeum v Holicích věnované zdejšímu rodákovi – cestovateli dr. Emilu Holubovi. Na Seznam světového dědictví UNESCO byl v roce 1999 zařazen zámecký areál v Litomyšli. Zajímavou podívanou poskytuje svým návštěvníkům skanzen – Soubor lidových staveb Vysočina na Veselém Kopci a v přilehlých lokalitách Hlincek. K léčbě poruch pohybového ústrojí slouží slatinné lázně založené v roce 1897 v Lázních Bohdaneč.

Hudba je v Pardubickém kraji převážně spojována s pardubickou Komorní filharmonií, svoji tradici má operní festival Smetanova Litomyšl i hudební festivaly v Poličce. Z divadelních scén je nejznámější Východočeské divadlo v Pardubicích, které již několik let hostí přehlídku divadelních komedií pod názvem Festival smíchu. Již od roku 1995 se v Přelouči uděluje Cena Františka Filipovského za dabing.

Se **sportem** je spjato především krajské město, kde již tradičně probíhají významné sportovní akce jakými jsou Velká pardubická steeplechase, motocyklové závody o Zlatou přilbu České republiky, hokejové zápasy extraligového družstva či tenisová Pardubická juniorka.

2.2 Sídelní struktura

Současná sídelní struktura Pardubického kraje je výsledkem dlouhodobého procesu ovlivněného působením přírodních, ekonomických i sociálních faktorů. Proces **osidlování kraje** probíhal v několika vlnách – počátky zakládání dnešních sídel se datují do období 11. století, velké množství sídel vznikalo v průběhu 13. – 15. století v souvislosti s německou kolonizací, další vlna zakládání nových lokalit byla započata v 18. století. V souvislosti s rozvojem průmyslu a dopravních sítí následně dochází k postupné koncentraci obyvatel do větších obecních a městských celků.

Na základě územní reformy v roce 1960 byly mimo jiné vymezeny hranice stávajících čtyř okresů Pardubického kraje, které do konce roku 1999 tvořily součást kraje Východočeského. Jestliže při sčítání lidu, domů a bytů v roce 1961 bylo na území dnešního Pardubického kraje 588 obcí, do roku 1970 se jejich počet snížil na 552. Silné integrační tendence se projevují především v průběhu 70. let minulého století, do roku 1980 počet obcí v kraji klesl o 158 na pouhých 394. V menší míře pokračovala integrace obcí i v průběhu 80. let, po roce 1989 se však pod vlivem změněných společensko-politických podmínek řada obcí osamostatnila. Sčítání lidu v roce 1991 probíhalo na území kraje již ve 425 obcích a do roku 2000 se jejich počet zvýšil na 453. Připojením obce Domoradice k Vysokému Mýtu od 1. ledna 2003 **počet obcí v kraji** klesl na současných 452. Na základě výsledku místního referenda z roku 2005 byly zahájeny kroky k připojení obce Hostovice ke krajskému městu.

Ke konci roku 2004 byly obce Pardubického kraje rozčleněny do 995 **částí obcí**, což je o 6 více než v roce 2000. Na jednu obec přitom přidalo v průměru 2,2 částí a na jednu část obce v průměru 508 obyvatel. Více než polovina obcí v kraji je tvořena pouze jednou částí, přičemž největší měrou jsou takovéto obce zastoupeny v okrese Pardubice (70,4 %). Na druhé straně chrudimský okres se vyznačuje nejvyšším počtem obcí členěných na více částí a obcí jen s jednou částí je zde pouze 36,3 %. Z hlediska územního členění má specifické postavení krajské město, které je rozděleno do 31 částí v rámci sedmi městských obvodů.

Počet obcí v kraji **se statutem města** se od roku 2000 trvale udržuje na 32, jako poslední se mezi města zařadily od května roku 2000 Dašice. Velikost měst měřená počtem obyvatel je však značně nesourodá. V šesti městech kraje žije méně než 3 000 obyvatel (podle současné platné legislativy může být městem vyhlášena obec, která má alespoň 3 000 obyvatel), v dalších devíti městech se počet obyvatel pohybuje mezi třemi a pěti tisíci, osm měst obývá více než pět a méně než deset tisíc obyvatel. Nejlidnatějšími (s 10 000 a více obyvateli) je zbylých devět měst. V letech 2000 – 2004 se počet obyvatel v těchto největších městech v úhrnu snížil téměř o 2,4 % a jejich podíl na populaci kraje poklesl ze 41,2 % na 40,5 %. Podíl osob bydlících ve všech městech kraje se ve stejném období snížil ze 62,0 % na 61,2 % (čtvrtá nejnižší hodnota po Středočeském, Olomouckém kraji a kraji Vysočina).

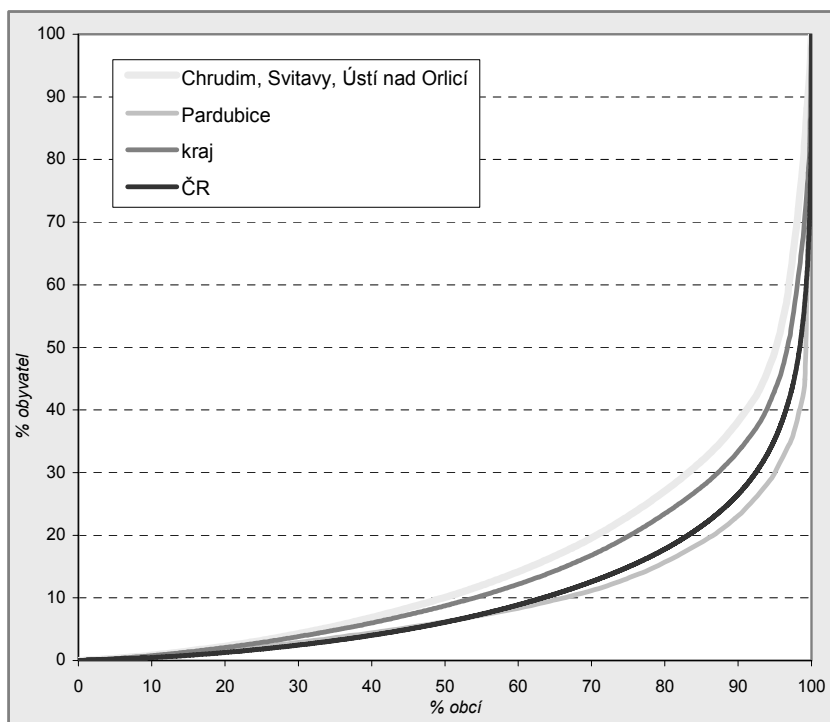
S vyšším zastoupením venkovské zástavby oproti ostatním krajům souvisí také podprůměrná **hustota zalidnění**, která v roce 2004 dosáhla 111,8 osob na km², což je o 17,8 méně ve srovnání s republikovou hodnotou. Hustota zalidnění mezi kraji se přitom pohybuje ve značném rozpětí: od 2 359,6 osob na km² v Hlavním městě Praze po 62,2 osob na km² v Jihočeském kraji. Trvalý pokles hustoty zalidnění v kraji od roku 1993 (113,1 osob na km²) koresponduje s celkovým populačním úbytkem. V 57 obcích převyšuje hustota obyvatel krajský průměr, nejvíce v Pardubicích (1 134,8 osob na km²) a v Chrudimi (707,6 osob na km²), méně než deset obyvatel na jeden čtvereční kilometr připadá v Dolní Moravě na Králícku, ve Vysoké na Moravskotřebovsku a v Litošicích na Přeloučsku.

Tab. 2.2.1 Základní ukazatele sídelní struktury podle okresů k 31. 12. 2004

	Rozloha (km ²)	Obyvatelstvo	Počet			Hustota obyvatel na 1 km ²	Podíl obyvatel žijících (%)	
			obcí	z toho měst	částí obcí		ve městech nad 10 000 obyvatel	v ostatních městech
Pardubický kraj	4 519	505 285	452	32	995	111,8	40,5	20,6
Chrudim	1 030	104 602	113	8	346	101,6	32,4	21,4
Pardubice	889	159 981	115	7	223	180,0	55,1	16,5
Svitavy	1 335	101 940	113	7	189	76,4	38,0	15,0
Ústí nad Orlicí	1 265	138 762	111	10	237	109,7	31,7	29,0

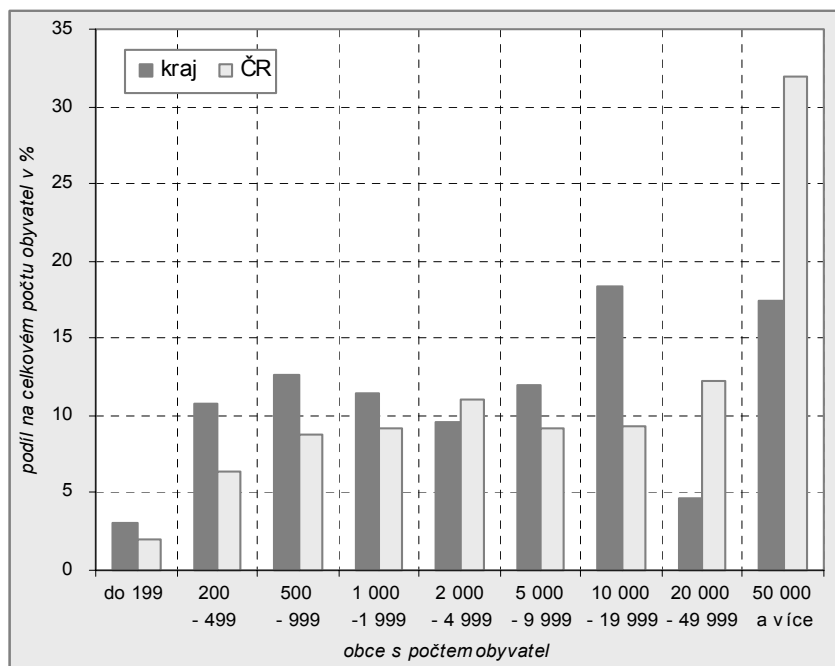
Dlouhodobě odlišný ekonomický vývoj i rozdílné přírodní podmínky se odráží v odlišných hodnotách hustoty zalidnění na úrovni **okresů**. Okres Pardubice, ve kterém žije téměř třetina obyvatel kraje, charakterizuje více než dvojnásobný počet obyvatel na km² oproti okresu Svítavy. Jestliže průměrná rozloha obce v okrese Pardubice v roce 2004 činila 7,7 km², ve svitavském okrese byla o 4,1 km² vyšší; krajský průměr přitom činil 10 km². Počet obyvatel připadajících na jednu obec v kraji (1 118 osob v roce 2004) leží pod republikovou hodnotou (1 636 osob), nad průměrem kraje je nejen v okrese Pardubice, ale i v okrese Ústí nad Orlicí.

Graf 1 Křivky koncentrace osídlení ČR, Pardubického kraje a jeho okresů

Rozdílná míra **koncentrace osídlení** uvnitř kraje i ve srovnání s Českou republikou je zřejmá z uvedeného grafu. Nejvyšší koncentrace obyvatel (tj. nejvyšší podíl osob v nejnižším podílu obcí) charakterizuje okres Pardubice. Křivka koncentrace tohoto okresu ležící pod republikovou křivkou navíc dokumentuje, že osídlení je zde ve srovnání s republikou méně rovnoměrné. Tento fakt je dán především vysokou koncentrací obyvatel do krajského města, ve kterém žije 55 % obyvatel pardubického okresu. Rozptýlenější a rovnoměrnější osídlení mají tři zbývající okresy Pardubického kraje (vzhledem k podobnosti tvaru a umístění jejich křivek koncentrace jsou v grafu sloučeny do jedné). Díky těmto okresům leží celokrajská křivka koncentrace nad republikovou.

Graf 2 Obyvatelstvo podle velikostních skupin obcí k 31. 12. 2004

Při bližším pohledu na jednotlivé **velikostní skupiny obcí** je ve srovnání s republikovým průměrem zřejmý vyšší podíl obyvatel kraje žijících v menších obcích. Jestliže v roce 2004 žila v obcích do dvou tisíc obyvatel více než třetina obyvatel kraje (38 %), na úrovni ČR byl tento podíl 26,3 %. Specifikem sídelní struktury kraje je i nadprůměrný podíl obyvatel žijících v menších městech (s pěti až deseti tisíci obyvateli) a téměř dvojnásobný podíl osob ve městech s deseti až dvaceti tisíci obyvateli. Zbývající dvě největší velikostní skupiny tvořené pouze městy Chrudim a Pardubice zaujmají ve srovnání s republikovou úrovní výrazně podprůměrný podíl na celkové populaci.

V rozmístění obyvatelstva podle velikostních skupin lze sledovat zejména od druhé poloviny 90. let významné změny. Předchozí koncentrace obyvatelstva do největších měst je vystředána obdobím růstu počtu obyvatel v jejich zázemí – probíhá tzv. **suburbanizace**. Příliv obyvatel do menších obcí v blízkosti větších center (např. Srnojedy, Býšť, Stěblová, Horní Jelení, Sezemice, Lázně Bohdaneč, Starý Mateřov, Spojil, Javorník, Benátky či Rudoltice) je podpořen rozvíjející se bytovou výstavbou. Obce v zázemí jsou atraktivní nejen pro obyvatele větších měst, ale i pro osoby žijící ve velmi malých obcích, kde je často nedostatečná občanská vybavenost i omezené pracovní příležitosti.

Uvedené tendence se projevují v růstu tempa tzv. **základní urbanizace**, tedy počtu i podílu osob žijících v obcích s méně než 5 000 obyvateli. V letech 2000 – 2004 se v kraji zvýšil počet obyvatel v těchto obcích o více než 1 % a podíl na populaci kraje přitom vzrostl ze 46,6 % na 47,5 %. Ve stejném rozsahu se zvýšil také podíl obyvatel v obcích do 5 000 obyvatel na úrovni ČR (ze 36,4 % na 37,3 %).

Tab. 2.2.2 Sídlní struktura podle velikostních skupin obcí podle okresů k 31. 12. 2004

	Obce s počtem obyvatel							
	do 299		300 - 999		1 000 - 4 999		5 000 a více	
	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel
Pardubický kraj	198	35 246	180	98 441	57	106 493	17	265 105
Chrudim	52	9 796	43	22 108	15	33 502	3	39 196
Pardubice	63	11 475	36	19 961	13	25 517	3	103 028
Svitavy	47	7 430	47	25 214	15	21 466	4	47 830
Ústí nad Orlicí	36	6 545	54	31 158	14	26 008	7	75 051

Počet obyvatel ve městech s 5 000 a více obyvateli v letech 2000 – 2004 klesal nejen v důsledku migrace, ale i přirozenou měnou. Jestliže ve skupině měst s pěti až dvaceti tisíci obyvateli se ve sledovaném období snížil počet osob v kraji téměř o dvě procenta, v kategorii měst s více než dvaceti tisíci obyvateli (Pardubice a Chrudim) byl tento pokles více než tříprocentní. Podíl obyvatel žijících ve dvou největších městech na populaci kraje přitom poklesl z 22,7 na 22,1 %.

2.3 Územně-správní vývoj

Pardubický kraj vznikl spolu s třinácti dalšími kraji České republiky k 1. lednu 2000 podle Ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Území kraje je tvořeno čtyřmi **okresy** bývalého Východočeského kraje – Chrudim, Pardubice, Svítavy a Ústí nad Orlicí. Po ukončení činnosti okresních úřadů k 31. prosinci 2002 byla významná část jejich kompetencí převedena na obce s rozšířenou působností (III. stupně) definované na základě zákona č. 314/2002 Sb. Vyhláškou Ministerstva vnitra č. 388/2002 Sb. pak byly vymezeny **správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP)**, přičemž v Pardubickém kraji vzniklo celkem patnáct těchto nových územně-správních celků (viz Tab. 2.3.1). Nižší správní celky pak představují **správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem** (II. stupně). Kromě všech patnácti měst s rozšířenou působností plní funkci pověřených obcí v Pardubickém kraji dále Heřmanův Městec, Choceň, Chrast, Chvaletice, Jablonné nad Orlicí, Jevíčko, Lázně Bohdaneč, Letohrad, Nasavrky, Skuteč a Třemošnice.

Ve srovnání s ostatními kraji mají správní obvody obcí s rozšířenou působností Pardubického kraje v průměru nižší počet obyvatel i menší rozlohu. **Velikost správních obvodů** uvnitř kraje je však velmi rozdílná. Územně nejmenší Českotřebovsko (7 969 ha) tvoří přibližně desetinu rozlohy největšího správního obvodu – Chrudimska (74 606 ha). Počtem obyvatel se však Chrudimsko řadí až za Pardubicko, ve kterém žije 23,7 % obyvatelstva kraje.

Tab. 2.3.1 Vybrané údaje o správních obvodech obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004

	Rozloha (km ²)	Obyvatelstvo	Počet			Hustota obyvatel na 1 km ²	Podíl obyvatel žijících (%)	
			obcí	z toho měst	částí obcí		v sídelním městě	v ostatních městech
Pardubický kraj	4 519	505 285	452	32	995	111,8	49,3	11,8
v tom SO ORP:								
Česká Třebová	80	19 088	5	1	10	239,5	87,3	0,0
Hlinsko	247	21 534	22	1	74	87,3	48,2	0,0
Holice	214	16 071	14	1	32	75,2	39,2	0,0
Chrudim	746	81 766	86	7	260	109,6	28,7	27,3
Králíky	159	9 285	5	1	27	58,5	50,4	0,0
Lanškroun	275	21 903	22	1	36	79,6	45,2	0,0
Litomyšl	337	26 116	35	1	62	77,5	38,7	0,0
Moravská Třebová	417	27 441	33	2	62	65,8	41,1	10,6
Pardubice	409	119 976	57	4	119	293,2	73,5	6,9
Polička	273	19 423	20	2	34	71,2	47,0	8,6
Přelouč	257	23 605	42	2	69	91,8	36,2	14,1
Svitavy	352	31 682	28	2	40	90,1	54,7	5,0
Ústí nad Orlicí	191	26 740	16	2	34	140,4	56,1	5,3
Vysoké Mýto	282	32 008	40	2	87	113,5	38,5	28,0
Žamberk	281	28 647	27	3	49	101,8	21,1	32,2

Nejvyšší **hustota zalidnění** na Pardubicku koresponduje s vysokou koncentrací obyvatel do měst, zejména pak do krajského města. Na druhé straně nejnižší počet obyvatel připadajících na jeden kilometr čtvereční charakterizuje Králicko, což je zároveň nejméně osídlený správní obvod v kraji i v celé České republice. Spočteme-li podíl osob pouze na zastavěnou plochu, pak nejvyšší hustota zalidnění charakterizuje Českořebovsko (117 osob na hektar zastavěné plochy v roce 2004), Orlickoústecko (97) a Pardubicko (91). Nejnižší hodnoty uvedeného ukazatele jsou typické pro Holicko (49), Přeloučsko (50) a Králicko (56).

Rozdílná je i **sídelní skladba** uvnitř správních obvodů. Významný podíl osob žijících v obcích s méně než 1 000 obyvateli charakterizuje správní obvody Přelouč, Lanškroun, Litomyšl a Hlinsko. Nejméně rozdrobená struktura osídlení je na Českořebovsku, Králicku, Pardubicku a Orlickoústecku. Nejvyšší podíl městského obyvatelstva na Českořebovsku souvisí se specifickým uspořádáním tohoto správního obvodu (lidnatější sídlo obvodu a pouze další čtyři spádové obce). Nejvíce obcí (celkem 86 včetně sídla) spadá pod městský úřad s rozšířenou působností v Chrudimi. Z hlediska počtu obcí se jedná dokonce o čtvrtý největší správní obvod v rámci celé České republiky (po Znojemsku, Mladoboleslavsku a Třebíčsku). Průměrná velikost obce v rámci správního obvodu se v kraji pohybuje od 6,1 km² na Přeloučsku po 31,7 km² na Králicku. Na poslední místo v kraji se Přeloučsko rovněž řadí i průměrným počtem 562 obyvatel v obci. Jestliže téměř tři čtvrtiny obyvatel Pardubicka žijí v sídle správního obvodu a na Českořebovsku jde dokonce o 87 %, na Žambersku se jedná pouze o 21 % obyvatel. V sídlech správních obvodů žije v úhrnu téměř polovina obyvatel kraje.

Územní vymezení správních obvodů obcí s rozšířenou působností není ve všech krajích v souladu se stávajícím územním vymezením okresů. V Pardubickém kraji se jedná o tyto případy:

- obce náležící do správního obvodu Vysoké Mýto (okres Ústí nad Orlicí), které leží v okrese Chrudim: Leština, Nové Hrady, Řepníky, Stradouň, Vinary,
- obce náležící do správního obvodu Vysoké Mýto (okres Ústí nad Orlicí), které leží v okrese Pardubice: Radhošť, Týniště,
- obce náležící do správního obvodu Litomyšl (okres Svitavy), které leží v okrese Ústí nad Orlicí: Němčice, Sloupnice, Vlčkov.

V současné době je připraven návrh na změny hranic okresů tak, aby byla **skladebnost správních obvodů** obcí s rozšířenou působností **do okresů** zajištěna. Legislativní proces, ve kterém budou tyto změny schváleny, však teprve probíhá.

Změna hranic nových krajů, která proběhla podle zákona č. 387/2004 Sb., se Pardubického kraje nedotkla. Od 1. ledna 2005 přešlo na základě uvedeného zákona 25 obcí z kraje Vysočina do správy Jihomoravského kraje a 3 obce z Moravskoslezského do Olomouckého kraje.

Administrativní mapa Pardubického kraje – stav k 1. 1. 2003

3. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

3.1 Počet obyvatel

Základní údaje o počtu a složení obyvatelstva jsou získávány ze sčítání lidu, domů a bytů (SLDB), která se uskutečňují v přibližně desetiletých intervalech. Zatím poslední sčítání proběhlo na území České republiky k 1. březnu 2001. Na výsledky sčítání navazují každoroční demografické bilance (data o narozených dětech, zemřelých osobách, přistěhovaných a vystěhovaných v členění podle pohlaví a jednotek věku). V intervalu mezi sčítáními bilancovaná data poněkud zastarávají (roli zde hraje určitá neúplnost vstupů; zpravodajské jednotky²⁾ často neposkytují úplné informace, zejména pokud jde o stěhování), sčítání je proto aktualizuje a stává se základem nové demografické bilance. Při posledním sčítání došlo ke změně metodiky a do celkového počtu obyvatel byli kromě osob s trvalým pobytem na území České republiky zahrnuti také cizinci s dlouhodobým pobytem (tj. na základě víza nad 90 dnů) a cizinci s azylem. Tato kategorie cizinců je tedy od roku 2001 součástí běžné demografické statistiky a každoročních statistických bilancí obyvatelstva. Bilance obyvatelstva jsou zveřejňovány čtvrtletně v členění podle krajů a okresů, jednou ročně pak do úrovně jednotlivých obcí.

K 31. 12. 2004 žilo na území Pardubického kraje 505 285 obyvatel, což představuje 4,9 % obyvatelstva České republiky. Pardubický kraj patří k nejméně lidnatým krajům České republiky (méně obyvatel žije pouze v Libereckém a Karlovarském kraji). Podle údajů Cizinecké a pohraniční policie žilo v kraji ke konci roku 2004 celkem 5 854 cizinců (nejméně ze všech krajů), z toho 3 411 cizinců s přechodným pobytem (0,7 % obyvatel kraje) a 2 443 cizinců s trvalým pobytem (0,5 % obyvatel kraje).

Tab. 3.1.1 Počet obyvatel k 31. 12. podle okresů

	2000 ¹⁾	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000	Struktura v %	
							2000	2004
Pardubický kraj	508 261	507 176	506 534	505 486	505 285	-2 976	100,0	100,0
Chrudim	105 233	105 134	104 901	104 707	104 602	-631	20,7	20,7
Pardubice	160 939	160 770	160 564	159 910	159 981	-958	31,7	31,7
Svitavy	102 699	102 380	102 247	102 106	101 940	-759	20,2	20,2
Ústí nad Orlicí	139 390	138 892	138 822	138 763	138 762	-628	27,4	27,5

¹⁾ stav k 1. 1. 2001 (počet obyvatel zpětně bilancován podle výsledků SLDB 2001)

Mezi roky 2000 a 2004 se **počet obyvatel** v kraji snížil o 2 976 osob, tj. o 0,6 %. Přírůstek celkového počtu obyvatel byl na území kraje zaznamenán naposledy v roce 1993. Ke snižování počtu obyvatel přispíval zejména úbytek obyvatel přirozenou měnou, který se v kraji projevuje trvale od roku 1994 stejně jako ve většině krajů České republiky. Snižování počtu obyvatel kraje díky převaze zemřelých nad narozenými bylo v 90. letech 20. století zmírňováno přírůstkem obyvatel stěhování. Od roku 2001 pak začaly počty vystěhovaných mírně převyšovat počty přistěhovaných a obyvatel kraje začalo ubývat nejen vlivem přirozené měny, ale i migrace. Až v roce 2004 byl opět zaznamenán migrační přírůstek (186 osob); přirozenou měnou v tomto roce ubylo 387 osob, nejméně od roku 1994.

K úbytkům obyvatelstva došlo ve sledovaném období (od 1. 1. 2001 do 31. 12. 2004) ve všech **okresech** kraje. Nejvyšší absolutní snížení počtu obyvatelstva postihlo okres Pardubice (ztráta 958 obyvatel, tj. 0,6 %). Pokles počtu obyvatel zde zmírňoval každoroční (s výjimkou roku 2003) kladný migrační přírůstek. Druhý nejvyšší absolutní úbytek počtu obyvatel od roku 2000 zaznamenal okres Svítavy, počet obyvatel se zde snížil o 759 osob, tj. o 0,7 %. V okrese Chrudim poklesl v období 2000 – 2004 počet obyvatel o 631 osob (0,6 %). Okres ztrácel přirozenou měnou v průměru více než 200 osob ročně, zatímco stěhování přibývalo v průměru za rok 57 osob (v rámci kraje okres Chrudim jako jediný zaznamenal kladné přírůstky obyvatel stěhování ve všech sledovaných letech). K nejmenšímu absolutnímu i relativnímu snížení počtu obyvatel od roku 2000 došlo v okrese Ústí nad Orlicí (úbytek 628 osob v letech 2000 – 2004, tj. 0,5 %). Vlivem přirozeného pohybu zde ubývalo v průměru 11 osob ročně. Orlickoústecký okres je v rámci kraje charakteristický dlouhodobě nejvyšší porodností související s příznivou věkovou skladbou obyvatelstva.

²⁾ Data o porodnosti, sňatečnosti, rozvodovosti a úmrtnosti jsou výsledkem zpracování statistických hlášení řady Obyv (Hlášení o uzavření manželství, narození, úmrtí, rozvodu), které ČSÚ zasílají matriky, v případě rozvodů soudy. Statistické hlášení o stěhování je od roku 2005 zrušeno a zdrojem dat o stěhování je Informační systém evidence obyvatel; data ČSÚ přebírá od Ministerstva vnitra ČR. Zdrojem dat o zahraničním stěhování je Cizinecký informační systém; data ČSÚ přebírá od Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie. Informace o potratech jsou přebírány od Ústavu zdravotnických informací a statistiky.

V lednu 2004 zveřejnil Český statistický úřad výsledky projekce obyvatelstva České republiky do roku 2050. Tato zatím poslední projekce navazuje na definitivní výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2001 a byla zpracována ve třech variantách (nízká, střední a vysoká) lišících se scénáři očekávaného vývoje plodnosti, úmrtnosti a migrace. Publikovány byly i výsledky **projekce do roku 2050** za jednotlivé kraje. Tato projekce byla vypočtena bez vlivu vnitřní i zahraniční migrace a ukazuje tedy na hypotetický vývoj počtu a složení obyvatelstva krajů ovlivněný pouze přirozenou měnou obyvatel. Důvodem je skutečnost, že při odhadu migrace nelze vycházet z minulých trendů a její vývoj je v současné době prakticky nepředvídatelný. Základním údajem pro výpočet projekce obyvatelstva v krajích ČR byly počty obyvatel podle pohlaví a jednotek věku, vybilancované k 31. 12. 2002. Parametry plodnosti (specifické plodnosti žen) a úmrtnosti (koeficienty dožití) byly stanoveny na základě analýzy populačního vývoje diferencovaně pro jednotlivé kraje podle tříletých průměrů za roky 2000 – 2002. V souhrnu za celou ČR odpovídají výsledky projekce za kraje očekávanému vývoji podle scénáře střední varianty republikové projekce.

Tab. 3.1.2 Projekce obyvatelstva do roku 2050 (práh projekce – rok 2002)

	Skutečný stav			Projekce bez migrace					
	2002	2003	2004	2004	2005	2010	2020	2030	2050
Počet obyvatel	506 534	505 486	505 285	504 781	504 101	500 400	488 242	467 385	410 180
v tom ve věku:									
0 - 14	82 141	80 209	78 779	78 373	76 553	70 388	67 897	60 330	51 485
15 - 64	352 710	353 347	353 911	354 604	355 171	351 585	318 417	297 585	226 104
65 a více	71 683	71 930	72 595	71 804	72 377	78 427	101 928	109 470	132 591
Živě narození	4 653	4 645	4 821	4 730	4 787	4 675	4 229	3 709	3 226
Zemřelí	5 230	5 354	5 208	5 510	5 467	5 513	5 776	6 187	6 209
Přirozený přírůstek	-577	-709	-387	-780	-680	-838	-1 547	-2 478	-2 983
Porodnost (‰)	9,2	9,2	9,5	9,4	9,5	9,3	8,6	7,9	7,8
Úmrtnost (‰)	10,3	10,6	10,3	10,9	10,8	11,0	11,8	13,2	15,1
Naděje dožití při narození (roky)									
muži	72,7	72,6	72,9	72,8	72,9	73,6	75,1	76,5	79,3
ženy	78,7	78,8	78,8	78,8	78,9	79,5	80,8	82,0	84,5
Úhrnná plodnost	1,18	1,18	1,23	1,21	1,23	1,30	1,45	1,59	1,61

Projekce předpokládá postupné **zvyšování intenzity plodnosti** až do roku 2030 a její následnou stabilizaci. Dalším předpokladem je pokračující **zlepšování úmrtnostních poměrů**, a to zejména ve vyšším a vysokém věku. Do roku 2010 by měl oproti roku 2002 klesnout počet obyvatel kraje o více než 6 tisíc, v roce 2030 by měl být nižší již o 39 tisíc. Kolem roku 2050 by mělo na území kraje žít 410 tisíc osob, což je ve srovnání s výchozím rokem 2002 o 96 tisíc osob méně (tj. o 19 %).

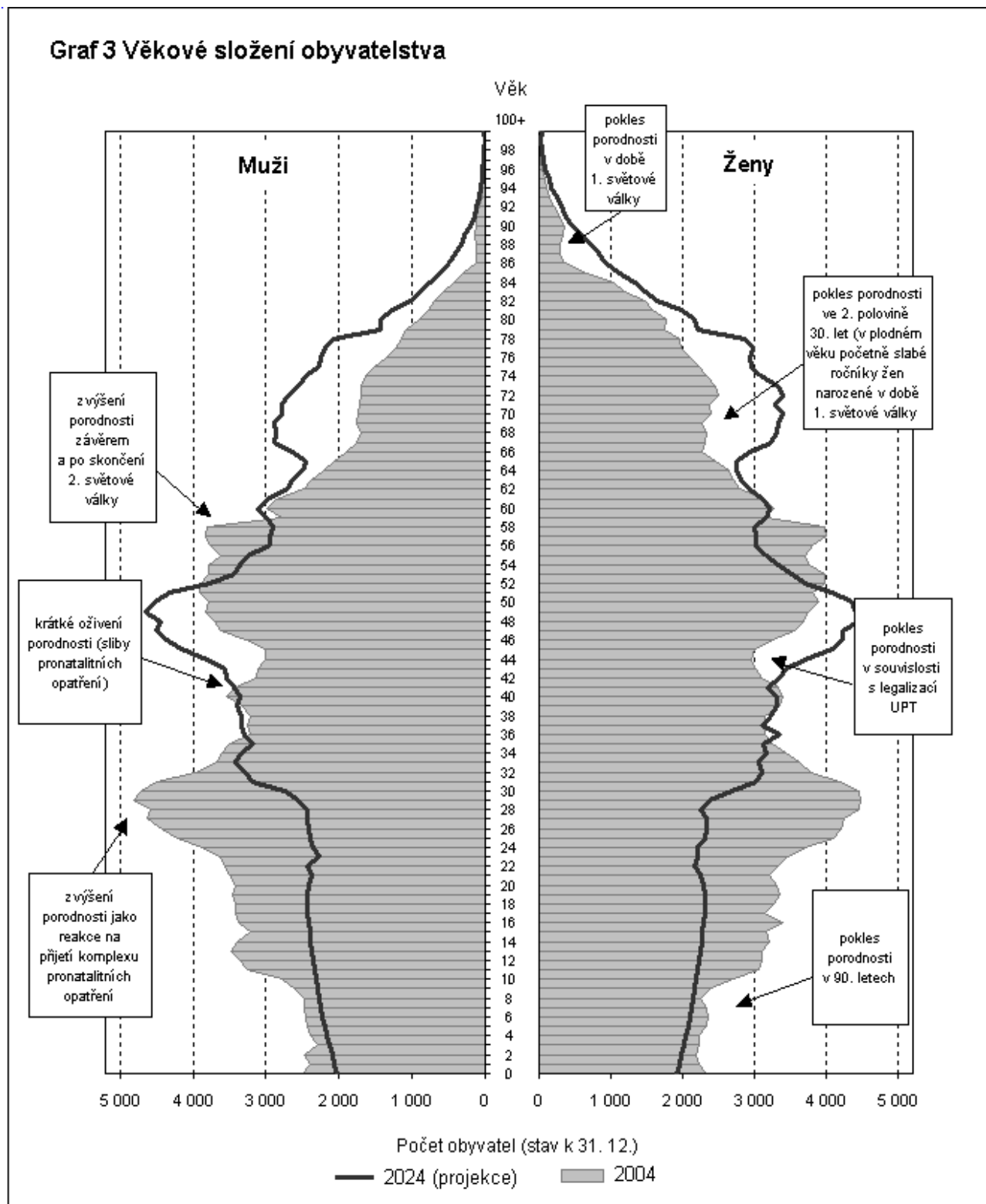
Spíše než pokles počtu obyvatel však bude hlavním problémem výrazné **stárnutí populace**. Přestože se v projekci počítá se zvýšením intenzity plodnosti, počet dětí v populaci by se měl (s ohledem na klesající počet potenciálních matek) neustále snižovat. Proces stárnutí urychlí také přechod silných populačních ročníků do nejvyšších věkových kategorií. V nejbližších letech to budou osoby narozené po druhé světové válce, přibližně za třicet let pak početné ročníky narozené v sedmdesátých letech minulého století. Zatímco v roce 2002 žilo v Pardubickém kraji 82 tisíc dětí ve věku **0 – 14 let**, do roku 2050 by se měl jejich počet podle projekce snížit na 51 tisíc. Procentní zastoupení této věkové skupiny tak klesne ze 16,2 % (2002) na 12,6 % (2050). Počet obyvatel **15 – 64letých** by měl dosáhnout maxima v roce 2007 a od tohoto roku postupně klesat; podíl této skupiny na obyvatelstvu kraje by se měl snížit ze současných 70 % na 55 % v roce 2050. K nejvýraznějším změnám dojde ve skupině **osob starších 65 let**. Jestliže v roce 2002 tvořily 14,2 % populace, v roce 2050 by měl tento podíl být již 32,3 %. Nejrychleji přitom poroste počet obyvatel v nejvyšším věku – generace osmdesátiletých a starších by se měla oproti nynějším hodnotám početně dokonce ztrojnásobit.

Stárnutí populace se odrazí ve zvýšení **průměrného věku** přibližně o deset let na 47,5 roku u mužů a na 50,3 roku u žen. Očekávat lze také zvýšení **naděje dožití při narození** u mužů o 6,6 roku na 79,3 let a u žen o 5,8 roku na 84,5 let.

Porovnat skutečný a prognózovaný stav můžeme zatím pouze za roky 2003 a 2004. V obou letech byly přirozené přírůstky (resp. úbytky) obyvatel nižší, než předpokládala projekce. Ve srovnání s projekcí byl v kraji ve skutečnosti v obou letech zaznamenán nižší počet zemřelých. Skutečný počet živě narozených byl v roce 2003 oproti projekci nepatrně nižší, v roce 2004 se však ve skutečnosti narodilo o 91 dětí více. Skutečný počet obyvatel tak, na rozdíl od počtu projektovaného, nepoklesl pod hranici 505 tisíc.

3.2 Obyvatelstvo podle věku, rodinného stavu a vzdělání

Věková struktura populace je výsledkem předchozího dlouhodobého vývoje procesů porodnosti, úmrtnosti a migrace, zároveň představuje základ budoucího demografického vývoje. Na věkové struktuře obyvatelstva kraje a celé České republiky se na počátku 21. století odrazily především výkyvy ve vývoji porodnosti. Na grafickém znázornění (tzv. „strom života“) věkové struktury obyvatelstva Pardubického kraje jsou vidět všechny tyto nepravidelnosti (střídání početně silných a slabých ročníků), které se dále v populačním vývoji reprodukuje, i když v dalších generacích již ve zmenšené míře.

Nejvíce viditelné nepravidelnosti v kresbě „stromu života“ jsou důsledkem zvýšené porodnosti po skončení druhé světové války, další velkou nerovnoměrnost ve věkové struktuře způsobila natalitní vlna v sedmdesátých letech a v neposlední řadě pak výrazné snížení porodnosti v 90. letech 20. století.

Důsledky poklesu porodnosti v první polovině devadesátých let a její následné setrvání na nízké úrovni již můžeme pozorovat na věkové skladbě obyvatel kraje. I když v posledních letech počty narozených mírně rostly, počet a **podíl dětí do 14 let** v populaci kraje nadále klesal. Zastoupení této věkové skupiny se od roku 2000 do roku 2004 snížilo o 1,3 procentní bod na 15,6 %, v absolutním vyjádření se počet dětí do čtrnácti let ve stejném období snížil o téměř 7 tisíc (z 85,7 tisíc na 78,8 tisíc).

Koncem 80. let a v první polovině 90. let přecházela do věku ekonomické aktivity silná generace sedmdesátých let a početně tak posílila kategorii osob ve věku **15 – 64 let**. V posledních letech jsou přírůstky této věkové kategorie omezeny stále se snižujícími počty dětí, které překračují věkovou hranici 14 let. V letech 2000 – 2004 se zvýšil podíl osob v této věkové skupině o necelý jeden procentní bod (ze 69,1 % v roce 2000 na 70,0 % v roce 2004).

Osoby **starší 65 let** se v roce 2000 podílely na celkovém počtu obyvatel Pardubického kraje 14,1 %, v roce 2004 tvořila tato věková skupina 14,4 % obyvatelstva kraje. Podíl nejstarší generace po celá devadesátá léta mírně rostl, avšak byl tlumen tím, že věkovou hranici 65 let překračovali příslušníci slabších populačních ročníků. V nejbližších letech posílí tuto věkovou kategorii osoby narozené v natalitní vlně po druhé světové válce.

Tab. 3.2.1 Struktura obyvatel podle vybraných věkových skupin

	Celkem			Muži			Ženy		
	2000 ¹⁾	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech	2000 ¹⁾	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech	2000 ¹⁾	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Počet obyvatel	508 261	505 285	²⁾ -0,6	248 923	247 431	²⁾ -0,6	259 338	257 854	²⁾ -0,6
v tom ve věku (%):									
0 - 14	16,9	15,6	-1,3	17,8	16,5	-1,3	16,1	14,7	-1,3
15 - 24	15,3	13,5	-1,9	16,1	14,1	-2,0	14,6	12,9	-1,7
25 - 29	8,4	8,7	0,3	8,8	9,2	0,3	8,0	8,3	0,3
30 - 49	27,3	27,5	0,2	28,3	28,5	0,3	26,4	26,6	0,2
50 - 64	18,1	20,3	2,2	17,9	20,2	2,3	18,3	20,4	2,1
65 - 69	4,5	4,1	-0,4	4,0	3,7	-0,3	5,0	4,5	-0,4
70 - 79	7,2	7,3	0,1	5,8	6,0	0,2	8,5	8,5	0,0
80 a více	2,3	2,9	0,6	1,5	1,9	0,4	3,1	4,0	0,9

¹⁾ stav k 1. 1. 2001 (počet obyvatel zpětně bilancován podle výsledků SLDB 2001)

²⁾ změna v %

Při podrobnějším pohledu na věkovou skladbu obyvatel Pardubického kraje je mezi roky 2000 a 2004 patrný výrazný nárůst podílu obyvatel ve věku 50 až 64 let (zvýšení o 2,2 procentní body), který byl způsoben přechodem silných generací narozených po druhé světové válce do této věkové skupiny. O 0,6 procentního bodu vzrostl ve stejném období podíl osob starších 80 let (v souvislosti s prodloužením střední délky života). Zřejmá je také výrazná převaha žen mezi obyvateli pětadesátiletými a staršími (dobře patrná je i z grafického znázornění – „stromu života“), odráží se zde vyšší intenzita úmrtnosti mužů.

Stárnutí populace (tj. zvyšující se podíl starých osob v populaci v důsledku poklesu úrovně porodnosti na straně jedné a zlepšování úmrtnostních poměrů a prodloužení naděje dožití na straně druhé) se odráží také ve zvyšování **průměrného věku** obyvatel kraje, který v letech 2000 – 2004 vzrostl o 1,2 roku, z 38,4 na 39,6 let. Průměrný věk mužů v roce 2004 byl 38,0 roku, průměrný věk žen dosáhl 41,0 let. Obyvatelstvo Pardubického kraje je v průměru mladší než populace celé republiky jako celku, průměrný věk obyvatel České republiky v roce 2004 byl 39,8 let. O 1,2 roku vzrostla v letech 2000 až 2004 také hodnota dalšího odvozeného syntetického ukazatele – věkového **mediánu** (tj. věku, kterého dosáhla právě polovina populace). V roce 2004 byla polovina obyvatel Pardubického kraje starší 38,3 let.

Názorně lze trend populačního stárnutí dokumentovat i na vývoji poměrových ukazatelů. Stále vyšších hodnot nabývá **index stáří** (vyjadřuje počet osob pětadesátiletých a starších připadající na 100 dětí ve věku 0 – 14 let), v letech 2000 až 2004 vzrostla jeho hodnota z 83,5 na 92,2. Příznivější vývoj zaznamenáváme u **indexu ekonomického zatížení** (vyjadřuje počet dětí do 14 let a osob starších 65 let připadající na 100 osob ve věku 15 – 64 let). Hodnota tohoto indexu se ve sledovaném období snížila o dva body (ze 44,7 v roce 2000 na 42,8 v roce 2004). Ekonomická zátěž obyvatelstva se snižovala zejména díky trvalému poklesu počtu dětí v populaci a naopak mírně rostoucímu počtu osob ve věku ekonomické aktivity.

Tab. 3.2.2 Charakteristiky věkové struktury obyvatelstva

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Průměrný věk	38,4	38,7	39,0	39,3	39,6	1,2
Věkový medián	37,1	37,5	37,8	38,1	38,3	1,2
Index stáří	83,5	85,1	87,3	89,7	92,2	8,6
Index závislosti I.	24,4	23,9	23,3	22,7	22,3	-2,1
Index závislosti II.	20,4	20,3	20,3	20,4	20,5	0,2
Index ekonomického zatížení	44,7	44,2	43,6	43,1	42,8	-2,0

Věkový medián - střední hodnota, která rozděluje celou populaci uspořádanou podle věku na dvě stejně početné části

Index stáří - počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0 - 14 let

Index závislosti I. - počet dětí ve věku 0 - 14 let na 100 osob ve věku 15 - 64 let

Index závislosti II. - počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15 - 64 let

Index ekonomického zatížení - počet dětí ve věku 0 - 14 let a počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15 - 64 let

Jednou ze základních charakteristik každé populace je **složení obyvatel podle rodinného stavu**. Tato část kapitoly vychází z výsledků sčítání lidu, domů a bytů, protože každoroční bilance obyvatel podle rodinného stavu nejsou na úrovni krajů k dispozici. Strukturu obyvatelstva podle rodinného stavu ovlivňuje vývoj sňatečnosti, rozvodovosti a úmrtnosti. Po roce 1989 došlo v České republice k výrazným změnám demografického chování, nejen pokud jde o vývoj porodnosti, ale právě i v intenzitě sňatečnosti, rozvodovosti a úmrtnosti. Tento vývoj přispěl k významné změně struktury populace z hlediska rodinného stavu.

Díky odkládání uzavření manželství do vyššího věku či jeho odmítání a nahrazení nesezdaným soužitím přibýlo **svobodných** mužů a žen do věku 35 let. Při sčítání v roce 1991 tvořili svobodní v Pardubickém kraji 19,8 % všech obyvatel patnáctiletých a starších, do roku 2001 stoupl jejich podíl až na 24,7 %. Mezi muži se procentní zastoupení svobodných v uvedeném období zvýšilo z 24,5 % na 29,7 %; u žen došlo k nárůstu z 15,5 % na 20,0 %. Největší změna nastala u mužů ve věku 25 – 29 let, podíl svobodných se v této skupině zdvojnásobil (z 25,2 % v roce 1991 na 50,0 % v roce 2001). U žen ve věku 20 – 24 let byl trend růstu podílu svobodných ještě mnohem výraznější (ze 32,2 % na 74,2 %).

Podíl **ženatých/vdaných** na populaci patnáctiletých a starších klesl ze 64,8 % v roce 1991 na 57,7 % při posledním sčítání; projevilo se tak zmiňované odkládání sňatků do pozdějšího věku i stále více rozšířené nesezdané soužití partnerů. K největšímu snížení podílu ženatých došlo u mužů ve věkové skupině 25 – 29 let (ze 71,1 % na 44,8 %), u žen pak ve věku 20 – 24 let (ze 65,2 % na pouhých 23,6 %).

Růst úrovně rozvodovosti a mírný pokles sňatečnosti **rozvedených** osob (související zřejmě s vyšším rozšířením nesezdaných soužití s novým partnerem) vedl k růstu procentního zastoupení rozvedených osob v populaci kraje. Podíl rozvedených osob na obyvatelstvu patnáctiletém a starším vzrostl mezi posledními sčítáními o 2,7 procentní body (z 5,4 % v roce 1991 na 8,1 % v roce 2001). Vzhledem k tomu, že po rozvodu vstupují znovu do manželství častěji muži, je podíl rozvedených mužů nižší (7,5 %) než podíl rozvedených žen (8,7 %).

K nejmenší změně došlo u kategorie osob **ovdovělých**. Procentní podíl ovdovělých na obyvatelstvu patnáctiletém a starším mezi roky 1991 a 2001 mírně poklesl z 10,0 % na 9,1 %. V této kategorii osob najdeme nejvýraznější rozdíl mezi pohlavími. Vlivem mužské nadúmrtnosti je podíl ovdovělých žen výrazně vyšší. Při sčítání 2001 byl podíl ovdovělých mužů pouze 3,0 %, zatímco u žen dosahoval 14,9 %.

Také při hodnocení změn ve **vzdělanostní struktuře** obyvatel kraje vycházíme z dat sčítání lidu. Od sčítání v roce 1991 byl mezi všemi kategoriemi vzdělání zaznamenán nejvyšší relativní přírůstek ve skupině osob s **vysokoškolským vzděláním**. Podíl osob s ukončeným vysokoškolským vzděláním na obyvatelstvu kraje starším patnácti let vzrostl mezi posledními sčítáními z 5,4 % na 7,0 %, přesto zaostává za republikovým průměrem, který činil 8,9 %. Výrazný nárůst se od posledního sčítání projevilo také v kategorii osob se **středním vzděláním s maturitou včetně nástavbového a vyššího** (podíl na všech obyvatelích patnáctiletých a starších vzrostl z 22,3 % na 28,1 %). Podíl osob **vyučených bez maturity** a osob se **středním odborným vzděláním bez maturity** vzrostl z 37,9 % na 40,8 %.

Na poklesu procentního zastoupení osob se **základním vzděláním** (včetně neukončeného) od minulého sčítání z 33,0 % na 22,7 % na obyvatelstvu patnáctiletém a starším se z velké části podílel růst počtu absolventů vyšších stupňů vzdělání. Na tomto snížení mělo svůj podíl i postupné vymírání osob v nejstarších věkových skupinách, pro něž je typická nižší úroveň vzdělanosti; svou roli sehrál také fakt, že osoby v nejmladší věkové skupině (15 – 19 let) v roce 1991 z velké části ještě nedokončily své vzdělávání, a proto se velká část z této skupiny přihlásila k základnímu vzdělání.

Tab. 3.2.3 Vzdělání obyvatel ve věku 15 a více let podle okresů (SLDB 2001)

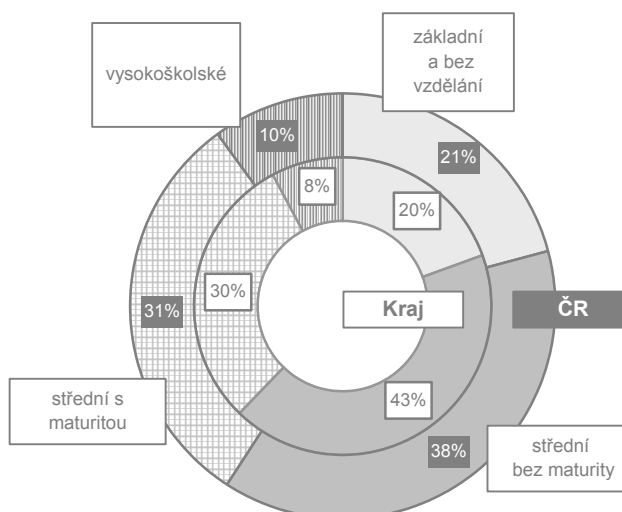
	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	z toho nejvyšší ukončené vzdělání (%)				
		základní a neukončené	vyučení a stř. odborné bez maturity	úplné střední s maturitou	vyšší a nástavbové	vysokoškolské vč. vědecké přípravy
Česká republika	8 575 198	23,0	38,0	24,9	3,5	8,9
Pardubický kraj	422 722	22,7	40,8	24,5	3,5	7,0
Chrudim	87 121	24,1	42,7	22,7	3,0	5,8
Pardubice	136 159	19,7	39,2	26,8	3,8	9,2
Svitavy	84 742	25,6	41,8	21,9	3,4	5,8
Ústí nad Orlicí	114 700	23,3	40,4	25,2	3,8	6,2

Velké rozdíly ve struktuře vzdělanosti se projevují v závislosti na pohlaví a věku. Dlouhodobě vyššího stupně vzdělanosti dosahují muži. Jestliže vyšší než základní vzdělání mělo při sčítání v roce 2001 celkem 82,3 % mužů, u žen to bylo pouze necelých 70 %. Přestože se od minulého sčítání v roce 1991 zvýšil počet žen – vysokoškolaček o 57,6 %, mají muži mezi vysokoškolsky vzdělanými osobami stále značnou převahu (8,5 % proti 5,6 %).

Informaci o vzdělanostní struktuře obyvatelstva lze získat také z **výběrového šetření pracovních sil**. Toto šetření přináší informace o trhu práce zjišťované šetřením v domácnostech respondentů v místě bydliště. Metodika ukazatelů zjišťovaných výběrovým šetřením pracovních sil koresponduje s definicemi a doporučeními Mezinárodní organizace práce, takže data mohou sloužit jako základ pro přímé mezinárodní srovnání charakteristik trhu práce.

Podle výsledků šetření se v období let 2000 až 2004 vzdělanostní struktura obyvatel Pardubického kraje výrazně nezměnila. Podíl osob se základním vzděláním a bez vzdělání zůstal zachován (20,0 % obyvatelstva staršího 15 let), o jeden procentní bod vzrostlo zastoupení osob se středním vzděláním bez maturity (43,0 % v roce 2004) a osob vysokoškolsky vzdělaných (8,0 % v roce 2004). Podíl osob se středoškolským vzděláním s maturitou se ve stejném období snížil z 31,0 % na 30,0 %. Ve srovnání s celorepublikovým průměrem bylo zastoupení vysokoškolsky vzdělaných obyvatel mezi osobami patnáctiletými a staršími o 2 procentní body nižší.

Graf 4 Obyvatelstvo podle vzdělání (VŠPS) v roce 2004

3.3 Narození, zemřelí, sňatky, rozvody

Celkový počet obyvatel ovlivňují dvě složky: **přirozená měna a stěhování**. Přirozená měna je pojem používaný pro označení procesů rození a vymírání lidských populací. **Celkový přírůstek** (úbytek) obyvatelstva je tedy výsledkem vývoje přirozeného přírůstu/úbytku (rozdíl počtu narozených a zemřelých) a přírůstu/úbytku stěhování (rozdíl počtu přistěhovaných a vystěhovaných). V uplynulých pěti letech docházelo na území kraje k úbytku počtu obyvatel přirozenou měnou, tzn. že počty zemřelých v každém roce převyšily počty narozených dětí. Od roku 2001 v kraji převažují také vystěhovaní nad přistěhovanými a počet obyvatel kraje tak klesá nejen vlivem přirozené měny, ale i migrace. V roce 2004 sice v kraji stěhování 186 osob přibylo, avšak zemřelo o 387 osob více, než se narodilo, takže celkový úbytek obyvatel v roce 2004 byl 201 osob. Celkově se počet obyvatel Pardubického kraje v období let 2000 až 2004 snížil o 3 154 osob.

Tab. 3.3.1 Charakteristiky pohybu obyvatelstva

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Celkový přírůstek	-178	-1 085	-642	-1 048	-201	-23
muži	-28	-573	-295	-648	24	52
ženy	-150	-512	-347	-400	-225	-75
Přirozený přírůstek	-523	-587	-577	-709	-387	136
muži	-204	-270	-164	-283	-133	71
ženy	-319	-317	-413	-426	-254	65
Přírůstek stěhováním	345	-498	-65	-339	186	-159
muži	176	-303	-131	-365	157	-19
ženy	169	-195	66	26	29	-140
Na 1 000 obyvatel						
celkový přírůstek	-0,4	-2,1	-1,3	-2,1	-0,4	0,0
přirozený přírůstek	-1,0	-1,2	-1,1	-1,4	-0,8	0,3
přírůstek stěhováním	0,7	-1,0	-0,1	-0,7	0,4	-0,3

V průběhu 90. let 20. století došlo k výraznému snížení úrovně plodnosti, které do značné míry souviselo se změnami ve sňatečnosti. Nejviditelnějším projevem změn v reprodukčním chování byl značný pokles **počtu narozených dětí**. V roce 2002 došlo k prvnímu meziročnímu přírůstku narozených (s výjimkou roku 1997), v roce 2003 se počet narozených znovu nepatrně snížil a v roce 2004 byl zaznamenán opět nárůst počtu narozených. Zvyšující se počty narozených v posledních letech byly očekávány, protože do věku nejvyšší plodnosti se dostaly silné populační ročníky žen narozených v sedmdesátých letech.

Tab. 3.3.2 Narození

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Narození celkem	4 624	4 481	4 662	4 655	4 835	211
Živě narození	4 613	4 466	4 653	4 645	4 821	208
na 1 000 obyvatel	9,1	8,8	9,2	9,2	9,5	0,5
Mrtvě narození	11	15	9	10	14	3
Živě narození mimo manželství	760	793	958	1 107	1 224	464
podíl z živě narozených celkem (%)	16,5	17,8	20,6	23,8	25,4	¹⁾ 8,9
Úhrnná plodnost	1,170	1,131	1,179	1,176	1,227	0,057
Průměrný věk matky při narození dítěte	26,7	27,2	27,4	27,9	28,2	1,5
při narození 1. dítěte	24,4	25,0	25,5	25,9	26,4	2,0
Čistá míra reprodukce	0,557	0,551	0,550	0,559	0,587	0,030
Hrubá míra reprodukce	0,563	0,556	0,555	0,564	0,593	0,030

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Nejjednodušším ukazatelem porodnosti je **hrubá míra porodnosti**³⁾ (počet živě narozených dětí v daném období připadající na 1 000 obyvatel středního stavu) – z hodnoty 9,1 v roce 2000 vzrostla na 9,5 v roce 2004. Dlouhodobě nejnižší počet narozených na 1 000 obyvatel připadá na okres Pardubice (souvislost s nepřítliší příznivou věkovou skladbou obyvatel okresu), naopak regionem s dlouhodobě vyšší plodností je okres Ústí nad Orlicí.

Od počátku 90. let 20. století došlo k výrazným změnám v **rozložení měr plodnosti podle věku**. Postupně se snižovala intenzita plodnosti zejména v nejmladších věkových skupinách, v roce 2004 se plodnost žen ve věku 18 až 20 let pohybovala pouze na 15 % plodnosti z roku 1991. Až do začátku 90. let 20. století byla přítom do této nejmladší věkové skupiny žen soustředěna nejvyšší úroveň plodnosti prvního pořadí. Věk maximální plodnosti do roku 2004 vzrostl až na 28 let (v roce 1991 to bylo 22 let).

Ukazatel **úhrnné plodnosti** (udává průměrný počet dětí připadající na jednu ženu ve věku 15 – 49 let) byl v kraji pod úrovní prostého zachování reprodukce populace (tj. pod hodnotou 2,1) již na počátku

³⁾ Tzv. hrubé míry vyjadřují počet demografických událostí (sňatky, rozvody, narození, potraty, zemřelí, stěhování) připadající na 1 000 obyvatel středního stavu (tj. stav k 1. 7. daného roku). Hrubé míry jsou značně závislé na věkové struktuře obyvatelstva, čímž do jisté míry ztrácejí svoji vypovídací schopnost. K odstranění vlivu věkové struktury se v demografické statistice používá metoda tzv. standardizace.

devadesátých let, minimum bylo v kraji zaznamenáno v roce 2001 (1,131), do roku 2004 hodnota tohoto ukazatele mírně vzrostla až na 1,227. Přes mírné zvýšení úrovně plodnosti v posledních letech patří Česká republika stále mezi země s její nejnižší úrovní. Obdobný vývoj lze pozorovat také u ukazatelů hrubé a čisté míry reprodukce. **Hrubá míra reprodukce** (udává počet dívek, které by se průměrně narodily jedné ženě za celé období reprodukce) po celá 90. léta 20. století klesala, v letech 2000 až 2004 zaznamenáváme v kraji mírný nárůst z hodnoty 0,563 na 0,593. Obdobně mírně vzrostla hodnota tzv. **čisté míry reprodukce**, v posledních pěti letech z 0,557 na 0,587. Čistá míra reprodukce je od hrubé míry reprodukce odlišena tím, že respektuje i úmrtnostní poměry v dané populaci a vyjadřuje průměrný počet dívek narozených ženě, které se dožijí věku matky v době svého narození. Prostá obnova populace je zajištěna v případě, že je hodnota čisté míry reprodukce rovna 1.

Dokladem odkládání mateřství do vyššího věku a rozšíření maximální plodnosti do širšího věkového intervalu je **růst průměrného věku žen při narození dítěte**, a to zejména u prvního porodu. Průměrný věk matek při porodu vzrostl v letech 2000 až 2004 v kraji o 1,5 roku na 28,2 let; věk prvoroďiček byl v roce 2004 ve srovnání s rokem 2000 o 2 roky vyšší (26,4 let). Od roku 1991 se průměrný věk matky při narození prvního dítěte zvýšil dokonce o 4,6 roku.

Dalším charakteristickým rysem ve vývoji porodnosti je růst počtu **dětí narozených mimo manželství**. Do počátku 90. let 20. století patřila Česká republika mezi země s nejnižším zastoupením nemanželsky narozených dětí (v manželství se tehdy rodilo více než 90 % dětí). V roce 2004 se v Pardubickém kraji mimo manželství narodilo 25,4 % dětí (o 5,2 procentních bodů pod republikovým průměrem); jde o čtvrtý nejnižší podíl mezi všemi kraji, ve srovnání s rokem 2000 se jedná o nárůst téměř o 9 procentních bodů.

K radikální změně došlo také ve vývoji potratovosti. Výrazné snížení celkové **potratovosti** v 90. letech 20. století bylo výsledkem především snížení počtu umělých přerušování těhotenství, která přestala být běžnou metodou dodatečného zabránění nechtěného těhotenství. Vliv na tento příznivý vývoj mělo významné rozšíření užívání antikoncepce, a to zejména hormonální.

V roce 2004 bylo v Pardubickém kraji evidováno 1 710 potratů, což ve srovnání s rokem 2000 představuje pokles o 326. Ve srovnání s rokem 1991, kdy bylo v kraji evidováno celkem 5 507 potratů, jde o snížení o více než dvě třetiny.

Výrazně se změnila struktura potratů – roste podíl **samovolných potratů** (od roku 2000 o téměř 12 procentních bodů), jejich absolutní počet se však nijak výrazně nemění. V roce 2000 činil podíl **umělých přerušování těhotenství** na celkovém počtu potratů v Pardubickém kraji 71,7 %, do roku 2004 se především díky poklesu počtu miniinterrupcí tento podíl snížil na 59,9 % (nižší zastoupení umělých potratů bylo zaznamenáno jen ve Zlínském kraji). Ve srovnání s ostatními kraji se mezi nejnižší řadí také hrubá míra potratovosti – v roce 2004 připadaly v kraji na 1 000 obyvatel středního stavu 3,4 potraty.

Příznivě se vyvíjí také tzv. **index potratovosti** (počet potratů na 100 narozených dětí celkem), v období 2000 až 2004 se snížil ze 44,0 na 35,4. Průměrný počet potratů připadající na jednu ženu během jejího reprodukčního období (tzv. **úhrnná potratovost**) klesl z 0,555 v roce 2000 na 0,465 v roce 2004.

Tab. 3.3.3 Zemřelí

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Zemřelí	5 136	5 053	5 230	5 354	5 208	72
na 1 000 obyvatel	10,1	9,9	10,3	10,6	10,3	0,2
Standardizovaná míra úmrtnosti	10,4	10,1	10,4	10,7	10,3	-0,1
Naděje dožití při narození						
muži	72,10	72,64	72,68	72,59	72,90	0,8
ženy	78,32	78,59	78,70	78,76	78,76	0,4
rozdíl (ženy - muži)	6,2	6,0	6,0	6,2	5,9	x
Naděje dožití ve věku 60 let (roky)						
muži	16,96	17,27	17,45	17,51	17,79	0,8
ženy	20,97	21,17	21,37	21,47	21,41	0,4
rozdíl (ženy - muži)	4,0	3,9	3,9	4,0	3,6	x

Rozhodující změny v úrovni a struktuře **úmrtnosti**, ke kterým docházelo v 90. letech 20. století, jsou dávány do souvislosti především s významnými změnami sociálně ekonomických podmínek po roce 1989, které se mimo jiné promítly také do zdravotního stavu obyvatelstva. Celkové zlepšování úrovně úmrtnosti bylo výsledkem spolupůsobení více faktorů. K těm nejvýznamnějším patří zlepšení kvality lékařské péče, vzrůst povědomí o individuální zodpovědnosti v péči o vlastní zdraví, změny v životním stylu populace směrem ke zdravějšímu způsobu života, zlepšení stavu životního prostředí apod. Pokles úmrtnosti probíhal současně

s výrazným poklesem porodnosti. Zlepšování úmrtnostních poměrů a prodloužení střední délky života tak přispívaly ke zmírňování populačních ztrát, ke kterým by docházelo, pokud by zůstala zachována úroveň úmrtnosti z 80. let 20. století.

V roce 2001 skončilo výraznější snižování **počtů zemřelých**, ke kterému docházelo zejména ve druhé polovině 90. let. Od roku 2001 roční počty zemřelých v kraji, stejně jako v celé České republice, rostly; v roce 2004 zaznamenáváme opět mírný pokles počtu zemřelých.

K vyjádření úrovně úmrtnosti se používá řada ukazatelů, z nichž nejjednodušší je **hrubá míra úmrtnosti** (počet zemřelých na 1 000 obyvatel středního stavu). V období let 2000 až 2004 vzrostla hrubá míra úmrtnosti v Pardubickém kraji z 10,1 na 10,3. Tento ukazatel však nemá přílišnou vypovídací schopnost díky tomu, že je příliš ovlivněn věkovou strukturou zkoumané populace. K odstranění vlivu věkové struktury se ve statistice používá metoda standardizace. Tzv. **standardizovaná míra úmrtnosti** přepočítává stavy skutečně zemřelých na daném území (v našem případě Pardubického kraje) na věkovou strukturu vyššího územního celku (v našem případě České republiky). Říká tedy, jaká by byla úmrtnost v Pardubickém kraji, kdyby zde byla stejná věková skladba jako v celé České republice. V roce 2004 byla hodnota obou měř úmrtnosti (hrubé i standardizované) v Pardubickém kraji shodná – 10,3 ‰, v mezikrajském srovnání to představuje 8. nejvyšší hodnotu těchto ukazatelů. Náznorněji lze rozdíly mezi oběma ukazateli pozorovat, porovnáme-li míry úmrtnosti podle okresů. Při použití hrubé míry úmrtnosti se okres Chrudim řadí mezi prvních dvacet okresů (z celkových 77 v České republice), které dosahují nejvyšších hodnot. Při přepočtu na standardizovanou míru úmrtnosti není mezi dvaceti okresy s nejvyšší úmrtností ani jeden okres Pardubického kraje. Dá se tedy říci, že úmrtnostní poměry jsou v chrudimském okrese ve skutečnosti lepší, než se jeví při použití prosté hrubé míry úmrtnosti. Příznivější úmrtnostní poměry po přepočtu na standardizovanou míru úmrtnosti zjišťujeme také v okrese Pardubice. Naopak svitavský a orlickoústecký okres se po přepočtu posunuly opačným směrem, tzn. jsou zde ve skutečnosti o něco horší úmrtnostní poměry, než když použijeme hrubou míru úmrtnosti. Územní rozdíly v úmrtnosti se v kraji projevují dlouhodobě. Zatímco nadprůměrná úmrtnost (v rámci kraje) je charakteristická pro okresy Chrudim a Svitavy, v okrese Pardubice je standardizovaná úmrtnost nejnižší.

Sledujeme-li intenzity úmrtnosti podle věku, pozorujeme relativně vysokou úroveň úmrtnosti na počátku života (kojenecká úmrtnost), nejnižších hodnot dosahuje těsně před pubertou, od tohoto okamžiku začíná opět růst a stoupá až do nejvyšších věkových skupin. V průběhu života mají muži stále vyšší pravděpodobnost úmrtí než ženy. Dané odlišnosti v úmrtnostních poměrech mužů a žen jsou příčinou vyšší **naděje dožití**⁴⁾ (tzv. střední délky života) u žen než u mužů. Po roce 2000 se prodloužení střední délky života v Pardubickém kraji velice zpomalilo. Do roku 2004 vzrostla naděje dožití při narození u mužů o 0,8 roku na 72,9 roků, u žen zaznamenáváme ve stejném období zvýšení o 0,4 roku na 78,8 let. Výrazněji se na tomto zvýšení podílela u mužů i u žen věková kategorie 80 – 89 let. Muži, jimž v roce 2004 bylo 60 let, měli naději žít ještě 17,8 let, ženy dokonce ještě 21,4 let.

Nejčastější **příčinou smrti** zůstávají v Pardubickém kraji, stejně jako v celé České republice, nemoci oběhové soustavy. Podíl zemřelých na tuto příčinu smrti se v posledních pěti letech snížil o 5,4 procentních bodů na 50,8 % v roce 2004. Přispěly k tomu nové léčebné metody, které výrazně snížily počet úmrtí v důsledku infarktu myokardu. Naopak u druhé nejčastější příčiny smrti – novotvarů – je v kraji typický pozvolný nárůst podílu – v letech 2000 až 2004 o 3,4 procentní body na 26,5 %. Třetí v pořadí příčin smrti jsou vnější příčiny a otravy. Na celkovém počtu úmrtí v kraji v roce 2004 se podílely 6,9 %; téměř čtvrtinu úmrtí na tuto příčinu představovaly sebevraždy. V roce 2004 jich bylo v kraji spácháno 87, na celkovém počtu dokončených sebevražd mají významný podíl muži – v období let 2000 až 2004 se pohyboval okolo 80 %.

Sociálně ekonomické změny na počátku 90. let 20. století přinesly výrazné změny i do vývoje **sňatečnosti**. Došlo k prudkému poklesu počtu sňatků a jejich oddalování do vyššího věku. Sňatky jsou také čím dál tím častěji nahrazovány nesezdanými soužitími. Oddalování uzavření manželství do vyššího věku souvisí s většími možnostmi seberealizace mladých lidí, svou roli hrají také sociální nejistoty související s nezaměstnaností a nedostatkem bytů. Pokles sňatečnosti v posledních letech trvá i přesto, že přibývá mladých potenciálních snoubenců z početně silnějších ročníků osob narozených v sedmdesátých letech.

⁴⁾ Naděje dožití (střední délka života) udává počet let, který v průměru zbývá osobě v daném věku na dožití, zůstanou-li zachovány stávající úmrtnostní poměry; vychází z úmrtnostních tabulek. Ukazatel se nejčastěji používá ve formě naděje dožití (střední délka života) při narození, ve které vyjadřuje pravděpodobnou délku života osoby právě narozené za předpokladu setrvání úmrtnostních poměrů platných v roce, ve kterém se osoba narodila a pro který je konstruována úmrtnostní tabulka.

Tab. 3.3.4 Sňatky a rozvody

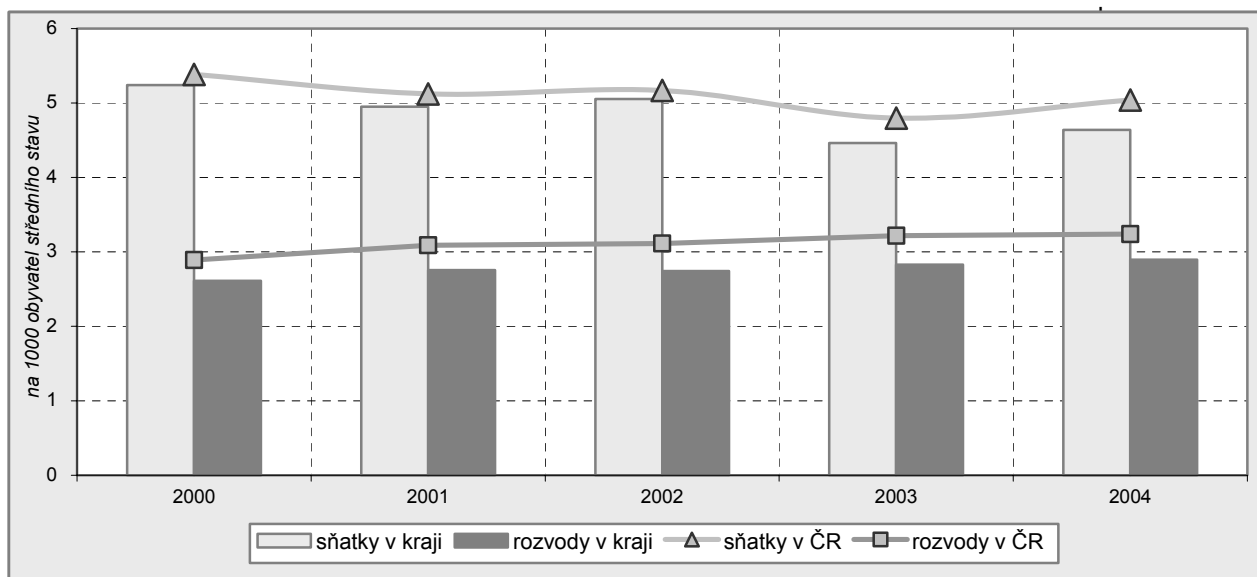
	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Sňatky	2 666	2 515	2 561	2 260	2 343	-323
na 1 000 obyvatel	5,2	5,0	5,1	4,5	4,6	-0,6
Průměrný věk						
nevěsty	27,0	27,3	27,8	28,5	28,8	1,9
ženicha	29,7	29,9	30,6	31,2	31,5	1,9
Rozvody	1 328	1 400	1 391	1 433	1 463	135
na 1 000 obyvatel	2,6	2,8	2,7	2,8	2,9	0,3
v tom podle délky trvání manželství (%):						
0 - 4 roky	22,9	20,0	16,2	21,6	17,6	¹⁾ -5,3
5 - 9 let	25,0	23,1	23,4	20,2	20,6	¹⁾ -4,4
10 - 14 let	21,2	22,9	23,1	22,5	22,5	¹⁾ 1,3
15 a více let	30,9	34,0	37,3	35,7	39,4	¹⁾ 8,5
Úhrnná rozvodovost	38,4	40,5	40,8	43,6	44,8	6,4
Index rozvodovosti	49,8	55,7	54,3	63,4	62,4	12,6

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

V roce 2004 bylo v Pardubickém kraji uzavřeno 2 343 sňatků, o 323 méně než v roce 2000; na tisíc obyvatel tak připadaly 4,6 sňatky. Od počátku devadesátých let 20. století se změnila také **struktura sňatků podle rodinného stavu snoubenců**, nejvíce klesal počet sňatků oboustranně svobodných partnerů. Podíl svobodných ženichů i nevěst se v roce 2004 pohyboval okolo 76 %, přičemž na začátku 90. let přesahoval tento podíl 80 %. Vzrostl naopak podíl rozvedených ženichů a nevěst, v roce 2004 činil více než 22 %. Nárůst podílu rozvedených osob vstupujících do manželství souvisí s růstem podílu rozvedených osob v populaci díky stále rostoucí rozvodovosti. Podíl odovělých mužů i žen uzavírajících nové manželství je velmi malý a pohybuje se okolo 1,2 % u obou pohlaví.

Zatímco počet i podíl prvních sňatků klesal, zvyšoval se postupně podíl druhých sňatků na celkovém počtu uzavřených manželství až na hodnotu okolo 20 % v roce 2004 (v polovině 90. let se tento podíl pohyboval kolem 18 %). Absolutní počty druhých sňatků klesaly pomaleji než počty prvních sňatků. Zvyšovaly se počty třetích a dalších sňatků; jejich podíl na celkovém počtu sňatků je však stále zanedbatelný.

Průměrný věk ženichů vzrostl v kraji z 29,7 let v roce 2000 na 31,5 let v roce 2004, u nevěst se ve stejném období zvýšil z 27,0 let na 28,8 let. Průměrný věk ženicha při prvním sňatku byl v roce 2004 v Pardubickém kraji 28,4 let (26,5 let v roce 2000), průměrný věk nevěsty při prvním sňatku dosáhl 26,1 let (24,2 let v roce 2000).

Graf 5 Sňatečnost a rozvodovost

Roční počty **rozvodů** se v Pardubickém kraji zvyšovaly po celé období první poloviny 90. let, následoval mírný pokles a od roku 2000 pozorujeme spíše kolísavý vývoj s tendencí mírného vzestupu. Dlouhodobě se rozvodovost v kraji udržuje pod republikovou úrovní. Na intenzitu rozvodovosti mají vliv také legislativní změny. Nejvýraznější změnu přinesla novela zákona o rodině, která od 1. 8. 1998 ztížila rozvody manželství s nezletilými dětmi a zakázala rozvody v prvním roce manželství. Tato nová opatření se promítla do snížení počtu rozvodů již v roce 1998 a následně i 1999.

Postupně se prodlužuje **průměrná délka trvání manželství** (12,1 let v roce 2000; 14,0 roků v roce 2004), ubývá rozvodů krátkodobých manželství a naopak roste počet rozvedených dlouholetých manželství. Ze všech manželství, která byla v roce 2004 v Pardubickém kraji rozvedena, jich téměř 18 % netrvalo ani pět roků, přičemž na počátku 90. let to bylo více než 30 %. Po více než 20 letech končilo v kraji v roce 2004 dvakrát více manželství, než tomu bylo počátkem 90. let. Téměř dvojnásobný byl v roce 2004 také jejich podíl na všech rozvodech (24,7 %). Lze předpokládat, že část rozvodů těchto manželství je více méně formální a tato manželství zanikla de facto již dříve.

Tzv. **úhrnná rozvodovost** (podíl manželství končících rozvodem, pokud by rozvodovost v daném roce zůstala neměnná po celou dobu trvání manželství) vzrostla v Pardubickém kraji v letech 2000 až 2004 o 6,4 bodů na 44,8 %, tzn. že rozvodem končí téměř 45 % z původně uzavřených manželství.

Počet rozvodů v určitém roce dává do souvislosti se sňatky uzavřenými v témže roce tzv. **index rozvodovosti** (rozvody připadající na 100 sňatků). Číselník i jmenovatel tohoto indexu jsou věcně i časově odlišné, proto má tento ukazatel nižší vypovídací hodnotu. Index rozvodovosti vzrostl v letech 2000 až 2004 o téměř 13 bodů (z 49,8 na 62,4). Vývoj rozvodového indexu reaguje na úbytek počtu sňatků a na nárůst rozvodovosti dlouholetých manželství.

Nejčastěji uváděnou **příčinou rozvratu manželství** je na straně muže i ženy rozdíl povah, názorů a zájmů (zhruba 47 % u obou pohlaví v roce 2004). Dalším nejčastějším důvodem rozpadu manželství je nevěra a na straně mužů také alkoholismus, nezáměr o rodinu a zlé nakládání

3.4 Stěhování

Stěhování (migrace) nemalou měrou ovlivňuje celkový počet obyvatel i jeho demografické struktury. Za stěhování považuje demografická statistika prostorové přemísťování osob mezi dvěma územími (obcemi) spojené se změnou místa trvalého bydliště osoby na území České republiky (vnitřní stěhování) nebo přes hranice České republiky (zahraniční stěhování).

Počty **přistěhovaných** osob do kraje se v devadesátých letech 20. století spíše snižovaly. Rostoucí počty přistěhovaných po roce 2000 souvisí především se započítáváním stěhování cizinců s dlouhodobým pobytem. V roce 2004 se na celkovém počtu 4 629 přistěhovaných do Pardubického kraje podíleli přistěhovaní ze zahraničí 31,2 % (nejčastěji se jednalo o přistěhované ze Slovenské republiky, Ukrajiny a Polska), v absolutním vyjádření šlo o 1 446 osob. V souvislosti s výše uvedeným se mění také struktura přistěhovaných podle věku a pohlaví. V roce 2004 se muži na celkovém počtu přistěhovaných podíleli 54,5 %, zatímco v roce 2000 byl tento podíl pouze 48,1 %. Nejvíce byly mezi přistěhovanými zastoupeny věkové skupiny 25 – 49 let a 15 – 24 let. Od roku 2000 vzrostl téměř o 7 procentních bodů podíl přistěhovaných osob v produktivním věku (15 – 64 let).

Tab. 3.4.1 Přistěhovaní podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Přistěhovaní do kraje celkem	3 149	3 236	4 329	4 847	4 629	1 480
muži	1 515	1 571	2 313	2 697	2 521	1 006
ženy	1 634	1 665	2 016	2 150	2 108	474
v tom ve věku:						
0 - 14	583	632	699	640	654	71
15 - 24	731	759	895	1 166	945	214
25 - 49	1 333	1 359	2 153	2 359	2 368	1 035
50 - 64	258	254	363	432	408	150
65 a více	244	232	219	250	254	10

Ještě více ovlivňuje zahraniční stěhování počty **vystěhovaných** z kraje. V roce 2000 tvořili vystěhovaní do zahraničí 1,5 % z celkového počtu vystěhovaných z Pardubického kraje, v roce 2004 činil tento podíl již téměř 30 %. Také mezi vystěhovanými z kraje převládají muži – v roce 2004 tvořili 53 % z celkového počtu vystěhovaných. Téměř 56 % vystěhovaných představují osoby ve věku 25 – 49 let. Pokud bychom

u vystěhovalých (a stejně tak i u přistěhovalých) vyloučili započtené stěhující se cizince, byly by počty vystěhovalých (přistěhovalých) občanů republiky srovnatelné s počty stěhujících se ve druhé polovině 90. let.

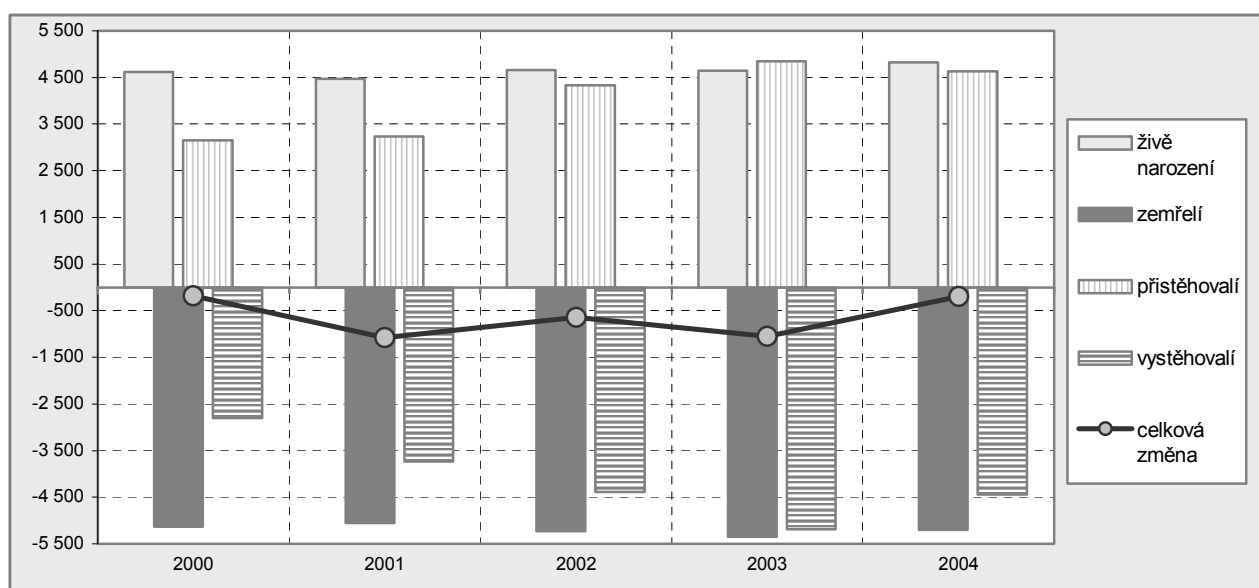
Tab. 3.4.2 Vystěhovalí podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Vystěhovalí z kraje celkem	2 804	3 734	4 394	5 186	4 443	1 639
muži	1 339	1 874	2 444	3 062	2 364	1 025
ženy	1 465	1 860	1 950	2 124	2 079	614
v tom ve věku:						
0 - 14	507	464	557	458	509	2
15 - 24	727	1 017	1 064	1 431	916	189
25 - 49	1 215	1 774	2 227	2 716	2 480	1 265
50 - 64	170	325	350	423	342	172
65 a více	185	154	196	158	196	11

Velkou část stěhování představuje také **stěhování v rámci kraje**, ať už mezi jednotlivými okresy nebo mezi obcemi jednoho okresu. Uvnitř Pardubického kraje se v letech 2000 až 2004 ročně stěhovalo v průměru 6 481 osob, počet stěhujících se mezi obcemi kraje rostl s výjimkou let 2001 a 2003. V rámci kraje se ženy stěhují častěji než muži, intenzita stěhování je nejvyšší u mladých lidí ve věku 15 – 29 let, nejnižší pak u osob starších 64 let. Až do roku 2004 zjišťovala demografická statistika také důvody stěhování. Ty uváděla většina stěhujících se v rámci České republiky, avšak pouze část stěhujících se cizinců s dlouhodobým pobytem (u většiny z nich je ovšem důvod zřejmý – změna pracoviště). Nejčastěji uváděným důvodem stěhování v rámci Pardubického kraje byly bytové důvody (35 % v roce 2004) a následování rodinného příslušníka (23 % v roce 2004). Stěhování za prací není v kraji příliš rozšířené, významnější je u stěhování do jiných krajů.

Počet přistěhovalých do Pardubického kraje převyšoval počet vystěhovalých z kraje po celá 90. léta 20. století. Od roku 2001 převažují počty vystěhovalých nad přistěhovalými a v kraji dochází k **úbytku obyvatel stěhováním** až do roku 2004, kdy zaznamenáváme kladný přírůstek 186 osob. Veškeré změny se týkaly stěhování ve vztahu k zahraničí. Data o zahraničním stěhování nejsou za rok 2001 úplná, v bilanci chybí údaje o části přistěhovalých cizinců do kraje, což následně ovlivňuje nejen časovou řadu počtu přistěhovalých, ale ve svém důsledku způsobuje úbytek obyvatel kraje stěhováním nejen v roce 2001, ale i v celém sledovaném pětiletém období 2000 – 2004. Ve vztahu k ostatním krajům měl Pardubický kraj v letech 2000 až 2004 kladnou bilanci stěhováním (tzn. počet přistěhovalých byl vyšší než počet vystěhovalých).

Graf 6 Pohyb obyvatelstva v kraji

Podrobnější charakteristiku demografického vývoje Pardubického kraje od roku 1991 naleznete v publikaci **Demografický vývoj Pardubického kraje v letech 1991 až 2004**.

4. SOCIÁLNÍ VÝVOJ

4.1 Domácnosti, příjmová situace domácností

Pohled na podrobnou strukturu domácností poskytují cenné údaje získané při sčítání lidu, domů a bytů (SLDB). Podle bydlení, společného hospodaření a příbuzenských vztahů rozlišujeme tři **základní typy domácností**: bytové, hospodařící a cenzové. Bytová domácnost, jako soubor osob bydlících v jednom bytě, může být v závislosti na druhu společného hospodaření tvořena jednou nebo více hospodařícími domácnostmi. Každá hospodařící domácnost je složena z jedné nebo více **cenzových domácností**. Ty se podle příbuzenských či jiných vztahů dělí na úplné rodiny (svazek manželů nebo druha a družky s dětmi či bez dětí), neúplné rodiny (jeden z rodičů s alespoň jedním dítětem), vícečlenné nerodinné domácnosti (dvě nebo více osob příbuzných i nepříbuzných, které společně hospodaří a tvoří rodinnou domácnost), domácnosti jednotlivců (bydlící ve vlastním bytě, jako podnájemník nebo s další cenzovou domácností, ale hospodařící samostatně).

Tab. 4.1.1 Cenzové domácnosti podle okresů (SLDB 2001)

	Cenzové domácnosti	v tom (%)					
		úplné rodiny		neúplné rodiny		vícečlenné nerodinné domácnosti	domácnosti jednotlivců
		bez závislých dětí	se závislými dětmi	bez závislých dětí	se závislými dětmi		
Česká republika	4 270 717	29,1	25,5	5,5	8,0	2,0	29,9
Pardubický kraj	204 594	31,0	28,0	4,9	7,1	1,3	27,7
Chrudim	41 449	31,6	29,2	4,9	6,4	1,0	26,8
Pardubice	67 856	31,0	25,1	5,3	7,8	1,7	29,1
Svitavy	40 168	31,1	29,7	4,8	6,7	1,2	26,5
Ústí nad Orlicí	55 121	30,5	29,4	4,4	6,9	1,2	27,5

Zastoupení **úplných rodin** ve všech domácnostech v Pardubickém kraji se v letech 1991 – 2001 (tedy v období mezi dvěma posledními sčítáními) snížilo o 7,8 procentního bodu na 59 %. Dlouhodobě se naopak projevuje růst podílu **neúplných rodin** – v posledním intercenzálním období byl zaznamenán přírůstek o 2,9 procentního bodu na 12,0 %. Na posílení skupiny úplných rodin bez závislých dětí (tj. ekonomicky neaktivních dětí ve věku 0 – 25 let) na 31,0 % všech domácností se podílela především klesající porodnost a sňatečnost. Zvýšilo se však zastoupení neúplných rodin se závislými dětmi, a to o dva procentní body na 7,1 % všech domácností v kraji. V největším rozsahu pak vzrostl podíl **domácností jednotlivců** (o čtyři procentní body na 27,7 %), samostatně bydlící jednotlivci přitom v roce 2001 tvořili 76,2 % těchto domácností. Oproti roku 1991 byl tento podíl o 4,7 procentního bodu nižší. Více než polovinu domácností jednotlivců tvoří ženy, zejména ovdovělé v nejvyšších věkových kategoriích. Mezi jednotlivci – muži převažují svobodní a rozvedení. **Průměrný počet členů** cenzové domácnosti v Pardubickém kraji se od sčítání v roce 1991 snížil ze 2,66 na 2,47. Pokles průměrného počtu členů byl zaznamenán nejen v úplných rodinách (z 3,27 na 3,16), ale v menší míře také v neúplných rodinách (z 2,49 na 2,48).

Ve **srovnání s republikovým průměrem** je struktura domácností Pardubického kraje charakteristická vyšším podílem všech úplných rodin i úplných rodin s dětmi (v obou případech jde o třetí nejvyšší podíl za krajem Vysočina a Zlínským krajem), nižším zastoupením neúplných rodin (druhý nejnižší podíl po kraji Vysočina) i nižším podílem domácností jednotlivců. Svoji roli zde hraje nižší rozvodovost i nadprůměrná porodnost (ta se od počátku 90. let až do roku 2000 udržovala trvale nad republikovým průměrem) či relativně příznivější věková skladba populace kraje. To vše jsou faktory, které (kromě řady dalších, jako např. ekonomické podmínky spojené s dostupností bytů) strukturu domácností podstatným způsobem ovlivňují. Svoji roli zde hraje i charakter osídlení regionu – oproti republikovému průměru je pro Pardubický kraj typický vyšší podíl venkovského obyvatelstva.

Vliv rozdílné sídelní skladby lze dokumentovat i na **porovnání** struktury domácností **mezi okresy**. Nejvyšší zastoupení neúplných rodin (bez dětí i s dětmi), domácností jednotlivců i vícečlenných nerodinných domácností v rámci kraje charakterizuje okres Pardubice, tedy region s nadpolovičním podílem domácností žijících v krajském městě. Nadprůměrný podíl městského obyvatelstva koresponduje s méně příznivou věkovou skladbou i vyšším procentem rozvedených (odlišný životní styl, nižší religiozita, méně těsný vztah k tradicím oproti venkovu). Nejvyšší zastoupení úplných rodin a zároveň nejnižší podíl domácností jednotlivců naopak provází „venkovské“ okresy Chrudim a Svitavy.

Strukturu domácností lze posuzovat také z hlediska podmínek bydlení. V roce 2001 tvořily **domácnosti bydlící v bytech** v kraji 99,2 % všech cenзовých domácností, dalších 1 682 domácností bydlelo mimo byty (nouzová obydlí, chalupa bez bytu, nezkolaudovaný rodinný dům, mobilní obydlí). Jestliže při posledním cenzu připadalo na sto bytů celkem 111,8 cenзовých domácností, v roce 1991 to bylo 108,5. Zaostávání tempa bytové výstavby za tempem růstu počtu domácností se tak projevilo ve zvýšení podílu bytů obývaných více než jednou cenзовou domácností (ze 7,8 % v roce 1991 na 9,9 % v roce 2001).

Odišné podmínky bydlení v závislosti na typu domácnosti (především v důsledku rozdílné ekonomické situace) jsou patrné z následující tabulky. V průměru nejlépe bydlí úplné rodiny, u nichž byl zaznamenán podíl 89,5 % domácností žijících v bytech **I. kategorie**⁵⁾, krajský průměr přitom činil 85,5 %. Na druhé straně v nejlépe vybavených bytech žije pouze 77,5 % domácností jednotlivců. U těchto domácností byl zaznamenán nejvyšší podíl bydlících v bytech **III. a IV. kategorie** (8,7 % všech domácností jednotlivců, tj. dvojnásobný podíl oproti průměru kraje a dokonce čtyřnásobný podíl oproti úplným rodinám).

Změny související s privatizací bytového fondu se promítly do struktury domácností podle **právního důvodu užívání bytu**. Více než polovina úplných rodin v kraji v roce 2001 bydlela ve vlastním domě, krajská hodnota přitom činila 48,0 %. Desetina domácností bydlela při posledním sčítání v bytech v osobním vlastnictví, s nejvyšším zastoupením u neúplných rodin (11,6 %). Třetina vícečlenných nerodinných domácností a čtvrtina neúplných rodin obývala nájemní byty, u úplných rodin činil tento podíl pouze 15,7 %. V družstevních bytech bydlelo 13,4 % domácností Pardubického kraje a v bytech člena družstva nájemců založeného za účelem privatizace 0,8 %.

Tab. 4.1.2 Bydlení domácností (SLDB 2001)

	Domácnosti celkem	v tom (%)			
		úplné rodiny	neúplné rodiny	vícečlenné nerodinné domácnosti	domácnosti jednotlivců
Domácnosti bydlící v bytech	202 912	100,0	100,0	100,0	100,0
v tom podle kategorie bytu:					
I. kategorie	173 517	89,5	85,0	78,3	77,5
II. kategorie	19 541	8,2	10,4	12,7	12,2
III. a IV. kategorie	8 597	2,1	4,0	7,8	8,7
nezjištěno	1 257	0,2	0,6	1,2	1,6
v tom podle právního důvodu užívání bytu:					
byt ve vlastním domě	97 423	53,4	41,0	38,7	39,8
byt v osobním vlastnictví	21 816	10,4	11,6	11,0	11,2
byt nájemní	38 653	15,7	25,9	34,1	22,7
byt člena bytového družstva	27 258	13,7	15,0	5,5	12,6
byt člena družstva nájemců založeného za účelem privatizace	1 588	0,7	0,9	1,3	0,9
ostatní a nezjištěno	16 174	6,2	5,6	9,4	12,9

Vzhledem k tomu, že od posledního sčítání uběhlo již téměř pět let, nemusí zjištěné údaje o **vybavenosti bytových domácností** (tj. společně bydlících osob v jednom bytě) úplně odrážet současnou realitu. Využití je však lze např. pro porovnání odišné struktury vybavení v závislosti na typu domácnosti a způsobu bydlení. Pro toto hodnocení zvolíme nejprve skupinu bytových domácností tvořených jen jednou cenзовou domácností. Kategorie úplných rodin se závislými dětmi byla nejlépe vybavena osobním automobilem (76,9 %, tj. o 8,3 procentního bodu vyšší podíl ve srovnání s úplnými rodinami bez dětí). Rovněž vybavenost telefonem (pevnou linkou, mobilním telefonem či kombinací obou) byla u úplných rodin se závislými dětmi nejvyšší (86,9 %, tj. o 11,4 procentního bodu nad krajským průměrem). Jestliže v rodinách (úplných i neúplných) s dětmi činil v roce 2001 podíl domácností vybavených osobním počítačem v kraji 28,1 %, u rodin bez dětí byl tento podíl pouze 8,6 %. Možnost využívat rekreační objekt měly ze všech typů domácností nejčastěji úplné rodiny bez závislých dětí (21,8 %). Relativně nejméně vybavené byly domácnosti jednotlivců. S rostoucím počtem členů míra vybavenosti roste, u některých velmi početných rodin (5 a více členů) je však především vzhledem k omezeným finančním možnostem nižší. Ve skupině bytových domácností tvořených více cenзовými domácnostmi byla (na rozdíl od samostatně bydlících

⁵⁾ **I. kategorie** zahrnuje byty s úplným základním příslušenstvím, ve kterých jsou všechny obytné místnosti přímo vytápěny ústředním vytápěním. **II. kategorie** zahrnuje byty se základním příslušenstvím bez ústředního vytápění nebo byty s částečným základním příslušenstvím a s ústředním vytápěním. **III. kategorie** zahrnuje byty s částečným základním příslušenstvím bez ústředního vytápění nebo byty bez základního příslušenství s ústředním vytápěním. **IV. kategorie** zahrnuje byty bez základního příslušenství i ústředního topení.

cenových domácností) zjištěna vyšší vybavenost osobními automobily či kombinací pevné telefonní linky a mobilního telefonu.

Vzhledem k tomu, že v oblasti **informačních a komunikačních technologií** probíhá rychlý vývoj, jsou údaje o vybavenosti domácností sledovány i v dalších samostatných výběrových statistických šetřeních. Podrobné výsledky za roky 2003 a 2004 naleznete v kapitole 5.9 Věda, výzkum, informační technologie.

Údaje o **vybavenosti domácností elektrickými spotřebiči** poskytuje výběrové zjišťování spotřeby energie v domácnostech **Energo 2004**, které ČSÚ uskutečnil v květnu roku 2004. V celé ČR bylo vyšetřeno a zpracováno 39 930 dotazníků, z toho 2 000 za Pardubický kraj. Podle výsledků tohoto zjišťování bylo v roce 2003 vybaveno elektrickými otopnými tělesy 11,1 % vyšetřených bytových domácností v kraji, chladničkou 99,5 %, mrazničkou 83,9 % (nejvyšší podíl mezi kraji), elektrickým sporákem 42,9 %, mikrovlnnou troubou 75,4 % (třetí nejvyšší podíl mezi kraji), automatickou pračkou 85,2 %, boilerem (průtokovým ohříváčem) 38,7 %, barevným televizorem 97,5 %, osobním počítačem 33,0 %. Z uvedeného výčtu byla pod republikovým průměrem vybavenost pouze v případě automatických praček (nejnižší podíl mezi kraji) a osobních počítačů (pátý nejnižší podíl). Rozdíly mezi kraji ve vybavenosti spotřebiči elektrické energie nejsou však celkově příliš výrazné.

Celkové průměrné roční **náklady na spotřebovaná paliva a energie** vztažené na jeden byt činily v roce 2003 podle šetření Energo v Pardubickém kraji 22 714 Kč. Ve srovnání s ostatními kraji šlo o nejnižší hodnotu; např. v Libereckém kraji byly zaznamenány o 19 % vyšší průměrné roční náklady, v hlavním městě dokonce o 25 % vyšší. Jestliže v bytech v městských lokalitách Pardubického kraje dosáhly průměrné roční náklady na paliva a energie 21 964 Kč (rovněž nejnižší hodnota v mezikrajském srovnání), na venkově se pohybovaly kolem 24 509 Kč (druhá nejnižší hodnota za Jihočeským krajem). I po eliminování vlivu rozdílných ploch bytů je zřejmé, že sledované náklady jsou v Pardubickém kraji nejnižší: 306 Kč na jeden m² vytápěné plochy bytu celkem (tj. o 39 Kč méně než republikový průměr), 324 Kč ve městech, 273 Kč na venkově. Na výše uvedeném specifickém postavení Pardubického kraje se podílí hned několik faktorů. K těm nejdůležitějším patří relativně příznivá cena tepla přiváděná z opatovické elektrárny, která zásobuje domácnosti na Pardubicku a Chrudimsku, i příznivé ceny plynu VČP. Svoji roli zde hraje i geografická poloha (v převážném území kraje nejsou tak vysoké nároky na vytápění jako v jiných regionech ležících ve vyšších nadmořských výškách) či druh používaných paliv a energií. Oproti republikovému průměru je v kraji vyšší míra využívání palivového dřeva (týká se zejména Svitavska a Orlickoústecka) i hnědého uhlí.

Příjmovou situaci domácností v krajích lze charakterizovat na základě výsledků výběrového statistického zjišťování **Mikrocenzus 2002**. Údaje o příjmech byly zpracovány za společně hospodařící domácnosti a přepočteny na celou populaci daného území.

Příjmová situace domácností je ovlivněna celou řadou **faktorů**. Rozhodující složku celkového objemu příjmů tvoří mzdy. Pardubický kraj dlouhodobě patří k regionům s nejnižší mzdovou úrovní v České republice. Na této skutečnosti se podílí do značné míry odvětvová skladba zaměstnanosti, ve které mají oproti republikovému průměru převahu obory z primární a sekundární sféry. Nižší mzdová úroveň se následně odráží také v podprůměrné hodnotě vyplácených důchodů. Míra nezaměstnanosti sice nepatří k nejvyšší v republice (dlouhodobě se pohybuje pod průměrem ČR a na sedmém až osmém místě v mezikrajském srovnání), uvnitř kraje však existují v situaci na trhu práce značné disparity (k nejproblémovějším regionům v tomto ohledu patří okres Svitavy a Chrudim). Souvislost lze hledat i s rozdíly v úrovni vzdělanosti a míře podnikatelské aktivity, která je ve srovnání s republikovou úrovní spíše podprůměrná. Výše a skladba příjmů je ovlivněna i velikostí a věkovou strukturou domácností.

Nadprůměrný podíl úplných rodin i příznivější věková struktura populace Pardubického kraje se odráží v relativně větší **velikosti domácností**. Dokládají to nejen výsledky sčítání lidu, ale i údaje zjištěné v šetření Mikrocenzus, podle kterého byl v roce 2002 průměrný počet členů hospodařící domácnosti v kraji 2,63 osoby (tj. druhý nejvyšší počet po kraji Vysočina). Průměrný počet nezaopatřených dětí v hospodařících domácnostech přitom dosáhl nejvyšší hodnoty v ČR (0,74), průměrný počet ekonomicky aktivních osob (1,10) byl třetí nejnižší po Moravskoslezském a Ústeckém kraji. Popsaná velikostní struktura domácností má svůj dopad i na výši a skladbu příjmů.

Celkové **čisté roční příjmy na osobu** (včetně naturálních příjmů; po odečtu příslušných srážek) činily v roce 2002 v Pardubickém kraji 84 924 Kč, tj. o 9 297 Kč a zároveň 9,9 % méně než republikový průměr. Nižší příjmy zaznamenaly pouze dva moravské kraje – Olomoucký a Moravskoslezský. Hranici sta tisíc překročily čisté roční příjmy na osobu jen v Praze (ekonomicky nejsilnější region se specifickou strukturou zaměstnanosti s převahou terciárních a kvartérních aktivit) a ve Středočeském kraji, jehož domácnosti intenzivně využívají blízkosti hlavního města k dojíždě za prací, vzděláním i dalšími aktivitami.

Mezikrajské rozdíly v celkových čistých měsíčních příjmech na jednu domácnost jsou nižší než v případě příjmů na osobu, a to v důsledku již zmiňované odlišnosti ve velikostní struktuře domácností. Celkovým **čistým měsíčním příjmem na domácnost** (18 600 Kč, o 995 Kč méně než průměr ČR) se Pardubický kraj zařadil na 10. místo před Olomoucký, Královéhradecký, Ústecký a Moravskoslezský kraj. Zmiňované méně

příznivé pořadí v případě ročních příjmů na osobu (12. místo) je dáno právě vlivem nadprůměrně početných domácností v kraji.

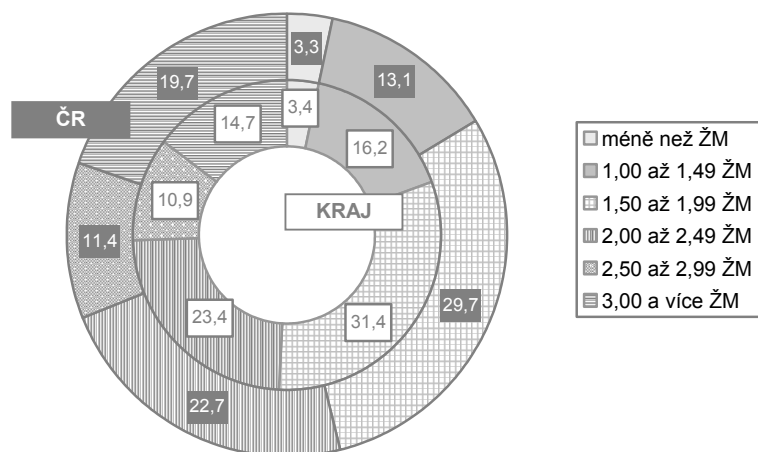
Tab. 4.1.3 Celkové peněžní příjmy domácností a jejich vztah k životnímu minimu v roce 2002

Zdroj: Mikrocensus 2002

	Průměrný počet členů domácnosti	Celkový čistý příjem (Kč)				Struktura domácností (%) podle vztahu příjmů domácností k životnímu minimu (ŽM)					
		roční na osobu		měsíční na domácnost		méně než ŽM	1,00 až 1,49 ŽM	1,50 až 1,99 ŽM	2,00 až 2,49 ŽM	2,50 až 2,99 ŽM	3,00 a více ŽM
		celkem	pořadí	celkem	pořadí						
ČR celkem	2,50	94 221	x	19 595	x	3,3	13,1	29,7	22,7	11,4	19,7
Hl. m. Praha	2,19	130 447	1	23 849	1	1,2	6,9	20,4	20,2	12,1	39,1
Středočeský	2,54	101 498	2	21 433	2	1,9	11,2	29,4	20,7	9,6	27,2
Jihočeský	2,52	92 498	4	19 380	5	2,3	12,3	33,6	20,6	15,0	16,1
Plzeňský	2,49	97 406	3	20 182	4	1,3	9,1	32,3	24,7	13,1	19,5
Karlovarský	2,51	91 695	6	19 103	7	6,3	12,3	30,5	20,7	10,5	19,7
Ústecký	2,46	86 127	11	17 649	13	5,7	21,0	28,7	20,6	9,4	14,6
Liberecký	2,51	92 257	5	19 243	6	3,5	12,8	30,8	25,3	12,2	15,4
Královéhradecký	2,51	86 428	10	18 039	12	2,7	13,1	28,4	29,7	13,0	13,1
Pardubický	2,63	84 924	12	18 600	10	3,4	16,2	31,4	23,4	10,9	14,7
Vysočina	2,76	88 904	7	20 513	3	1,5	14,2	28,7	27,2	13,7	14,7
Jihomoravský	2,55	88 573	8	18 808	8	4,2	11,3	29,5	26,5	11,9	16,6
Olomoucký	2,59	84 096	13	18 152	11	2,5	17,2	36,7	19,9	10,1	13,7
Zlínský	2,58	86 987	9	18 726	9	6,3	11,2	35,5	22,8	9,8	14,4
Moravskoslezský	2,50	83 150	14	17 282	14	4,8	17,7	31,5	21,4	10,4	14,2

Přesnější vyjádření příjmů ve vztahu k domácnostem dostaneme, pokud je vztáhneme k **životnímu minimu**, které je ovlivněné nejen velikostí domácností, ale bere v úvahu také počet a věk dětí. Průměrné měsíční životní minimum na domácnost (vypočtené na základě složení domácnosti a zákonem stanovených částek platných v roce 2002) činilo v Pardubickém kraji celkem 8 451 Kč, což byla druhá nejvyšší hodnota po kraji Vysočina. Propočtené republikové životní minimum přitom činilo 8 117 Kč měsíčně na domácnost a pod jeho hranici se nacházelo 3,3 % domácností. Rozpětí procentního zastoupení domácností, jejichž příjmy nedosáhly životního minima, se pohybovalo od 1,2 % v Praze po 6,3 % v Karlovarském a Zlínském kraji. Podílem 3,4 % domácností s příjmy pod životním minimem se Pardubický kraj přiblížil nejvíce ze všech krajů republikovému průměru.

Graf 7 Domácnosti podle vztahu příjmů k životnímu minimu v roce 2002

Vzhledem k tomu, že řada domácností se nachází jen mírně nad hranicí životního minima, je objektivnější hodnocený interval „chudoby“ rozšířit. Příjmy nižší než **1,5násobek životního minima** byly v Pardubickém kraji zaznamenány u 19,6 % domácností, což představuje čtvrtý nejvyšší podíl mezi kraji. Nejhorší situace byla přitom v Ústeckém kraji, kde byla chudobou ohrožena každá čtvrtá domácnost, zatímco v Praze se tento problém týkal „pouze“ každé dvanácté domácnosti.

Převážná část **hrubých příjmů** je tvořena **příjmy ze závislé činnosti** (tj. mzdy a jiné příjmy ze zaměstnání, dohod o provedení práce, honorářů). Nejen absolutní výši příjmů ze závislé činnosti na jednoho člena domácnosti za rok 2002 (55 802 Kč), ale i podílem na všech hrubých příjmech (56,7 %), se Pardubický kraj zařadil na poslední místo mezi všemi kraji v České republice. Zjištěná skutečnost koresponduje s nepříznivou mzdovou úrovní (v roce 2002 patřila průměrná mzda v Pardubickém kraji spolu s Olomouckým krajem a krajem Vysočina k nejnižším v zemi). K celkově vyšší mezikrajské variabilitě příjmů ze závislé činnosti oproti čistým příjmům na osobu přispívá dominantnější pozice Prahy. Příjmy ze závislé činnosti

v hlavním městě převyšují republikový průměr téměř o polovinu, mnohem vyšší odstup Prahy je však zřetelný v případě příjmů z podnikání (o 71 % nad republikovou hodnotou).

Do **příjmů z podnikání** jsou zahrnuty příjmy ze živnosti, ze zemědělské výroby, z výkonu nezávislého povolání, z podnikání dle zvláštních předpisů i z autorských práv. Na všech hrubých ročních příjmech se v Pardubickém kraji podílely 14,1 % (mírně pod průměrem ČR). Hranice deseti tisíc korun nedosáhly roční příjmy z podnikání na jednoho člena domácnosti pouze v Moravskoslezském kraji. Překvapivě nízká byla hodnota zjištěná ve Zlínském a Královéhradeckém kraji – tedy v regionech s tradičně nadprůměrnou intenzitou podnikatelských aktivit.

Sociální příjmy v podobě **důchodů i sociálních dávek** se podílejí na vyrovnávání popisovaných příjmových disparit (z titulu mezd a příjmů z podnikání). Rozhodující součástí sociálních příjmů přitom tvoří důchody. Jejich podíl se pohyboval od 69 % v Ústeckém kraji po 86 % v Praze, v Pardubickém kraji činil 75 %. Dávky státní sociální podpory, jejichž objemově nejvýznamnější součástí jsou přímo fixovány na příjmovou úroveň domácností (prostřednictvím poměru k životnímu minimu), ve větší míře odráží skutečné ekonomické postavení domácností. Nejvyšší dávky státní sociální podpory zaznamenal v roce 2002 právě Pardubický kraj (4 tis. Kč na osobu), nejnižší Hlavní město Praha (1,5 tis. Kč na osobu). V návaznosti na to byl v kraji nejvyšší i úhrn sociálních příjmů na jednoho člena domácnosti (27 860 Kč, tj. o 2 080 Kč nad republikovou úroveň a zároveň 28,3 % hrubých příjmů). Na všech hrubých příjmech se však sociální příjmy podílely nejvíce v Moravskoslezském kraji (28,8 %). Podrobná charakteristika vývoje výše vyplácených důchodů a dávek státní sociální podpory je obsažena v kapitole 4.6 Sociální péče.

V **ostatních příjmech** jsou zahrnuty především příjmy z kapitálového majetku, prodeje nemovitostí a movitého majetku, z pronájmů, pojistného plnění, výher a dědictví. Nejnižší ostatní příjmy byly zaznamenány v Libereckém kraji (910 Kč na osobu za rok; 0,8 % hrubých příjmů), následovaným krajem Pardubickým (984 Kč na osobu za rok; 1,0 % hrubých příjmů). Nejvíce se ostatní příjmy na všech hrubých příjmech podílely v Karlovarském kraji (5,2 %), Hlavní město Prahu charakterizovala jejich nejvyšší hodnota po přepočtu na osobu (6 237 Kč za rok 2002).

Tab. 4.1.4 Struktura hrubých ročních peněžních příjmů na 1 člena domácnosti v roce 2002

Zdroj: Mikrocensus 2002

	Celkem Kč	v tom příjmy							
		ze závislé činnosti		z podnikání		důchody a sociální dávky		ostatní	
		Kč	v %	Kč	v %	Kč	v %	Kč	v %
ČR celkem	110 805	66 311	59,8	19 076	14,5	25 780	23,3	2 638	2,4
Hl. m. Praha	160 548	97 270	60,6	32 609	20,3	24 432	15,2	6 237	3,9
Středočeský	120 774	71 595	59,3	21 605	17,9	24 762	20,5	2 812	2,3
Jihočeský	108 738	66 690	61,3	15 875	14,6	23 944	22,0	2 229	2,0
Plzeňský	115 238	71 937	62,4	17 310	15,0	24 494	21,3	1 496	1,3
Karlovarský	106 686	62 136	58,2	14 697	13,8	24 254	22,7	5 599	5,2
Ústecký	99 774	58 730	58,9	13 193	13,2	26 415	26,5	1 436	1,4
Liberecký	110 277	65 853	59,7	18 484	16,8	25 029	22,7	910	0,8
Královéhradecký	100 389	61 807	61,6	10 521	10,5	26 001	25,9	2 060	2,1
Pardubický	98 498	55 802	56,7	13 854	14,1	27 860	28,3	984	1,0
Vysočina	102 164	59 612	58,3	13 734	13,4	25 499	25,0	3 319	3,2
Jihomoravský	103 376	63 339	61,3	12 087	11,7	26 315	25,5	1 635	1,6
Olomoucký	96 724	57 059	59,0	11 301	11,7	26 634	27,5	1 730	1,8
Zlínský	99 350	58 352	58,7	10 385	10,5	26 539	26,7	4 074	4,1
Moravskoslezský	95 583	56 463	59,1	9 759	10,2	27 535	28,8	1 826	1,9

Údaje o sociálním a ekonomickém postavení domácností v České republice, o různých typech jejich příjmů, o nákladech na bydlení a životních podmínkách zjišťuje Český statistický úřad i v dalších opakovaných šetřeních navazujících na Mikrocensus 2002. V roce 2006 budou poprvé publikovány výsledky celoevropského statistického zjišťování „**Životní podmínky 2005 – EU-SILC**“. Výsledky šetření budou sloužit pro mezinárodní porovnání životní úrovně a jako podklad pro tvorbu sociální politiky státu, např. v otázkách poskytování sociálních dávek, nezaměstnanosti, daní a pro hodnocení dopadu přijatých opatření vlády na životní úroveň.

4.2 Bydlení

Datovým zdrojem pro hodnocení změn ve struktuře domovního a bytového fondu je sčítání lidu, domů a bytů, které naposledy proběhlo v roce 2001 (s rozhodným okamžikem k 1. 3.). Podle dat zjištěných z posledního sčítání bylo v Pardubickém kraji 118 714 **domů**, tj. o 4,5 % více než při sčítání v roce 1991. Trvale obydlené domy (tj. domy s alespoň jednou osobou přihlášenou k trvalému či dlouhodobému pobytu) se na domovním fondu kraje podílely 81,4 %. Ve srovnání s předchozím cenem byl jejich počet o 1,1 % vyšší; v mezikrajském srovnání se jednalo o třetí nejnižší relativní přírůstek po kraji Plzeňském a kraji Vysočina. Pardubický kraj je regionem s mírně nadprůměrným zastoupením neobydlených domů (bez trvale hlášených osob). V letech 1991 až 2001 se jejich podíl zvýšil o 2,8 procentního bodu na 18,6 %. Více než polovinu neobydlených domů představují rodinné domy využívané k rekreačním účelům, u bytových domů je nejčastějším důvodem neobydlenosti nezpůsobilost k bydlení, přechodné bydlení či přestavba.

Domovní fond Pardubického kraje charakterizuje nadprůměrný podíl rodinných domů. V roce 2001 se trvale obydlené rodinné domy na všech trvale obydlených domech podílely 89,7 %, což je o 3,4 procentního bodu nad republikovou hodnotou. Spolu se Zlínským, Jihomoravským, Středočeským krajem a krajem Vysočina se Pardubický kraj zařadil mezi pěti regionů s nejvyšším zastoupením rodinných domů. Průměrné stáří trvale obydlených domů v kraji bylo při posledním sčítání 44,7 roku (o 2,2 roku méně než průměr ČR), u rodinných domů 45,2 roku a u bytových domů 38,2 roku. Nejčastěji používaným materiálem nosných zdí domů jsou cihly, tvárnice a cihlové bloky (62,2 % trvale obydlených domů v kraji). Více než čtvrtina domů je postavena z kamene kombinovaného s cihlami. Domy z kamene se na celkovém domovním fondu v kraji podílejí 2,9 %. Domy ze stěnových panelů tvoří 2,6 % trvale obydlených domů, což je zároveň nejnižší podíl mezi všemi kraji České republiky.

Na vývoj počtu bytů má kromě nové výstavby vliv i řada dalších faktorů, ať již jde o úbytky bytů fyzickou likvidací nebo převodem k nebytovým účelům či přírůstky bytů z důvodu jejich navrácení z rekreačního využívání do bytového fondu. **Bytový fond** v kraji se podle výsledků sčítání rozrostl v letech 1991 – 2001 celkem o 16 tisíc bytů, v relativním vyjádření jde o osmiprocentní přírůstek. Rozhodující část tohoto přírůstku byla tvořena nově vystavěnými byty (podle údajů stavebních úřadů bylo v kraji v letech 1991 – 2000 dokončeno 13,9 tisíc bytů). Zčásti byl však nárůst počtu sečtených bytů v kraji ovlivněn chybným zařazením některých neobydlených domů s byty v roce 1991 mezi objekty individuální rekreace vyčleněné z bytového fondu. Ve skutečnosti měly být sečteny jako neobydlené domy s neobydleným bytem/byty.

Oproti roku 1991 se zvýšil počet trvale obydlených bytů (tj. bytů s alespoň jednou osobou s trvalým či dlouhodobým pobytem) v Pardubickém kraji o 4,3 % na 182 943. Ve srovnání s ostatními kraji se jednalo o čtvrtý nejvyšší přírůstek po Karlovarském, Jihočeském a Zlínském kraji. Více než polovina trvale obydlených bytů v kraji se nachází v rodinných domech, vyšší zastoupení bytů v rodinných domech bylo v roce 2001 zaznamenáno pouze v kraji Vysočina, Středočeském a Zlínském kraji.

Tab. 4.2.1 Trvale obydlené domy, trvale obydlené a neobydlené byty podle okresů (SLDB 2001)

	Trvale obydlené domy celkem	z toho (%)		Trvale obydlené byty celkem	z toho v domech (%)		Neobydlené byty	
		rodinné domy	bytové domy		rodinných	bytových	celkem	z toho v trvale obydlených domech (%)
Česká republika	1 630 705	86,3	12,0	3 827 678	42,6	56,5	538 615	34,4
Pardubický kraj	96 680	89,7	8,4	182 943	55,5	43,2	30 126	25,1
Chrudim	22 319	91,8	6,4	36 929	62,0	36,6	7 759	15,1
Pardubice	25 903	87,5	11,0	60 596	44,0	55,4	7 596	37,5
Svitavy	21 638	90,5	7,2	35 846	63,7	34,7	6 375	20,8
Ústí nad Orlicí	26 820	89,3	8,4	49 572	58,7	39,6	8 396	26,2

Na základě dlouhodobého srovnání je zřetelná tendence růstu podílu **neobydlených bytů** (tj. podle metodiky sčítání bytů bez trvale hlášených osob či cizinců s dlouhodobým pobytem). Starší hůře technicky vybavené rodinné domy na venkově přestávají sloužit trvalému bydlení a jsou stále častěji využívány k rekreačním účelům; zejména v městských bytových domech roste i podíl bytů obývaných pouze přechodně. Nejedná se tedy o volné byty připravené k nastěhování. Často jsou obývány i dlouhodobě, avšak bez administrativního přihlášení obyvatel k trvalému bydlení v daném bytě, resp. obci. Vzhledem k současným pravidlům rozpočtového určení daní obcím dle počtu trvale bydlících osob je tato skutečnost problémem zejména ve větších městech, město Pardubice nevyjímaje.

Neobydlené byty v roce 2001 tvořily 14,1 % bytového fondu kraje, oproti roku 1991 byl tento podíl vyšší o 3 procentní body a zároveň převyšoval republikový průměr o 1,8 procentního bodu. Jestliže přírůstek neobydlených bytů v neobydlených domech se v dlouhodobém vývoji zpomaluje, růst počtu neobydlených

bytů v trvale obydlených domech (tj. zejména v bytových domech ve městech) se v průběhu devadesátých let výrazně zrychlil. V roce 2001 tvořily neobydlené byty v trvale obydlených domech již čtvrtinu všech neobydlených bytů. Je zde spojitost se zmiňovaným nárůstem počtu domácností bydlících v bytech pouze přechodně. Přechodně obydlených bytů bylo při posledním sčítání v kraji zaznamenáno celkem 5 080, z toho 2 424 v rodinných domech, 2 380 v bytových domech a 276 v ostatních typech domů. Zastoupení přechodně obydlených bytů mezi neobydlenými byty tak představovalo 16,9 % a bylo třetí nejnižší mezi všemi kraji po kraji Vysočina a Jihočeském kraji. Rekreační využití nadále zůstává převažující **příčinou neobydlenosti** bytů (41,6 % neobydlených bytů v kraji), desetina neobydlených bytů byla v roce 2001 nezpůsobilá k bydlení. K dalším příčinám neobydlenosti patřila přestavba, změna uživatele, pozůstalostní nebo soudní řízení či dočasná neobydlenost po kolaudaci.

Struktura trvale obydlených bytů podle **období výstavby či rekonstrukce** zjištěná při posledním sčítání dokládá, že největší intenzita bytové výstavby v kraji byla v letech 1971 – 1980. Z této dekády pochází více než čtvrtina trvale obydlených bytů, v bytových domech se tento podíl blíží téměř třetině. Další čtvrtina bytů byla postavena po druhé světové válce do konce šedesátých let minulého století. Z osmdesátých let pochází šestnáct procent bytového fondu, přibližně stejný podíl zaujímají byty postavené od počátku minulého století do konce druhé světové války. V průběhu 90. let vznikla či byla rekonstruována desetina stávajícího bytového fondu kraje. Tímto podílem se Pardubický kraj zařadil na první místo mezi kraji v rámci České republiky, poslední místo přitom patřilo Ústeckému a Moravskoslezskému kraji. Téměř 10 tisíc bytů v kraji (5 % všech bytů) převážně v rodinných domech pocházelo při sčítání 2001 ještě z 19. století.

Tab. 4.2.2 Trvale obydlené byty podle období výstavby a vybavení (SLDB 2001)

	Trvale obydlené byty	Období výstavby nebo rekonstrukce (%)			
		do roku 1899 a nejištěno	1900 - 1945	1946 - 1980	1981 - 2001
Byty celkem	182 943	6,2	17,3	50,8	25,8
z toho:					
byty v rodinných domech	101 468	9,0	24,3	42,8	24,0
byty v bytových domech	79 100	2,1	8,1	61,9	27,9
z toho podle velikosti:					
1 obytná místnost	22 541	9,7	22,6	38,8	29,0
2 pokoje	51 437	7,6	20,5	54,7	17,2
3 pokoje	67 276	4,4	14,4	56,7	24,6
4 pokoje	24 149	4,5	16,7	45,5	33,3
5 a více pokojů	15 922	3,2	12,1	41,3	43,4
z toho vybavené:					
vodovodem v bytě	180 314	5,6	17,0	51,3	26,0
přípojením domu na kanalizační síť	118 054	3,6	14,3	54,5	27,6
plynem zavedeným do bytu	107 962	4,0	16,2	54,4	25,4
ústředním topením	126 987	2,9	11,4	55,1	30,7
etážovým topením	22 025	8,4	23,6	49,9	18,1

Postupně se zvyšuje rovněž **technická vybavenost** bytového fondu. Nejvýrazněji je tento trend patrný u plynofikace, která probíhala nejen ve městech, ale i v řadě menších obcí. Důležitou roli zde sehrálo finanční zvýhodnění v podobě státní dotace při přeměně způsobu vytápění z pevných paliv na plyn (i elektřinu) v 90. letech. Podle výsledků sčítání se v letech 1991 – 2001 zvýšilo zastoupení bytů napojených na plyn ze sítě o 20,6 procentního bodu na 58,7 %, přes pět set dalších bytů využívalo domovní zásobník plynu. (Postup plynofikace v letech 2000 – 2004 je patrný z kapitoly 5.7 Technická infrastruktura.) Na kanalizační síť bylo v roce 2001 v kraji připojeno 64,5 % trvale obydlených bytů, což je o 8,2 procentního bodu více než při předchozím cenzu. Naproti tomu podíl bytů napojených na žumpu či jímku poklesl o 8,8 procentního bodu. Domácí čistička odpadních vod byla při sčítání využívána téměř u dvou tisíců bytů v kraji. Oproti roku 1991 se znatelně zlepšila také vybavenost bytů ústředním či etážovým topením (o 6,3 procentního bodu na 81,5 %).

V průměru horší technická vybavenost bytů v rodinných domech se odráží ve vyšším podílu bytů III. a IV. kategorie (17,0 % v roce 1991, resp. 7,1 % o deset let později) ve srovnání s byty v bytových domech (2,7 %, resp. 0,7 %). Jde o byty bez ústředního topení a s žádným nebo neúplným příslušenstvím. Kvalita bytového fondu se postupně zlepšuje nejen díky nové výstavbě lépe vybavených bytů, ale i v důsledku modernizace stávajícího bytového fondu či přesunu části starší venkovské zástavby rodinných domů s nedostatečným technickým vybavením mezi neobydlené domy.

Průměrná obytná plocha připadající na jeden trvale obydlený byt činila v roce 2001 v Pardubickém kraji 51,9 m²; přitom v rodinných domech je obecně plocha bytů větší (61,4 m²) oproti bytovým domům (39,9 m²). Pardubický kraj je regionem s podprůměrnou obytnou plochou bytů v rodinných domech a mírně nadprůměrnou obytnou plochou v bytových domech. Spolu s Královéhradeckým a Olomouckým krajem tak patří k územím s nejmenším rozdílem mezi obytnou plochou bytů v rodinných a bytových domech (1,5 násobek), nejvyšší rozdíl je v Praze a Karlovarském kraji (1,7 násobek). Obytná plocha na osobu (18,7 m²) dosahuje v rodinných domech rovněž vyšších hodnot (21,0 m²) než v bytových domech (15,5 m²). Na druhé straně byty v rodinných domech jsou v průměru více zalidněny (2,89 osoby na byt) než byty v bytových domech (2,56 osoby).

Nejvýraznější změny ve struktuře bytového fondu (především u bytových domů) lze sledovat v rámci **vlastnických vztahů**. Od počátku devadesátých let se snížilo zastoupení trvale obydlených bytů v bytových domech ve vlastnictví obce či státu o více než polovinu na 25 %. V menším rozsahu poklesl podíl bytů v bytových domech vlastněných stavebními bytovými družstvy (na 30 %). Většina bytů byla a dosud je převáděna do vlastnictví jednotlivých uživatelů. Při sčítání v roce 2001 tvořily byty v domech s kombinací vlastníků 14 % bytového fondu celkem, resp. téměř třetinu bytů v bytových domech. U rodinných domů lze sledovat mírný pokles podílu bytů ve vlastnictví obce či státu ve prospěch soukromých fyzických osob.

Změny ve vlastnictví domů se odráží také ve složení bytového fondu podle **právního důvodu užívání** bytů. Byty ve vlastním domě uživatele byly v roce 2001 zastoupeny téměř polovinou, nájemní byty pětinou, byty členů bytového družstva čtrnácti procenty a byty v osobním vlastnictví v bytových domech více než desetinou. Ostatní bezplatné užívání bytu bylo zaznamenáno u šesti procent bytů. Jestliže podíl bytů v osobním vlastnictví v Pardubickém kraji odpovídal republikovému průměru, u nájemních bytů se jednalo o čtvrtý nejnižší podíl mezi kraji.

V rámci územního srovnání byla doposud věnována pozornost postavení Pardubického kraje mezi ostatními kraji v České republice. Při bližším pohledu na **území kraje** jsou rozdíly ve struktuře domovního a bytového fondu rovněž patrné. Nejvyšší podíl bytových domů na celkovém počtu trvale obydlených domů je (díky krajskému městu) typický pro okres Pardubice (11,0 %). Zároveň se jedná o jediný okres v kraji, kde byty v bytových domech tvoří nadpoloviční většinu všech trvale obydlených bytů. Tato skutečnost se odráží zejména v relativně nejlepší technické vybavenosti bytového fondu (kanalizace, plyn, vlastní příslušenství). V okrese Pardubice je nejnižší podíl neobydlených bytů v kraji (11,1 %), přechodně obydlené byty se v rámci kraje na neobydlených bytech podílejí největší měrou (23,7 %). Nejvyšší zastoupení rodinných domů v domovním fondu charakterizuje okres Chrudim a Svitavy. Zejména okres Chrudim se vyznačuje vysokým podílem neobydlených rodinných domů užívaných za účelem rekreace. V roce 2001 tvořily byty užívané k rekreačním účelům 55,1 % všech neobydlených bytů okresu. Trvale obydlené byty chrudimského okresu se díky převaze rodinných domů vyznačují nejvyššími hodnotami úrovnových ukazatelů bydlení, jakými jsou průměrná obytná plocha bytu (55,5 m²), počet obytných místností na byt (2,96) i průměrná obytná plocha na osobu (19,5 m²).

Podrobnému územnímu srovnání hodnot ukazatelů (na úrovni okresů, správních obvodů obcí s rozšířenou působností i velikostních skupin obcí) o domech a bytech zjištěných při sčítání byla věnována pozornost v samostatných publikacích vydaných v předchozích letech.

Tab. 4.2.3 Bytová výstavba

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Zahájené byty	1 786	1 138	1 414	2 032	1 881	5,3	1,3
z toho v rodinných domech	672	612	587	921	912	35,7	7,9
Rozestavěné byty k 31. 12.	5 583	5 224	5 226	6 127	6 439	15,3	3,6
z toho v rodinných domech	2 548	2 491	2 468	2 802	3 087	21,2	4,9
Dokončené byty	1 542	1 479	1 424	1 189	1 580	2,5	0,6
z toho v rodinných domech	521	614	581	516	627	20,3	4,7
Dokončené byty na 100 zahájených bytů	86,3	130,0	100,7	58,5	84,0	¹⁾ -2,3	x
Dokončené byty na 1 000 obyvatel	3,0	2,9	2,8	2,3	3,1	¹⁾ 0,1	x
Průměrná obytná plocha dokončeného bytu v m ²	61,3	65,3	65,3	70,3	64,8	5,7	x
z toho bytu v rodinných domech	92,3	89,9	93,8	96,9	92,4	0,1	x

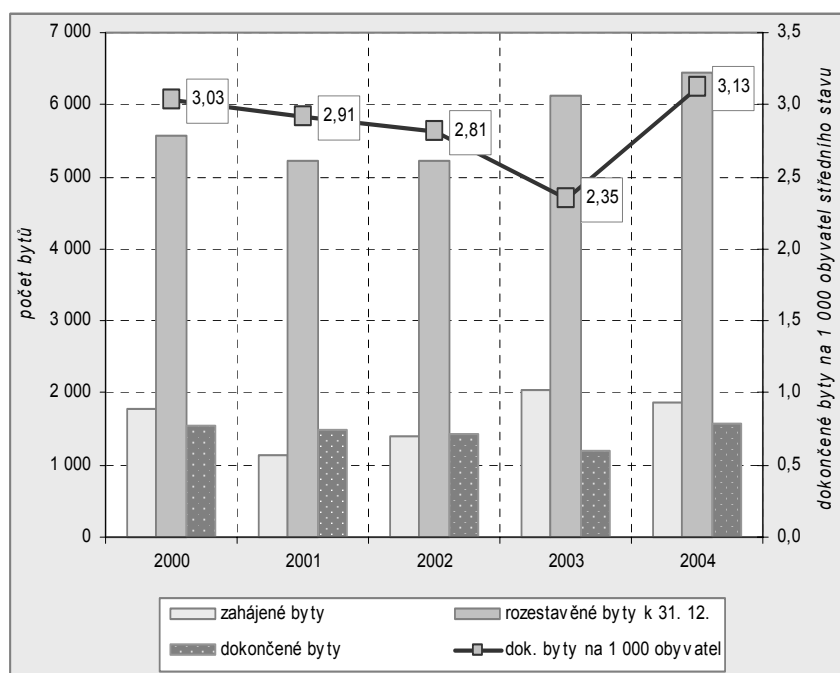
¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

Jestliže ještě počátkem 90. let byla dokončována výstavba s komunálními a družstevními byty, v následujících letech došlo k útlumu bytové výstavby, a to nejen v případě bytových, ale i rodinných domů.

V letech 1995 – 1999 bylo **podle údajů stavebních úřadů** v Pardubickém kraji **dokončeno** celkem 4 625 bytů, v následujícím pětiletém období to bylo již 7 214 bytů. Díky rozvoji stavebního spoření a hypotečních úvěrů se vytvořily příznivější podmínky pro výstavbu nových rodinných domů. Ve druhé polovině 90. let představoval podíl bytů dokončených v nových rodinných domech 31,8 % všech dokončených bytů, v letech 2000 – 2004 se tento podíl zvýšil o 7,8 procentního bodu na 39,6 %. O oživení v této oblasti svědčí i počet zahájených bytů – v posledních dvou letech byla v kraji v nových rodinných domech zahájena výstavba 1 833 bytů. I přes meziroční výkyvy je dlouhodobě patrný postupný růst **celkového počtu zahájených bytů** – v posledních pěti letech v průměru o 1,3 % ročně.

Plynulost bytové výstavby lze charakterizovat na základě podílu **počtu dokončených bytů na 100 zahájených bytů**. Ve srovnání s průměrným republikovým počtem dokončených bytů na 100 zahájených bytů v letech 2000 – 2004 (80,1) byla v Pardubickém kraji zaznamenána o 7,3 bodu vyšší hodnota. Pouze ve Zlínském kraji se v uvedeném období zahajovaná i dokončovaná bytová výstavba prakticky vyrovnala (100,1). V Karlovarském kraji naopak připadalo v posledním pětiletém období pouze 55,6 dokončených na 100 zahájených bytů.

Graf 8 Bytová výstavba

V posledních deseti letech roční počet dokončených bytů v kraji převýšil počet zahájených bytů pouze v roce 1998, 2001 a 2002. Časové zpoždění v dokončování bytů se projevuje v růstu **rozestavěnosti** (v letech 2000 – 2004 v průměru o 3,6 % ročně, u bytů v rodinných domech o 4,9 %, u bytů v bytových domech o 0,2 %). Ke konci roku 2004 tak bylo v Pardubickém kraji podle údajů stavebních úřadů rozestavěno 6,4 tis. bytů. Z tohoto počtu tvořily téměř polovinu (47,9 %) byty v nově budovaných rodinných domech a 18,7 % byty v nových bytových domech. Další čtvrtina bytů byla rozestavěna v podobě nástaveb, vestaveb a přístaveb ke stávajícím rodinným či bytovým domům (opět s převahou bytů v rodinných

domech). Celkem 4,1 % rozestavěných bytů bylo v domech s pečovatelskou službou a domovech-penzionech, 2,3 % bytů má být získáno stavebními úpravami nebytových prostor a 1,7 % výstavbou bytů v nebytových objektech.

Pro hodnocení vývoje bytové výstavby a zejména územního srovnání jejího objemu lze použít intenzitní ukazatel vyjadřující **počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel** středního stavu. Po propadu v letech 1992 – 1995 (z 5,16 na 0,87) se hodnota tohoto ukazatele v kraji postupně zvyšovala a přes nepříznivý vývoj v letech 2000 – 2003 se v roce 2004 dostala na 3,13 bytů na 1 000 obyvatel, tj. nejvyšší hodnotu od roku 1994. V mezikrajském srovnání počtu dokončených bytů v úhrnu let 2000 – 2004 na 1 000 obyvatel (průměr středních stavů v daném období) se Pardubický kraj zařadil na páté místo s hodnotou 14,23; republiková hodnota přitom byla 13,37. Nejvyšší intenzita bytové výstavby byla zaznamenána ve Středočeském kraji (18,38) a v Praze (18,07). Hranici deseti dokončených bytů na 1 000 obyvatel nepřekročil ve sledovaném období Ústecký (6,05), Moravskoslezský (8,04) a Karlovarský kraj (8,08).

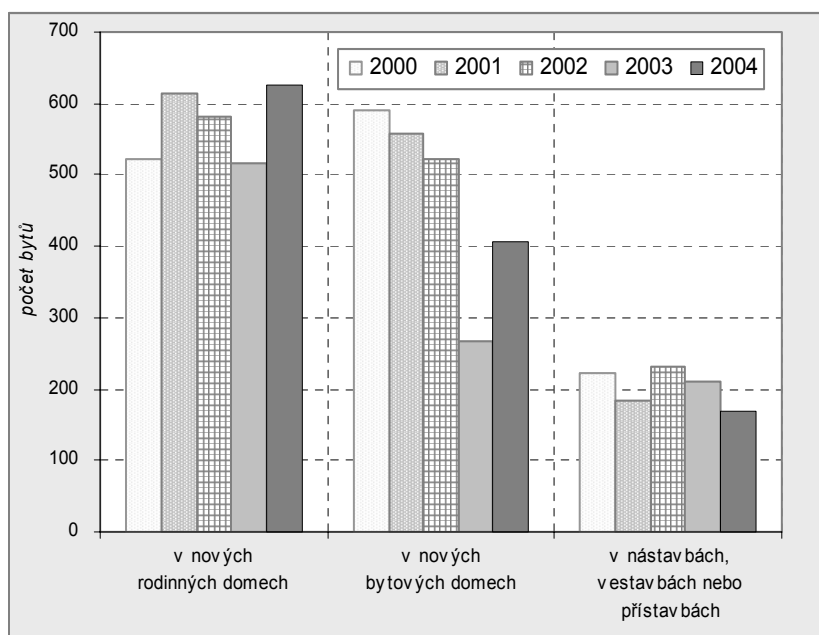
Podrobnější pohled na strukturu bytové výstavby podle **druhu stavby** poskytuje tabulka 4.2.4. V zájmu eliminace meziročních výkyvů v počtu dokončených bytů lze (na základě dostupných údajů) provést také porovnání této struktury za období 1997 – 2000 a 2001 – 2004: již zmiňovaným trendem je nárůst podílu bytů dokončovaných v nových rodinných domech (z 31,7 % na 41,2 %), v případě nástaveb, vestaveb a přístaveb k rodinným domům se zastoupení nově dokončovaných bytů téměř nemění (z 11,7 % na 11,8 %). Podíl bytů v nových bytových domech na celkovém počtu dokončených bytů se snížil z 35,1 % na 30,9 % (v absolutním vyjádření se počet těchto bytů v obou čtyřletých obdobích však téměř nelišil). Procentní (a v tomto případě i absolutní) pokles se týkal také nástaveb, vestaveb či přístaveb k bytovým domům (z 5,9 % na 2,2 %).

Tab. 4.2.4 Dokončené byty

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/2000	průměrná roční	2000	2004
Dokončené byty	1 542	1 479	1 424	1 189	1 580	2,5	0,6	100,0	100,0
v tom:									
ve stavbách pro bydlení	1 332	1 355	1 333	995	1 202	-9,8	-2,5	86,4	76,1
v tom:									
v rodinných domech	521	614	581	516	627	20,3	4,7	33,8	39,7
v bytových domech	589	558	521	268	405	-31,2	-8,9	38,2	25,6
v nástavbách, vestavbách nebo přístavbách	222	183	231	211	170	-23,4	-6,5	14,4	10,8
v domech s pečovatelskou službou	66	27	43	102	157	137,9	24,2	4,3	9,9
v nebytových objektech	62	23	33	24	55	-11,3	-3,0	4,0	3,5
v adaptovaných nebytových prostorech	82	74	15	68	166	102,4	19,3	5,3	10,5
Modernizace bytového fondu	713	863	721	534	598	-16,1	-4,3	x	x

Vzhledem k měnící se věkové skladbě populace roste v posledních letech význam výstavby nových bytů v domech s pečovatelskou službou (5,8 % všech dokončených bytů v kraji v letech 2001 – 2004 oproti 3,1 % v období 1997 – 2000). V porovnávaných obdobích se dále mírně snížil podíl výstavby v nebytových objektech (z 2,8 % na 2,4 %) i podíl počtu bytů vznikajících stavebními úpravami nebytových prostor (z 9,9 % na 5,7 %). U nich lze však vzhledem k poslednímu vývoji dokončované i zahajované výstavby očekávat vzestup.

Graf 9 Dokončené byty ve stavbách pro bydlení

Průměrná plocha stavebních pozemků u rodinných domů postupně roste a od roku 2002 trvale převyšuje hodnotu 1 000 m². Maximální průměrná výměra stavebních pozemků u nových rodinných domů v období 1997 – 2004 byla dosažena v roce 2003 (1 369 m²). Meziroční výkyvy ve velikosti průměrné plochy stavebních pozemků u bytových domů souvisí s mnohem menším souborem staveb oproti rodinným domům (několik málo domů tak může extrémní rozlohou tendence změnit).

Velikost dokončovaných bytů vyjádřená jejich **průměrnou obytnou plochou** je v rodinných domech více než dvojnásobná ve srovnání s bytovými domy.

V případě nástaveb, vestaveb a přístaveb zaujímají byty v bytových domech přibližně tři čtvrtiny plochy bytů v rodinných domech. Pro získání přehledu o vývoji ploch nových bytů v čase lze uvést porovnání vážených průměrů za období 1997 – 2000 a 2001 – 2004: průměrná obytná plocha bytů v nových rodinných domech se v kraji zvýšila o 1,7 m² na 93,1 m², v bytových domech se projevilo zvýšení o 2,9 m² na 44,6 m². U nástaveb a vestaveb k rodinným domům se plocha téměř nezměnila (pokles o 0,7 m² na 64,1 m²), nástavby a vestavby k bytovým domům zaznamenaly zvýšení průměrné obytné plochy o 3,3 m² na 48,7 m².

Nově dokončovaná bytová výstavba se podílí na zlepšování úrovně **technické vybavenosti** bytového fondu. Kanalizační přípojka se stává samozřejmostí téměř u všech nových bytových domů (včetně nástaveb a vestaveb ke stávajícím domům), v případě rodinných domů již tak příznivá situace není. V roce 2004 bylo kanalizační přípojkou vybaveno 57,3 % bytů dokončených v nových rodinných domech a 60,8 % bytů v nástavbách a vestavbách ve stávajících rodinných domech. Nejvyšší vybavenost bytů v nových rodinných domech od roku 1997 byla zaznamenána v letech 1998 a 1999 (67 %). Nižší vybavenost nově

dokončovaných rodinných domů souvisí s četnější výstavbou v menších obcích bez veřejné kanalizace. Pokud jde o plynofikaci, jednoznačně rostoucí trend je patrný u rodinných domů. V roce 2004 bylo na plynovodní přípojku napojeno 83,1 % dokončených bytů v nových rodinných domech (tj. o 12,3 procentního bodu více než v roce 2000 a zároveň o 10,8 procentního bodu více, než činil republikový průměr). Kolísavě se vyvíjí vybavenost plynem u bytů v nových bytových domech (65,7 % v roce 2004). Dlouhodobě vyšší vybavenost plynem vykazují byty vznikající jako nástavba či vestavba ke stávajícím bytovým domům (v posledních dvou letech je vybavenost stoprocentní).

Efektivitu bytové výstavby lze posoudit na základě dalšího ukazatele, kterým je **průměrná doba výstavby**. V průměru déle se staví rodinné domy, rozdíl mezi dobou výstavby oproti novým bytovým domům se však v kraji neustále snižuje. Ve srovnání s republikovým tempem probíhá výstavba bytů v Pardubickém kraji rychleji. V letech 1997 – 2004 byly nové rodinné domy v kraji stavěny v průměru za 47 měsíců (3,9 let), což byla čtvrtá nejkratší doba po Praze, Středočeském a Karlovarském kraji. Na rychlejší tempo výstavby rodinných domů v kraji má vliv nadprůměrný podíl domů stavěných dodavatelskými firmami pro následný prodej. Podstatně pomaleji trvá výstavba domů svépomocí pro vlastní potřebu stavebníka a jeho rodinných příslušníků. Průměrnou dobou výstavby bytových domů v letech 1997 – 2004 (23 měsíců) se kraj zařadil spolu s Jihočeským krajem na druhé místo po kraji Plzeňském, kde byla doba výstavby bytových domů nejkratší. Průměrná doba výstavby bytů v nástavbách, vestavbách a přístavbách k rodinným domům (57 měsíců, tj. 4 a tři čtvrtě roku) i k bytovým domům (20 měsíců) odpovídala republikové hodnotě.

Důležitou kvalitativní charakteristikou bytové výstavby je **průměrná pořizovací hodnota** nových domů a bytů. Představuje předpokládané investiční náklady na provedení stavby včetně technologie, bez ceny stavebního pozemku. Průměrná pořizovací hodnota jednoho rodinného domu činila v Pardubickém kraji v roce 2004 celkem 2 492 tis. Kč a jednoho bytu v novém rodinném domě 2 393 tis. Kč. V obou případech šlo o třetí nejnižší hodnotu v ČR po Olomouckém kraji a kraji Vysočina. Hranici dvou milionů pořizovací hodnota bytu v rodinných domech v kraji poprvé překročila v roce 2000 a od té doby se ročně zvyšovala v průměru o 82 tis. Kč. Rovněž pořizovací hodnota bytů v nových bytových domech se dlouhodobě udržuje pod republikovou úrovní. Nad hranici jednoho milionu se tato hodnota v kraji dostala od roku 2001 a v roce 2004 představovala 1 047 tis. Kč (tj. 43,8 % ceny bytu v rodinném domě). Vzhledem k podstatně menší plošné velikosti bytů v bytových domech je objektivnější porovnat pořizovací hodnotu u obou druhů staveb po přepočtu na 1 m² užitkové plochy (tj. obytné plochy včetně vedlejších místností a příslušenství). V roce 2004 stál v kraji 1 m² užitkové plochy bytů v nových rodinných domech 16 416 Kč a v bytových domech 16 673 Kč. V případě nástaveb, vestaveb a přístaveb se u rodinných domů jednalo o částku 8 393 Kč a u bytových domů 12 920 Kč. Ve všech případech byly krajské hodnoty pod republikovým průměrem, v největším rozsahu pak u nástaveb k bytovým domům.

Dosud uváděné **územní srovnání** mezi kraji lze rozšířit i o pohled dovnitř kraje, a to nejen **na úrovni okresů**, ale díky dostupným údajům i na úrovni velikostních skupin obcí. V zájmu objektivního srovnání uvádíme agregované údaje za delší časové období. Z přehledu uvedeného v následující tabulce je zřejmé, že intenzita bytové výstavby v kraji (po přepočtu na 1 000 obyvatel) rostla pomaleji než v rámci celé České republiky, v obou sledovaných obdobích však republikovou úroveň převyšovala. Stagnace rozvoje bytové výstavby postihla především okres Svitavy, kde se počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v období 2001 – 2004 oproti 1997 – 2000 snížil o 0,6 bodu na 9,1. Na stejné úrovni zůstala intenzita výstavby bytů v okrese Ústí nad Orlicí. Mírné oživení zaznamenala výstavba v okrese Chrudim (zvýšení počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel o 1,5 bodu na 9,5 v období 2001 – 2004 oproti 1997 – 2000). Na nejpříznivějším vývoji v okrese Pardubice se podílela poměrně rozsáhlá výstavba rodinných domů v obcích Býšř, Horní Jelení či Srnojedy. Kolaudována však byla i řada nových bytových domů v krajském městě (výstavba domů Poseidon, sídliště Dubina).

Tab. 4.2.5 Intenzita bytové výstavby podle okresů

	Dokončené byty				Dokončené byty na 1 000 obyvatel			
	úhrn za období		změna (rozdíl úhrnů)		úhrn za období		změna (rozdíl úhrnů)	
	1997 - 2000	2001 - 2004	absolutně	v %	1997 - 2000	2001 - 2004	absolutně	v %
Česká republika	87 881	111 444	23 563	26,8	8,5	10,9	2,4	28,2
Pardubický kraj	4 933	5 672	739	15,0	9,7	11,2	1,5	15,6
Chrudim	844	995	151	17,9	8,0	9,5	1,5	18,5
Pardubice	1 496	2 147	651	43,5	9,2	13,4	4,1	44,9
Svitavy	994	932	-62	-6,2	9,7	9,1	-0,6	-6,1
Ústí nad Orlicí	1 599	1 598	-1	-0,1	11,5	11,5	0,0	0,2

Rozvoj bytové výstavby je podporován možností čerpání **dotací Ministerstva pro místní rozvoj** (dle programu podpory výstavby nájemních bytů a technické infrastruktury a programu podpory výstavby domů s pečovatelskou službou). V letech 2000 – 2004 byla dotována výstavba 39,1 % dokončených bytů v kraji,

přičemž počet bytů vystavěných s využitím dotací se od počátku století neustále snižoval, znatelný vzestup byl zaznamenán až v roce 2004. Největší měrou se dotovaná výstavba ve sledovaném pětiletém období týkala okresu Chrudim (47,1 % bytů), nejméně byla využita v orlickoústeckém okrese (36,1 %). Vezmeme-li v úvahu pouze byty dokončené ve stavbách mimo rodinné domy, byla dotace využita při výstavbě 75,3 % bytů v kraji v letech 1999 – 2004 (tj. v celém šestiletém období, za které jsou tyto údaje zjišťovány). Tímto podílem se kraj zařadil na první místo v republice.

Fyzické osoby jakožto **stavebníci** se na celkovém počtu dokončených bytů v letech 2000 – 2004 v kraji podílely více než polovinou (3 686 bytů, tj. 51,1 %), přičemž nejvyšší podíl v tomto období zaznamenal okres Svitavy (54,8 %). Více než třetina bytů v kraji (37,1 %) vznikla v režii obcí; v tomto případě s nejvyšším zastoupením v chrudimském okrese (49,0 %). Družstevní výstavba se na rozdíl od předchozích případů týkala především bytů v nových bytových domech. V letech 2001 – 2002 takto vznikla třetina nových bytů v okrese Pardubice, v celém období 2000 – 2004 činil podíl bytů vystavěných družstvy v okrese 17,5 %, v celém kraji pak 8,0 %. V okresech Chrudim a Svitavy tento typ výstavby zaznamenán nebyl. Ostatní právnické osoby se v posledních pěti letech podílely na výstavbě 3,8 % bytů v kraji, opět s nejvyšším zastoupením v okrese s krajským městem (7,2 %).

Tab. 4.2.6 Intenzita bytové výstavby podle velikostních skupin obcí¹⁾

	Dokončené byty			Dokončené byty na 1 000 obyvatel		
	úhrn za období			úhrn za období		
	1999 - 2000	2001 - 2002	2003 - 2004	1999 - 2000	2001 - 2002	2003 - 2004
Pardubický kraj	2 704	2 903	2 769	5,3	5,7	5,5
v tom podle velikostních skupin obcí:						
do 499 obyvatel	256	225	338	3,8	3,2	4,8
500 - 999 obyvatel	236	381	359	3,7	6,0	5,6
1 000 - 1 999 obyvatel	339	448	502	6,0	7,9	8,7
2 000 - 4 999 obyvatel	317	348	403	6,6	7,2	8,3
5 000 - 9 999 obyvatel	339	457	421	5,5	7,5	7,0
10 000 - 49 999 obyvatel	791	409	462	6,7	3,5	3,9
50 000 a více obyvatel	426	635	284	4,6	7,0	3,2

¹⁾ velikostní skupiny obcí podle počtu obyvatel a územního vymezení obcí k 31. 12. 2004 (údaje jsou přepočteny)

Také v Pardubickém kraji, stejně jako v jiných regionech České republiky, se po roce 1990 projevil zcela zřetelný trend směřování bytové výstavby do zázemí větších měst (tzv. suburbanizace). Na základě kvalitativně srovnatelných údajů za dvouletá období (tab. 4.2.6) je patrné, že jednoznačně rostoucí intenzita výstavby nových bytů provází **velikostní skupinu obcí** s 1 000 – 1 999 a 2 000 – 4 999 obyvateli. Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v úhrnu let 2003 – 2004 v těchto skupinách dosáhl 8,7 a 8,3 – tedy hodnot výrazně nad krajským průměrem. Nízká intenzita výstavby v nejmenších obcích do 499 obyvatel a s 500 – 999 obyvateli, typická ještě pro přelom století, se v následujícím období mírně zvýšila a v posledních dvou letech dokonce převýšila intenzitu zaznamenanou v největších velikostních skupinách tvořených městem Chrudim (10 000 – 49 999 obyvatel) a Pardubice (50 000 a více obyvatel).

K obcím s nejvyšším **absolutním počtem** dokončených bytů v letech 1997 – 2004 (se 160 a více byty) patřily Pardubice (7. místo mezi všemi obcemi v ČR), Svitavy (38.), Vysoké Mýto (45.), Lanškroun (52.), Ústí nad Orlicí (55.), Chrudim (57.), Sezemice (87.), Holice (108.), Česká Třebová (127.), Skuteč (128.), Litomyšl (146.), Moravská Třebová (151.), Horní Jelení (168.), Choceň (187.) a Letohrad (188.). Z uvedených obcí byla intenzita bytové výstavby (po přepočtu na 1 000 obyvatel) nejnižší v České Třebové, Chrudimi, Moravské Třebové a Pardubicích. Mezi všemi obcemi kraje byla nejvyšší intenzita bytové výstavby v letech 1997 – 2004 zaznamenaná v obci Srnojedy, Býšť, Stěblová, Horní Jelení a Sezemice (všechny z okresu Pardubice).

Na druhé straně však existují i obce dlouhodobě bytovou výstavbou nedotčené. V celém období 1997 – 2004, za které jsou k dispozici detailně územně členěné údaje, nebyl dokončen **ani jeden byt** v 58 obcích Pardubického kraje (v tom po čtrnácti obcích z okresu Chrudim, Svitavy, Ústí nad Orlicí a v šestnácti obcích z okresu Pardubice). Ve všech případech se jedná o obce s několika málo desítkami či stovkami obyvatel. K demotivujícím faktorům, které omezují investiční aktivity v těchto obcích, patří nedostatečná vybavenost službami, špatná dopravní dostupnost do centra vzdělání či zaměstnanosti, malá atraktivita regionu pro přistěhování mladých rodin spojená např. s vysokou nezaměstnaností.

4.3 Ekonomická aktivita

Ekonomická aktivita podle VŠPS

Změny ve struktuře obyvatelstva podle ekonomické aktivity můžeme charakterizovat na základě výsledků **výběrového šetření pracovních sil (VŠPS)**, které ČSÚ provádí v domácnostech v náhodně vybraných bytech. Rozsah výběrového souboru (přes 0,6 % všech trvale obydlených bytů) umožňuje získat spolehlivé odhady charakteristik trhu práce na úrovni republiky a s relativně dostatečnou spolehlivostí i odhady krajských hodnot⁶⁾. Význam VŠPS spočívá mimo jiné v tom, že zjištěné údaje lze srovnávat s informacemi, které o problematice trhu práce předkládají Eurostatu ostatní členské země EU, resp. další státy provádějící obdobná šetření.

Tab. 4.3.1 Ekonomická aktivita (VŠPS)

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/2000	průměrná roční
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let celkem (tis. osob)	421,7	422,8	423,8	425,3	425,8	1,0	0,2
v tom:							
ekonomicky aktivní	249,6	248,3	251,6	252,5	247,3	-0,9	-0,2
v tom:							
zaměstnaní v NH	228,9	232,5	233,6	233,3	230,0	0,5	0,1
nezaměstnaní	20,7	15,8	18,0	19,2	17,3	-16,4	-4,4
ekonomicky neaktivní	172,0	174,5	172,2	172,8	178,5	3,8	0,9
Míra ekonomické aktivity celkem (%)	59,2	58,7	59,4	59,4	58,1	¹⁾ -1,1	x
z toho ve věku:							
15 - 19 let	14,9	10,0	11,9	15,0	9,7	¹⁾ -5,3	x
20 - 24 let	69,5	69,8	70,7	68,1	62,5	¹⁾ -7,0	x
35 - 39 let	92,9	92,9	93,8	91,7	94,8	¹⁾ 1,8	x
45 - 49 let	95,8	95,2	94,2	93,9	90,9	¹⁾ -4,9	x
60 - 64 let	12,9	14,0	14,4	19,1	18,3	¹⁾ 5,4	x
v tom podle vzdělání:							
základní a bez vzdělání	21,6	20,4	22,0	22,5	20,1	¹⁾ -1,4	x
střední bez maturity	67,0	67,7	70,6	69,2	65,9	¹⁾ -1,1	x
střední s maturitou	70,0	70,3	68,2	65,2	67,0	¹⁾ -3,0	x
vysokoškolské	75,4	77,1	72,3	77,4	76,4	¹⁾ 1,0	x
Obecná míra nezaměstnanosti (%)	8,3	6,4	7,2	7,6	7,0	¹⁾ -1,3	x
z toho ženy	11,0	8,2	9,4	9,6	8,6	¹⁾ -2,4	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Podle zařazení na trhu práce rozdělujeme obyvatelstvo patnáctileté a starší na ekonomicky aktivní (tj. zaměstnané a nezaměstnané) a ekonomicky neaktivní. Z VŠPS vyplývá, že pracovní potenciál kraje byl v roce 2004 tvořen 247,3 tisíci **ekonomicky aktivními** osobami, tj. o 2,3 tis. méně než v roce 2000.

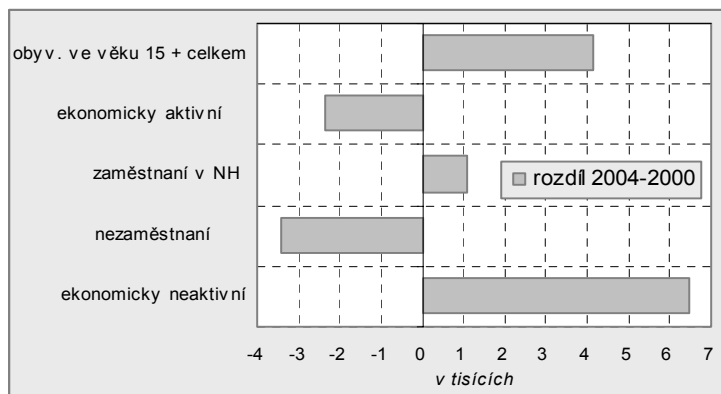
⁶⁾ Stejně jako jiná výběrová šetření, i VŠPS je spojeno s určitými **výběrovými chybami**, které vznikají vztažením charakteristik výběrového souboru na celý základní soubor. Tyto chyby lze interpretovat pomocí tzv. intervalů spolehlivosti. Nejčastěji se u odhadů konstruuje 95% interval spolehlivosti, tedy interval, v němž s 95% pravděpodobností leží skutečná hodnota odhadované charakteristiky.

Pro představu lze uvést **intervaly spolehlivosti za Českou republiku a Pardubický kraj pro odhady počtu zaměstnaných a nezaměstnaných ve 4. čtvrtletí 2004:**

	Zaměstnaní			Nezaměstnaní		
	odhad (v tis.)	95% interval spolehlivosti		odhad (v tis.)	95% interval spolehlivosti	
		abs. +/-	rel. +/-		abs. +/-	rel. +/-
Česká republika	4 732,7	36,6	0,8 %	420,2	15,8	3,8 %
Pardubický kraj	230,7	7,4	3,2 %	14,9	2,7	18,4 %

Výběrová chyba je ovlivněna především velikostí výběrového souboru a velikostí odhadu. To se projevuje i v rozdílných rozpětích intervalů spolehlivosti na úrovni ČR a krajů.

Graf 10 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle ekonomické aktivity (VŠPS)

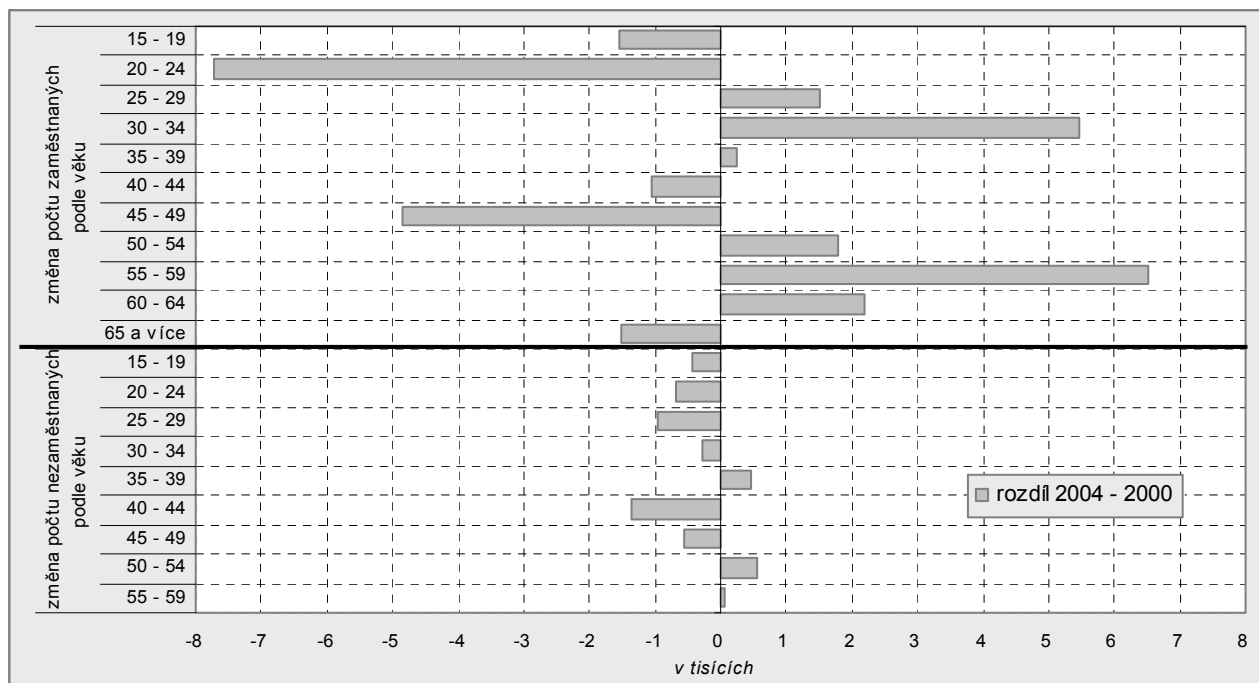

Přes zjištěné meziroční výkyvy v počtu ekonomicky aktivních je z dlouhodobějšího hlediska patrný klesající trend jejich podílu na obyvatelstvu patnáctiletém a starším. Od roku 2000 se trvale udržuje pod hranici šedesáti procent, v roce 2004 činil 58,1 %, což je o 1,1 procentního bodu méně než v roce 2000 a zároveň o 1,1 procentního bodu pod republikovým průměrem.

Rozhodující složku ekonomicky aktivních tvoří **zaměstnaní v národním hospodářství (NH)**. V letech 2000 – 2004 se jejich počet v kraji zvýšil z 228,9 na 230,0 tis.,

tj. o 0,5 procent. Není překvapivé, že ve struktuře zaměstnaných **podle pohlaví** mají převahu muži. Zastoupení žen mezi zaměstnanými po roce 1998 klesá pod hranici 43 procent, v roce 2004 činilo v kraji 42,7 %. Zřetelnými změnami prochází **věková struktura zaměstnaných**. Klesá především podíl osob v nejnižších věkových kategoriích (tedy 15 – 24 let), a to nejen v důsledku úbytku počtu osob v této skupině vlivem nízké porodnosti, ale i vlivem nárůstu počtu mladých lidí, kteří se věnují studiu, a tudíž se i později zapojují do pracovního procesu. V letech 2000 – 2004 se v Pardubickém kraji snížil počet zaměstnaných ve věkové skupině 15 – 19 let z 3,7 na 2,1 tis. osob, v ještě větší míře poklesl počet zaměstnaných mezi osobami ve věku 20 – 24 let (z 27,3 na 19,6 tis.). Nárůst počtu zaměstnaných ve vyšších věkových kategoriích (50 – 64 let, zejména pak 55 – 59 let z 12,8 tis. na 19,3 tis.) souvisí především s posuny silnějších populačních ročníků do vyššího věku. Na růstu počtu zaměstnaných se zde podílí i zvyšování věkové hranice pro odchod do důchodu. Na druhé straně řada osob využívá (často vzhledem k nepříznivé situaci na trhu práce) možnosti odchodu do předčasného důchodu. Jednoznačný pokles zaměstnanosti se projevuje ve skupině osob pětadesátiletých a starších (vliv omezených možností uplatnění v pracovním procesu, preference jiných aktivit, zdravotní a další důvody).

Graf 11 Ekonomicky aktivní obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle věku (VŠPS)

Rostoucí úroveň **vzdělanosti** populace se projevuje i ve struktuře **zaměstnaných osob**, ve které narůstá zastoupení vysokoškoláků (v letech 2000 – 2004 v kraji z 9,9 % na 10,9 %) a na druhé straně klesá podíl obyvatel bez vzdělání a se základním vzděláním (z 6,8 % na 5,8 %). Tato skutečnost souvisí i s přesuny starších a v průměru méně vzdělaných osob mezi ekonomicky neaktivní. Stále patrné jsou rozdíly v úrovni vzdělanosti mezi muži a ženami, i když v čase dochází k jejich snižování. V roce 2004 byl podle výsledků VŠPS podíl vysokoškolaček mezi zaměstnanými ženami 9,1 % (tj. o 3,1 procentního bodu méně než u mužů). Středoškolské vzdělání s maturitou je doménou žen (43,9 % oproti 29,3 % u mužů), střední

vzdělání bez maturity naopak výrazně převažuje u mužů (54,0 % oproti 39,3 % u žen). Bez vzdělání a se základním vzděláním bylo 7,6 % zaměstnaných žen starších patnácti let a „jen“ 4,5 % mužů. Ve srovnání s republikovým průměrem je vzdělanostní úroveň zaměstnaných osob v Pardubickém kraji méně příznivá. Nadprůměrný je podíl osob se středoškolským vzděláním bez maturity (47,7 %, tj. o 4,4 procentního bodu nad republikovou hodnotou), zastoupení vysokoškoláků naopak za průměrem ČR zaostává o 3,1 bodu.

Tab. 4.3.2 Struktura zaměstnanosti podle sektorů (VŠPS)

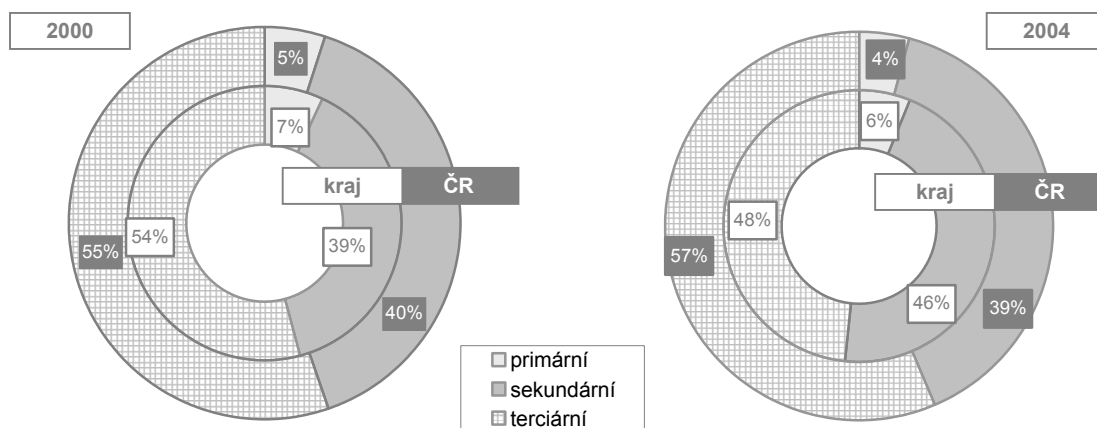
	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Zaměstnaní celkem (tis. osob)	228,9	232,5	233,6	233,3	230,0	1,1
v tom v sektoru (%):						
primárním	6,9	6,6	6,1	6,6	6,2	1) -0,7
sekundárním	39,0	43,9	45,8	45,6	45,6	1) 6,6
terciárním	54,0	49,3	48,1	47,8	48,2	1) -5,9

1) rozdíl 2004 - 2000 v bodech

V **odvětvové struktuře zaměstnaných** osob zaujímá významnou pozici zpracovatelský průmysl, ve kterém pracovalo v roce 2004 celkem 78,4 tis. osob; podíl na všech zaměstnaných v kraji v letech 2000 – 2004 vzrostl o 4,2 procentního bodu na 34,1 %. I přes pokles zaměstnanosti zůstává odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží druhým nejvyhledávanějším odvětvím v kraji (10,9 % zaměstnaných v roce 2004). Růst počtu pracovníků zaznamenává stavebnictví (9,7 % zaměstnaných), trvale od roku 2001 se zvyšuje i počet pracujících v odvětví dopravy, skladování a spojů (7,8 % zaměstnaných). Více než pětiprocentní podíl mezi zaměstnanými v kraji dále zaujímá odvětví veřejné správy, obrany a povinného sociálního zabezpečení (6,9 %), zemědělství, lesnictví a rybolovu (6,2 %) a zdravotní a sociální péče (6,0 %).

Změny v odvětvové skladbě lze názorně dokumentovat na rozdělení kategorie zaměstnaných osob do tří základních **sektorů** – primárního (zemědělství, lesnictví a rybolov), sekundárního (průmysl a stavebnictví) a terciárního (tržní i netržní služby). Pardubický kraj je charakteristický nadprůměrnou zaměstnaností v primárním sektoru. Již zmiňovaný více než šestiprocentní podíl zaměstnaných v zemědělství a lesnictví v roce 2004 byl třetí nejvyšší po kraji Vysočina a Olomouckém kraji a zároveň o 1,9 procentního bodu převyšoval republikovou úroveň. Abstrahujeme-li od meziročních výkyvů, lze v primárním sektoru sledovat dlouhodobý úbytek počtu zaměstnanců (v kraji v letech 2000 – 2004 z 15,8 tis. na 14,2 tis.). Třetí nejvyšší zaměstnanost v mezikrajském srovnání byla v roce 2004 v Pardubickém kraji zaznamenána rovněž v sekundárním sektoru (tentokrát za krajem Libereckým a Zlínským). Na rozdíl od celorepublikového trendu počet zaměstnaných v tomto sektoru v posledních pěti letech v kraji rostl, což se projevilo i na zvýšení podílu zaměstnanosti o 6,6 procentního bodu na 45,6 %. Na druhé straně třetí nejnižší zaměstnanost v ČR (po Libereckém kraji a Vysočině) byla v kraji zaznamenána u terciárního sektoru (48,2 % zaměstnaných v roce 2004, tj. o 5,9 procentního bodu méně než v roce 2000).

Graf 12 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů (VŠPS)

Z hlediska **postavení v zaměstnání** je nejpočetnější kategorie zaměstnanců (84,7 % zaměstnaných osob v kraji v roce 2004), na vlastní účet pracuje 10,1 % zaměstnaných osob, méně početná je skupina zaměstnavatelů (3,7 %), jen 0,9 % zaměstnaných představují členové produkčních družstev a 0,7 % pomáhající rodinní příslušníci. Přestože se v kraji v posledních letech projevuje tendence růstu

počtu pracujících na vlastní účet, zůstává jejich podíl mezi zaměstnanými osobami stále pod republikovou úrovní (v roce 2004 o 2,1 procentního bodu). Za průměrem ČR zaostává rovněž podíl zaměstnavatelů (o 0,3 procentního bodu), jejichž počet od druhé poloviny 90. let mírně klesá. Zřetelný úbytek počtu zaměstnaných se projevuje u členů produkčních družstev (o 40,9 % v letech 2000 – 2004, resp. o 73,2 % v poslední dekádě).

Podle **klasifikace zaměstnání (KZAM)** bylo v roce 2004 v Pardubickém kraji nejvíce zaměstnaných ve skupině technických, zdravotnických a pedagogických pracovníků (20,1 % zaměstnaných), téměř stejně početnou skupinu tvořili řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři (19,8 %). Pracující v obsluze strojů a zařízení se na všech zaměstnaných v kraji podíleli 15,8 %, více než desetiprocentní podíl byl zaznamenán ještě u provozních pracovníků ve službách a obchodě (11,1 %). Pod republikovým průměrem bylo v roce 2004 zastoupení vědeckých a odborných duševních pracovníků (7,4 %, tj. o 3,2 procentního bodu méně než republiková hodnota a zároveň nejnižší hodnota mezi kraji). Rovněž v případě zákonodárců, vedoucích a řídicích pracovníků a provozních pracovníků ve službách a obchodě podíl zaměstnaných osob nedosahoval průměru ČR. Vyšší byla naopak zaměstnanost pracovníků obsluhujících stroje a zařízení i pomocných a nekvalifikovaných pracovníků. V posledních pěti letech provázal růst počtu zaměstnaných především kategorií technických, zdravotnických a pedagogických pracovníků a zaměstnaných při obsluze strojů a zařízení; zaměstnanost vedoucích a řídicích pracovníků i vědeckých a odborných duševních pracovníků klesala.

Průměrný týdenní počet obvykle **odpracovaných hodin zaměstnaných v civilním sektoru** (tj. v národním hospodářství bez zahrnutí příslušníků armády) činil v kraji za rok 2004 celkem 42,8 hodin. Delší odpracovaná doba byla zaznamenána pouze v hlavním městě. Ženy pracovaly v průměru 40,1 hodin týdně, muži o 4,8 hodin déle. Z hlediska postavení v zaměstnání byla nejdelší odpracovaná doba zaznamenána u pomáhajících rodinných příslušníků (58,0 hodin týdně) a u podnikatelů (55,6 hodin týdně a zároveň nejvyšší hodnota mezi kraji). Mezi roky 2003 a 2004 se, na rozdíl od předchozího vývoje, průměrná odpracovaná doba v kraji mírně snížila.

Počet osob s více zaměstnáními v kraji trvale klesal v letech 1997 – 2003 (z 12,8 tis. na 6,2 tis.), následně se projevil mírný nárůst na 7,7 tis. osob. Na celkovém počtu zaměstnaných se **osoby s více než jedním zaměstnáním** v roce 2004 podílely 3,4 % (tj. o 0,9 procentního bodu nad republikovým průměrem), mezi muži činil tento podíl 4,1 % (5,4 tis. osob) a u žen 2,3 % (2,3 tis. osob).

Mezi ekonomicky aktivní obyvatelstvo řadíme kromě zaměstnaných osob také **nezaměstnané**. Podle metodiky ILO (Mezinárodní organizace práce), ze které výběrové šetření ČSÚ vychází, jde o všechny osoby patnáctileté a starší, které ve sledovaném období souběžně splňovaly tři **podmínky**:

- nebyly zaměstnané,
- hledaly aktivně práci (např. prostřednictvím úřadu práce, soukromé zprostředkovatelny práce, přímo v podnicích, pomocí inzerce, podnikáním kroků pro založení vlastní firmy),
- byly připraveny k nástupu do práce buď okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů.

Podmínkou pro zařazení mezi nezaměstnané zde tedy přímo není registrace na úřadu práce. Navíc platí, že pokud dotazovaný uvedl, že ve sledovaném období pracoval alespoň 1 hodinu, je podle metodiky ILO striktně klasifikován jako osoba zaměstnaná.

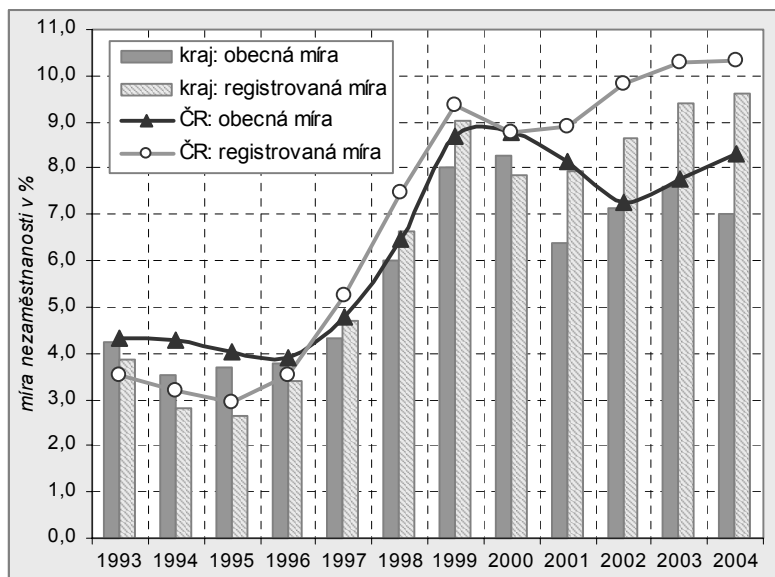
Podle VŠPS bylo na základě uvedené metodiky zaznamenáno v roce 2004 v Pardubickém kraji 17,3 tis. nezaměstnaných (z toho 9,3 tis. žen). Ve srovnání s rokem 2000 byl tento počet o 3,4 tis. nižší. V rámci pětiletých věkových skupin došlo k nárůstu počtu nezaměstnaných pouze v kategorii 35 – 39 let, zhoršení podmínek uplatnění na trhu práce pro osoby v předdůchodovém věku signalizovalo zvýšení počtu nezaměstnaných ve věkových skupinách 50 – 54 let a 55 – 59 let (viz graf 11).

Procentní zastoupení počtu nezaměstnaných zjištěných z VŠPS na celkové pracovní síle (tj. na počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva, tedy úhrnu zaměstnaných a nezaměstnaných osob z VŠPS) představuje tzv. **obecnou míru nezaměstnanosti**. V roce 2004 činila v Pardubickém kraji 7,0 %, což bylo o 1,3 procentního bodu pod republikovým průměrem. V mezikrajském srovnání s minimem v Hlavním městě Praze (3,9 %) a maximem v Moravskoslezském kraji (14,5 %) se jednalo o osmou nejnižší hodnotu. Ženy jsou postižené nezaměstnaností více než muži, v roce 2004 v kraji byla míra nezaměstnanosti u žen 8,6 %, zatímco u mužů 5,7 %.

Obecná míra nezaměstnanosti zjišťovaná ČSÚ na základě výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) je významná pro mezinárodní srovnávání. V médiích se však častěji setkáváme s mírou nezaměstnanosti, kterou zveřejňuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR na základě statistik úřadů práce – jde o tzv. **míru registrované nezaměstnanosti**. Ta představuje podíl počtu nezaměstnaných osob zaregistrovaných na úřadech práce na celkové pracovní síle (v tomto případě nezaměstnaní MPSV + zaměstnaní VŠPS). V závěru této kapitoly je podrobně analyzována nezaměstnanost registrovaná

úřady práce, je zde popsána i metodická změna ve výpočtu míry registrované nezaměstnanosti, která je aplikována od 1. 7. 2004.

Graf 13 Srovnání obecné míry nezaměstnanosti (roční průměry dle VŠPS) a míry registrované nezaměstnanosti (stav ke konci roku dle MPSV)

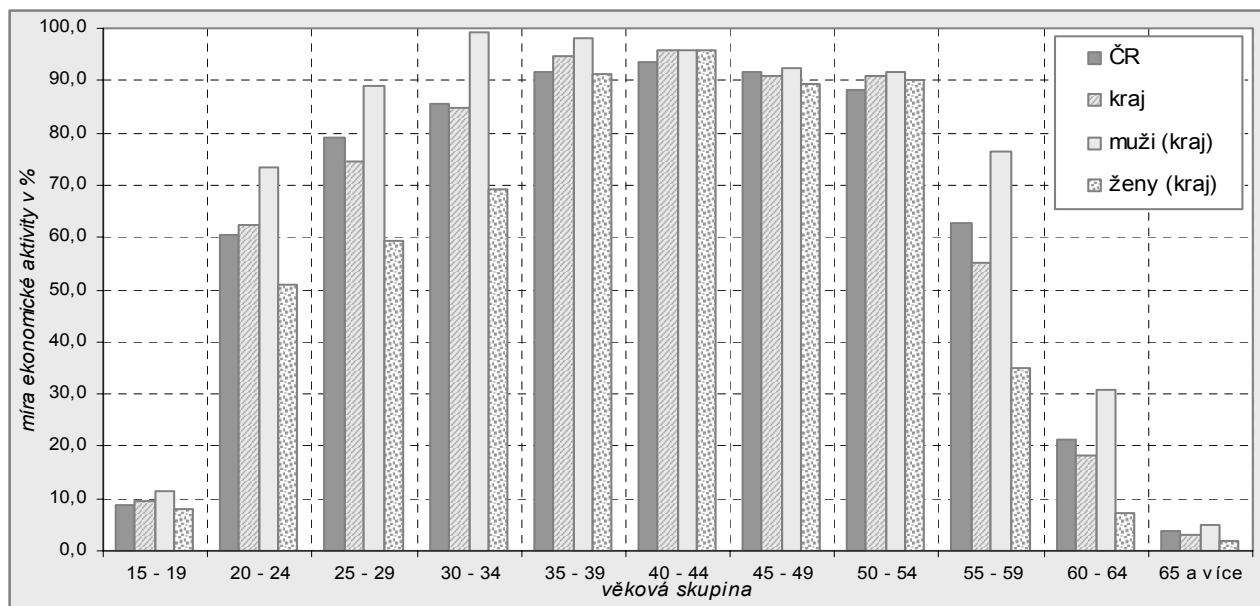

Z grafického vyjádření je zřejmé, že obecná míra nezaměstnanosti se od registrované míry odlišuje. Navíc obecně neplatí, že by jedna z těchto měr byla vždy vyšší než druhá – hodnoty obou ukazatelů v čase kolísají. Uvedené diference v míře nezaměstnanosti prezentované ČSÚ a MPSV jsou způsobeny rozdílnou metodikou stanovení čitatele i jmenovatele, ale i jiným způsobem zjišťování. Oba ukazatele však nejsou v rozporu, ale navzájem se doplňují a dotvářejí tak přehled o problematice nezaměstnanosti.

Podíl počtu zaměstnaných a nezaměstnaných (tj. ekonomicky aktivních) k počtu všech osob starších patnácti let představuje **míru ekonomické aktivity**.

V roce 2004 se pohybovala od 61,5 % v Karlovarském kraji po 57,6 % ve Zlínském a Moravskoslezském kraji. Míra ekonomické aktivity v Pardubickém kraji (58,1 %) byla v mezikrajském srovnání devátá a, jak již bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, o 1,1 procentního bodu zaostávala za republikovým průměrem.

Graf 14 Míra ekonomické aktivity podle pohlaví a věku v roce 2004 (VŠPS)

Z výše uvedeného grafu je zřejmé, že vyšší míra ekonomické aktivity na republikové úrovni byla zaznamenána nejen ve věkových skupinách 25 – 29, 30 – 34 let a 45 – 49 let, ale především v nejvyšších věkových kategoriích. Nižší míra ekonomické aktivity u žen (49,0 % v kraji v roce 2004) oproti mužům (67,8 %) je dána především péčí žen o rodinu (na rodičovské dovolené, v domácnosti) i dřívějším odchodem žen do důchodu. Toto se projevuje i v rozdílné míře ekonomické aktivity podle pohlaví v závislosti na věku. Téměř vyrovnaná ekonomická aktivita mužů a žen charakterizuje pouze věkovou skupinu 40 – 44 let, což je zároveň kategorie s nejvyšší mírou ekonomické aktivity (95,8 % v kraji v roce 2004) mezi všemi pětiletými věkovými skupinami. Relativně malý rozdíl v ekonomické aktivitě mužů a žen je zřejmý ještě v kategoriích 45 – 49 a 50 – 54 let. S rostoucí mírou vzdělanosti se zvyšuje i podíl ekonomicky aktivních na obyvatelstvu patnáctiletém a starším. Zatímco u vysokoškoláků byla v roce 2004 v kraji míra ekonomické aktivity 76,4 %, u středoškoláků s maturitou činila 67,0 %, u středoškoláků bez maturity 65,9 % a u osob bez vzdělání a se základním vzděláním 20,1 %.

Z dlouhodobého pohledu míra ekonomické aktivity klesá, v letech 1995 – 1999 činila v kraji v průměru 62,0 %, v dalším pětiletém období se snížila na 58,9 %. Na tomto poklesu se podílel především růst počtu ekonomicky neaktivních obyvatel. Jestliže v letech 1995 až 2004 se počet **ekonomicky neaktivních patnáctiletých a starších** v kraji zvýšil o 26,2 tis. na 178,5 tis. osob (tj. o 17,2 %), u ekonomicky aktivních byl v témže období zaznamenán pokles o 13,1 tis. (tj. o 5,0 %). Za poslední desetileté období vzrostl především počet důchodců, kteří dnes tvoří přibližně 60 % ekonomicky neaktivních obyvatel starších patnácti let. Zvýšil se však i počet studentů (23,1 % ekonomicky neaktivních v roce 2004), kteří se připravují na své budoucí povolání a vstupují tak do pracovního procesu později. Téměř desetinu ekonomicky neaktivních tvoří osoby pečující o rodinu v domácnosti či na rodičovské dovolené a pět procent osoby neaktivní ze zdravotních důvodů.

Struktura ekonomicky neaktivních osob včetně dětí do 14 let (258 tis. v roce 2004 v kraji) je ovlivněna především nízkou porodností. V letech 2000 – 2004 se podíl dětí do 14 let mezi všemi ekonomicky neaktivními snížil o 2,7 procentního bodu na 30,8 %. Snížil se i podíl důchodců (o 2,3 bodu na 41,2 %); zde se mimo jiné projevil i posun věkové hranice pro odchod do důchodu. Zastoupení studentů starších patnácti let se ve sledovaném období zvýšilo o 1 procentní bod na 16 %.

Zaměstnanci a mzdy

Údaje o počtu zaměstnanců a průměrných hrubých mzdách uvedené v následující tabulce vycházejí z výsledků zpracování statistických výkazů, které předkládají v podnikatelské sféře ekonomické subjekty s 20 a více zaměstnanci, v peněžnictví, pojišťovnictví a nepodnikatelské sféře subjekty bez ohledu na počet zaměstnanců. Je třeba zdůraznit, že územní třídění údajů je provedeno podle okresu sídla vykazujícího ekonomického subjektu tzv. **podnikovou metodou**. Znamená to, že i když má ekonomicky subjekt nižší organizační složky (záводы, provozovny) dislokované v jiném okrese, je celý zařazen do okresu, v němž sídlí jeho ústředí. Pro odvětvovou kategorizaci zaměstnanců dle OKEČ je přítom rozhodující odvětví převažující činnosti celého subjektu.

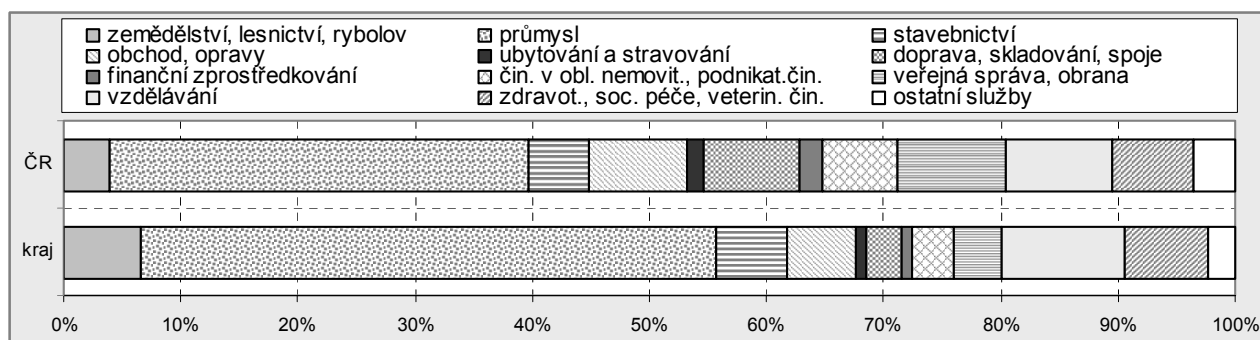
Tab. 4.3.3 Průměrné mzdy podle okresů^{*)}

	Průměrný evidenční počet zaměstnanců v roce 2004 (fyz. osoby)	Průměrná měsíční mzda zaměstnance (Kč)		Změna v %		Rozdíl oproti průměru			
		2000	2004	2004/2000	průměrná roční	kraje (%)		ČR (%)	
						2000	2004	2000	2004
Česká republika	3 198 854	13 614	18 035	32,5	7,3	x	x	x	x
Pardubický kraj	133 589	11 695	15 579	33,2	7,4	x	x	-14,1	-13,6
Chrudim	21 568	10 967	14 847	35,4	7,9	-6,2	-4,7	-19,4	-17,7
Pardubice	45 813	12 383	17 016	37,4	8,3	5,9	9,2	-9,0	-5,7
Svitavy	25 661	11 415	14 510	27,1	6,2	-2,4	-6,9	-16,2	-19,5
Ústí nad Orlicí	40 546	11 565	15 021	29,9	6,8	-1,1	-3,6	-15,1	-16,7

^{*)} subjekty se sídlem na území (bez podniků do 20 zaměstnanců)

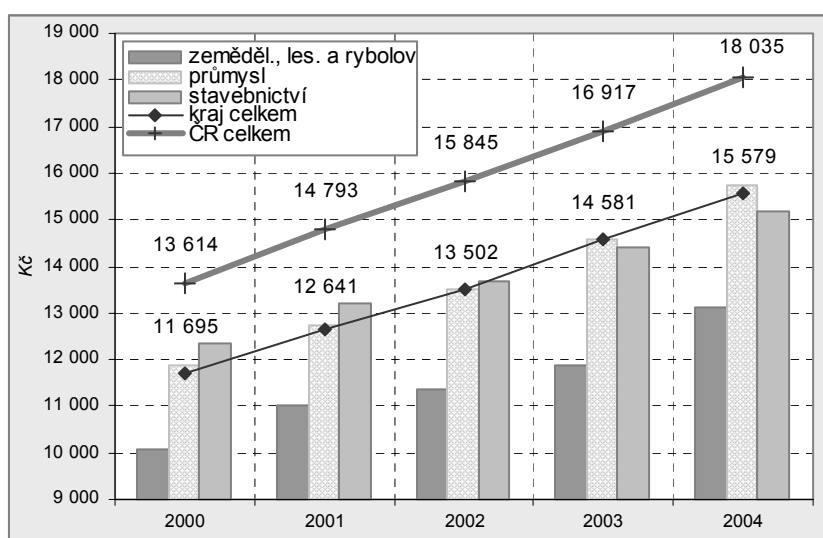
V roce 2004 činil **průměrný evidenční počet zaměstnanců** ve 2 444 vykazujících podnikatelských subjektech s dvaceti a více zaměstnanci v Pardubickém kraji 133 589 fyzických osob. Oproti roku 2000 byl tento počet o 1,4 % vyšší. Nejvyšší relativní přírůstek počtu zaměstnanců ve sledovaném období zaznamenal okres Pardubice (o 9,1 %), mírně vzrostl v porovnání let 2000 a 2004 i počet zaměstnanců v okrese Svítavy (o 1,7 %), zde se však po roce 2001 projevuje trvalý pokles zaměstnanosti. O 4,3 % se v letech 2000 – 2004 snížil počet zaměstnanců v okrese Chrudim a o 3,2 % v okrese Ústí nad Orlicí.

Graf 15 Struktura zaměstnanosti v podnicích nad 20 zaměstnanců podle odvětví v roce 2004

V **odvětvové struktuře zaměstnanosti** zaujímá rozhodující postavení v Pardubickém kraji průmysl. V roce 2004 pracovalo v tomto odvětví 65,4 tis. osob v podnicích s 20 a více zaměstnanci, tj. 49,0 % všech zaměstnanců. K nárůstu zaměstnanosti v průmyslu (oproti roku 2000 o více než 5 tisíc osob) přispívá aktivita zahraničních investorů, která je směřována především do průmyslových zón na okrajích velkých měst, zejména pak v krajském městě. V posledních letech tak roste počet zaměstnaných ve výrobě výpočetní techniky i elektrických přístrojů a zařízení. Útlum naopak zaznamenává textilní a kožedělný průmysl. Trvalý úbytek počtu zaměstnaných provází odvětví zemědělství, ve kterém pracovalo v roce 2004 v kraji 8,9 tis. osob (v podnicích s 20 a více zaměstnanci), což je o 2 tisíce osob méně než v roce 2000. Procentní zastoupení na všech zaměstnaných se ve sledovaném období u zemědělství snížilo z 8,3 % na 6,6 %. Klesl i podíl pracujících ve stavebnictví (ze 7,7 % na 6,1 %), stavební práce jsou však rozvíjeny v řadě menších firem, které nedosahují počtu dvaceti zaměstnanců. Ze sektoru služeb zaznamenalo v posledních pěti letech nejvyšší úbytek počtu zaměstnanců finanční zprostředkování (o více než polovinu na 1,1 tis. osob), výrazný přírůstek zaměstnanců naopak provázal odvětví ubytování a stravování, dopravy, skladování a spojů. Ve srovnání s republikovou úrovní (viz graf 15) je v kraji nadprůměrný podíl zaměstnaných v rámci základních odvětvových skupin především v průmyslu (o 13,2 procentních bodů v roce 2004), dále v zemědělství (o 2,7 bodu), vzdělávání (o 1,4 bodu) a stavebnictví (o 1 bod).

Graf 16 Průměrná hrubá měsíční mzda (fyzické osoby)

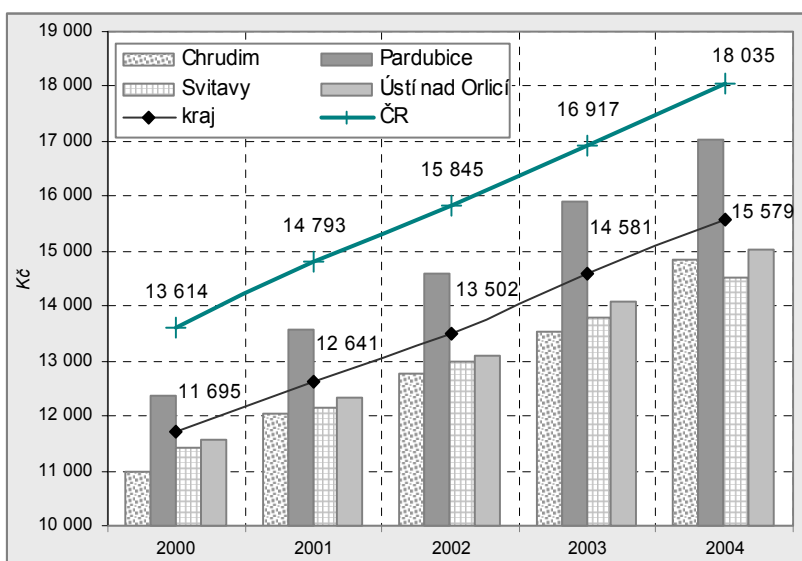

V letech 2000 – 2004 se **průměrná hrubá měsíční mzda** za fyzické osoby v podnicích nad 20 zaměstnanců v kraji zvýšila o 33,2 % (při meziročním růstu o 7,4 %, tedy mírně rychlejšímu oproti republikovému) a v roce 2004 dosáhla 15 579 Kč. Nejvyšší výdělky dlouhodobě provází oblast finančního zprostředkování, kde činila průměrná mzda v roce 2004 v kraji 27 444 Kč. Nad hranici dvaceti tisíc korun se v tomto roce pohybovaly mzdy ještě u výroby ostatních nekovových minerálních výrobků, činností v oblasti výpočetní techniky, výzkumu a vývoje, a výroby a rozvodu

elektriny a plynu. Na druhé straně zaměstnanci v oděvním průmyslu nedosáhli v roce 2004 ani na 10 000 Kč a jejich průměrná mzda 9 452 Kč byla pouze o 2 267 Kč vyšší než minimální mzda stanovená v lednu 2005. Více než čtyřicetiprocentní nárůst mezd v letech 2000 – 2004 zaznamenala odvětví vzdělávání, finančního zprostředkování, zdravotnictví a sociální péče. Nejpomaleji (přibližně o 23 %) naopak rostly mzdy v kraji ve stavebnictví, dopravě, ubytování a stravování.

Graf 17 Průměrná hrubá měsíční mzda dle okresů (fyzické osoby)

Ve srovnání s ostatními regiony patří průměrná mzda v Pardubickém kraji k nejnižším. V roce 2004 zaostávala za republikovou hodnotou u fyzických osob o 2 456 Kč, tj. o 13,6 %. Nižší průměrné mzdy než v Pardubickém kraji zaznamenal v letech 2000 – 2002 jen kraj Vysočina a Olomoucký kraj, v letech 2003 a 2004 se k nim, v důsledku pomalejšího mzdového růstu, přiřadil ještě kraj Karlovarský. Ve všech hlavních odvětvích leží mzdy v kraji pod republikovou hodnotou; nejvíce se blíží republikovému průměru mzdy v zemědělství, na druhé straně u dopravy, ale i finančního zprostředkování zaostávají mzdy za průměrem ČR téměř o čtvrtinu.

S vědomím použité metodiky (podniková metoda) lze provést **srovnání mzdové úrovně také mezi okresy**. Nad průměrem kraje se dlouhodobě drží průměrné mzdy pouze v okrese Pardubice a ve srovnání s ostatními okresy v kraji zaznamenávají také nejrychlejší růst. V letech 2000 – 2004 se měsíční mzda v okrese Pardubice zvyšovala v průměru o 8,3 % ročně na konečných 17 016 Kč. Ani v pardubickém okrese však mzdy nedosahují republikové úrovně. Jestliže v roce 2000 byly o 9,0 % pod průměrem ČR, do roku 2004 se jejich odstup snížil na 5,7 %. Druhé nejvyšší mzdy v kraji pobírali v roce 2004 pracující v okrese Ústí nad Orlicí (15 021 Kč, s meziročním růstem od roku 2000 o 6,8 %). Průměrné mzdy v chrudimském okrese v roce 2004 (14 847 Kč) poprvé v rámci sledovaného období převyšují mzdovou úroveň v okrese Svitavy (14 510 Kč), a to díky rychlejšímu meziročnímu růstu (v průměru o 7,9 %). Nejpomalejší mzdový růst (o 6,2 % ročně od roku 2000) i nejnižší průměrné mzdy jsou tedy charakteristické pro svitavský okres. V rámci 76 okresů ČR (bez zohlednění hlavního města) byly v roce 2004 mzdy okresu Svitavy až sedmdesáté, pouze o deset příček výše se dostal okres Chrudim, 54. místo patřilo okresu Ústí nad Orlicí a patnáctou nejvyšší průměrnou mzdou v meziokresním srovnání zaznamenal okres Pardubice. Odstup mzdové úrovně pardubického okresu od ostatních regionů v kraji je ovlivněn specifickou odvětvovou skladbou zaměstnanosti (vysoký podíl zaměstnaných ve službách), nadprůměrnou úrovní vzdělanosti, nejpříznivější situací na trhu práce (nejnižší nezaměstnanost) i vysokou mírou podnikatelské aktivity.

Zjišťování údajů o mzdách probíhá nejen prostřednictvím běžného statistického podnikového výkaznictví. Pro hlubší analýzu vývoje mezd a především mzdové diferenciace (z hlediska pohlaví, věku, vzdělání, zaměstnání a dalších charakteristik) publikuje ČSÚ ve spolupráci s MPSV již po několik let výsledky **výběrového strukturálního šetření mezd**. Šetření se provádí jen u vzorku vybraných jednotek: subjekty s 1 000 a více zaměstnanci jsou vybrány všechny, naopak jednotky zaměstnávající méně než 10 zaměstnanců se nevybírají. Vzhledem k odlišné metodice i způsobu zjišťování není průměrná mzda vypočtená na základě tohoto šetření shodná s průměrnou mzdou zjišťovanou v podnikovém výkaznictví ČSÚ. Výběrové šetření však poskytuje důležité informace o fungování trhu práce. Na základě jeho výsledků je zřejmé, že průměrná mzda je vyšší než mzda, kterou dostává polovina zaměstnanců. Nižší než průměrnou mzdou v České republice v současnosti pobírají téměř dvě třetiny zaměstnanců.

Na základě dat zjištěných z výběrového šetření lze vypočítat také tzv. **medián mezd**. Ten (na rozdíl od běžně používaného aritmetického průměru jakožto objemu mzdových prostředků připadajících na jednoho zaměstnance) mnohem lépe vypovídá o skutečné mzdové úrovni v konkrétní kategorii. Medián představuje mzdu zaměstnance uprostřed mzdového rozdělení; ve všech krajích leží pod průměrem mezd. V roce 2004 se medián pohyboval v České republice na úrovni 86,2 % průměrné mzdy, která dle šetření činila 20 545 Kč a převyšovala medián o 2 840 Kč. Nejvyšší odchylka mediánu od průměrné mzdy je charakteristická pro Hlavní město Prahu (téměř o pět tisíc) – tedy kraj s nejvyššími mzdami v republice. V Pardubickém kraji dosáhl v roce 2004 medián 88,6 % průměrné mzdy. Ve srovnání s průměrnou mzdou (dle šetření 17 979 Kč, tj. nejnižší hodnota v ČR) byl medián v kraji nižší o 2 047 Kč. Nejvíce se průměrná mzda blíží mediánu v Moravskoslezském kraji, kde je malý podíl zaměstnanců s velmi vysokými mzdami.

Dlouhodobě se mzdy žen udržují na nižší úrovni oproti mužům, v čase se však pozvolna **rozdíly v mzdové úrovni mezi oběma pohlavími** snižují. Podle výběrového šetření pobíraly ženy v roce 2004 v České republice v průměru pouze tři čtvrtiny výše mzdy mužů. Poměr průměrných mezd žen a mužů se přitom pohyboval od 78,2 % v Pardubickém kraji po 73,3 % v kraji Zlínském. Průměrná mzda u mužů je mnohem více ovlivněna skupinou zaměstnanců s velmi vysokými výděly. V případě mediánu je poměr mezd mezi ženami a muži již znatelně příznivější (80,9 % v ČR; 83,2 % v Pardubickém kraji v roce 2004).

Složení mezd v Pardubickém kraji oproti ostatním krajům naznačuje nadprůměrný podíl základní složky (2. pořadí s hodnotou 67,6 %) a zároveň podprůměrné zastoupení prémie či odměn (11. pořadí s hodnotou 15,8 %) i příplatků za přesčasové práce (12. pořadí s hodnotou 0,7 %).

Důležité výsledky poskytuje výběrové strukturální šetření o úrovni mezd v závislosti na **druhu zaměstnání**. Mezi hlavními třídami klasifikace zaměstnání (KZAM) jsou nejhůře placeni pomocní a nekvalifikovaní pracovníci – v roce 2004 v kraji pobírali pouze třetinu průměrné mzdy osob nejlépe placených, tedy vedoucích a řídicích pracovníků. Ve srovnání s krajským průměrem jsou mzdy ve skupině vedoucích a řídicích pracovníků téměř dvojnásobné, mzdy vědeckých, odborných a duševních pracovníků překračují krajskou hodnotu o třetinu. Nejvyšší relativní růst mezd byl v letech 2002 – 2004 v kraji zaznamenán ve skupině technických, zdravotnických a pedagogických pracovníků, pomocných a nekvalifikovaných pracovníků a pracovníků v obsluze strojů a zařízení. Nejméně naopak rostly mzdy u provozních pracovníků ve službách a obchodě a v kategorii řemeslníků, kvalifikovaných výrobců, zpracovatelů a opravářů. Ve srovnání s ostatními kraji patří mzdy téměř ve všech hlavních třídách KZAM k nejnižším. Pouze u kvalifikovaných dělníků v zemědělství, lesnictví a rybolovu mzdy v kraji mírně převyšují republikový průměr, v roce 2004 byly čtvrté nejvyšší po Hlavním městě Praze, Libereckém a Středočeském kraji.

Pro doplnění lze uvést i základní údaje o **zaměstnávání cizinců**. Dle zdrojů MPO bylo k 31. 12. 2004 v kraji 1 426 cizinců s platným živnostenským oprávněním (o 270 méně než v roce 2000); šlo o nejnižší počet mezi kraji v ČR. Dlouhodobě nejvyšší počet živnostníků s cizím státním občanstvím žije v okresech Pardubice

a Ústí nad Orlicí. Podle MPSV bylo v postavení zaměstnanců k 31. 12. 2004 v kraji 1 595 občanů Slovenské republiky, platné povolení k zaměstnání mělo (dle dostupných údajů k 31. 12. 2003) dalších 1 390 cizinců.

Dojíždka za prací

Společensko-ekonomické změny v 90. letech 20. století vedly k přesunu velkého počtu pracovníků z primárního do terciárního sektoru, který je lokalizován především ve větších ekonomických centrech. Změny v rozmístění pracovních příležitostí vyvolaly větší dojíždku za prací. V některých odlehlejších oblastech s nevhodnou vzdělanostní strukturou ekonomicky aktivních obyvatel, kde dopravní a ekonomické důvody dojíždky komplikovaly, rostla v porovnání s dojíždkou za prací rychleji nezaměstnanost.

Intenzita vyjíždky za prací (podíl vyjíždějících zaměstnaných osob z obce bydliště na počtu bydlících zaměstnaných osob) je v Pardubickém kraji třetí nejvyšší po Středočeském a Zlínském kraji. Z každé stovky zaměstnaných osob jich 42 pracuje mimo obec bydliště. Nejvyšší intenzita vyjíždky za prací byla podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) v roce 2001 v okrese Chrudim a Svitavy. Tyto okresy se dlouhodobě potýkají s nedostatečnou nabídkou pracovních míst. Zatímco na Chrudimsku se vzhledem k lepším možnostem dojíždění za prací projevuje tento stav nejvyšším záporným saldem dojíždky za prací, na Svitavsku se projevuje nejvyšší mírou nezaměstnanosti.

Intenzita vyjíždky za prací byla v kraji u mužů, obdobně jako v celé České republice, o 8,6 procentních bodů vyšší než u žen. Z hlediska věkové struktury obyvatel je nejvyšší intenzita vyjíždky ve věkové kategorii 15 – 24 let a 25 – 29 let (50 %). Mezi mladšími zaměstnanými osobami je výrazně vyšší podíl vyjíždějících za prací do ostatních krajů a do zahraničí.

Tab. 4.3.4 Dojíždka za prací podle okresů (SLDB 2001)

	Dojíždějící do obce			Vyjíždějící z obce			Rozdíl dojíždějící - vyjíždějící		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Pardubický kraj	92 121	55 213	36 908	98 761	59 898	38 863	-6 640	-4 685	-1 955
Chrudim	17 469	10 369	7 100	21 923	13 506	8 417	-4 454	-3 137	-1 317
Pardubice	29 916	18 686	11 230	29 197	17 636	11 561	719	1 050	-331
Svitavy	16 995	9 858	7 137	20 683	12 512	8 171	-3 688	-2 654	-1 034
Ústí nad Orlicí	27 741	16 300	11 441	26 958	16 244	10 714	783	56	727

Počet vyjíždějících za prací z Pardubického do ostatních krajů ČR byl v roce 2001 o 5 905 osob vyšší než počet dojíždějících z ostatních krajů do Pardubického kraje. To znamená, že z hlediska nabídky pracovních příležitostí není Pardubický kraj soběstačný a část zaměstnaných osob musí za prací vyjíždět mimo kraj. Oproti roku 1991 se záporné saldo dojíždky za prací Pardubického kraje téměř zdvojnásobilo.

Vzdělanostní struktura vyjíždějících ukazuje na to, že za prací častěji cestují absolventi vysokých škol v důsledku větší nabídky vhodných lépe placených míst ve velkých centrech dojíždky. Nadprůměrná intenzita vyjíždky vyučených osob souvisí s tím, že mezi vyučenými je vyšší podíl mužů, kteří obecně častěji za prací dojíždějí. Intenzita vyjíždky osob se základním vzděláním je podprůměrná, oproti výše uvedeným vzdělanostním kategoriím je o 5 procentních bodů nižší.

Z celkového počtu vyjíždějících za prací téměř 85 % osob vyjíždělo denně a 5 % týdně. **Průměrná doba cesty za prací** byla v kraji 32 minut u vyjíždějících z obcí a 16 minut u dojíždky v rámci obce. V devadesátých letech 20. století se výrazně snížil podíl těch, kteří k cestě za prací využívají veřejnou dopravu. V roce 2001 již v kraji počet cestujících osobním automobilem převyšoval počet dojíždějících autobusem. V úhrnu používalo veřejné dopravní prostředky či jejich kombinaci 41 % dojíždějících, individuální dopravní prostředky 39 % dojíždějících, 5 % osob chodilo pěšky a u zbývajících 15 % dojíždějících nebyl dopravní prostředek blíže specifikován.

Počet **obsazených pracovních míst** byl v Pardubickém kraji v roce 2001 nižší o více než 6 000 v porovnání s počtem zaměstnaných obyvatel kraje. Pracovní místa převažovala nad počtem bydlících zaměstnaných osob pouze v okresech Ústí nad Orlicí a Pardubice. Obtížně nacházejí uplatnění zejména vysokoškoláci. V kraji připadalo na 1 000 bydlících vysokoškolsky vzdělaných zaměstnaných osob pouze 924 pracovních míst obsazených vysokoškoláky (v okrese Chrudim dokonce jen 868, zatímco v okrese Pardubice 963).

Více než dvě třetiny pracovních míst v kraji jsou soustředěny do 19 měst – **center dojíždky**. Do každého z nich dojíždělo v roce 2001 za prací více než 1 000 osob, nejvíce do Pardubic (16 197), Chrudimi (5 979), Lanškrouna (5 736), Ústí nad Orlicí (3 947) a Svitav (3 485). Největší přírůstek dojíždějících byl v letech 1991 – 2001 zaznamenán u Lanškrouna, Pardubic, Litomyšle, Jevíčka a Vysokého Mýta, zatímco se postupně snižoval význam Skutče. Mezi většími centry dojíždky zaznamenala v 90. letech největší úbytek dojíždějících Česká Třebová a Hlinsko.

Tab. 4.3.5 Intenzita vyjížděky a obsazená pracovní místa podle okresů (SLDB 2001)

	Podíl vyjíždějících zaměstnaných osob z obce bydliště (%)			Obsazená pracovní místa			Obsazená pracovní místa na 1 000 zaměstnaných ¹⁾		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Pardubický kraj	42,2	46,0	37,4	227 442	125 590	101 852	972	964	981
Chrudim	47,2	51,6	41,5	42 015	23 031	18 984	904	880	935
Pardubice	37,8	41,6	33,2	77 890	43 414	34 476	1 009	1 025	990
Svitavy	45,0	48,7	40,4	42 227	23 034	19 193	920	897	949
Ústí nad Orlicí	41,8	45,1	37,6	65 310	36 111	29 199	1 012	1 002	1 026

¹⁾ bydlících na příslušném území

Druhým největším kladným saldem dojížděky se v roce 2001 řadil za Pardubice Lanškroun, následuje Chrudim, Ústí nad Orlicí, Litomyšl a Vysoké Mýto. Mezi největšími městy ČR se Pardubice řadí kladným saldem dojížděky 7 949 osob na 12. místo. Z krajských měst zůstaly za Pardubicemi Karlovy Vary, Liberec, Ústí nad Labem, z ostatních (jiných než krajských) měst se před Pardubice dostala Mladá Boleslav a Opava.

Centra se mezi sebou liší nároky na vzdělanostní úroveň dojíždějících. Nadprůměrný podíl vysokoškolsky vzdělaných osob směřuje do Pardubic, Ústí nad Orlicí, Chrudimi, Svitav a Holic, naproti tomu více dojíždějících se základním vzděláním má uplatnění v Lanškrouně, Jevíčku, Skutči a Hlinsku, tedy městech s vysokým podílem dojíždějících do zaměstnání v průmyslu. Nadprůměrný podíl dojíždějících do stavebních firem byl zjištěn u Chrudimi a Litomyšle, v odvětví dopravy měla tradičně dominantní postavení dojížděka do České Třebové. Pro administrativní centra (krajské město a města, kde sídlily okresní úřady) je typická vyšší zaměstnanost v terciární sféře (obchod a služby v širším slova smyslu).

V kraji byly zjištěny 3 **směrové proudy vyjížděky za prací**, zahrnující více než 1 000 osob (Chrudim – Pardubice, Pardubice – Hradec Králové a Pardubice – Praha). Další 8 proudů tvořilo více než 500 osob, z nichž pouze 2 proudy se netýkaly krajského města (Česká Třebová – Ústí nad Orlicí a Slatiňany – Chrudim).

Nezaměstnanost podle MPSV

Pardubický kraj nepatří k regionům nejvíce postiženým nezaměstnaností v rámci České republiky, v mezikrajském srovnání míry nezaměstnanosti si v posledních letech udržuje postavení mezi sedmým a osmým místem. O neustále se **zhoršující situaci na trhu práce** v kraji však svědčí růst počtu uchazečů o zaměstnání registrovaných na úřadech práce (v letech 2000 – 2004 v průměru o 5,2 % ročně na konečných 24 399) provázený poklesem počtu volných pracovních míst. V roce 2004 tak na jedno volné pracovní místo připadalo 12 uchazečů, tedy více než dvojnásobný počet ve srovnání s rokem 2000. Míra registrované nezaměstnanosti ve sledovaném období v kraji vzrostla o 1,75 procentního bodu na 9,62 %, na celorepublikové úrovni přitom rostla pomaleji (o 1,55 bodu na 10,33 %). Meziroční změny sledovaných ukazatelů jsou zřejmé z následující tabulky; v zájmu zachování srovnatelnosti údajů v čase uvádíme za rok 2004 míru nezaměstnanosti dle původní metodiky MPSV.

Tab. 4.3.6 Nezaměstnanost k 31. 12.

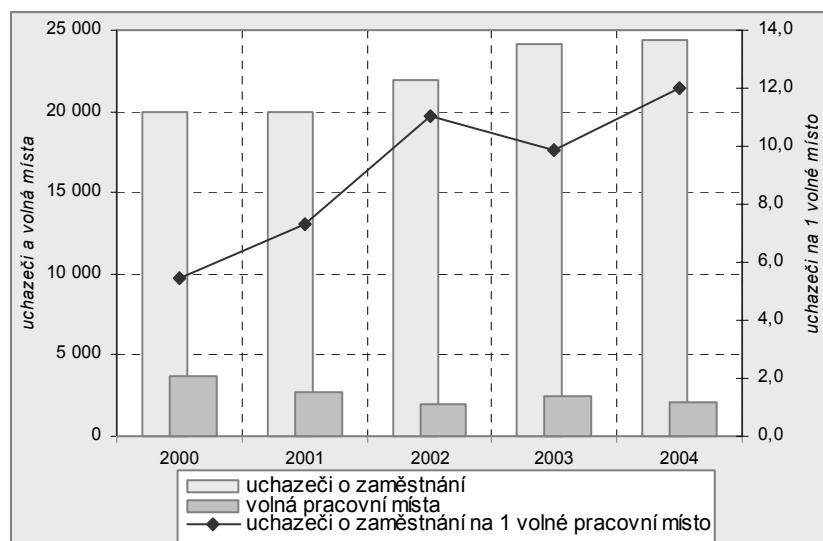
Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Uchazeči o zaměstnání celkem	19 896	19 911	21 865	24 165	24 399	22,6	5,2
z toho:							
ženy	10 239	10 316	11 191	12 453	12 414	21,2	4,9
občané se zdravotním postižením	2 855	3 014	3 398	3 818	3 951	38,4	8,5
absolventi a mladiství	2 294	2 363	2 524	2 449	2 359	2,8	0,7
Uchazeči o zaměstnání pobírající příspěvek v nezaměstnanosti	8 137	8 567	9 698	10 372	7 915	-2,7	-0,7
Míra registrované nezaměstnanosti (%) ¹⁾	7,87	7,93	8,66	9,42	9,62	²⁾ 1,75	x
Volná pracovní místa celkem	3 661	2 729	1 980	2 448	2 039	-44,3	-13,6
z toho pro občany se zdravotním postižením	167	90	72	124	154	-7,8	-2,0
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	5,4	7,3	11,0	9,9	12,0	120,2	21,8

¹⁾ podle metodiky platné do 30. 6. 2004

²⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Graf 18 Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa

Mezi všemi uchazeči o zaměstnání tvoří **ženy** přibližně 51 %. V posledních pěti letech se počet žen registrovaných na úřadech práce zvyšoval oproti mužům mírně pomaleji, míra nezaměstnanosti žen se však stále udržuje nad hodnotou u mužů (v roce 2004 v kraji o 2,7 procentního bodu).

Téměř třetinu nezaměstnaných (tedy nejpočetnější skupinu) nadále tvoří uchazeči v evidenci úřadů práce po dobu kratší než 3 měsíce. Stále větším problémem je však **dlouhodobá nezaměstnanost**, o čemž svědčí především nárůst počtu osob, kterým se nepodařilo nalézt zaměstnání do dvou let od

zaregistrování. Tyto osoby tvořily v roce 2004 již pětinu všech uchazečů v kraji, ve srovnání s rokem 2000 se jejich počet zvýšil téměř o polovinu.

Uchazeči **pobírající podporu v nezaměstnanosti** tvořili v roce 2004 v kraji téměř třetinu všech nezaměstnaných. Jestliže v letech 2000 – 2003 se jejich počet zvyšoval v průměru o 745 ročně, mezi roky 2003 a 2004 se snížil téměř o 2,5 tis. na 7 915. Zmíněný pokles byl vyvolán zavedením nových podmínek v poskytování podpory spojených se zúžením okruhu příjemců. Výše průměrné měsíční dávky v nezaměstnanosti v roce 2004 činila v kraji 3 784 Kč (o 218 Kč pod republikovou hodnotou a zároveň nejnižší mezi kraji).

Tab. 4.3.7 Uchazeči o zaměstnání podle délky nezaměstnanosti k 31. 12.

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/2000	průměrná roční	2000	2004
Uchazeči o zaměstnání celkem	19 896	19 911	21 865	24 165	24 399	22,6	5,2	100,0	100,0
v tom podle délky nezaměstnanosti:									
do 3 měsíců	5 992	6 294	6 483	7 006	7 836	30,8	6,9	30,1	32,1
3 - 6 měsíců	3 671	3 886	4 448	4 704	4 459	21,5	5,0	18,5	18,3
6 - 9 měsíců	1 944	2 051	2 442	2 601	2 116	8,8	2,1	9,8	8,7
9 - 12 měsíců	1 269	1 351	1 576	1 728	1 568	23,6	5,4	6,4	6,4
12 - 24 měsíců	3 625	2 451	2 930	3 561	3 427	-5,5	-1,4	18,2	14,0
nad 24 měsíců	3 395	3 878	3 986	4 565	4 993	47,1	10,1	17,1	20,5

Mezi osoby dlouhodobě obtížně hledající zaměstnání patří především handicapovaní. Ve srovnání s celkovým počtem uchazečů rostl ve sledovaném období počet **uchazečů se zdravotním postižením** mnohem rychleji (ročně o 8,5 %). Na konci roku 2004 tak bylo v kraji registrováno celkem 3 951 těchto osob (tj. 16,2 % všech uchazečů), přičemž na jedno volné pracovní místo určené pro zdravotně postižené připadalo 26 nezaměstnaných. Nabídka pracovních míst pro postižené občany je tedy zcela nedostačující.

Změny ve **věkové struktuře uchazečů** o zaměstnání jsou zčásti ovlivněny přesuny více či méně silných populačních ročníků do vyššího věku (v posledních pěti letech se snížil především počet osob do 24 let a neustále narůstá počet osob pětapadesátiletých a starších). Faktem však zůstává, že věk uchazeče je spolu s dosaženým vzděláním a jeho schopnostmi jedním z nejdůležitějších faktorů, který ovlivňuje možnosti uplatnění uchazeče na trhu práce. Mezi nejrizikovější skupiny z hlediska nezaměstnanosti patří především nejmladší uchazeči, tzn. osoby ve věku 15 – 19 let a 20 – 24 let. Využijeme-li na tomto místě dat VŠPS, je zřejmé, že obecná míra nezaměstnanosti v první jmenované věkové skupině činila v roce v kraji 34,7 % (v rámci této kategorie je však řada osob ještě ekonomicky neaktivních) a ve druhé skupině 12,2 %. Šlo o nejvyšší hodnoty v rámci všech pětiletých věkových skupin. Uplatnění **mladistvých** do 18 let **a absolventů** škol, tvořících téměř desetinu všech uchazečů v kraji, je ztíženo absencí praxe, která je zaměstnavateli často požadována. Je však možné využívat vládní dotační programy, které vstup mladých do zaměstnání podporují. Další rizikovou skupinu na trhu práce tvoří **osoby v předdůchodovém věku**. Jejich možnosti uplatnění jsou ztíženy nižší přizpůsobivostí se novým požadavkům (rozvoj techniky, kvalifikační

nároky, jazykové znalosti), ale i zdravotními omezeními, případně menší ochotou se za prací stěhovat. Rostoucí počet nezaměstnaných v nejvyšších věkových kategoriích se odráží i v celkovém růstu průměrného věku uchazečů o zaměstnání v kraji, který se v letech 2000 – 2004 zvýšil o 1,8 roku na 37,2 let (pro srovnání: průměrný věk všech žijících obyvatel kraje v tomtéž období vzrostl o 1,2 roku na 39,6 let).

Tab. 4.3.8 Uchazeči o zaměstnání podle věku k 31. 12.

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Uchazeči o zaměstnání celkem	19 896	19 911	21 865	24 165	24 399	22,6	5,2	100,0	100,0
v tom ve věku:									
do 24	4 976	5 036	5 229	5 346	5 209	4,7	1,2	25,0	21,3
25 - 34	5 088	5 024	5 583	6 133	6 068	19,3	4,5	25,6	24,9
35 - 44	4 082	3 978	4 137	4 612	4 740	16,1	3,8	20,5	19,4
45 - 54	4 902	4 869	5 352	5 828	5 964	21,7	5,0	24,6	24,4
55 - 59	818	951	1 480	2 024	2 101	156,8	26,6	4,1	8,6
60 a více	30	53	84	222	317	956,7	80,3	0,2	1,3

Postavení uchazeče na pracovním trhu úzce souvisí s jeho kvalifikačními předpoklady. Lidé s vyšším **vzděláním** se na trhu práce lépe orientují, mohou nastoupit do podstatně širšího okruhu zaměstnání, jsou adaptabilnější, snadněji se přeškolují a rekvalifikují. Není tedy překvapující, že mezi uchazeči o zaměstnání mají oproti všem obyvatelům starším patnácti let převahu osoby s nižším dosaženým vzděláním. Rychleji než celkový počet uchazečů v letech 2000 – 2004 v kraji rostl počet nezaměstnaných se středoškolským vzděláním bez maturity vč. vyučených, téměř o čtyřicet procent se však zvýšil i počet nezaměstnaných vysokoškoláků. Ke konci roku 2004 tak jejich počet vzrostl na 631 (tj. 2,6 % všech uchazečů), přičemž 136 z nich nedosáhlo věku 30 let.

Porovnáme-li vzdělanostní strukturu uchazečů s kvalifikačními nároky volných pracovních míst, je zřejmé, že nejvyšší převis poptávky nad nabídkou na trhu práce je typický pro středoškoláky s maturitou vč. vyššího vzdělání. V této kategorii připadalo na jedno volné pracovní místo v roce 2004 celkem 14 uchazečů (o 4 body pod republikovým průměrem). Na jedno volné pracovní místo nárokuje pouze základní vzdělání připadalo 13,5 uchazečů s tímž vzděláním (o 5,2 více než na úrovni republiky). U středoškoláků bez maturity včetně vyučených byl tento podíl 11,0 (na úrovni průměru ČR). Relativně nejlepší pozici měli vysokoškoláci (6,9 uchazeče na 1 volné místo s požadovaným vysokoškolským vzděláním, tj. o 0,8 nad celorepublikovou hodnotou).

Tab. 4.3.9 Kvalifikační struktura uchazečů o zaměstnání k 31. 12.

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/ 2000	Struktura v %	
							2000	2004
Uchazeči o zaměstnání celkem	19 896	19 911	21 865	24 165	24 399	122,6	100,0	100,0
v tom:								
základní vzdělání vč. bez vzdělání	5 539	5 549	6 019	6 560	6 484	117,1	27,8	26,6
střední vzdělání bez maturity vč. vyučených	9 308	9 226	10 412	11 746	11 942	128,3	46,8	48,9
ÚSO vzdělání vč. vyučených s maturitou	3 837	3 799	4 073	4 394	4 504	117,4	19,3	18,5
úplně střední všeobecné vzdělání	618	631	607	657	651	105,3	3,1	2,7
vyšší odborné vzdělání	142	144	159	175	187	131,7	0,7	0,8
vysokoškolské vzdělání vč. vědecké výchovy	452	562	595	633	631	139,6	2,3	2,6

Z hlediska hlavních tříd **klasifikace zaměstnání (KZAM)** tvořily polovinu všech uchazečů v kraji v roce 2004 osoby zařazené do sedmé třídy (řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři) a deváté třídy (pomocní a nekvalifikovaní pracovníci). Vyšší než desetiprocentní podíl (13,8 %) zaujímaly mezi nezaměstnanými ještě osoby v páté klasifikační třídě (provozní pracovníci ve službách a obchodě). Rozpětí počtu uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo (porovnáme-li počet uchazečů z dané třídy zaměstnání s počtem volných míst nárokových tutéž třídu) se v kraji pohybovalo od 43 u pomocných a nekvalifikovaných pracovníků po 5 u vedoucích a řídicích pracovníků. Ti se na celkovém počtu uchazečů v kraji podíleli 0,6 %.

Data z evidence úřadů práce umožňují analyzovat situaci na trhu práce i v **podrobnějším územním pohledu**. Zatímco v okresech Pardubice a Ústí nad Orlicí je procento nezaměstnaných několik bodů pod

celorepublikovým průměrem a v okrese Chrudim mírně nad ním, svitavský okres lze zařadit mezi dvacet nejhůře postižených okresů. Nad hranicí deseti procent se míra nezaměstnanosti v **okrese Svitavy** udržuje trvale již od roku 1999, oproti ostatním okresům v kraji se v letech 2000 – 2004 vyznačuje také nejrychlejším růstem. Vysoká nezaměstnanost umožňuje zaměstnavatelům držet mzdy na nízké úrovni (v roce 2004 byly již nejnižší v kraji), v okrese je navíc nejnižší vzdělanostní úroveň v rámci kraje, roli zde hrají i omezené možnosti či neochota dojíždět za prací. Mezi hlavní zdroje nezaměstnanosti v okrese patří oděvní a strojírenský průmysl. Nejproblematictějším regionem je přitom Moravskotřebovsko, kde se ke konci roku míra nezaměstnanosti zvýšila již na 17,1 % (spočteno z poměru počtu uchazečů ve správním obvodu k počtu ekonomicky aktivních osob podle sčítání lidu 2001). Mezi všemi patnácti správními obvody kraje je nezaměstnanost na Moravskotřebovsku nejvyšší, druhá nejvyšší v kraji je ve správním obvodu Svitavy (14,0 %). Z údajů úřadů práce však vyplývá, že v letech 2003 – 2004 se nezaměstnanost v celém svitavském okrese již dále nezvyšovala, přispěl k tomu mírný pokles počtu uchazečů především na Poličsku, ale i na Svitavsku.

Druhá nejvyšší nezaměstnanost v kraji charakterizuje **okres Chrudim** – region s velmi rozdílnými podmínkami uplatnění na trhu práce. Výhodou severní části okresu je nepříliš velká vzdálenost od krajského města, které je pro obyvatele Chrudimska důležitým spádovým centrem dojížděky za prací. Na druhé straně Třemošnicko, Heřmanoměstecko a Skutečsko se potýká s jednou z nejvyšších nezaměstnaností v kraji. Chrudimský okres, jehož hlavní zdroje nezaměstnanosti jsou v odvětví zemědělství a kožedělného průmyslu, zaznamenává rozvoj malého a středního podnikání, a to především v oblasti stavebnictví. Region charakterizuje nízká mzdová úroveň.

Rovněž v **okrese Ústí nad Orlicí** (regionu s průmyslovou tradicí v oblasti textilnictví, strojírenství a v posledních letech i elektrotechniky) lze najít oblasti se ztíženými možnostmi pracovního uplatnění. Jedná se především o příhraniční Králícko – území s třetí nejvyšší nezaměstnaností mezi správními obvody v kraji v roce 2004 (13,2 %). Propouštění zaměstnanců se nevyhnul ani největší zaměstnavatel okresu a jeden z největších zaměstnavatelů v kraji – firma AVX, s.r.o. Lanškroun. Míra nezaměstnanosti v orlickoústeckém okrese je dlouhodobě druhá nejnižší v kraji po okrese Pardubice.

Specifikem **okresu Pardubice** je nejvyšší mzdová úroveň (přesto v celorepublikovém měřítku podprůměrná), příznivá vzdělanostní skladba obyvatel (souvislost nejen s tradicí vysokého školství, ale i s širšími možnostmi uplatnění v oborech s vyššími kvalifikačními nároky), rozvinutá infrastruktura, rozvíjející se aktivity zahraničních investorů v průmyslových zónách krajského města. Míra nezaměstnanosti se zde pohybuje výrazně pod republikovou i krajskou hodnotou. V rámci okresu je z hlediska nezaměstnanosti nejpostíženějším regionem Přeloučsko, kde v roce 2004 míra nezaměstnanosti přibližně odpovídala krajskému průměru.

Tab. 4.3.10 Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. podle okresů

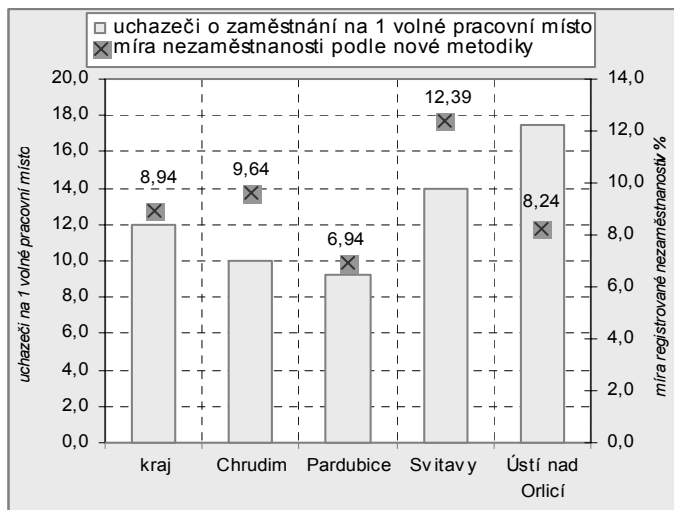
(podle metodiky platné do 30. 6. 2004)

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Česká republika	8,8	8,9	9,8	10,3	10,3	1,5
Pardubický kraj	7,9	7,9	8,7	9,4	9,6	1,7
Chrudim	9,4	8,8	10,0	10,4	10,6	1,2
Pardubice	5,5	5,6	6,2	7,2	7,4	1,9
Svitavy	10,8	11,3	12,4	13,4	13,0	2,2
Ústí nad Orlicí	7,3	7,6	7,7	8,4	8,9	1,6

Od druhé poloviny roku 2004 přistoupilo MPSV především z důvodu harmonizace s EU k **metodické změně** výpočtu míry registrované nezaměstnanosti. Podle nové metodiky se počítá pouze z počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání, tj. bez těch uchazečů, kteří do zaměstnání nemohou nastoupit ihned (osoby v pracovní neschopnosti, ve výkonu trestu, v rekvalifikaci, vykonávající krátkodobé zaměstnání a na mateřské dovolené). Z celkového počtu 24 399 uchazečů o zaměstnání registrovaných v kraji ke konci roku 2004 bylo celkem 22 987 dosažitelných uchazečů, tj. 94,2 %. Nezaměstnanost se nově vypočítává také z většího počtu praceschopných lidí – jde o počet zaměstnaných (podle VŠPS) plus počet dosažitelných uchazečů a oproti dřívějšímu výpočtu ještě počet cizinců pracujících v ČR. Ke konci roku 2004 tvořilo tuto pracovní sílu v kraji 257 078 osob (podle původní metodiky by tento počet byl o 3 407 nižší).

Zavedením nové metodiky se **míra registrované nezaměstnanosti administrativně snížila** – v České republice byla ke konci roku 2004 oproti míře spočtené dle původní metodiky o 0,9 bodu nižší (činila 9,5 %), v Pardubickém kraji byla o 0,7 bodu nižší (8,9 %), v rozdílné míře se proti původní metodice lišila také u okresů (o 1 bod v okrese Chrudim, o 0,7 bodu v okrese Ústí nad Orlicí, o 0,6 bodu v okrese Svitavy a o 0,5 bodu v okrese Pardubice).

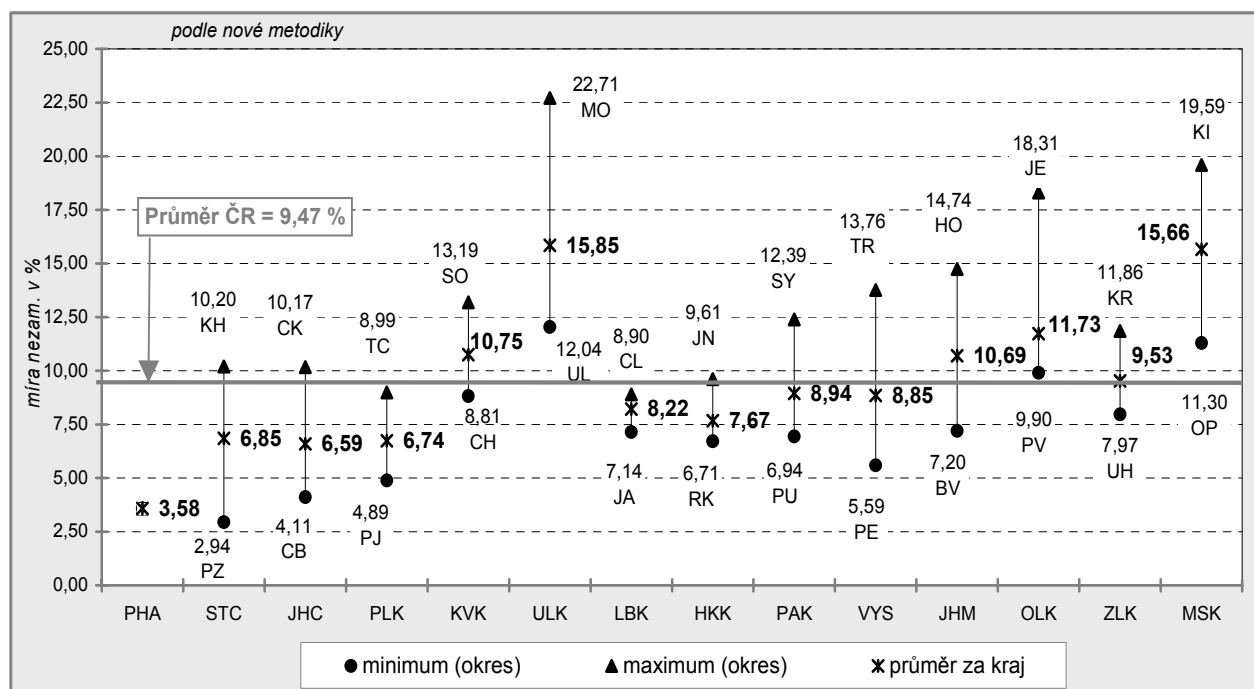
Graf 19 Míra registrované nezaměstnanosti a uchazeči na 1 volné pracovní místo podle okresů k 31. 12. 2004

Porovnání měr nezaměstnanosti **podle nové metodiky** v kraji a jeho okresech znázorňuje uvedený graf, který obsahuje i srovnání s počtem uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo. Tento ukazatel podléhá v rámci okresů výraznějším meziročním výkyvům, a to především vlivem kolísajícího počtu volných pracovních míst hlášených úřadům práce. Téměř trvale se udržuje pod krajskou hodnotou v okrese Pardubice, nad průměrem kraje se v posledních deseti letech nejčastěji pohyboval v okrese Chrudim (s výjimkou roku 2004) a ve svitavském okrese. Nejvyšší rozpětí mezi poptávkou a nabídkou na trhu práce v roce 2004 bylo zaznamenáno v okrese Ústí nad Orlicí (17,5 uchazeče na jedno volné místo).

Závěr této kapitoly je věnován **porovnání regionálních rozdílů** (v rámci celé republiky) v míře nezaměstnanosti zjištěné k 31. 12. 2004 podle nové metodiky MPSV. Z grafického znázornění vyplývá, že variační rozpětí nezaměstnanosti mezi okresy České republiky je poměrně široké, od 2,94 % v okrese Praha-západ ve Středočeském kraji (tj. o 0,64 bodu pod hodnotou zjištěnou v hlavním městě) až po 22,71 % v okrese Most v Ústeckém kraji. V Pardubickém kraji bylo zaznamenáno šesté nejmenší meziokresní rozpětí nezaměstnanosti v rámci republiky. To je dlouhodobě určováno situací na trhu práce v okrese Pardubice a Svítavy. Nižší míra nezaměstnanosti než v okrese Pardubice byla v roce 2004 zjištěna pouze ve čtrnácti okresech České republiky (hodnoceno v rámci 76 okresů bez zohlednění hlavního města), zatímco vyšší nezaměstnaností než okres Svítavy bylo postiženo osmnáct okresů.

Graf 20 Míra registrované nezaměstnanosti v krajích a okresech České republiky k 31. 12. 2004

Vysvětlivky k použitým zkratkám:

kraj	minimum (okres)	maximum (okres)
Hl. m. Praha (PHA)	x	x
Středočeský (STC)	Praha-západ (PZ)	Kutná Hora (KH)
Jihočeský (JHC)	Čes. Budějovice (CB)	Čes. Krumlov (CK)
Plzeňský (PLK)	Plzeň-jih (PJ)	Tachov (TC)
Karlovarský (KVK)	Cheb (CH)	Sokolov (SO)
Ústecký (ULK)	Ústí n/L (UL)	Most (MO)
Liberecký (LBK)	Jablonec n/N (JA)	Česká Lípa (CL)

kraj	minimum (okres)	maximum (okres)
Královéhradecký (HKK)	Rychnov n/K (RK)	Jičín (JN)
Pardubický (PAK)	Pardubice (PU)	Svitavy (SY)
Vysočina (VYS)	Pelhřimov (PE)	Třebíč (TR)
Jihomoravský (JHM)	Brno-venkov (BV)	Hodonín (HO)
Olomoucký (OLK)	Prostějov (PV)	Jeseník (JE)
Zlínský (ZLK)	Uherské Hradiště (UH)	Kroměříž (KR)
Moravskoslezský (MSK)	Opava (OP)	Karviná (KI)

4.4 Školství

Oblast školství prochází v posledních letech dynamickými změnami. Stupeň **mateřských a základních škol** je ovlivněn nízkou porodností v minulých letech. I na této úrovni se projevuje snaha o zkvalitnění nabízením alternativních metod výuky, rozšířením výuky jazyků či tvůrčí činnosti (hra na hudební nástroje, výtvarně zaměřené třídy apod.). Vyšší ročníky základních škol navíc umožňují rozšířenou výuku matematiky, sportovní přípravu apod.

Počet **mateřských škol** ve sledovaném období v Pardubickém kraji postupně klesal (z 333 ve školním roce 2000/2001 na 312 ve školním roce 2004/2005), v souvislosti s tím ubývalo i tříd a učitelů. Od roku 2002 začal počet narozených v kraji postupně stoupat, což se v počtu dětí v mateřských školách projeví teprve v následujících letech. Mírné zvýšení počtu dětí v mateřských školách od školního roku 2002/2003 souvisí spíše se sociálně-ekonomickými podmínkami rodin a vypovídá o zvyšujícím se podílu dětí v předškolním věku navštěvujících mateřskou školu.

Tab. 4.4.1 Mateřské a základní školy

Zdroj: ÚIV

	Školní rok					Rozdíl 2004 - 2000
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	
Mateřské školy	333	331	325	314	312	-21
třídy	681	667	668	661	661	-20
učitelé	1 315	1 291	1 286	1 276	1 274	-41
děti	14 757	14 725	15 155	15 182	15 120	363
Základní školy	240	239	239	237	232	-8
třídy	2 425	2 405	2 354	2 295	2 199	-226
učitelé	3 383	3 413	3 369	3 336	3 249	-134
žáci	53 563	52 198	50 566	48 905	47 244	-6 319

Demografický vývoj posledních let se mnohem zřetelněji odráží na stupni **základních škol**. Ve sledovaném období klesl v kraji počet základních škol o 8 na 232 škol, přičemž některé malé školy byly zrušeny bez náhrady a ostatní byly sloučeny s jinou školou. Dochází ke slučování tříd v důsledku nízkého počtu žáků; v Pardubickém kraji klesl ve sledovaném období počet tříd základních škol o více než 9 %. Nejrychleji však ubývá žáků – za sledované období představoval jejich úbytek téměř 12 %.

Na stupni **středních škol** se v posledních letech projevují zejména tendence k optimalizaci nabízených oborů podle zájmu žáků, ale i v závislosti na možném uplatnění na trhu práce. Roste poptávka po kvalitnějším středoškolském vzdělání, které umožňuje pokračovat ve studiu na vysoké škole, a přetrvává malý zájem o učební obory (zejména ve srovnání s počátkem 90. let).

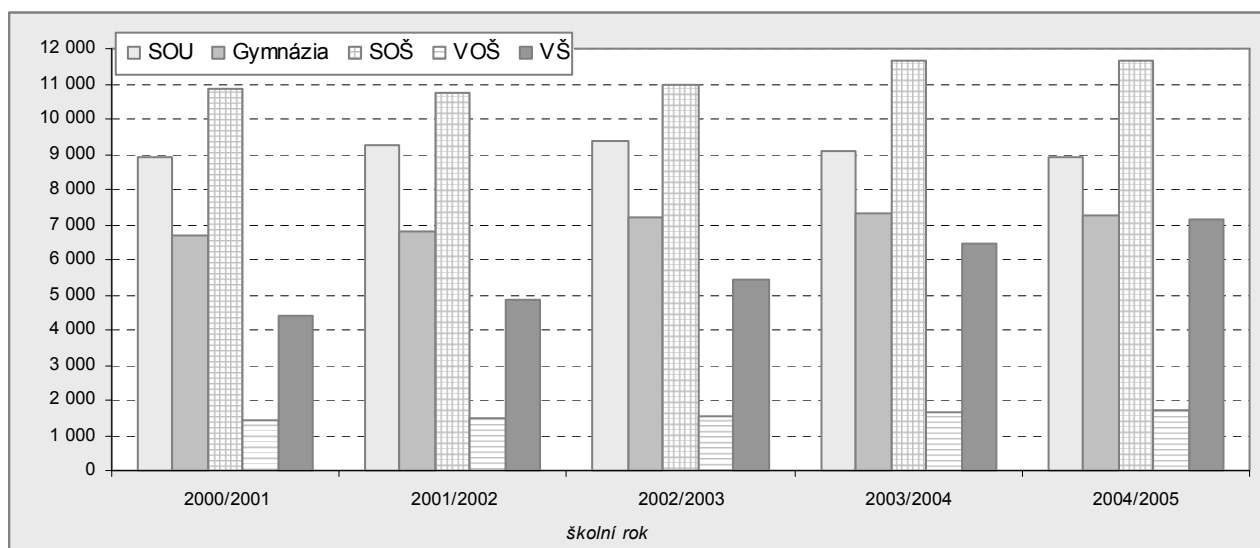
Tab. 4.4.2 Střední školy

Zdroj: ÚIV

	Školní rok					Rozdíl 2004 - 2000
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	
Střední odborná učiliště	31	32	32	30	30	-1
třídy	381	397	392	384	367	-14
učitelé	592	643	658	658	633	41
mistři odborného výcviku	402	391	390	379	376	-26
učni	8 899	9 268	9 345	9 106	8 936	37
Gymnázia	20	20	20	20	20	-
třídy	241	244	257	261	259	18
učitelé	530	550	579	585	579	49
studenti	6 681	6 803	7 203	7 310	7 268	587
Střední odborné školy	44	42	42	42	43	-1
třídy	427	410	414	442	434	7
učitelé	1 130	1 132	1 165	1 244	1 270	140
studenti	10 860	10 717	10 958	11 669	11 669	809
Vyšší odborné školy	10	9	11	11	10	-
studijní skupiny	77	69	68	74	78	1
učitelé	211	210	231	228	222	11
studenti	1 437	1 499	1 560	1 657	1 687	250

O poptávce po kvalitnějším středním vzdělání svědčí neustálý nárůst počtu studentů gymnázií (ve sledovaném období v Pardubickém kraji představoval nárůst téměř 9 %), ale i středních odborných škol (nárůst o 4 %). Opětovný rozmach zažívaly od roku 2000 i vyšší odborné školy; ve sledovaném období se zvýšil v kraji počet jejich studentů o více než 17 %.

Graf 21 Studenti středních a vysokých škol

Vysoké školství je v Pardubickém kraji zastoupeno Univerzitou Pardubice, ve školním roce 2002/2003 až 2004/2005 zde působil ještě Institut restaurování a konzervačních technik v Litomyšli. Tato soukromá vysoká škola se však s akademickým rokem 2005/2006 stala samostatnou fakultou Univerzity Pardubice. Ta v posledních letech prochází významnými organizačními změnami, přetváří ústavy na fakulty a především rozšiřuje nabídku nových studijních oborů (nejnověji v oblasti elektrotechniky a zdravotnictví) na nově vytvářených ústavech. V současné době má Univerzita Pardubice 5 fakult (Fakultu chemicko-technologickou, Fakultu ekonomicko-správní, Dopravní fakultu Jana Pernera, Fakultu filozofickou a Fakultu restaurování) a 2 vysokoškolské ústavy (Ústav zdravotnických studií a Ústav elektrotechniky a informatiky), které nabízí studium v celkem 46 studijních programech a 104 oborech.

Tab. 4.4.3 Vysoké školy^{*)}

Zdroj: ÚIV

	Školní rok					Rozdíl 2004 - 2000
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	
Vysoké školy	1	1	1	2	2	1
fakulty	4	4	4	4	4	-
studenti se státním občanstvím ČR	4 365	4 799	5 361	6 393	7 047	2 682
v bakalářském programu	1 468	1 920	2 697	3 733	4 846	3 378
poprvé zapsaní	831	1 179	1 411	1 762	1 757	926
v magisterském programu	2 578	2 542	2 290	2 244	1 775	-803
v doktorském programu	319	337	374	416	426	107
studující cizinci	32	45	47	66	79	47
absolventi	648	776	766	964	.	¹⁾ 316
další vzdělávání	512	626	756	227	233	-279
v tom:						-
veřejné vysoké školy	1	1	1	1	1	-
fakulty	3	4	4	4	4	1
studenti	4 397	4 844	5 408	6 393	7 058	2 661
soukromé vysoké školy	-	-	-	1	1	1
fakulty	-	-	-	-	-	-
studenti	-	-	-	66	68	68

^{*)} uveden počet studií, nikoliv počet studentů (jeden student může studovat více oborů na více fakultách či VŠ zároveň)

¹⁾ rozdíl 2003 - 2000

Díky rozšiřování počtu studijních oborů i jejich kapacit na Univerzitě Pardubice a v souvislosti se vznikem litomyšlského Institutu restaurování a konzervačních technik dosáhl ve sledovaném období nárůst počtu studentů vysokých škol více než 62 %. Nově akreditované obory jsou zpočátku převážně bakalářské; na tomto stupni vzdělání narostl počet studentů vzdělávajících se v Pardubickém kraji od roku 2000 o 230 %, z toho nově zapsaných o 111 %. Zvyšuje se i počet doktorandů (ve sledovaném období nárůst o třetinu).

Význam Univerzity Pardubice pro kraj nespočívá pouze v lepší dostupnosti vysokoškolského vzdělání. Univerzitní knihovna pořádá přednášky v rámci Univerzity třetího věku a podílí se tak na **celoživotním vzdělávání**. Knihovna je zpřístupněna široké veřejnosti, tzn. kromě studentů ji může využívat každý, kdo má zájem o sebevzdělání.

Nemalý význam má i **spolupráce** Univerzity s podniky a podílení se na **výzkumu a vývoji**. Největší základnu tvoří tradiční výzkum v oblasti chemie, Univerzita má několik společných laboratoří (např. s Akademií věd, s výzkumnými ústavu VÚOS, a. s. a SYNPO, a. s., s pracovištěm aplikované medicíny Nemocnice Pardubice). Několik společných laboratoří a ústavů vzniklo i při Dopravní fakultě Jana Pernera (např. Výzkumné centrum kolejových vozidel nebo Ústav pro analýzu dopravních nehod). Lze předpokládat, že s rozvojem dalších organizačních součástí Univerzity se bude spolupráce dále rozšiřovat a prohlubovat.

4.5 Zdravotnictví

Ve zdravotnictví Pardubického kraje působilo v roce 2004 celkem 1 686 **lékařů** (v přepočtených osobách), což oproti roku 2000 představovalo nárůst o 8,3 %. Skokový nárůst zaznamenal v roce 2003 počet lékařů v nestátních zdravotnických zařízeních, a to vlivem přechodu zdravotnických zařízení pod správu kraje. Zatímco v roce 2000 pracovalo v nestátních zdravotnických zařízeních necelých 60 % lékařů, od roku 2003 převyšuje tento podíl 97 %. Mírně se zvýšil i počet lékařů na 1 000 obyvatel (ze 3,1 v roce 2000 na 3,3 v roce 2004). Počet obyvatel připadajících na jednoho lékaře přitom v kraji adekvátně klesl z 327 v roce 2000 na 300 v roce 2004. Naproti tomu přepočtený počet středních zdravotnických pracovníků ve druhé polovině sledovaného období klesal; v letech 2000 – 2004 představoval pokles jejich počtu 3,4 %.

Vývoj počtu **lůžek** ve všech 10 nemocnicích na území Pardubického kraje, z nichž pouze 5 zajišťuje akutní lůžkovou péči, byl ve sledovaném období ovlivněn více faktory. Dlouhodobě počet lůžek klesá (tlak ministerstva zdravotnictví na úspory prostředků i počty zdravotních sester na méně vytížených odděleních), avšak od roku 2002 počet lůžek v nemocnicích rostl vlivem organizačních změn ve zdravotnictví, konkrétně přesunem léčených dlouhodobě nemocných (LDN) pod nemocnice. V roce 2002 vznikla z bývalé LDN v Poličce nemocnice následné péče a v roce 2003 přešly LDN v Chrudimi, Svitavách, Litomyšli a Moravské Třebové pod příslušnou nemocnici jako oddělení ošetrovatelské péče.

Tab. 4.5.1 Vybrané ukazatele zdravotnictví

Zdroj: ÚZIS

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Lékaři celkem (přepočtené osoby)	1 557	1 599	1 637	1 656	1 686	129
z toho v nestátních zařízeních	1 258	952	974	1 616	1 644	387
Lékaři na 1 000 obyvatel	3,1	3,1	3,2	3,3	3,3	0,3
Střední zdravotničtí pracovníci (přepočtené osoby)	4 498	4 628	4 728	4 684	4 344	-154
Lůžka v nemocnicích	2 536	2 445	2 545	2 776	2 702	166
Lůžka v odborných léčebných ústavech	1 569	1 624	1 524	1 254	1 254	-315
z toho v léčebnách dlouhodobě nemocných	567	622	522	252	252	-315
Lékárny a výdejny ¹⁾	93	98	101	103	110	17
Samostatné ordinace lékařů ¹⁾						
pro dospělé	217	222	224	224	219	2
pro děti a dorost	102	102	102	103	102	-
stomatologů	238	236	242	243	247	9
gynekologů	46	49	50	50	51	5
specialistů	252	269	281	284	291	39
Ostatní samostatná zdravotnická zařízení ¹⁾	218	221	215	222	220	2
Hospitalizovaní	83 929	82 812	86 071	89 989	88 758	4 829
Průměrná ošetrovací doba ve dnech	7,9	7,6	7,7	8,2	8,2	0,3

¹⁾ bez detašovaných pracovišť

Počet **ordinací** praktických lékařů se v Pardubickém kraji ve sledovaném období téměř neměnil, k nárůstu počtu zařízení došlo u ordinací odborných lékařů, a to u stomatologů o 4 %, gynekologů o 11 % a specialistů o 15 %.

Trvale roste i počet **lékáren a výdejen** léčiv a zdravotnických prostředků na území kraje; ve sledovaném období představoval jejich nárůst 18 %. Nelze však říci, že se zlepšuje dostupnost lékárenské péče. Nové lékárny zakládají ve větších městech v blízkosti nákupních center převážně řetězce, které se zde specializují na volně prodejné léky a doplňkové zboží. Naopak lékárny v malých obcích mají existenční problémy.

V roce 2004 bylo v Pardubickém kraji **hospitalizováno** 88 758 osob, což oproti roku 2000 představovalo nárůst o téměř 6 %. Počet hospitalizovaných na 1 000 obyvatel byl v roce 2004 v porovnání s ostatními kraji druhý nejnižší. Celkový počet ošetřovacích dnů pacientů v Pardubickém kraji vzrostl ve sledovaném období ze 660 tis. na 728 tis., tj. o více než desetinu. Průměrná ošetřovací doba ve dnech vzrostla ve stejném období ze 7,9 na 8,2 dne. Pozvolna se zvyšuje i intenzita využití lůžek; na počátku sledovaného období byla lůžka využita v průměru 260 dní, na konci již 267 dní.

V roce 2004 bylo v Pardubickém kraji provedeno 7,1 mil. **ambulantních vyšetření či ošetření**, z toho více než 1 mil. stomatologických. V porovnání s Českou republikou byl v tomto roce počet ambulantních ošetření na 100 obyvatel v kraji mírně podprůměrný, v porovnání s rokem 2000 se v kraji počet ošetření výrazněji nezměnil. V roce 2004 bylo pacientům v Pardubickém kraji vydáno 4,5 mil. receptů, což od počátku sledovaného období představovalo nárůst o 8 %.

Počet **obyvatel na 1 lékaře ambulantní péče** ve sledovaném období v Pardubickém kraji klesal (ze 433 v roce 2000 na 397 v roce 2004), zůstal však výrazně nadprůměrný v porovnání s celou Českou republikou, kde v roce 2004 připadalo na 1 lékaře ambulantní péče v průměru pouze 349 obyvatel.

Tab. 4.5.2 Kalendářní dny pracovní neschopnosti podle příčiny a podle okresů

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Kalendářní dny pracovní neschopnosti	5 281 732	5 306 404	5 293 286	5 305 324	4 540 943	-14,0	-3,7	100,0	100,0
v tom podle příčiny:									
pro nemoc	4 774 827	4 809 301	4 780 343	4 805 091	4 056 934	-15,0	-4,0	90,4	89,3
pro pracovní úrazy	199 509	187 429	192 550	180 841	184 149	-7,7	-2,0	3,8	4,1
pro ostatní úrazy	307 396	309 674	320 393	319 392	299 860	-2,5	-0,6	5,8	6,6
v tom podle okresů:									
Chrudim	890 496	893 417	907 212	910 944	793 244	-10,9	-2,8	16,9	17,5
Pardubice	1 860 809	1 878 004	1 914 796	1 819 994	1 513 642	-18,7	-5,0	35,2	33,3
Svitavy	923 500	891 116	878 929	908 982	798 533	-13,5	-3,6	17,5	17,6
Ústí nad Orlicí	1 606 927	1 643 867	1 592 349	1 665 404	1 435 524	-10,7	-2,8	30,4	31,6

V souvislosti s úbytkem ekonomicky aktivního obyvatelstva klesá v Pardubickém kraji i **průměrný počet nemocensky pojištěných**, který v roce 2004 představoval 203 411 osob, což bylo o 6 % méně než v roce 2000. Klesající trend má i počet **nově hlášených případů pracovní neschopnosti**, který ve sledovaném období poklesl o 32 % na 131 264 případů v roce 2004, z toho nejvíce mezi roky 2003 a 2004 (o 27 %). Skoková meziroční změna se promítla i do počtu **kalendářních dnů pracovní neschopnosti**; do roku 2003 se tento počet pohyboval okolo 5,3 mil. a v roce 2004 klesl na 4,5 mil. Největší pokles nastal u pracovní neschopnosti pro nemoc. Klesající tendence se projevuje i u pracovní neschopnosti pro pracovní úrazy.

Průměrné procento pracovní neschopnosti se až do roku 2003 v Pardubickém kraji neustále zvyšovalo, v roce 2004 však došlo ke zvratu a meziroční pokles dosáhl 0,9 procentního bodu, a to opět vlivem pracovní neschopnosti pro nemoc. Obdobný vývoj měl **průměrný denní stav práce neschopných** – do roku 2003 postupně rostl na 14 535 a v roce 2004 prudce poklesl na 12 407 osob. Vývoj pracovní neschopnosti v letech 2003 – 2004 je odrazem změn v legislativě nemocenského pojištění účinných od 1. 1. 2004, jejichž cílem bylo zamezit zneužívání nemocenských dávek.

Průměrná délka trvání 1 případu pracovní neschopnosti se v Pardubickém kraji v letech 2000 – 2004 zvyšovala, a to nejrychleji u pracovní neschopnosti pro nemoc. Pracovní neschopnost pro úrazy byla v celém období v průměru delší než v případě nemocí. V porovnání s ostatními kraji není průměrné procento pracovní neschopnosti a průměrná délka trvání 1 případu pracovní neschopnosti v Pardubickém kraji ani výrazně vyšší, ani výrazně nižší.

Tab. 4.5.3 Průměrné procento pracovní neschopnosti podle příčiny a podle okresů

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Průměrné procento pracovní neschopnosti	6,654	6,897	6,893	6,999	6,099	-0,555
v tom podle příčiny:						
pro nemoc	6,016	6,251	6,225	6,339	5,449	-0,566
pro pracovní úrazy	0,251	0,244	0,251	0,239	0,247	-0,004
pro ostatní úrazy	0,387	0,403	0,417	0,421	0,403	0,015
v tom podle okresů:						
Chrudim	7,091	7,285	7,466	7,656	6,592	-0,499
Pardubice	6,092	6,386	6,522	6,356	5,435	-0,657
Svitavy	6,790	6,656	6,590	6,794	6,117	-0,673
Ústí nad Orlicí	7,089	7,514	7,254	7,608	6,673	-0,416

Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných osob dosáhl v roce 2004 v Pardubickém kraji 64,5 případů, přičemž nejvyšší byl v **okrese Ústí nad Orlicí** a Chrudim. Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti byla nejvyšší v okrese Svitavy a nejnižší v okrese Pardubice. Průměrné procento pracovní neschopnosti bylo v kraji v roce 2004 nejnižší v okrese Pardubice (o 0,66 procentního bodu nižší než v průměru za kraj). V meziokresním srovnání klesalo ve sledovaném období průměrné procento pracovní neschopnosti nejrychleji v okrese Svitavy a v okrese Pardubice.

4.6 Sociální péče

Počet **zařízení sociální péče** se v Pardubickém kraji v letech 2000 – 2004 u většiny typů příliš neměnil. K největšímu nárůstu došlo (stejně jako v celé České republice) u domů s pečovatelskou službou, kterých jen za sledované období přibýlo 83 % a počet bytových jednotek v nich vzrostl o celých 88 %. Zařízení sociální péče nejsou rozmístěna na území kraje rovnoměrně. V okrese Ústí nad Orlicí se nachází výrazně vyšší počet domovů důchodců, jejichž místa v roce 2004 pokryly 34 % kapacity kraje. V okrese Svitavy je naopak nedostatek domů s pečovatelskou službou – byty v nich představovaly ve stejném roce pouze 16 % bytových jednotek v kraji. O přetrvávajících nedostatečných kapacitách v zařízeních sociální péče svědčí trvale narůstající počet neumístěných žadatelů.

Tab. 4.6.1 Zařízení sociální péče k 31. 12.

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Ústavy sociální péče pro dospělé	3	3	3	3	3	-
místa	252	252	252	252	249	-3
Ústavy sociální péče pro mládež	7	6	7	7	7	-
místa	705	674	706	702	703	-2
Domovy důchodců	14	14	15	16	16	2
místa	1 823	1 826	1 892	2 070	2 033	210
Domovy - penziony pro důchodce	9	9	9	8	8	-1
místa	889	890	955	812	854	-35
Domy s pečovatelskou službou	40	45	45	52	73	33
bytové jednotky	1 074	1 189	1 189	1 326	2 023	949
Ostatní zařízení sociální péče	11	11	12	16	15	4
místa	354	360	346	370	364	10
Dětské domovy	7	8	8	9	9	2
místa	i.d.	219	i.d.	252	254	x

V souvislosti s poválečným demografickým vývojem přibývá v posledních letech obyvatel v důchodovém věku. Počet **příjemců důchodů** v Pardubickém kraji vzrostl ve sledovaném období o 3,1 %, z toho u plných starobních důchodů o 0,8 %, u vdoveckých důchodů o 13,1 %. Nejvyšší přírůstek nastal však u invalidních důchodů; počet osob pobírajících částečný invalidní důchod vzrostl o 34 % a osob v plném invalidním důchodu přibýlo 8 %. **Průměrná měsíční výše důchodu** vzrostla v kraji od roku 2000 o 15 % na 7 012 Kč v roce 2004, přičemž průměrný plný starobní důchod se zvýšil o 15,2 % na 7 096 Kč; nejméně vzrostla výše částečných invalidních důchodů. Nejnižší průměrné důchody pobírají sirotci, oproti starobním důchodcům zhruba poloviční částku. V porovnání s Českou republikou jsou důchody v Pardubickém kraji podprůměrné.

Výdaje na **dávky nemocenského pojištění** do roku 2003 trvale narůstaly (v letech 2000 – 2003 o 21 %). V roce 2004 však došlo v souvislosti se zpřísněnou legislativou týkající se nemocenského pojištění k výraznému snížení počtu osob v pracovní neschopnosti pro nemoc, což se promítlo do meziročního snížení výdajů na **nemocenské** oproti roku 2003 o 17 %. Ještě více klesly v letech 2003 – 2004 výdaje na **podporu při ošetřování člena rodiny**, a to o 29 %. Vzhledem k tomu, že výdaje na nemocenské tvoří okolo 85 % výdajů na dávky nemocenského pojištění, vzrostly celkové výdaje v celém sledovaném období o pouhých 3 % na 1 383 mil. Kč.

Tab. 4.6.2 Vybrané ukazatele sociálního zabezpečení

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Příjemci důchodů celkem (prosinec)	128 387	129 728	129 639	130 404	132 372	3 985
z toho plných starobních	69 354	69 922	68 735	68 701	69 939	585
Průměrná měsíční výše plného starobního důchodu v Kč (prosinec)	6 100	6 610	6 618	6 842	7 012	913
Výdaje na dávky nemocenského pojištění (mil. Kč)	1 338	1 414	1 505	1 619	1 383	45
z toho:						
nemocenské	1 158	1 218	1 300	1 396	1 163	6
peněžitá pomoc v mateřství	139	145	159	171	183	44
podpora při ošetřování člena rodiny	41	50	45	51	36	-5
Držitelé průkazů zdravotně postižených (k 31. 12.)	12 497	11 229	8 040	12 619	9 251	-3 246
Osoby v evidenci sociálně potřebných	16 644	15 571	14 027	.	.	x
Žadatelé o umístění v domově důchodců	895	993	862	2 562	2 149	1 254
Žadatelé o umístění v penzionu pro důchodce	930	823	946	1 377	722	-208
Neuspokojení žadatelé o byt v domě s pečovatelskou službou	334	886	894	1 171	945	611
Osoby, jimž byla poskytnuta pečovatelská služba	4 688	4 962	4 921	9 339	6 208	1 520
Výdaje na pečovatelskou službu (tis. Kč)	46 293	53 503	60 226	110 917	72 706	26 413

K 31. 12. 2004 žilo v Pardubickém kraji 9 251 **držitelů průkazů zdravotně postižených**, z toho 492 ve věku do 18 let. Z celkového počtu představovala desetina těžce postižené, 69 % zvláště těžce postižené a 21 % osoby zvláště těžce postižené s nutností průvodce. Mezi nezletilými držiteli průkazů zdravotně postižených převládají osoby zvláště těžce postižené s nutností průvodce (80 %).

V roce 2004 byla v kraji poskytnuta **pečovatelská služba** 6 208 osobám, což bylo o třetinu více než v roce 2000. Výdaje na pečovatelskou službu ve stejném období narostly o 57 %.

Tab. 4.6.3 Dávky státní sociální podpory

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Přiznané dávky ¹⁾	2 247 347	2 199 093	2 189 766	2 212 920	2 152 696	x
Vyplacené dávky (mil. Kč) ²⁾	1 725,1	1 736,4	1 816,8	1 725,4	1 943,6	218,5
z toho:						
přídavek na dítě	698,7	705,9	733,6	690,2	652,7	-46,0
sociální příspěvek	343,9	334,1	344,6	317,4	283,5	-60,4
příspěvek na bydlení	131,0	138,8	151,8	139,1	123,6	-7,4
příspěvek na dopravu	68,0	77,1	87,0	86,7	³⁾ 59,6	³⁾ -8,4
rodičovský příspěvek	409,5	407,8	417,9	407,3	526,3	116,7
zaopatřovací příspěvek	0,7	0,9	0,6	0,3	0,2	-0,6
pěstounská péče	14,6	16,1	17,0	17,9	19,2	4,5
z toho:						
na potřeby dítěte	10,8	11,7	12,5	13,5	14,5	3,7
odměna pěstouna	3,6	3,9	4,0	4,1	4,2	0,6
porodné	29,9	30,6	39,6	39,7	41,7	11,8
pohřebné	25,6	24,9	24,7	26,8	25,1	-0,6

¹⁾ v letech 2000 - 2002 bez zpětně přiznaných dávek, od roku 2003 včetně zpětně přiznaných dávek

²⁾ včetně zpětně vyplacených dávek

³⁾ příspěvek na dopravu ukončen v červnu 2004

Objem vyplacených **dávek státní sociální podpory** v Pardubickém kraji vzrostl od roku 2000 o 13 % na 1 944 mil. Kč v roce 2004. Jejich struktura se rovněž měnila, a to zejména v roce 2004. Největší podíl výdajů představuje **přídavek na dítě**; do roku 2003 se tyto dávky podílely na celkovém objemu 40 %, v roce 2004 pouze 34 %. Zato však vzrostl podíl rodičovského příspěvku na celkových výdajích, a to o 3 procentní body na 27 % v roce 2004. Významný pokles podílu na objemu vyplacených dávek zaznamenal ve sledovaném období sociální příspěvek (o 5 procentních bodů), ale také příspěvek na bydlení (o více než 1 procentní bod).

4.7 Kriminalita

Kriminalita patří mezi dlouhodobé a obtížně ovlivnitelné problémy. Stejně jako v celé České republice měl celkový počet **zjištěných trestných činů** v letech 2000 – 2004 v Pardubickém kraji klesající tendenci. Mezi počátečním a koncovým rokem sledovaného období bylo v kraji zjištěno téměř o 1 300 trestných činů méně, což představuje úbytek o více než desetinu. V roce 2004 bylo v Pardubickém kraji zjištěno 20,8 trestných činů na 1 000 obyvatel, což je třetí nejnižší hodnota mezi kraji (republikový průměr představuje 34,4 trestných činů na 1 000 obyvatel). Z celkového počtu zjištěných trestných činů bylo ve sledovaném období v kraji zařazeno do obecné kriminality přibližně 77 % a okolo 14 % trestných činů bylo označeno za hospodářskou kriminalitu. V oblasti **obecné kriminality** bylo v kraji v roce 2004 hlášeno 16,1 trestných činů na 1 000 obyvatel (17,9 v roce 2000) a v rámci **hospodářské kriminality** bylo v roce 2004 zjištěno 2,7 trestných činů na 1 000 obyvatel (3,3 v roce 2000).

Tab. 4.7.1 Trestné činy

Zdroj: Policejní prezidium ČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Zjištěné trestné činy	11 816	10 609	11 285	10 539	10 519	-1 297
z toho:						
hospodářská kriminalita	1 674	1 330	1 666	1 146	1 361	-313
obecná kriminalita	9 122	8 313	8 537	8 420	8 128	-994
z toho:						
loupeže	38	58	76	88	100	62
vloupání do bytů	216	256	279	287	262	46
znásilnění	16	16	16	22	12	-4
vraždy	10	13	6	16	5	-5
Zjištěné trestné činy na 1 000 obyvatel	23,2	20,9	22,3	20,8	20,8	x
z toho:						
hospodářská kriminalita	3,3	2,6	3,3	2,3	2,7	x
obecná kriminalita	17,9	16,4	16,8	16,6	16,1	x

Hospodářská kriminalita se v Pardubickém kraji snižovala rychleji; počet zjištěných trestných činů zařazených do této kategorie klesl ve sledovaném období o 19 %, zatímco u obecné kriminality představoval úbytek 11 %. Počet tak závažných trestných činů, jako jsou vraždy a znásilnění v čase velmi kolísá. Ve sledovaném období bylo v Pardubickém kraji nejvíce vražd zjištěno v roce 2003 (16 případů) a nejméně v roce 2004 (5 případů). Počet znásilnění se v kraji ve stejném období pohyboval od 12 do 22. Velmi častým jevem je vloupání do bytů, jejichž počet se v čase zvyšuje (v letech 2000 – 2004 o více než pětinu). Alarmující je i fakt, že dramaticky narůstá počet loupeží – ve sledovaném období představoval nárůst 163 %.

Tab. 4.7.2 Zjištěné trestné činy podle okresů

Zdroj: Policejní prezidium ČR

	Trestné činy celkem			z toho					
	2000	2004	index 2004/2000	hospodářská kriminalita			obecná kriminalita		
				2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000
Česká republika	391 310	351 090	89,7	37 582	33 203	88,3	327 880	292 913	89,3
Pardubický kraj	11 816	10 519	89,0	1 674	1 361	81,3	9 122	8 128	89,1
Chrudim	1 966	1 882	95,7	246	211	85,8	1 516	1 432	94,5
Pardubice	5 208	4 584	88,0	753	647	85,9	4 086	3 566	87,3
Svitavy	2 045	1 748	85,5	245	261	106,5	1 606	1 343	83,6
Ústí nad Orlicí	2 597	2 305	88,8	430	242	56,3	1 914	1 787	93,4

Pro Pardubický kraj stejně jako pro zbytek České republiky platí, že kriminalita se vyskytuje nejčastěji ve velkých městech a jejich bezprostředním okolí. O tomto faktu svědčí i údaje za okresy: zatímco v okrese

s krajským městem bylo v roce 2004 zjištěno 29 trestných činů na 1 000 obyvatel, v ostatních okresech kraje se tento ukazatel pohyboval okolo 17 – 18 trestných činů na 1 000 obyvatel. Ve sledovaném období zaznamenaly pokles v počtu zjištěných trestných činů všechny okresy (s výjimkou okresu Svitavy v oblasti hospodářské kriminality). Nejpomaleji v těchto letech klesala kriminalita na Chrudimsku (zejména obecná).

Objasněnost trestných činů nelze v daném roce přímo zjistit poměrem zjištěných a objasněných trestných činů, jelikož se jedná o časově nekonzistentní údaje (k objasnění trestného činu dochází se zpožděním). Přesto poskytuje takto spočítané procento alespoň základní představu a umožňuje prostorové srovnání. Počet objasněných trestných činů v poměru ke zjištěným trestným činům byl v roce 2004 v oblasti obecné kriminality v Pardubickém kraji vyšší než v České republice, z toho nejvyšší v okrese Svitavy a nejnižší v okrese Pardubice. Ve většině okresů nebyla objasněna ani polovina trestných činů. V rámci hospodářské kriminality je objasněnost značně vyšší, téměř dvojnásobná oproti obecné kriminalitě.

Tab. 4.7.3 Objasněné trestné činy podle okresů

Zdroj: Policejní prezidium ČR

	Hospodářská kriminalita			Obecná kriminalita		
	2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000
Česká republika	35 850	23 739	66,2	111 805	87 306	78,1
Pardubický kraj	1 616	882	54,6	4 204	2 843	67,6
Chrudim	239	155	64,9	783	498	63,6
Pardubice	734	393	53,5	1 689	1 130	66,9
Svitavy	243	183	75,3	802	576	71,8
Ústí nad Orlicí	400	151	37,8	930	639	68,7

Negativním jevem je, že na území České republiky (a tedy i v Pardubickém kraji) klesá počet objasněných trestných činů značně rychleji než počet zjištěných trestných činů, tj. snižuje se objasněnost. Objasněnost klesá rychleji u hospodářské kriminality než u obecné kriminality. V porovnání s republikovým průměrem klesala objasněnost v Pardubickém kraji pomaleji jak u hospodářské, tak u obecné kriminality.

Policejní prezidium uvádí také počty **stíhaných a vyšetřovaných osob**. V roce 2004 bylo v Pardubickém kraji stíháno či vyšetřováno 4 324 osob, z toho 1 930 recidivistů, 135 dětí a 243 mladistvých. Počet stíhaných a vyšetřovaných osob na 1 000 obyvatel byl v Pardubickém kraji druhý nejnižší po Vysočině.

4.8 Nestátní neziskové organizace

Neziskové organizace jsou instituce, které nebyly založeny za účelem dosažení zisku, nýbrž z charitativních důvodů nebo na podporu určitých skupin osob či projektů v oblasti zdravotnictví, sociální péče, vzdělávání, kultury, tělovýchovy a sportu, ochrany životního prostředí, ochrany památek, práce s dětmi a mládeží, ochrany lidských práv, pomoci osobám v krizových situacích atd. Nejčastějšími právními formami neziskových organizací jsou sdružení a jejich organizační jednotky, dále církevní organizace, nadace, nadační fondy a obecně prospěšné společnosti.

Tab. 4.8.1 Nestátní neziskové organizace (vybrané právní formy)

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v % 2004/2000
Nadace	98	91	52	38	37	-62,2
Nadační fond	31	37	38	40	43	38,7
Obecně prospěšná společnost	30	34	33	34	41	36,7
Církevní organizace	255	262	271	276	277	8,6
Sdružení (svaz, spolek, společnost, klub aj.)	2 222	2 344	2 465	2 400	2 519	13,4
Organizační jednotka sdružení	1 913	1 978	2 012	2 046	2 021	5,6

V Pardubickém kraji působilo ke konci roku 2004 více než 2,5 tisíce **sdružení** a další 2 tisíce organizačních jednotek sdružení. Náplň jejich činnosti je velmi pestrá; jedná se zpravidla o zájmová sdružení, kluby, spolky svazy atd. působící v nejrůznějších oblastech. Nejvíce sdružení a jejich organizačních jednotek působilo v okrese Pardubice (téměř třetina), nejméně (19 %) v okrese Svitavy. Ke konci roku 2004 bylo v kraji dále evidováno 277 **církevních organizací**, 41 **obecně prospěšných společností**, 37 **nadací** a 43 **nadačních fondů** (které na rozdíl od nadací nemusí mít trvalý účel). S výjimkou nadací, u nichž došlo v posledních letech ke zpřísnění legislativy, se počet subjektů v Pardubickém kraji těchto vybraných právních forem neustále zvyšoval. Obdobný trend je patrný i u ostatních krajů.

5. EKONOMICKÝ VÝVOJ

5.1 Makroekonomický rámec

V roce 2005 došlo k významné změně v metodice výpočtu regionálního hrubého domácího produktu (HDP). Zatímco dosavadní způsob výpočtu byl založen výhradně na rozvrhování hodnot ukazatelů národních účtů do regionů podle regionálně zjištěných indikátorů, tzv. klíčů (metoda „top-down“ neboli „shora-dolů“), nyní byl v sektoru nefinančních institucí HDP zjišťován agregováním údajů za pracoviště v regionech (metoda „bottom-up“ neboli „zdola-nahoru“). Zde zveřejněná výsledná hrubá přidaná hodnota (HPH) a HDP za období let 2000 – 2004 je tedy výsledkem přesnější metody smíšené (za sektor nefinančních institucí metodou „bottom-up“, za finanční sektor a sektor veřejné správy nadále metodou „top-down“).

V Pardubickém kraji se tvoří stabilně 4,2 % **hrubého domácího produktu** České republiky, což je třetí nejnižší podíl kraje na tvorbě republikového HDP. V porovnání s průměrem České republiky kolísá hodnota HDP na 1 obyvatele okolo 85 %. Hodnota HDP v tržních cenách se v letech 2000 – 2004 v Pardubickém kraji zvýšila z 91,0 mld. Kč na 116,6 mld. Kč, tj. o 28,2 %, přičemž meziroční tempo růstu HDP se zvyšovalo a průměrný roční přírůstek dosáhl ve sledovaném období 6,4 %. Hodnota **HDP na 1 obyvatele** vzrostla v Pardubickém kraji ze 179 tis. Kč v roce 2000 na téměř 231 tis. Kč v roce 2004; průměrný meziroční přírůstek dosáhl 6,6 %. Nižší hodnoty dosáhl průměrný roční přírůstek **HDP na 1 zaměstnance**, a to 4,8 %. I tak se hodnota HDP zvýšila v přepočtu na zaměstnance ve sledovaném období o více než sto tisíc korun: ze 490,8 tis. Kč v roce 2000 na 591,5 tis. Kč v roce 2004.

V porovnání s ostatními kraji se Pardubický kraj řadí hodnotou HDP na 1 obyvatele v roce 2004 na 8. pozici a v případě HDP na 1 zaměstnance v roce 2004 až na 11. místo mezi ostatními kraji. V rámci oblasti Severovýchod má Liberecký kraj horší postavení a Královéhradecký kraj výrazně lepší pozici. V porovnání se sousedními kraji je na tom z hlediska HDP hůře pouze Olomoucký kraj, který se řadí k ekonomicky nejslabším.

Tab. 5.1.1 Regionální makroekonomické ukazatele

	Měšící jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
							2004/2000	průměrná roční
Hrubá přidaná hodnota (HPH) v zákl. cenách	mil. Kč	82 296	86 847	91 785	98 585	104 621	27,1	6,2
Hrubý domácí produkt (HDP) v tržních cenách	mil. Kč	91 004	95 959	101 238	108 524	116 639	28,2	6,4
Podíl kraje na HDP České republiky (ČR=100)	%	4,2	4,1	4,2	4,2	4,2	¹⁾ 0,0	x
Vývoj HDP (stálé ceny roku 1995, min. rok=100)	.	.	100,0	103,2	106,3	104,1	x	x
HDP na 1 obyvatele	Kč	178 950	188 902	199 741	214 309	230 880	29,0	6,6
HDP na 1 obyvatele (ČR=100)		85,5	83,4	84,4	85,5	85,1	¹⁾ -0,4	x
HDP na 1 obyvatele v PPS ²⁾ (EU 25 = 100) ³⁾		55,4	55,1	57,1	58,9	60,4	¹⁾ 4,9	x
HDP na 1 zaměstnance	Kč	490 837	501 489	524 854	571 217	591 596	20,5	4,8
HDP na 1 zaměstnance (ČR=100)		90,1	85,4	87,7	87,6	84,1	¹⁾ -6,1	x
Tvorba hrubého fixního kapitálu (THFK)	mil. Kč	21 964	26 278	25 492	20 588	21 601	-1,7	-0,4
THFK na 1 obyvatele	Kč	43 189	51 730	50 294	40 656	42 758	-1,0	-0,3
THFK na 1 obyvatele (ČR=100)		74,6	82,8	79,7	60,5	58,7	¹⁾ -15,9	x
Disponibilní důchod domácností (DDD)	mil. Kč	51 630	54 508	58 505	59 633	62 420	20,9	4,9
DDD na 1 obyvatele	Kč	101 526	107 302	115 428	117 761	123 557	21,7	5,0
DDD na 1 obyvatele (ČR=100)		91,3	91,2	92,6	90,5	90,8	¹⁾ -0,5	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

²⁾ PPS - jednotka pro měření kupní síly

³⁾ EU 25 - průměr za 25 členských zemí EU

Tvorba hrubého fixního kapitálu zaznamenala ve sledovaném období v Pardubickém kraji nepříznivý vývoj. Objem fixního kapitálu v absolutní hodnotě i v přepočtu na obyvatele kolísal se sestupnou tendencí v letech 2001 – 2003. Velmi nepříznivě vyznívá srovnání objemu tvorby hrubého fixního kapitálu v Pardubickém kraji s průměrem České republiky. Ze zhruba 75 % republikového průměru dosažených v roce 2000 klesl v roce 2004 objem tvorby hrubého fixního kapitálu na obyvatele v Pardubickém kraji v porovnání s ČR na necelých 59 % (tj. o 16 procentních bodů) a dostal se tak na nejhorší pozici mezi kraji.

Disponibilní důchod domácností zaznamenal příznivý vývoj, jeho objem se v přepočtu na 1 obyvatele zvýšil ve sledovaném období o 21,7 %. Tento přírůstek představoval v porovnání s ostatními kraji šesté nejvyšší zvýšení disponibilního důchodu, přesto byl objem disponibilního důchodu domácností na obyvatele v Pardubickém kraji v roce 2004 stále podprůměrný (desátá pozice mezi kraji).

Tab. 5.1.2 Hrubá přidaná hodnota podle odvětví^{*)}

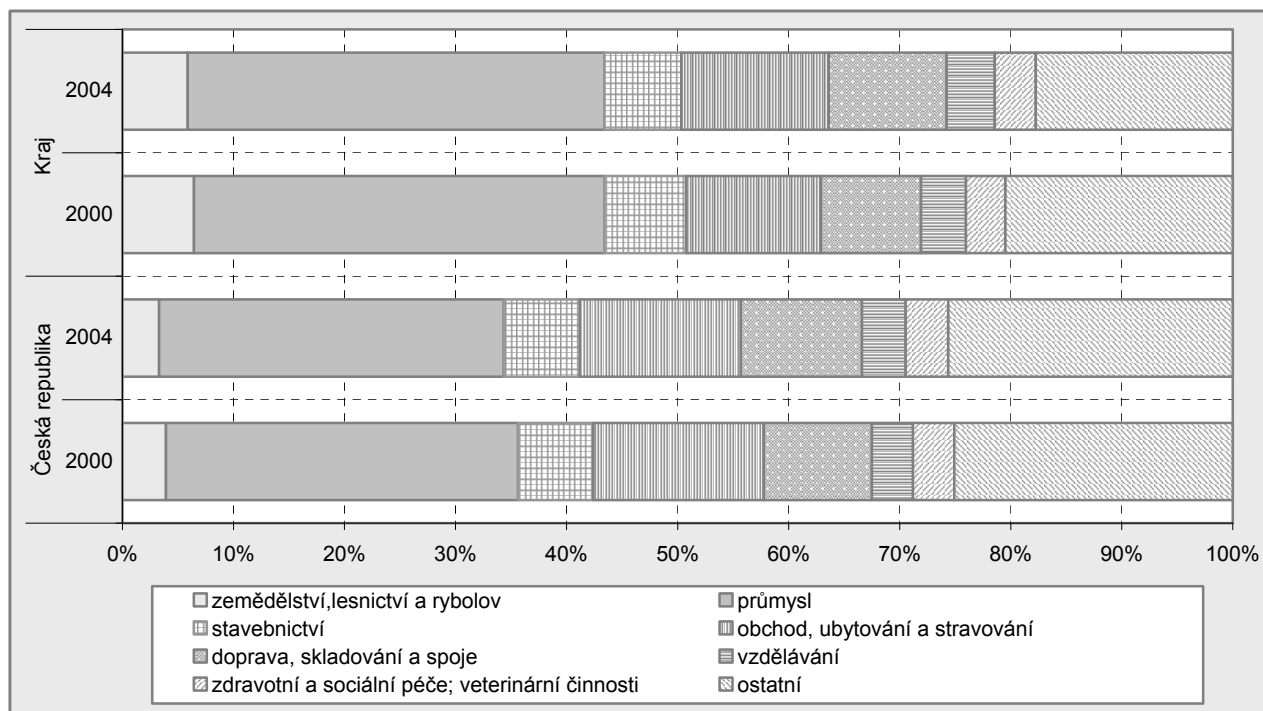
	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 -2000 v bodech
Hrubá přidaná hodnota celkem (mil. Kč)	83 784	88 418	93 568	100 512	106 660	¹⁾ 27,3
v tom odvětví (%):						
zemědělství, myslivost, lesnictví; chov ryb	6,4	6,3	5,0	5,5	5,9	-0,6
průmysl	37,0	36,0	37,2	36,6	37,5	0,5
stavebnictví	7,4	7,4	7,2	7,5	6,9	-0,4
obchod; opravy motorových vozidel a výrobků pro osob. potřebu; ubytování a stravování	12,1	12,0	12,0	12,8	13,3	1,1
doprava, skladování a spoje	9,0	9,7	10,3	10,8	10,6	1,6
finanční zprostředkování; činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu, podnikatelské činnosti	14,3	14,3	13,7	11,7	11,0	-3,3
veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	4,4	4,7	4,6	4,6	4,6	0,2
vzdělávání; zdravotní a sociální péče; ostatní veřejné, sociální a osobní služby	9,3	9,8	10,1	10,5	10,2	0,8
ostatní odvětví	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

^{*)} HPH včetně FISIM (finanční zprostředkovatelské služby nepřímo měřené)

¹⁾ změna v %

Celkový objem **hrubé přidané hodnoty** (tj. hodnota hrubé výroby zmenšená o cenu materiálu a dalších mezivstupů) se v Pardubickém kraji v letech 2000 – 2004 zvýšil přibližně o 27 %. Souhrn hrubé přidané hodnoty za všechna odvětví po přičtení čistých daní z produktů představuje hrubý domácí produkt. Struktura hrubé přidané hodnoty se v Pardubickém kraji ve sledovaném období měnila jen pozvolna.

Graf 22 Struktura hrubé přidané hodnoty podle OKEČ v roce 2000 a 2004

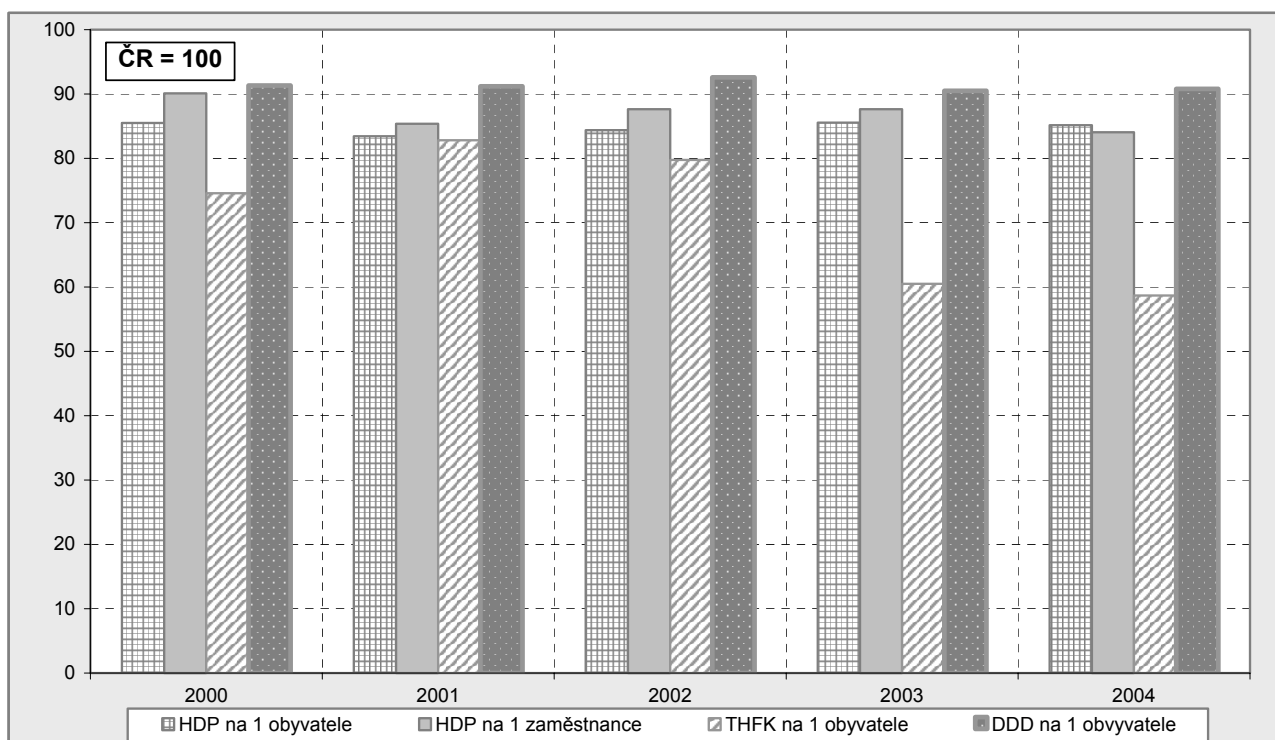

Nejvyšší podíl na tvorbě hrubé přidané hodnoty má v Pardubickém kraji dlouhodobě průmysl; jeho podíl se pohybuje okolo 37 %. Významný a mírně se zvyšující podíl na tvorbě HPH náleží odvětví obchodu a oprav (11,8 % v roce 2004) a také odvětví dopravy, skladování a spojů (10,6 % HPH kraje v roce 2004). Klesající tendenci poměrně vysokého podílu na HPH vykazují naopak činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu;

podnikatelské činnosti (z 12,5 % HPH kraje v roce 2000 na 9,2 % v roce 2004). Podíl dalších dvou významných odvětví, stavebnictví a zemědělství, myslivosti a lesnictví, v Pardubickém kraji ve sledovaném období kolísá s tendencí k mírnému poklesu.

Hodnota **hrubé přidané hodnoty na zaměstnance podle sektorů** se v čase vyvíjela nerovnoměrně. V období let 2000 – 2004 rostla nejrychleji HPH na zaměstnance v kraji v terciárním sektoru, a to téměř o třetinu, v primárním sektoru vzrostla o 21 % a v sekundárním o pouhých 11 %. Naproti tomu v průměru za Českou republiku rostla HPH na zaměstnance nejrychleji v sekundárním sektoru (o 32 %), o něco pomaleji v primárním a terciárním sektoru, přesto však byl nárůst dynamičtější než v kraji (v obou případech dosáhl přírůstek přibližně čtvrtiny). Meziroční přírůstky HPH velmi kolísaly jak v kraji, tak v ČR, a to nejvíce v primárním sektoru. V porovnání absolutních hodnot HPH na zaměstnance Pardubického kraje s ČR se kraj pohybuje v sekundárním a terciárním sektoru hluboko pod průměrem republiky (v obou případech v roce 2004 na úrovni 83 % republikového průměru), zatímco hodnota tohoto ukazatele v primárním sektoru byla v kraji ve sledovaném období průměrná či nadprůměrná (v roce 2004 v kraji o 7 % vyšší než v ČR).

Graf 23 Porovnání makroekonomických ukazatelů v Pardubickém kraji s průměrem ČR

Přímé zahraniční investice (PZI) odrážejí záměr zahraničních investorů získat trvalou účast v domácím subjektu, což předpokládá dlouhodobý vztah a podstatný vliv na řízení podniku (předepsán je minimálně desetiprocentní podíl). Přímá investice zahrnuje jak původní transakci mezi oběma subjekty, tak všechny následující transakce. Součástí přímých zahraničních investic je kromě podílu na základním kapitálu také reinvestovaný zisk a ostatní kapitál, zahrnující úvěrové vztahy s přímým investorem.

Přímé zahraniční investice jsou evidovány Českou národní bankou na stavových účtech a představují kumulaci dosavadních investic od roku 1993. K 31. 12. 2003 dosáhl objem dosavadních PZI v Pardubickém kraji 39 725 mil. Kč a představoval 3,4 % objemu PZI v České republice; oproti roku 2000 se podíl kraje zvýšil o 0,7 procentního bodu. Podíl kraje na dosavadních PZI byl nejvyšší ze sousedních krajů (s výjimkou Středočeského kraje) a nejvyšší v oblasti Severovýchod; podíl samotného Hlavního města Prahy je více než 46procentní. Z celkového objemu investic pořízených v kraji do konce roku 2003 tvořil 58 % **základní kapitál**, 33 % **reinvestovaný zisk** a 9 % **ostatní kapitál**.

V rámci Pardubického kraje se do konce roku 2003 proinvestovalo nejvíce prostředků v okresech Pardubice a Svitavy, podíl každého z těchto okresů na PZI v kraji je zhruba třetinový. O něco menší objem investic byl využit v okrese Ústí nad Orlicí a podíl okresu Chrudim byl nepatrný (pouze 4,8 % PZI). Objem základního kapitálu byl na území Pardubického kraje rozvržen nerovnoměrně: 39 % v okrese Pardubice, okolo 27 % v okresech Svitavy a Ústí nad Orlicí a zbývajících 6 % v okrese Chrudim. Územní struktura reinvestovaného zisku byla obdobná jako u celkového kapitálu (okres Pardubice 41 %, okres Svitavy 35 % a okres Ústí nad Orlicí 18 %).

5.2 Organizační struktura národního hospodářství

V Registru ekonomických subjektů bylo ke konci roku 2004 evidováno v Pardubickém kraji 102 319 subjektů, to je o 14 581 více než v roce 2000. Nejmenší přírůstek byl zaznamenán v roce 2004, kdy vzniklo 3,6 tis. nových subjektů a 2,1 tis. subjektů zaniklo. Na celkovém počtu subjektů v celostátním registru se kraj podílí 4,3 %. V přepočtu připadá v Pardubickém kraji na 1 000 obyvatel 202 subjektů, přitom pouze v okrese Pardubice se hodnota 229 subjektů na 1 000 obyvatel blíží republikovému průměru (230). Nejnižší ekonomická aktivita vyjádřená relativní četností registrovaných subjektů je v okrese Svitavy (180).

Dominantní postavení mají mezi ekonomickými subjekty **fyzické osoby**. Jejich podíl se v posledních dvou letech snížil o 1,1 procentního bodu. Přispěl k tomu pomalejší růst počtu soukromých podnikatelů – živnostníků i klesající počet samostatně hospodařících rolníků (včetně zemědělských podnikatelů). Např. v průběhu roku 2004 se v kraji nově zaregistrovalo 2 467 fyzických osob podnikajících podle živnostenského zákona, zatímco činnost ukončilo 1 680 živnostníků, což je 2,3 % z počtu živnostníků registrovaných koncem roku 2003. Ke konci roku 2004 tvořili z celkového počtu registrovaných fyzických osob živnostníci 86,4 %, samostatně hospodařící rolníci včetně zemědělských podnikatelů 7,0 % a zbývajících 6,6 % zahrnovalo fyzické osoby podnikající podle jiných zákonů (lékaři, advokáti, svobodná povolání apod.).

Tab. 5.2.1 Registrované subjekty podle právní formy k 31. 12.

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	87 738	92 074	95 811	100 881	102 319	16,6	3,9	100,0	100,0
z toho:									
fyzické osoby	73 362	77 120	80 234	83 639	84 447	15,1	3,6	83,6	82,5
obchodní společnosti	6 713	7 000	7 132	7 360	7 669	14,2	3,4	7,7	7,5
družstva	319	325	334	373	382	19,7	4,6	0,4	0,4
zahraniční osoby	1 631	1 550	1 628	1 816	1 906	16,9	4,0	1,9	1,9
sružení	2 222	2 344	2 465	2 400	2 519	13,4	3,2	2,5	2,5

Rychleji než počet fyzických osob roste v kraji počet registrovaných **právnických osob** (v průměru o 5,6 % ročně). Přispěla k tomu především nově utvářená společenství vlastníků (bytových) jednotek, jejichž počet vzrostl z jednoho v roce 2000 na 1 311 v roce 2004, rostl i počet družstev, společností s ručením omezeným a příspěvkových organizací. Zvýšení počtu příspěvkových organizací ze 159 v roce 2000 na 750 v roce 2004 bylo zčásti vyvoláno postupným převodem školských zařízení do této právní formy. Změny zákonů vyvolaly přeregistrování i dalších skupin subjektů, což se projevilo např. snížením počtu sružení v roce 2003 (vyčlenila se honební společenstva) a zájmových sružení právnických osob v roce 2004 (zájmová sružení obcí se transformovala na svazky obcí). Pokračovalo snižování počtu státních podniků, koncem roku 2004 jich bylo v krajském registru 31. Snížil se též počet veřejných obchodních společností a nadací.

Struktura subjektů není z hlediska **počtu zaměstnanců** tak jednoznačná jako z hlediska právní formy. Při vzniku subjektu není počet zaměstnanců znám a je k subjektům přiřazen až na základě statistického zjišťování (které často probíhá výběrově) či je zjištěn z administrativního zdroje. Část subjektů, které jsou v registru s neuvedeným počtem zaměstnanců, nevyvíjí žádnou aktivitu.

Tab. 5.2.2 Registrované subjekty podle počtu zaměstnanců k 31. 12.

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	87 738	92 074	95 811	100 881	102 319	16,6	3,9	100,0	100,0
v tom s počtem zaměstnanců:									
neuvedeno	20 073	13 857	13 714	22 984	28 945	44,2	9,6	22,9	28,3
bez zaměstnanců	52 568	65 261	69 155	64 248	59 767	13,7	3,3	59,9	58,4
1 - 5	10 853	8 869	8 883	9 379	9 235	-14,9	-4,0	12,4	9,0
6 - 19	2 733	2 614	2 541	2 697	2 756	0,8	0,2	3,1	2,7
20 - 49	857	812	870	936	959	11,9	2,9	1,0	0,9
50 - 99	366	365	357	355	367	0,3	0,1	0,4	0,4
100 - 199	163	172	164	170	176	8,0	1,9	0,2	0,2
200 - 499	90	91	91	75	77	-14,4	-3,8	0,1	0,1
500 - 999	25	23	24	26	27	8,0	1,9	0,0	0,0
1 000 a více	10	10	12	11	10	0,0	0,0	0,0	0,0

Počet zaměstnanců je znám u cca tří čtvrtin subjektů. Z nich je v kraji 81,5 % subjektů bez zaměstnanců, 12,6 % s 1 až 5 zaměstnanci a 3,8 % subjektů má 6 až 19 zaměstnanců. Administrativní náročnost při provozování malých firem vede k tomu, že se v období 2000 – 2004 snížil počet subjektů s 1 až 5 zaměstnanci o 1 618. Pokles byl zaznamenán v roce 2001 a v roce 2004. Pouze 114 subjektů sídlících v kraji (vč. pracovišť mimo kraj) má více než 200 zaměstnanců, z toho 10 více než 1 000 zaměstnanců. Osm z těchto 10 organizací jsou průmyslové podniky. Každá z obou největších organizací sídlících v kraji měla více než 3 000 zaměstnanců.

Z hlediska **převažující činnosti** se 27,5 % subjektů řadí do odvětví obchod, opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a pro domácnost. Pomalejší růst počtu subjektů zabývajících se obchodní činností než subjektů podnikajících v řadě dalších odvětví způsobil, že podíl tohoto odvětví na celkovém počtu subjektů poklesl v letech 2000 – 2004 o 3,8 procentního bodu. Absolutně nejvyšší přírůstek počtu subjektů byl v kraji zaznamenán u podnikání v oblasti nemovitostí a pronájmu (přibýlo 4 250 subjektů), v průmyslu (+3 023), stavebnictví (+2 440) a v odvětví ostatní veřejné, sociální a osobní služby (+1 660). V relativním vyjádření se nejrychleji zvyšoval počet subjektů ve vzdělávání – průměrně o 12,5 % ročně. K úbytku subjektů došlo pouze u veřejné správy a finančního zprostředkování.

Tab. 5.2.3 Registrované subjekty podle převažující činnosti k 31. 12.

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	87 738	92 074	95 811	100 881	102 319	16,6	3,9	100,0	100,0
z toho:									
zemědělství, myslivost, lesnictví a rybolov	7 499	7 606	7 549	7 700	7 728	3,1	0,8	8,5	7,6
průmysl celkem	12 619	13 931	14 828	15 455	15 642	24,0	5,5	14,4	15,3
stavebnictví	9 592	10 351	10 808	11 586	12 032	25,4	5,8	10,9	11,8
obchod, opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a pro domácnost	27 474	27 387	28 221	28 616	28 184	2,6	0,6	31,3	27,5
ubytování a stravování	3 503	3 820	4 065	4 341	4 539	29,6	6,7	4,0	4,4
doprava, skladování a spoje	2 396	2 841	2 882	2 960	2 992	24,9	5,7	2,7	2,9
finanční zprostředkování	3 859	3 768	3 745	3 752	3 767	-2,4	-0,6	4,4	3,7
činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu	10 367	11 336	12 159	13 973	14 617	41,0	9,0	11,8	14,3
vzdělávání	1 018	1 103	1 189	1 594	1 628	59,9	12,5	1,2	1,6
zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	1 383	1 424	1 447	1 505	1 535	11,0	2,6	1,6	1,5
ostatní veřejné, sociální a osobní služby	7 192	7 671	8 071	8 552	8 852	23,1	5,3	8,2	8,7

Jak již bylo uvedeno, je podnikatelská aktivita nejvyšší v okrese Pardubice. Přispívá k tomu **krajské město**, do kterého je soustředěno 20,3 % fyzických a 25,3 % právnických osob zaregistrovaných v kraji. V krajském městě sídlí dokonce třetina všech obchodních společností. Nadprůměrné zastoupení mají v krajském městě subjekty zaměřené na obchod a služby.

Mezi 87 subjekty s více než 250 zaměstnanci jich u 54 převažuje průmyslová činnost, u 8 zdravotní a sociální péče, u 5 doprava, u 5 zemědělství, případně lesnictví, u 4 obchod, u 3 stavebnictví, u 3 veřejná správa, u 2 činnosti v oblasti nemovitostí, po jednom subjektu připadá na pojišťovnictví, výzkum a školství.

V dřívějších letech byly v registru ekonomických subjektů evidovány subjekty pouze podle jejich sídla. Statistická praxe si vyžádala rozšířit data i o **místně odloučených jednotkách**. Z 56 747 statistických jednotek typu podnik v Pardubickém kraji ke konci roku 2004 jich 1 030 mělo celkem 2 341 místně odloučených jednotek (nepočítají se jednotky v sídle podniku). Z nich bylo 1 501 přímo v Pardubickém kraji a 840 jednotek s 9 351 zaměstnanci v jiných krajích. Nejvíce jich bylo v Královéhradeckém kraji (226), Hlavním městě Praze (116), Středočeském kraji (96) a v Jihomoravském kraji (70). Nejvíce místních jednotek dislokovaných mimo kraj příslušelo do odvětví obchodu a pojišťovnictví. Největší počet zaměstnanců mimo kraj mají průmyslové podniky, pojišťovny a obchodní organizace.

Naproti tomu podniky sídlící mimo Pardubický kraj měly v tomto kraji 1 166 místních jednotek s 30 353 zaměstnanci. Nejvíce místních jednotek – 497 – měly v roce 2004 v Pardubickém kraji pražské podniky, následovaly podniky z Královéhradeckého kraje (173) a Jihomoravského kraje (109). Podniky sídlící v ostatních krajích mají v Pardubickém kraji nejvíce místních jednotek v odvětví obchodu, průmyslu a služeb pro podniky, nejvíce zaměstnanců v dopravě, průmyslu, spojích a v obchodě.

5.3 Zemědělství a lesnictví

Zemědělství si v kraji dlouhodobě zachovává významné postavení. Přispívá k tomu především intenzivní chov hospodářských zvířat a s tím související pěstování krmných plodin. Příznivé klimatické a půdní podmínky pro zemědělskou výrobu jsou v Polabí, části Chrudimska a Svitavska (hlavně Litomyšsko a Jevíčko). Zatímco intenzita chovu skotu je vyšší na Orlickoústecku, pro Pardubicko je typická vysoká intenzita chovu prasat a drůbeže.

Podíl zemědělství na hrubé přidané hodnotě je v kraji nadprůměrný (5,8 %) a zásluhou intenzivní živočišné výroby je nadprůměrná i hodnota souhrnného zemědělského účtu v přepočtu na hektar zemědělské půdy i na pracovníka v zemědělství. Zaostávání v rostlinné produkci souvisí s nižší produkcí obilovin. Příznivé výsledky rostlinné výroby v roce 2004 přispěly k tomu, že se podíl rostlinné produkce na zemědělské produkci kraje zvýšil oproti roku 2003 o 8,3 procentního bodu na 48,9 %, zatímco celostátně se zvýšil o 7,6 procentního bodu na 55,5 % (v běžných cenách). Meziročně růst rostlinné produkce byl v kraji v porovnání s celostátním přírůstkem o 3,5 procentního bodu vyšší.

Tab. 5.3.1 Regionální a souhrnný zemědělský účet (SZÚ)

Kód SZÚ	Ukazatel	Regionální zemědělský účet				SZÚ	
		běžné ceny (mil.Kč)		stálé ceny 2000 (mil.Kč)		index 2004/2003	index 2004/2003
		2003	2004	2003	2004	kraj	ČR
10	Rostlinná produkce ¹⁾	2 890,5	4 257,6	2 887,4	4 000,9	138,6	135,1
13	Živočišná produkce ¹⁾	4 123,5	4 342,0	4 410,6	4 241,1	96,2	96,2
14	Produkce zemědělských výrobků (10+13)	7 014,0	8 599,6	7 298,0	8 242,0	112,9	114,5
15	Produkce zemědělských služeb	103,1	111,3	91,5	90,8	99,2	100,0
16	Zemědělská produkce (14+15)	7 117,1	8 710,9	7 389,5	8 332,8	112,8	114,3

¹⁾ vč. dotací na produkty, bez daní na produkty

Podíl zemědělství na objemu hrubé přidané hodnoty se dlouhodobě snižuje. Klesá zaměstnanost v tomto odvětví a ekonomické tlaky vedou ke stabilizaci produkce v souladu s potřebami trhu. Je třeba upozornit na metodickou změnu, podle níž již nejsou od roku 2002 do zemědělství započítávána domácí hospodářství obyvatelstva. Hodnocení zemědělství kraje je v krátkodobé časové řadě 2000 – 2004 významně ovlivněno velmi příznivými podmínkami pro rostlinnou výrobu v roce 2004.

Podle strukturálního šetření v zemědělství v roce 2003 tvořilo **pracovní sílu v zemědělství** 12 098 fyzických osob (7 962 mužů a 4 136 žen). Kromě toho bylo sečteno 2 168 sezónních pracovníků. V přepočtu tedy připadalo na 1 pracovníka 22,6 ha zemědělské půdy, tj. o 3,5 ha méně, než činil republikový průměr. Věková struktura pracovníků v zemědělství je v kraji příznivější v porovnání s celostátním průměrem. Mladých pracovníků do 34 let je 22,5 %, tj. o 1,5 procentního bodu více než v celé republice, naproti tomu mají nižší zastoupení pracovníci šedesátiletí a starší (kraj 6,6 %, ČR 8,0 %).

Výměra zemědělské půdy byla ke konci roku 2004 v kraji 273 813 ha, což představuje 60,6 % rozlohy kraje. Za posledních 5 let se výměra zemědělské půdy snížila o 828 ha, tj. o 0,3 %. Výměra orné půdy za stejné období poklesla dokonce o 1 059 ha a koncem roku 2004 se orná půda podílela 73,4 % na výměře zemědělské půdy v kraji (oproti republikovému průměru o 1,8 procentního bodu více). V uplynulých pěti letech vzrostla výměra trvalých travních porostů v kraji o 240 ha, většinou na Orlickoústecku.

Ve struktuře zemědělské půdy podle **výrobních oblastí** je v kraji nadprůměrně zastoupena bramborářská oblast. Její podíl 55,8 % je 4,3 procentního bodu nad republikovým průměrem. Naproti tomu má menší zastoupení horská oblast, pouze 3,8 %. Z ostatních krajů je nižší podíl horské oblasti ve Středočeském kraji (včetně Prahy), Jihomoravském a Královéhradeckém kraji. Nadprůměrný podíl zemědělské půdy v kraji přísluší do řepářské oblasti (40,4 %), zatímco kukuřičná oblast se v kraji vůbec nevyskytuje.

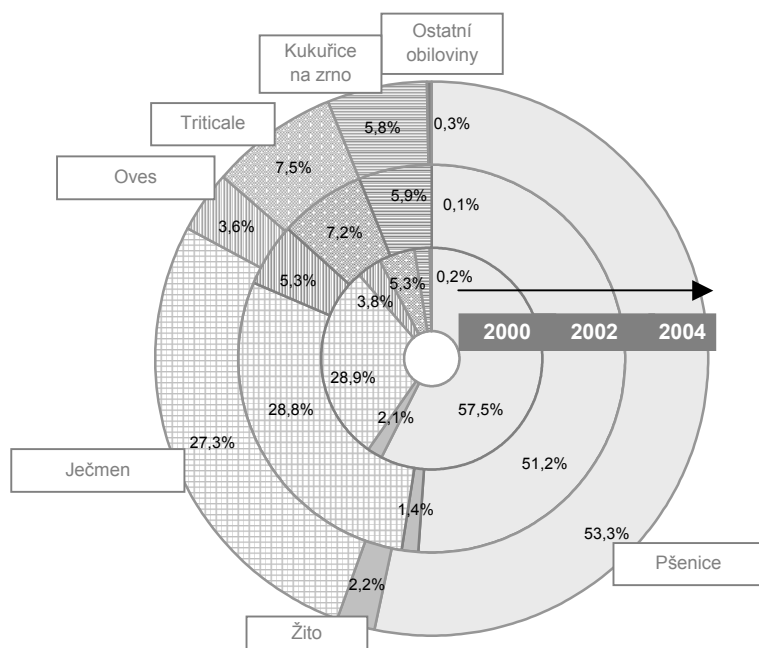
Zvláštní režim hospodaření je uplatňován na 44,4 tis. ha zemědělské půdy, což představuje šestinu zemědělské půdy v kraji. Více než tři čtvrtiny této plochy (32,1 tis. ha) připadají na méně příznivé oblasti (LFA). Ochrana vod se vztahuje na 9,2 tis. ha zemědělské půdy, z toho na 6 891 ha orné půdy. Ochrana přírody je uplatňována na dalších 3,1 tis. ha zemědělské, z toho 1 195 ha orné půdy.

V kraji hospodařilo v roce 2004 celkem 3 599 **zemědělských podniků**, z nich 2 300 hospodaří na menší ploše než 5 ha zemědělské půdy. Nejrozdrobenější je hospodaření v okrese Chrudim, kde má 68,0 % zemědělských podniků plochu menší než 5 ha (v kraji podíl 63,9 %). Nejkoncentrovanější je zemědělství v okrese Svitavy, kde má 39 zemědělských podniků plochu větší než 500 ha. V ostatních okresech kraje je počet zemědělských podniků s plochou 100 – 499 ha vyšší než počet podniků hospodařících na více než 500 ha.

Podle strukturálního šetření hospodařily v roce 2003 na 23,7 % zemědělské půdy fyzické osoby, přitom jejich podíl na obhospodařované orné půdě byl 21,0 %, na trvalých travních porostech 32,5 %. Zbývající plochy byly obhospodařovány právníky osobami, především akciovými společnostmi (61), družstvy (36) a společnostmi s ručením omezeným (66). Pouze desetinu zemědělské půdy obhospodařovali vlastníci a na 90 % zemědělské půdy (91,3 % orné půdy a 86,6 % trvalých travních porostů) hospodařili nájemci. Z celkové výměry zemědělské půdy v kraji tvořila vlastní půda obhospodařovaná právníky osobami pouze 2,5 %. Z výměry zemědělské půdy, kterou obhospodařovaly právníky osoby, tvořila pronajatá půda od jiných subjektů 96,9 %, u fyzických osob byl podíl nižší – 72,3 %.

Osevní plochy nezahrnovaly veškerou ornou půdu, podíl orné půdy ponechané v klidu se v jednotlivých letech pohyboval od 0,8 % v roce 2004 do 4,5 % v roce 2003 v závislosti na využívání dotačních programů v této oblasti. Zemědělská statistika neposkytuje výsledek ve větším detailu, než jsou údaje za kraje.

Graf 24 Osevní plochy obilovin (stav k 31. 5.)

V roce 2003 byly výrazně omezeny osevní plochy obilovin, především pšenice. Zatímco v roce 2002 byly obiloviny zasety na 54,5 % veškeré oseté půdy, v roce 2003 byl tento podíl pouze 50,6 %. V roce 2004 vzrostla osevní plocha obilovin o 12,1 %, přitom osevní plocha pšenice vzrostla o více než třetinu. Snížily se osevní plochy ječmene a ova ve prospěch žita a triticale.

Osevní plochy luskovin se snižovaly od roku 2000, okopanin od roku 2001. Přestože se snižovaly osevní plochy přádného lnu, celková osevní plocha technických plodin rostla. Mezi jednotlivými roky se měnila struktura osetých technických plodin v závislosti na očekávání ekonomického přínosu. Zatímco se v roce 2003 soustředili zemědělci na pěstování slunečnice, hořčice

a máku, v roce 2004 plochy těchto plodin poklesly ve prospěch řepky. Mezi pícninami pěstovanými na orné půdě si udržuje dominantní postavení kukuřice na zeleno a na siláž.

Sklizňové plochy se u hlavních druhů zemědělských plodin lišily v kraji jen nepatrně od ploch osevních. Z dlouhodobějšího hlediska je patrné zpomalení růstu sklizňových ploch olejnin (zejména řepky) a rychlejší pokles sklizňových ploch luskovin a brambor. Změna trendu byla zaznamenána u obilovin a technické cukrovky, kde byl pokles z druhé poloviny 90. let 20. století vystřídán po roce 2000 růstem.

Tab. 5.3.2 Sklizňové plochy hlavních zemědělských plodin

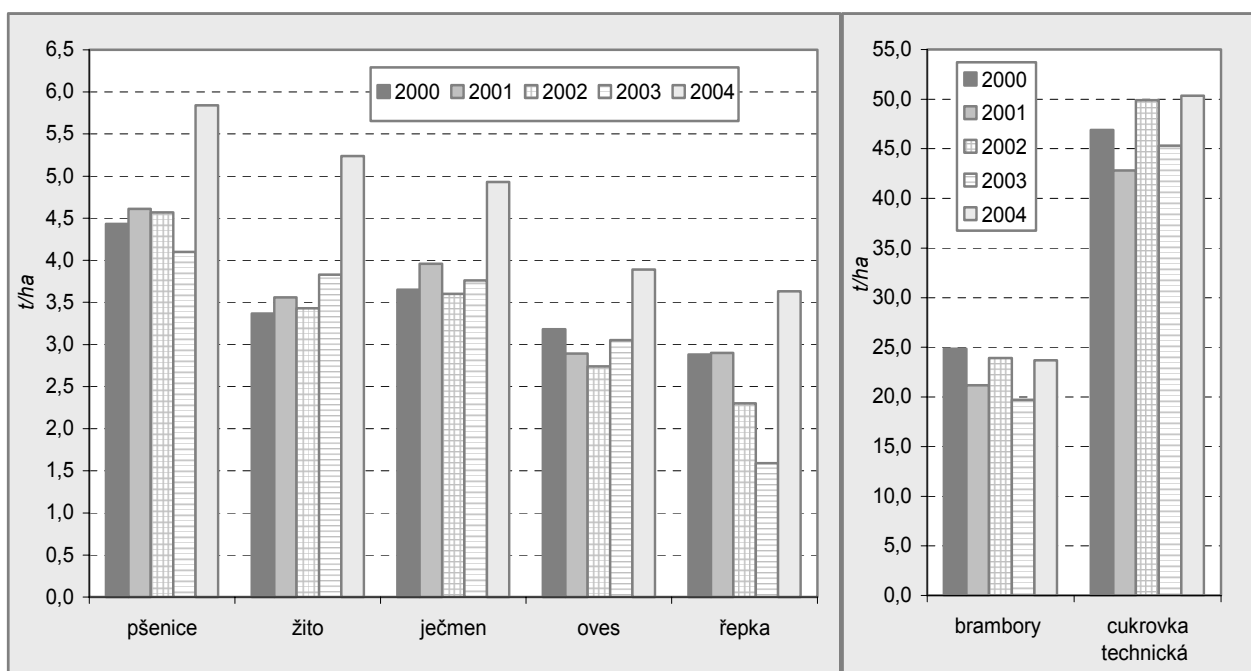
						v hektarech	
	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2004	Průměrná roční změna v letech (%)	
						2000 - 2004	1995 - 1999
Obiloviny	99 893	100 057	100 325	90 960	101 291	0,3	-0,4
z toho:							
pšenice	56 892	53 973	51 322	39 979	53 986	-1,3	-0,2
ječmen	28 859	29 177	28 941	31 243	27 616	-1,1	-2,2
Luskoviny	3 467	3 217	2 876	2 683	2 190	-10,9	-5,4
Brambory	2 630	2 311	1 895	1 756	1 826	-8,7	-2,2
Cukrovka technická	4 928	6 162	5 759	5 883	5 542	3,0	-3,7
Olejniny	25 057	25 966	25 342	28 579	29 830	4,5	8,9
z toho řepka	20 511	20 909	19 089	18 640	22 833	2,7	7,2
Pícniny na orné půdě	58 136	54 346	43 340	43 522	45 140	-6,1	.
z toho kukuřice na zeleno a na siláž	16 321	15 892	17 116	16 519	17 365	1,6	-0,7

¹⁾ včetně drobných pěstitelů

Hektarové výnosy jsou v jednotlivých letech výrazně závislé na vnějších podmínkách, především na počasí. Nejde jen o průběh teplot, srážek a slunečního svitu v průběhu roku (zejména ve vegetačním období). U víceletých plodin a ozimů má vliv i výška sněhové pokrývky a zámrz půdy. To, že zemědělci hospodaří v kraji v rozdílných klimatických oblastech, se projevuje vyrovnáváním celokrajských výsledků (v sušším roce jsou nižší výnosy v nížinách kompenzovány vyššími výnosy ve vrchovinných oblastech s těžší půdou, ve vlhčím a chladnějším roce vyrovnávají vyšší výnosy z nížin výpadky produkce z oblastí s horšími podmínkami). V posledních letech se zvyšuje vliv extrémních projevů počasí na menších územích (povodně, přívalové deště, krupobití), zejména před sklizní či v jejím průběhu.

Z následujícího grafu jsou patrné velmi vysoké hektarové výnosy obilovin a řepky v roce 2004, zatímco u okopanin se příliš neliší od úrovně roku 2002.

Graf 25 Hektarové výnosy zemědělských plodin

Mimořádné hektarové výnosy obilovin v roce 2004 v kombinaci se zvýšením jejich osevní plochy vedly v kraji ke sklizni 551,5 tis. tun. Je to druhá nejvyšší **sklizeň** v posledních 15 letech; ještě o 50 tis. tun vyšší sklizeň byla zaznamenána v roce 1990. Rychleji než sklizeň obilovin rostla produkce olejnin. Z dlouhodobého pohledu byla druhá polovina 90. let ve znamení výrazného růstu sklizňových ploch olejnin, po roce 2000 rostla rychleji celková produkce olejnin nejen vzhledem k růstu hektarových výnosů, ale i s ohledem na změnu podílu jednotlivých plodin na osevních plochách ve prospěch výnosnější řepky.

Tab. 5.3.3 Sklizeň zemědělských plodin

v tunách

	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2004	Průměrná roční změna v letech (%)	
						2000 - 2004	1995 - 1999
Obiloviny	417 796	437 562	437 677	360 309	551 488	7,2	-0,5
z toho:							
pšenice	252 177	248 977	234 700	163 800	315 114	5,7	-1,0
ječmen	105 478	115 584	104 306	117 385	136 031	6,6	-1,9
Luskoviny	8 703	7 120	5 623	5 869	7 021	-5,2	-6,1
Brambory	65 375	48 919	45 321	34 609	43 285	-9,8	1,9
Cukrovka technická	231 032	263 912	287 240	266 538	278 981	4,8	0,2
Olejniny	64 691	65 973	51 222	41 901	92 597	9,4	5,9
z toho řepka	59 087	60 650	43 895	29 641	82 874	8,8	4,7
Picniny na orné půdě (v seně)	367 093	352 665	264 805	216 480	272 989	-7,1	.
z toho kukuřice na zeleno a na siláž	607 863	627 938	551 773	462 122	526 647	-3,5	-0,5

¹⁾ včetně drobných pěstitelů

Pokles sklizně luskovin a píce na orné půdě začal již ve 2. polovině 90. let a byl vyvolán nižší potřebou krmiv pro snižující se stavy hospodářských zvířat. Po roce 2000 začala klesat i produkce brambor.

Za hospodářský rok 2003/2004 spotřebovali zemědělci v Pardubickém kraji 21,5 tis tun **průmyslových hnojiv** (v t čistých živin), tj. o 1,2 tis. tun více než v hospodářském roce 2000/2001 a dokonce o 4,4 tis tun více než v hospodářském roce 2002/2003. V přepočtu na 1 ha zemědělské půdy byla spotřeba v kraji v roce 2004 nad republikovým průměrem, vyrovnala se tím podprůměrná aplikace průmyslových hnojiv z předešlých let. Podílela se na tom především dusíkatá a fosforečná hnojiva. Obdobně jako u průmyslových hnojiv se v letech 2002 a 2003 snižovala aplikace vápenatých hnojiv. Až v hospodářském roce 2003/2004 se spotřeba vápenatých hnojiv vrátila na úroveň roku 2001 (17,6 tis. tun hnojiv ve zboží). V přepočtu na hektar zemědělské půdy bylo v kraji v hospodářském roce 2003/2004 aplikováno o 70 % vápenatých hnojiv více, než činil republikový průměr, přitom v roce 2002/2003 bylo aplikované množství vápníku srovnatelné. Snižující se stavy skotu vedou ke snižování hnojení chlévským hnojem. Spotřeba chlévského hnoje v hospodářském roce 2003/2004 byla v kraji 943 tis. tun, tj. o 335 tis. tun méně než v roce 2001. Pokles byl o 10 procentních bodů vyšší než v celé republice. Přesto je díky vysokým stavům skotu v přepočtu na hektar zemědělské půdy oproti celostátnímu průměru spotřeba chlévského hnoje v kraji o třetinu vyšší.

Živočišná produkce kraje se na živočišné produkci republiky podílela v roce 2004 podle souhrnného zemědělského účtu 8,9 % (rostlinná pouze 6,8 %). Na zemědělské produkci kraje se živočišná produkce podílela 49,8 % (v roce 2003 dokonce 57,9 %). Na nadprůměrném zastoupení živočišné produkce se podílel z hospodářských zvířat skot a drůbež, z živočišných výrobků mléko i vejce.

Tab. 5.3.4 Hospodářská zvířata (stav k 1. 4., do roku 2001 k 1. 3. následujícího roku)

	v kusech						
	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Koně	1 892	1 824	1 826	1 731	1 750	-7,5	-1,9
Skot	131 835	128 826	122 886	120 434	121 379	-7,9	-2,0
z toho krávy	51 298	51 273	50 128	49 053	49 365	-3,8	-1,0
Prasata	229 984	229 297	218 799	200 131	193 783	-15,7	-4,2
z toho prasnice	18 097	18 164	17 262	15 287	15 152	-16,3	-4,3
Ovce a berani	4 083	4 432	4 558	6 578	8 678	112,5	20,7
Drůbež	2 809 943	3 117 200	2 424 919	1 773 568	1 559 590	-44,5	-13,7
z toho slepice	850 792	963 103	1 039 560	695 399	607 381	-28,6	-8,1

Stavy hospodářských zvířat se snižují dlouhodobě, stavy skotu poklesly v porovnání s rokem 1990 na polovinu, po roce 2000 se pokles zpomalil na 2,0 % ročně. Polovičním tempem se snižovaly stavy krav. Stavy prasat se snížily oproti roku 1990 o třetinu, přitom téměř polovina tohoto úbytku připadá na období 2000 – 2004. Počty prasnic se po roce 2000 snižovaly rychleji než celkové stavy prasat. V období 2002 – 2004 byl tento pokles kompenzován vyšší užitkovostí, a to jak růstem průměrného počtu narozených selat na 1 prasnici z 20,1 na 21,2, tak i poklesem úhynu selat z 10,3 % na 10,1 %. Přestože po roce 2000 rostly stavy ovcí a beranů, nedosáhl jejich počet zdaleka úrovně z počátku 90. let. Jedinými hospodářskými zvířaty, jejichž stavy se v 90. letech nesnižovaly, byla drůbež. Hlavní příčinou poklesu stavů prasat a drůbeže po roce 2002 je výše uvedená metodická změna (vyloučení domácího rodinného hospodářství).

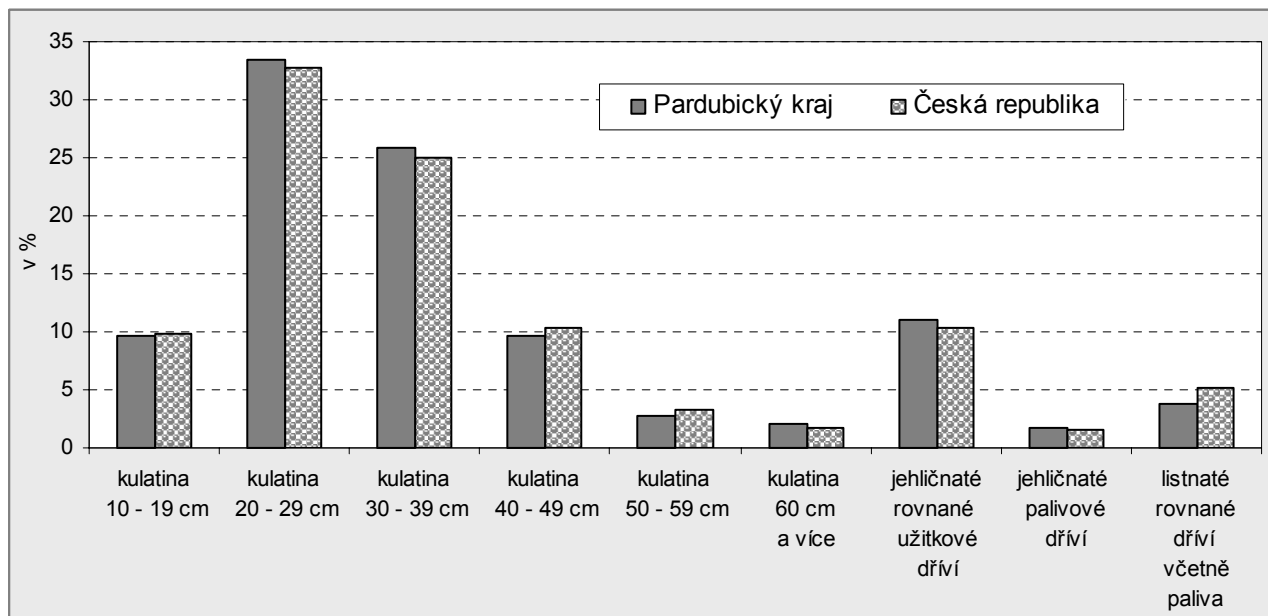
Intenzita chovu skotu je v kraji nadprůměrná. Na 100 ha zemědělské půdy připadalo v roce 2004 celkem 49,9 kusů skotu, tj. 30 % nad republikovým průměrem. Vyšší intenzita chovu skotu je pouze v kraji Vysočina. Intenzita chovu prasat nedosahuje republikové úrovně. Na 100 ha orné půdy připadalo v roce 2004 v kraji 100,8 kusů prasat, což je 4,7 % pod republikovým průměrem. Také v chovu drůbeže je intenzita pod republikovou úrovní, i když intenzita chovu slepic překračuje republikový průměr o 45 %.

Z ukazatelů **užitkovosti hospodářských zvířat** je v regionálním členění k dispozici průměrná dojivost krav a snáška slepic. V roce 2004 byla průměrná dojivost 1 krávy v kraji 6 148 litrů mléka, tj. o 6,1 % více než v roce 2002, přitom srovnatelné údaje nejsou v delší časové řadě k dispozici. Průměrná dojivost byla v kraji v roce 2004 o 2,4 % vyšší, než činil celostátní průměr. Vyšší dojivost byla ve Středočeském kraji a ve všech moravských krajích. Průměrná roční snáška 1 slepice byla v roce 2004 v kraji 225,4 vajec, tj. o 8,9 % méně než v roce 2002. Za celostátním průměrem zaostával kraj o 16,3 %. Nižší průměrná snáška byla zjištěna pouze v Libereckém kraji.

V kraji bylo v roce 2004 vyrobeno 35,9 tis. tun masa v jatečné hmotnosti (bez drůbeže), z toho byla třetina hovězího vč. telecího a dvě třetiny vepřového. Podíl ostatního masa (skopové, jehněčí, kozí a koňské) byl pouze 0,1 %. Více hovězího masa než v Pardubickém kraji bylo v roce 2004 vyrobeno pouze v kraji Vysočina a v Jihočeském kraji.

Lesní plochy zaujímají v kraji 132,9 tis. ha a lesní půda tvoří 29,4 % rozlohy kraje, přitom průměr ČR je o 4,1 procentního bodu vyšší. Podle Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů byl ke konci roku 2000 střední věk porostů v kraji 62 let, jehličnaté porosty byly na 81,5 % lesní půdy, listnaté porosty byly na 17,0 % půdy a 1,5 % připadalo na holiny. Mezi jehličnany převažoval smrk ztepilý (71 % plochy jehličnanů), následovala borovice (22 %) a modřín (5 %). Z listnatých dřevin byl dominantní buk (28 % plochy listnáčů), dub (27 %), následovala bříza (14 %) a olše (11 %). Podle **inventarizace lesů**, prováděné v letech 2001 – 2004, byla plocha lesa na základě vyhodnocení ortofotosnímků v Pardubickém kraji o 3,3 tis. ha větší než plocha lesní půdy. Započítány byly i lesní porosty např. na zemědělské půdě (zalesněné uměle či náletem). Inventarizace ukázala, že 13 % ploch má vysokou až mimořádně vysokou přirozenou dřevinnou skladbu, 24 % průměrnou, 30 % nízkou druhovou skladbu a 31 % nevhodnou druhovou skladbu. Z hlediska péče o porosty bylo zjištěno, že 11 – 16 % porostů je zanedbaných. Objem ležícího odumřelého dřeva byl v kraji vyčíslen na více než 540 tis. m³.

Graf 26 Zásoby surového dříví (v %)

Ročně je v kraji zalesňováno 0,7 % lesní půdy. V roce 2004 činila v kraji těžba dřeva 828,5 tis. m³ (bez kůry), z toho bylo 90 % jehličnatých a pouze 10 % z listnatých stromů. Největší meziroční zvýšení těžby bylo zaznamenáno mezi roky 2000 a 2001 (30,5 %, a to především metodickými vlivy). Zatímco těžba jehličnatého dřeva se v období 2001 – 2004 snižuje, těžba listnatého roste. Na celostátní těžbě dřeva se kraj podílí 5,3 %. Nahodilá těžba se na celkové těžbě podílí 26 %, přitom v celé České republice byl v roce 2004 její podíl 34 %.

Tab. 5.3.5 Vybrané ukazatele lesnictví

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/2000	průměrná roční
Zalesňování celkem (ha)	744	847	832	831	875	17,6	4,1
Těžba dřeva (m ³ bez kůry)	664 412	867 024	834 601	823 602	828 519	24,7	5,7
v tom:							
jehličnaté	603 401	793 424	774 540	767 126	746 065	23,6	5,4
listnaté	61 011	73 600	60 061	56 476	82 454	35,1	7,8
Prořezávky celkem (ha)	2 296	2 519	2 562	2 617	2 740	19,3	4,5
Probírky celkem (ha)	5 680	7 432	3 372	4 893	6 347	11,7	2,8

Jarní kmenové **stavy zvíře** se u hlavních druhů v roce 2004 v porovnání s rokem 2003 zvýšily (s výjimkou srnčí zvíře). V roce 2004 bylo v kraji sečteno 489 jelenů, 722 daňků, 1 175 muflonů, 17 918 srnčí a 2 943 černé zvíře. Soupis dále zahrnuje téměř 20 tisíc zajíců, 5 tisíc koroptví a 12 tisíc bažantů. Zastřeleno bylo v roce 2003 celkem 174 jelenů, 269 daňků, 357 muflonů, 7,2 tis. srnčí a 6,5 tis. černé zvíře, 3,4 tis. zajíců a 10,2 tis. bažantů. Koroptve se nelovily.

5.4 Průmysl

Průmyslová výroba si v kraji udržela důležitou pozici i po strukturálních změnách, které proběhly v 90. letech 20. století. Významným impulsem pro rozvoj průmyslu byl příchod zahraničních investorů. Ti nejen vstupují se svým kapitálem do již existujících firem, ale zakládají i nové podniky, především v průmyslových zónách na okrajích velkých měst. K nejvýznamnějším průmyslovým podnikům s nejvyšším počtem zaměstnanců v kraji (a tedy k nejdůležitějším zaměstnavatelům) se řadí AVX, s.r.o. Lanškroun; ALIACHEM, a.s. Pardubice; FOXCONN CZ, s.r.o. Pardubice; KAROSA, a.s. Vysoké Mýto; Panasonic Mobile & Automotive Systems Pardubice; OEZ, s.r.o. Letohrad; KIEKERT-CS, s.r.o. Pardubice (s provozem v Přelouči); Rieter CZ, a.s. Ústí nad Orlicí; Saint-Gobain Vertex, a.s. Litomyšl a Automotive Safety Components International, s.r.o. Jevíčko. Změny pokračují i po roce 2000 v závislosti na situaci na trhu. Velké investiční akce (např. automobilka TPCA u Kolína) přitahují menší investice, vyvolané potřebou subdodavatelů přiblížit své výrobní kapacity odběratelům (např. Kayaba v Pardubicích).

Průměrný evidenční počet zaměstnanců, které zaměstnávají průmyslové podniky s více než 100 zaměstnanci se sídlem v kraji, se zvýšil v letech 2000 – 2004 téměř o 6 000, tj. o 13,8 %. Růst počtu zaměstnanců se týkal zejména odvětví výroby elektrických a optických přístrojů a zařízení, v roce 2004 bylo v tomto oboru zaměstnáno o 28 % pracovníků více než v roce 2000. Na celkovém zvýšení zaměstnanosti v uvedeném odvětví se podílel především výrobce výpočetní techniky FOXCONN CZ Pardubice, ale také výrobce mobilních telefonů a audiovizuální techniky Panasonic Mobile & Automotive Systems Pardubice. V současnosti je ze všech odvětví průmyslu v kraji zaměstnáno nejvíce osob právě v oblasti elektroniky a elektrotechniky, ve které má kraj dlouholetou tradici.

K průmyslovým odvětvím s vysokou zaměstnaností v kraji patří výroba strojů a zařízení reprezentovaná například firmou Rieter CZ, a.s. Ústí nad Orlicí (výroba textilních strojů) či firmou ETA, a.s. Hlinsko (výroba elektrických přístrojů pro domácnost). V letech 2000 – 2004 se však průměrný počet zaměstnanců v tomto odvětví snížil o 16,9 %. Kvalifikovaní pracovníci našli uplatnění v podnicích zabývajících se kovovýrobou. V období 2000 – 2004 se počet zaměstnanců v kovovýrobě zvýšil o více než 1 000. Tradiční chemická výroba, výzkum či rafinérské zpracování ropy má v Pardubickém kraji stále důležitou pozici. Významným odvětvím s dlouholetou tradicí je též výroba dopravních prostředků. Průměrný počet zaměstnanců se v tomto odvětví zvyšuje (v období 2000 – 2004 o 7,5 %) mj. i zásluhou firem, které zajišťují subdodávky expandující výrobě automobilů. K nejvýznamnějším výrobcům dopravních prostředků v kraji patří KAROSA, a.s. Vysoké Mýto, která je rovněž důležitým vývozcem. Významným subdodavatelem automobilového průmyslu je ASCI Jevíčko.

Pokles počtu zaměstnanců pokračoval v textilním a oděvním průmyslu. Řada firem působících v tomto oboru ztratila trhy v souvislosti s expanzí výrobců z východní Asie, zejména z Číny. Odbyt mají především speciální výrobky v oblasti technických tkanin (Svitap J. H. J., spol. s r. o.). Zaměstnanost se výrazně snižovala i v podnicích zabývajících se kožedělnou výrobou. Pomalejší snižování počtu zaměstnanců bylo v Pardubickém kraji zaznamenáno u potravinářských podniků. Podílem na zaměstnanosti bylo toto odvětví předstíženo výrobou dopravních prostředků. Snižování počtu zaměstnanců při výrobě ostatních minerálních nekovových výrobků je částečně kompenzováno rostoucí produktivitou práce.

Tab. 5.4.1 Průměrný evidenční počet zaměstnanců a průměrná hrubá měsíční mzda podle odvětví v průmyslu¹⁾

	Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyz. osoby)			Průměrná hrubá měsíční mzda (Kč)		
	2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000
Průmysl celkem	43 192	49 150	113,8	12 013	16 067	133,7
z toho:						
zpracovatelský průmysl	41 800	47 906	114,6	11 871	15 920	134,1
z toho:						
výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	3 886	3 791	97,6	11 163	13 598	121,8
výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	5 935	4 791	80,7	9 166	12 043	131,4
výroba ostat. nekovových minerál. výrobků	2 246	1 728	76,9	20 914	29 711	142,1
výroba základ. kovů, hut. a kovodělných výrobků	2 193	3 213	146,5	14 413	19 389	134,5
výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuved.	7 819	6 500	83,1	12 588	16 241	129,0
výroba elektrických a optic. přístrojů a zařízení	10 224	13 063	127,8	10 675	14 715	137,8
výroba dopravních prostředků a zařízení	3 954	4 249	107,5	13 725	17 558	127,9

¹⁾ podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Průměrná hrubá měsíční mzda vzrostla v průmyslových podnicích kraje (se 100 a více zaměstnanci) v roce 2004 vzhledem k roku 2000 o 4 054 Kč. Je to o 25 Kč méně, než ve srovnatelném souboru podniků za celou Českou republiku. Uvádění růstu mezd v relativním vyjádření (ČR 29,0 %, kraj 33,7 %) je zavádějící vzhledem k zaostávání průměrné mzdy v průmyslu v kraji (v roce 2004 oproti průměru ČR o 2 tisíce Kč). Průmyslovým odvětvím s nejvyšší průměrnou měsíční mzdou je výroba ostatních nekovových minerálních výrobků (sklo, stavební hmoty). Na 1 zaměstnance zde připadala v roce 2004 průměrná hrubá měsíční mzda 29 711 Kč, což je dvojnásobek v porovnání s průměrnou mzdou v nejrozšířenější elektrotechnické výrobě. Nejnižší mzdy jsou v kraji v dřevozpracujícím, kožedělném a textilním průmyslu. V porovnání s textilním odvětvím rostla pomaleji mzda v potravinářském průmyslu.

Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy (v běžných cenách) se v období 2000 – 2004 zvyšovaly v Pardubickém kraji ročně o 26,0 %, přitom celostátní růst byl 7,9 %. V žádném dalším kraji nebyl růst tržeb tak dynamický. Ve Zlínském kraji, kde byl růst druhý nejvyšší, byl zaznamenán průměrný roční přírůstek tržeb 12,5 %.

Tržby v odvětví výroba elektrických a optických přístrojů vzrostly v kraji za čtyři roky dvanáctinásobně ze 6,4 mld. Kč v roce 2000 na 76,5 mld. Kč v roce 2004. Podíl tohoto odvětví na celkových tržbách z průmyslové činnosti vzrostl v kraji za stejné období z 11,2 % na 53,7 %. Růst byl natolik extrémní, že se podíl každého z ostatních odvětví snížil, ačkoli se také u většiny z nich tržby zvyšovaly. Přesto, že tržby ve výrobě dopravních prostředků rostly ročně o 9,4 %, snížil se podíl tohoto odvětví na tržbách z 11,2 % na 6,4 %. Pokles tržeb byl zaznamenán pouze u výroby nekovových minerálních výrobků (sklo, stavební hmoty) a v kožedělném průmyslu.

Tab. 5.4.2 Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy podle odvětví v průmyslu^{*)}
v mil. Kč (běžné ceny)

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průmysl celkem	56 655	64 946	96 222	127 056	142 606	151,7	26,0
z toho:							
zpracovatelský průmysl	53 359	61 617	92 726	123 491	138 833	160,2	27,0
z toho:							
výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	7 399	8 183	8 468	8 571	8 548	15,5	3,7
výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	4 092	4 483	4 341	4 884	4 386	7,2	1,7
výroba ostat. nekovových minerál. výrobků	7 465	6 349	5 518	5 877	6 714	-10,1	-2,6
výroba základ. kovů, hut. a kovodělných výrobků	3 965	4 143	4 132	4 859	6 244	57,5	12,0
výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuved.	7 164	8 128	8 320	7 986	8 281	15,6	3,7
výroba elektrických a optic. přístrojů a zařízení	6 355	13 292	44 906	65 988	76 544	1 104,5	86,3
výroba dopravních prostředků a zařízení	6 361	6 781	7 580	8 582	9 119	43,4	9,4

^{*)} podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Průmyslová výroba v kraji je rozhodující pro objem vývozu, podíl ostatních odvětví je téměř zanedbatelný. Např. suroviny se na celkovém vývozu z kraje podílejí pouze 0,6 % a potraviny (tedy produkce potravinářského průmyslu) včetně živých zvířat 1,7 %. Pardubický kraj se objemem vyvezené produkce 129,2 mld. Kč v roce 2004 řadil mezi kraje na 5. místo, v přepočtu na 1 obyvatele kraje (255,8 tis. Kč) to bylo dokonce 3. místo v rámci České republiky (za Středočeským a Plzeňským krajem). Na celkovém vývozu z ČR se kraj podílel 7,5 %.

Vývoz z Pardubického kraje vzrostl v roce 2004 meziročně o 10,3 %, byl to po Jihočeském a Královéhradeckém kraji třetí nejvyšší přírůstek ze všech krajů. Celkově vzrostl meziročně vývoz z České republiky o 25,7 %, přitom po vstupu ČR do EU dynamika vývozu výrazně vzrostla z 16,8 % za leden až duben na 30,1 % za období květen až prosinec. V Pardubickém kraji byl růst mírnější – z 4,4 % (nejméně ze všech krajů) na 13,3 % (3. nejvyšší přírůstek). Meziroční zvýšení vývozu z Pardubického kraje o 12,0 mld. Kč představuje jen 3,4 % celkového zvýšení vývozu z České republiky.

Ve struktuře vývozu z kraje podle tříd Standardní mezinárodní klasifikace zboží SITC mají dominantní postavení stroje a dopravní prostředky, které se v roce 2004 podílely na celkovém vývozu 78,3 %, následovaly polotovary a materiály (11,2 %), průmyslové spotřební zboží (4,0 %) a chemikálie (3,4 %). Vývoz strojů a dopravních prostředků z kraje tvořil 11,5 % celostátního vývozu této komodity, což je po Středočeském kraji druhý nejvyšší podíl. V této třídě zboží byla ve vývozu z kraje nejvíce zastoupena výpočetní technika (36,7 % vývozu z kraje), telekomunikační, záznamová a reprodukční technika (15,8 %), ostatní elektrická zařízení a spotřebiče (9,9 %) a silniční vozidla (7,1 %). Dominantní postavení má kraj

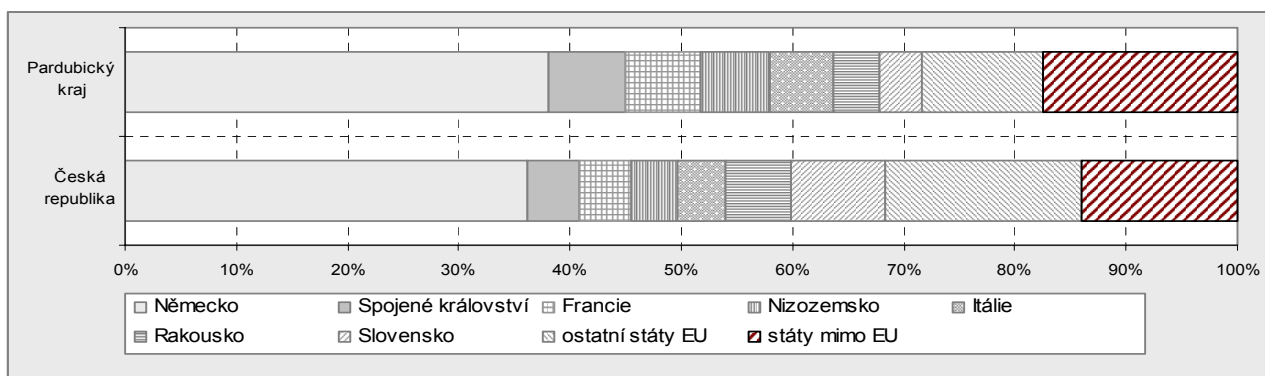
u vývozu výpočetní techniky (třída SITC 752), kde se na celostátním vývozu podílí 55,6 % a u telekomunikační techniky (třída SITC 764), kde se na celostátním vývozu podílí 41,3 %.

Graf 27 Změna objemu vývozu do vybraných zemí z Pardubického kraje

Rozhodující část vývozu (82,5 %) směřovala v roce 2004 (obdobně jako z ostatních krajů ČR) do zemí Evropské unie. Nižší podíl vývozu do tohoto teritoria měl pouze Liberecký a Zlínský kraj. Největším obchodním partnerem je pro firmy v Pardubickém kraji Německo, přitom vývoz z Pardubického kraje do tohoto státu měl ze všech krajů největší dynamiku. Podíl Německa na vývozu byl v roce 2004 o polovinu vyšší než v roce 2003. Zatímco vývoz z Pardubického kraje do Německa vzrostl o 20,4 mld. Kč, úhrn vývozu do všech ostatních států EU se snížil o 13,7 mld. Kč.

Graf 28 Vývoz podle teritorií v roce 2004

Vývoz z Pardubického kraje do zemí mimo EU meziročně vzrostl téměř o jednu třetinu. V roce 2004 byla jeho hodnota 22,6 mld. Kč, z toho připadalo 9,4 mld. Kč na ostatní státy s vyspělou tržní ekonomikou, 7,6 mld. Kč na státy s rozvojovou ekonomikou, 2,6 mld. Kč na Společenství nezávislých států a 2,4 mld. Kč na ostatní evropské státy s tranzitivní ekonomikou.

5.5 Stavebnictví

V oblasti stavebnictví vyvíjelo v kraji činnost ve sledovaném období v průměru 129 podniků s 20 a více zaměstnanci, přitom jejich počet se meziročně zvyšoval o 2 %. Na celkovém objemu stavebních prací podniků se sídlem v České republice se podniky z Pardubického kraje podílely 3,5 %. V období 2000 – 2004 vzrostl objem stavebních prací podle dodavatelských smluv o 14,0 %. Za stejnou dobu vzrostly ceny stavebních prací o 13,2 % a skutečný přírůstek stavební výroby po vyloučení cenových vlivů je 0,2 % ročně. Rychleji rostl objem prací v tuzemsku, zatímco objem prací v zahraničí poklesl z 266 mil Kč v roce 2000 na 52 mil Kč v roce 2004. U prací prováděných v tuzemsku se měnila struktura, snížil se podíl prací na nové výstavbě o 4,9 procentního bodu především ve prospěch oprav a údržby (zvýšení o 4,5 procentního bodu). Nová výstavba a rekonstrukce v roce 2004 tvořily 80 % veškerého objemu stavebních prací. Tři pětiny prací na nové výstavbě, rekonstrukcích a modernizacích je z oblasti pozemního stavitelství. V letech 2000 – 2004 klesal objem výstavby bytových budov a nebytových nevýrobních budov ve prospěch výrobních objektů. Pokles objemu vodohospodářských staveb byl kompenzován růstem v oblasti inženýrského stavitelství.

Tab. 5.5.1 Stavební práce

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průměrný počet vykazujících podniků ¹⁾	124	124	132	130	134	8,1	2,0
Stavební práce podle dodavatelských smluv podle sídla podniku celkem (mil. Kč b. c.)	8 513	8 935	8 760	9 278	9 708	14,0	3,3
z toho v tuzemsku	8 247	8 014	8 642	9 222	9 656	17,1	4,0
Struktura stavebních prací podle dodavatelských smluv v tuzemsku (%)							
nová výstavba, rekonstrukce a modernizace	85,4	84,0	83,3	80,5	80,5	³⁾ -4,9	x
opravy a údržba	14,4	15,5	15,9	18,9	18,9	³⁾ 4,5	x
ostatní práce	0,2	0,5	0,7	0,5	0,6	³⁾ 0,4	x
Stavební práce podle dodavatelských smluv v tuzemsku podle místa stavby ²⁾ (mil. Kč b. c.)	7 467	7 656	8 475	9 993	11 105	48,7	10,4
Poměr stavebních prací v tuzemsku podle místa stavby ke stavebním pracem v tuzemsku podle sídla podniku (%)	90,5	95,5	98,1	108,4	115,0	³⁾ 24,5	x

¹⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

²⁾ stavební práce realizované na stavbách v okresech kraje (z podkladů MPO)

³⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Podstatně větší dynamiku měl v období 2000 – 2004 růst objemu **stavebních prací**, které byly **na území Pardubického kraje** realizovány. Jestliže v roce 2000 měly stavební práce hodnotu 7,5 mld. Kč, v roce 2004 to bylo již 11,1 mld. Kč, tj. o 15 % více než objem stavebních prací, které realizovaly podniky se sídlem v Pardubickém kraji na území České republiky. Přispěly k tomu především práce na významných dopravních stavbách (železniční koridory) a stavbách pro obchod (nákupní centra).

Tab. 5.5.2 Zaměstnanost a mzdy ve stavebnictví

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyz. osoby)	8 912	8 489	8 552	7 936	7 755	-13,0	-3,4
z toho dělníci na stavebních pracích	6 338	5 887	5 857	5 569	5 439	-14,2	-3,8
Průměrný evidenční počet zaměstnanců na 1 podnik	72	68	65	61	58	¹⁾ -14	x
Průměrná hrubá měsíční mzda 1 zaměstnance (Kč)	12 208	13 088	13 687	14 507	15 289	25,2	5,8
Produktivita práce ze stavebních prací podle dodavatelských smluv (tis. Kč b. c.)	955	1 053	1 024	1 169	1 252	31,1	7,0

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

Rostoucí objemy stavebních prací zajišťovaly podniky s klesajícími počty zaměstnanců. Oproti roku 2000 jich bylo v roce 2004 o 1 157 méně, z toho ubylo 899 dělníků. Tím se zmenšila průměrná velikost stavebního podniku o 14 zaměstnanců a stavební podniky v kraji jsou menší oproti celostátnímu průměru (o 8 zaměstnanců). Naproti tomu vzrostl počet živnostníků zaměřených na stavební profesí. Produktivita práce ze stavebních prací rostla v podnicích s 20 a více zaměstnanci v kraji v průměru o 7,0 % ročně, zůstala v roce 2004 po kraji Vysočina druhá nejnižší v České republice. Tomu odpovídá i druhá nejnižší úroveň průměrné měsíční mzdy ve stavebních podnicích. Za celostátním průměrem zaostávala v roce 2004 o 2 836 Kč, tj. o 15,6 %.

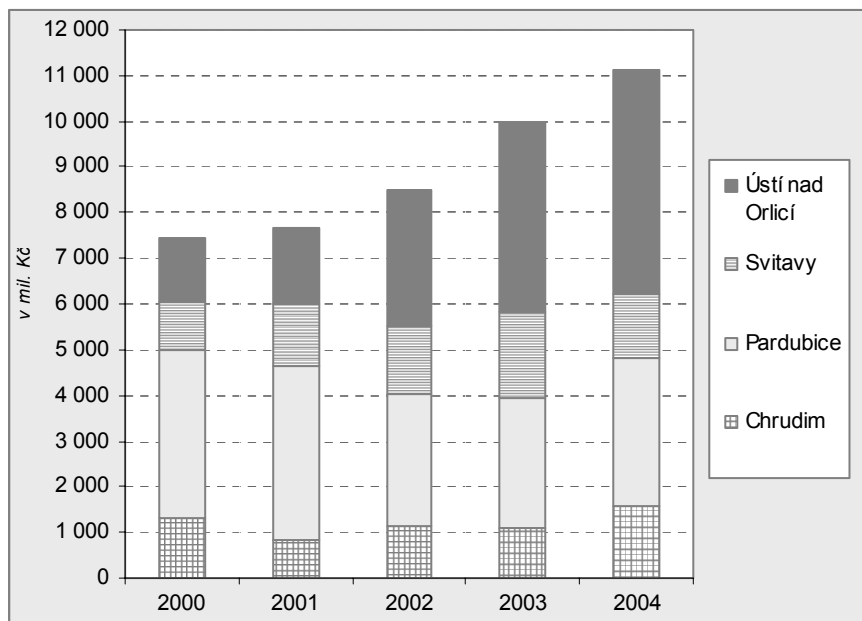
Tab. 5.5.3 Stavební práce podle dodavatelských smluv podle okresů

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Pardubický kraj	8 513	8 935	8 760	9 278	9 708	14,0	3,3	100,0	100,0
Chrudim	881	1 080	1 199	1 464	1 218	38,4	8,5	10,3	12,5
Pardubice	4 784	5 102	4 522	4 622	4 818	0,7	0,2	56,2	49,6
Svitavy	1 475	1 344	1 505	1 612	1 365	-7,4	-1,9	17,3	14,1
Ústí nad Orlicí	1 373	1 410	1 534	1 580	2 307	67,9	13,8	16,1	23,8

Největší objem stavebních kapacit je soustředěn v okrese Pardubice. Vysokým růstem objemu stavebních prací (zejména v roce 2004) se před firmy z okresu Svitavy zařadily podniky z okresu Ústí nad Orlicí. Rychleji než objem stavebních prací realizovaných podniky se sídlem v okrese Ústí nad Orlicí rostl od roku 2002 objem stavebních prací realizovaných na území tohoto okresu.

Graf 29 Stavební práce v tuzemsku podle okresu místa stavby

Zdroj: MPO

Objem stavebních prací na území kraje rostl především v letech 2003 a 2004. Postupně se zvyšoval objem prací pro veřejné zadavatele a v roce 2004 již překročil 50 % prací provedených na území kraje (v roce 2000 to bylo 39,5 %). Největší část přírůstku stavebních prací v kraji byla realizována v okrese Ústí nad Orlicí. Podíl tohoto okresu na objemu stavebních prací v kraji vzrostl z 18,9 % v roce 2000 na 44,1 % v roce 2004. V tomto období poklesl objem stavebních prací pouze v okrese Pardubice (o 417 mil. Kč), podíl tohoto okresu na krajském úhrnu se tím snížil z 48,9 % v roce 2000 na 29,1 % v roce 2004.

K největším stavbám v okrese Ústí nad Orlicí patřila v letech 2000 – 2004 modernizace železniční trati Zábřeh – Česká Třebová – Ústí nad Orlicí.

V roce 2004 bylo v Pardubickém kraji vydáno 6 419 **stavebních povolení**, což je o 822 méně než v roce 2000. Nejméně stavebních povolení bylo vydáno v roce 2002, avšak nejnižší orientační hodnota povolených staveb byla v roce 2000 (8,2 mld. Kč). Průměrná hodnota na 1 stavební povolení (1,9 mil. Kč) se příliš neliší od republikového průměru. Dvojnásobná průměrná hodnota povolených staveb v porovnání s Pardubickým krajem byla v roce 2004 v Praze, srovnatelná v Karlovarském a Moravskoslezském kraji. Na celkovém počtu vydaných stavebních povolení v České republice se v roce 2004 kraj podílel 4,2 %, na předpokládané hodnotě staveb 3,9 %. Nejčastěji se stavební povolení v Pardubickém kraji týkají budov, jejich podíl vzrostl v období 2000 – 2004 o 10,7 procentního bodu na 55,2 %. Tři čtvrtiny přírůstku se týkaly budov k bydlení. Ve sledovaném období se snižoval zejména podíl povolení staveb na ochranu životního prostředí (o 9,2 procentního bodu).

Tab. 5.5.4 Vydaná stavební povolení

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/2000	průměrná roční
Vydaná stavební povolení celkem	7 241	6 258	5 830	6 513	6 419	-11,4	-3,0
v tom na stavby (%):							
budovy	44,5	51,2	52,5	52,6	55,2	¹⁾ 10,7	x
v tom:							
bytové	25,0	27,9	28,7	32,9	33,3	¹⁾ 8,3	x
nebytové	19,5	23,3	23,8	19,6	21,9	¹⁾ 2,4	x
na ochranu životního prostředí	36,1	28,3	29,6	29,6	26,9	¹⁾ -9,2	x
ostatní	19,4	20,6	17,9	17,9	18,0	¹⁾ -1,4	x
Meziroční změna počtu vydaných stavebních povolení (%)	0,2	-13,6	-6,8	11,7	-1,4	x	-3,0
Orientační hodnota staveb, na něž byla vydaná stavební povolení							
celkem (mil. Kč)	8 209	11 716	8 391	8 268	12 387	50,9	10,8
na 1 stavební povolení (tis. Kč)	1 134	1 872	1 439	1 270	1 930	70,2	14,2

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Informace o **cenách nemovitostí** jsou získávány statistickým zpracováním přiznání k dani z převodu nemovitostí, která předkládají vlastníci příslušným finančním úřadům. Vzhledem k malé četnosti přiznání u některých velikostních skupin obcí jsou sdružena data za roky 2002 – 2004. Jednotkové kupní ceny nemovitostí (m³ u domů a garáží, m² u bytů) závisejí na řadě faktorů, z nichž nejvýznamnější (statisticky měřitelné) jsou velikost obce a stupeň opotřebení nemovitosti.

Tab. 5.5.5 Ceny vybraných druhů nemovitostí

Zdroj: Ministerstvo financí

	Období 2002 - 2004			
	rodinné domy	byty	bytové domy	garáže
Počet převodů celkem	2 167	1 861	40	1 132
v tom obce s počtem obyvatel (%):				
do 1 999	65,2	6,2	20,0	19,0
2 000 - 9 999	18,3	23,2	35,0	22,5
10 000 - 49 999	13,8	28,1	20,0	36,3
50 000 a více	2,8	42,5	25,0	22,2
Průměrná kupní cena (Kč/m³)	1 040	¹⁾ 8 899	1 074	1 329
v tom obce s počtem obyvatel (%):				
do 1 999	922	¹⁾ 6 019	721	1 004
2 000 - 9 999	1 138	¹⁾ 6 270	1 247	1 384
10 000 - 49 999	1 281	¹⁾ 8 661	824	1 417
50 000 a více	1 978	¹⁾ 10 911	1 313	1 405
Průměrná velikost (m ³)	679	²⁾ 61	2 042	64
Průměrné opotřebení (%)	64,8	37,5	47,2	34,9

¹⁾ v Kč/m²

²⁾ v m²

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že téměř dvě třetiny prodávaných rodinných domů je v obcích do 2 000 obyvatel, nejvíce bytových domů je prodáváno v obcích s 2 – 10 tisíci obyvateli, nejvíce bytů bylo prodáno v krajském městě, zatímco garáží bylo nejvíce ve sledovaném období prodáváno ve městech s 10 – 50 tisíci obyvateli. Průměrné ceny bytů i nadále ovlivňují nízké prodejní ceny některých komunálních bytů jejich uživatelům do osobního vlastnictví. Získané údaje potvrdily, že s rostoucí velikostí obce se zvyšuje průměrná jednotková cena u rodinných domů a u bytů, zatímco u bytových domů a garáží to již zcela neplatí. Příčinou může být rozdílné opotřebení objektů, které cenu zásadně ovlivňuje. Průměrná cena rodinného domu o objemu 679 m³ s dvoutřetinovým opotřebením byla v období 2002 – 2004 v kraji 706 tis. Kč. Průměrná cena bytu o ploše 61 m² a opotřebením 38 % byla ve stejném období 543 tis. Kč. Průměrná cena garáže s třetinovým opotřebením byla 85 tis. Kč.

V porovnání s ostatními kraji byla nižší cena 1 m³ rodinného domu pouze v Olomouckém kraji (917 Kč), v kraji Vysočina (1 012 Kč) a v Ústeckém kraji (1 016 Kč), zatímco cena 1 m² bytu byla nižší než v Pardubickém kraji v 8 krajích. Z porovnání vyplývá, že nejnižší jednotková cena bytů je v Ústeckém kraji, kde je o 51 % nižší než v Pardubickém kraji. V rámci kraje byla v období 2002 – 2004 nejvyšší průměrná jednotková kupní cena rodinného domu v okrese Pardubice (1 423 Kč/m³), nejnižší byla v okrese Svitavy (887 Kč/m³). Obdobně nejvyšší jednotková cena bytů byla též v okrese Pardubice (9 894 Kč/m²), zatímco nejnižší byla v okrese Ústí nad Orlicí (5 903 Kč/m²).

5.6 Doprava

Hlavním zdrojem regionálních dat o dopravě jsou Statistické ročenky dopravy, které každoročně připravuje Ministerstvo dopravy. Poskytují data o infrastruktuře, dopravních prostředcích, přepravě osob i nákladu.

Celková **délka silnic** se v Pardubickém kraji v letech 2000 – 2004 nezměnila. Hustotou 98,5 km dálnic a silnic I. třídy na 1 000 km² se řadí na 3. místo v České republice za Moravskoslezský a Liberecký kraj. Nadále však nejsou v kraji dálnice ani rychlostní komunikace s více pruhy. V období 2000 – 2003 téměř nedocházelo k záboru zemědělského půdního fondu silniční infrastrukturou (pouze 14,2 ha v roce 2002 především v souvislosti s přeložkou silnice I/34 u Janova). Současná síť silnic 1. třídy nevyhovovala rostoucí hustotě provozu, proto se ve větším rozsahu než dříve prováděly jejich rekonstrukce. Za přispění prostředků z evropských předvstupních fondů byla upravena silnice E461 (I/43) Svitavy – Rozhraní (hranice kraje), nově byl upraven úsek silnice I/35 Litomyšl – Gajer. V roce 2004 patřila k velkým akcím oprava silnice I/34 Svitavy – Polička. Silnice II. a III. třídy převzal do své péče kraj v poměrně špatném stavu a na větší akce neměl dostatek prostředků. V závěru sledovaného období připravoval zkvalitnění nejdůležitějších silnic

v severovýchodní pohraniční části kraje za pomoci prostředků z evropských fondů. K realizaci této, pro rozvoj příhraničí významné akce, však došlo až v roce 2005. Zábor 165,6 ha zemědělské půdy v roce 2004 (24,3 % záboru v celé ČR) souvisí s komunikacemi, které zlepšují dopravní situaci především mezi Chrudimí, Pardubicemi a Hradcem Králové (včetně prodloužení dálnice D11).

Z registrovaných **dopravních prostředků** se v kraji v období 2000 – 2004 snížil pouze počet motocyklů, tahačů a návěsů. Po celé období se zvyšoval počet registrovaných osobních a nákladních automobilů. Počet autobusů byl nejvyšší v roce 2002 a od té doby se snižuje. V přepočtu na 1 000 obyvatel připadalo v roce 2004 v kraji 364 osobních automobilů, což je o 10 méně, než činil republikový průměr.

Tab. 5.6.1 Délka silnic a dálnic a dopravní prostředky

Zdroj: Ročenka dopravy MDČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Délka silnic a dálnic (km)	3 582	3 581	3 581	3 580	3 581	100,0
z toho:						
silnice 1. třídy	445	445	445	445	445	100,0
rychlostní komunikace	-	-	-	-	-	x
dálnice v provozu	-	-	-	-	-	x
Dopravní prostředky						
motocykly	55 612	55 039	55 605	54 798	54 501	98,0
osobní automobily	163 613	167 812	172 696	178 141	183 939	112,4
nákladní vozidla	12 653	13 659	14 836	15 688	16 998	134,3
silniční tahače	1 230	1 324	1 363	1 286	1 200	97,6
návěsy	1 617	1 663	1 776	1 525	1 466	90,7
autobusy	847	1 016	1 247	1 192	1 168	137,9

Obecný trend – růst **přepravy zboží po silnicích** na úkor přepravy po železnici – se projevuje i v Pardubickém kraji. Podle údajů z Ministerstva dopravy se zvyšoval vývoz zboží z kraje, především do Středočeského a Zlínského kraje. Největší objemy zboží směřovaly v roce 2004 do Středočeského kraje, Královéhradeckého kraje a do Prahy. Na poklesu dovozu zboží do kraje se v roce 2003 podílelo snížení objemu přepravovaného zboží z Moravskoslezského, v roce 2004 z Olomouckého kraje (o 48,7 %). Největší objemy zboží byly do Pardubického kraje přepravovány z Královéhradeckého a Středočeského kraje.

Rostoucí objem silniční dopravy dokumentuje vývoj přepravy zboží v rámci kraje, případně vývoz a dovoz zboží do kraje jen orientačně. Po vstupu ČR do Evropské unie rostl především objem tranzitní dopravy, o níž nejsou regionální data k dispozici.

Tab. 5.6.2 Výkony silniční nákladní a autobusové dopravy

Zdroj: Ročenka dopravy MDČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Vývoz zboží z kraje (tis. tun)	4 045,9	3 694,1	4 384,1	4 020,1	5 099,1	126,0
Dovoz zboží do kraje (tis. tun)	4 311,6	4 040,5	4 306,4	3 616,2	4 015,3	93,1
Přeprava zboží v rámci kraje (tis. tun)	10 369,7	10 147,4	14 821,1	14 137,8	10 624,2	102,5
Přeprava cestujících v rámci kraje (tis. osob)	19 831	18 608	19 027	17 740	14 571	73,5
Počet autobusových spojů v rámci kraje	20 212	20 129	20 813	20 813	20 441	101,1
z toho:						
pracovní den	16 011	15 958	16 671	16 671	16 708	104,4
sobota	1 857	1 829	1 567	1 567	1 476	79,5
neděle a svátky	2 344	2 342	2 575	2 575	2 257	96,3

Počet **přepravených cestujících** v rámci kraje neustále klesá. Největší pokles (o 17,9 %) byl zaznamenán v roce 2004. Rostoucí náklady na přepravu osob a omezené prostředky na dopravní obslužnost vedly v roce 2004 ke snižování počtu autobusových spojů. Vzhledem k tomu, že je na veřejné dopravě závislá řada osob dojíždějících do zaměstnání, byly redukovány především víkendové spoje.

Počty přepravených osob **městskou hromadnou dopravou** v kraji se téměř nemění (32 mil. cestujících ročně), přitom vzrostl počet osob přepravených trolejbusy (z 11 mil. v roce 2000 na 13 mil osob v roce 2004) na úkor autobusové přepravy (pokles z 21 mil. na 19 mil. osob).

Provozní délka **železničních tratí** se v letech 2000 – 2004 prodloužila z 521 km na 531 km. V přepočtu na 1 000 km² byla v roce 2004 provozní délka železnic hodnotou 118 km pod republikovým průměrem (122 km). Probíhala výstavba I. železničního koridoru Děčín – Praha – Česká Třebová – Brno – Břeclav,

kteřá byla v pláňovaném rozsahu ukončena v roce 2004. K největším akcím na území Pardubického kraje patřila výstavba estakády u Dlouhé Třebové s využitím prostředků ISPA, úprava trati v Přelouči a modernizace nádraží v Chocni. Probíhala též výstavba III. koridoru Česká Třebová – Přerov. V rámci těchto prací byl v roce 2004 zahájen provoz v nových „Krasíkovských“ tunelech, které představují výrazné zrychlení dopravy ve směru východ – západ. Pokračuje výstavba dalších tří navazujících tunelů a přeložek tratí, zlepšujících průjezd údolím Moravské Sázavy.

Intenzita **přepravy zboží** na železnici klesá. Lze však předpokládat, že po dokončení výstavby I. a v dalších letech III. koridoru přepravované objemy zboží vzrostou, zejména u tranzitní dopravy. Ta byla po dobu modernizace hlavních tratí odkloněna jinam. Z územního hlediska směřuje nejvíce zboží po železnici z Pardubického do Moravskoslezského a Plzeňského kraje. Do Pardubického kraje směřuje nejvíce zboží z Ústeckého kraje (86,5 % zboží přepravovaného do kraje). Jde především o uhlí pro Chvaletickou a Opatovickou elektrárnu.

Údaje o **přepravě cestujících** jsou v regionálním členění k dispozici pouze za roky 2003 a 2004. V roce 2004 cestovalo do kraje po železnici 1,7 mil. osob, z kraje vycestovalo 2,3 mil. osob a v rámci kraje cestovalo po železnici 5,5 mil. cestujících. Největší obrat cestujících byl ve vztahu ke Královéhradeckému kraji, Hlavnímu městu Praze a ke Středočeskému kraji. Počty vlakových spojů v období 2000 – 2004 rostly, přitom větší růst byl v souvislosti s omezováním autobusové dopravy zaznamenán ve víkendových dnech.

Tab. 5.6.3 Železniční doprava

Zdroj: Ročenka dopravy MDČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Provozní délka železničních tratí (km)	521	526	531	531	531	101,9
Vývoz zboží z kraje (tis. tun)	.	841,9	661,3	529,8	515,1	.
Dovoz zboží do kraje (tis. tun)	.	6 115,5	5 887,4	5 925,9	5 243,9	.
Přeprava zboží v rámci kraje (tis. tun)	.	69,7	81,5	108,4	72,2	.
Počet vlakových spojů v rámci kraje	10 077	10 173	10 599	10 599	10 678	106,0
z toho:						
pracovní den	3 931	3 917	4 119	4 119	4 086	103,9
sobota	3 018	3 086	3 207	3 207	3 250	107,7
neděle a svátky	3 128	3 170	3 273	3 273	3 342	106,8

V kraji se začal rozvíjet **integrováný dopravní systém** přepravy cestujících v okolí Pardubic, zejména ve směru Chrudim a Hradec Králové (VYDIS). Po železnici cestovalo v roce 2004 v rámci tohoto systému 441 tisíc cestujících, tj. o 23 % více než v roce předcházejícím.

Vodní a letecká doprava se v kraji též vyskytuje (přístav Chvaletice, letiště Pardubice), chybějí však data o těchto druzích dopravy v regionálním členění.

5.7 Technická infrastruktura

Technická **vybavenost obcí** v letech 2000 – 2004 nadále rostla, rozvoj byl zaměřen především na plynofikaci venkovských obcí a na budování čistíren odpadních vod. Počet obcí s veřejným vodovodem se ve sledovaném období zvýšil o 13. Bez veřejného vodovodu zůstávalo koncem roku 2004 v kraji 32 obcí, z nichž většina měla méně než 200 obyvatel a pouze 2 z nich měly více než 500 obyvatel. Polovina z celkového počtu obcí bez veřejného vodovodu byla v okrese Chrudim, naproti tomu v okrese Svitavy to byly pouze 2 obce.

Tab. 5.7.1 Technická infrastruktura

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Počet obcí	453	453	453	452	452	x
z toho vybavených (%):						
veřejným vodovodem	89,8	90,7	92,3	92,5	92,9	3,1
kanalizací s napojením na ČOV	21,6	22,7	23,8	24,8	26,3	4,7
plynem ze sítě	55,4	63,6	70,2	72,3	75,7	20,3
skládkou tuhých domovních odpadů	3,3	4,0	4,0	4,0	4,2	0,9

Počet obcí s kanalizací napojenou na čistírnu odpadních vod se ve sledovaných letech zvýšil o 21 na 119 a lze předpokládat, že jejich počet po roce 2005 poroste rychleji za pomoci finančních prostředků

z evropských fondů. Dotace na plynofikaci přispěly k tomu, že za období 2000 – 2004 vzrostl počet plynofikovaných obcí v kraji o 91 na 342. Výrazné zdražení plynu v roce 2005 další postup plynofikace podstatně zpomalil. Centralizace skládkování komunálního odpadu vyvrcholila koncem 20. století a v roce 2000 byly skládky pro tuhý domovní odpad pouze v 15 obcích kraje. Růst přepravních a dalších nákladů souvisejících s likvidací odpadů vedl k tomu, že si vlastní skládku začaly budovat některé další obce. Koncem roku 2004 byla skládka provozována v 19 obcích kraje.

Vybavenost obcí **kanalizací s napojením na čistírnu odpadních vod** zaostává v kraji za republikovým průměrem. Zatímco v okresech Pardubice a Ústí nad Orlicí vysoký přírůstek vybavených obcí v období 2000 – 2004 posunul tyto okresy v roce 2004 nad republikový průměr, v okresech Chrudim a Svitavy je vybavenost podprůměrná a zaostávání se ve sledovaném období ještě prohloubilo. V porovnání s republikovým průměrem je podíl obcí v kraji s kanalizací napojenou na čistírnu odpadních vod poloviční.

Lépe než v jiných krajích se vyvíjela **plynofikace obcí**. Zatímco v roce 2000 byl podíl plynofikovaných obcí v kraji o 6,7 procentního bodu vyšší, než činil republikový průměr, koncem roku 2004 překračoval kraj průměr republiky o 15,0 procentních bodů a plyn byl zaveden do více než tři čtvrtin obcí v kraji. Nerychleji postupovala plynofikace na Chrudimsku, kde byl plyn zaveden v letech 2000 – 2004 do 30 obcí, nejmenší přírůstek (11 obcí) byl v okrese Pardubice, kde byl podíl obcí s plynovými rozvody výrazně nadprůměrný již v roce 2000. Nadprůměrné tempo plynofikace v okresech Svitavy a Ústí nad Orlicí umožnilo zvýšení podílu plynofikovaných obcí nad republikovou úroveň, ačkoli ještě v roce 2000 oba okresy zaostávaly za republikovým průměrem o 9 procentních bodů.

Tab. 5.7.2 Technická infrastruktura podle okresů

	Podíl obcí vybavených (%)					
	kanalizací s napojením na ČOV			plynem ze sítě		
	2000	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech	2000	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Česká republika	29,9	34,5	4,6	48,7	60,7	12,0
Pardubický kraj	21,6	26,3	4,7	55,4	75,7	20,3
Chrudim	16,8	18,6	1,8	56,6	83,2	26,6
Pardubice	27,8	34,8	7,0	85,2	94,8	9,6
Svitavy	15,0	16,8	1,8	39,8	62,8	23,0
Ústí nad Orlicí	26,8	35,1	8,3	39,3	61,3	22,0

Veřejné vodovody mají v kraji délku 4 071 km, dalších 1 432 km měří vodovodní přípojky. Vodou z veřejných vodovodů je zásobeno více než 96 % obyvatel kraje (4,7 procentního bodu nad republikovým průměrem). Na zvýšení podílu zásobovaného obyvatelstva má v roce 2004 větší vliv metodická změna (započtení obyvatel zásobovaných vodou, žijících mimo byty), než zvýšení počtu připojených domácností. Podle údajů z mimořádného cenzu vodovodů a kanalizací, který proběhl v roce 2002, je pouze v jedné šestině obcí kraje provozovatelem vodovodu přímo obec, zbývající vodovody spravují cizí subjekty. U většiny vodovodů je zdrojem podzemní voda (pouze u 23 obcí povrchová voda a u 84 je zdroj smíšený). Z podzemních zdrojů je vyrobeno v kraji více než 83 % vody, zatímco republikový průměr je 48 %. Snižování ztrát v trubní síti je hlavní příčinou poklesu objemu vyrobené vody v roce 2004 v porovnání s rokem 2000 (o 10,1 %), růst cen však vedl i k poklesu odběru vody odběrateli s výjimkou domácností. Odběr domácností se snižoval pouze v letech 2001 a 2002, v následujících letech opět vzrostl a v roce 2004 byl o 58 tis. m³ vyšší než v roce 2000. Tím se zvýšil podíl fakturované vody domácnostem na celkovém objemu fakturované vody o 1,4 procentního bodu.

Tab. 5.7.3 Vodovody

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
							2004/ 2000	průměrná roční
Délka vodovodní sítě	km	4 071	.	.
Obyvatelé zásobovaní vodou z vodovodů	osoby	465 553	466 300	464 700	464 900	486 392	4,5	1,1
Podíl obyvatel zásobovaných vodou	%	91,5	91,8	91,7	91,8	96,3	¹⁾ 4,8	x
Voda vyrobená pro veřejnou potřebu	tis. m ³	36 725	33 634	33 474	34 524	33 013	-10,1	-2,6
Voda fakturovaná celkem	tis. m ³	26 471	25 714	25 343	25 655	25 957	-1,9	-0,5
z toho pro domácnosti	%	60,2	60,1	60,9	61,5	61,6	¹⁾ 1,4	x
Podíl ztrát v trubní síti (z vyrobené vody určené k realizaci)	%	21,9	18,6	19,6	20,6	19,2	¹⁾ -2,7	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Podle údajů z Cenzu vodovodů a kanalizací 2002 činila specifická potřeba vody v domácnostech v kraji na osobu a den 93 litrů, přitom v okrese Ústí nad Orlicí 101 litrů, zatímco v okrese Chrudim 78 litrů. Republikový průměr činil 104 litrů. Průměrná cena 1 m³ fakturované vody byla v roce 2000 v kraji 13,86 Kč, což bylo 3,60 Kč pod republikovým průměrem. V roce 2004 již byla průměrná cena vodného 19,35 Kč/m³, což bylo o 2,16 Kč méně než v celé České republice.

V oblasti **kanalizací** je situace v kraji horší než u veřejných vodovodů. V domech napojených na kanalizaci žily v roce 2004 pouze dvě třetiny obyvatel kraje, zatímco celostátní průměr byl o 11,7 procentního bodu vyšší. Nižší podíl obyvatel v napojených domech byl zaznamenán pouze ve Středočeském kraji (61,0 %). V porovnání s celostátními údaji bylo v kraji v letech 2000 – 2004 i pomalejší tempo růstu (Česká republika 3,1 procentního bodu, Pardubický kraj 2,1 procentního bodu). Jen nepatrně lepší postavení měl kraj u podílu obyvatel žijících v domech, jejichž kanalizace je napojena na koncovou čistírnu odpadních vod. Kraj zaostává o 10 procentních bodů za republikovým průměrem a hodnota 61,3 % je třetí nejnižší mezi kraji (po Středočeském kraji a Vysočině). Na poklesu podílu obyvatel žijících v domech napojených na kanalizaci v roce 2004 se podílelo to, že provozovatelé kanalizací zohlednili skutečnost, že ubývá obyvatel ve městech (kde kanalizace je) ve prospěch menších obcí, kde kanalizace není a likvidace odpadů je řešena individuálně. Na 1 442 km kanalizačních sítí v roce 2004 navazovalo v kraji 660 km kanalizačních přípojek.

Dlouhodobý trend snižování objemu vypouštěných odpadních vod souvisí s klesající spotřebou vody. Extrémní růst vypouštěných odpadních vod v roce 2002 je důsledkem letních povodní. V objemu vypouštěných odpadních vod nejsou zahrnuty srážkové vody. Polovinu z vypouštěných vod tvoří vody splaškové, zbytek průmyslové a ostatní. Ve všech ostatních krajích je zastoupení splaškových vod vyšší.

Tab. 5.7.4 Kanalizace

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
							2004/2000	průměrná roční
Délka kanalizační sítě	km	1 442	.	.
Obyvatelé bydlící v domech napojených na kanalizaci	osoby	325 842	326 300	339 860	339 900	334 400	2,6	0,7
Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci	%	64,1	64,2	67,1	67,1	66,2	¹⁾ 2,1	x
Vypouštěné odpadní vody do veřejné kanalizace	tis. m ³	24 353	23 790	29 371	25 887	24 242	-0,5	-0,1

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Na čištění odpadních vod odváděných veřejnou kanalizací se v roce 2004 podílelo v kraji 81 čistíren, z nich byly pouze 3 mechanické a zbytek byly čistírny biologicko–mechanické. Podrobnější údaje o čištění odpadních vod jsou uvedeny v kapitole 6. Životní prostředí.

5.8 Cestovní ruch

Pardubický kraj netvoří z hlediska cestovního ruchu homogenní území. Při vymezování **turistických oblastí** byly na území kraje vytvořeny 4 celky. Z tohoto počtu 2 korespondují s územím jednotlivých okresů – **Pardubicko a Chrudimsko – Hlinecko**. Turistická oblast **Svitavsko** se skládá z celého okresu Svitavy a jihozápadní části okresu Ústí nad Orlicí (Vysokomýtsko). Zbytek ústeckého okresu spolu s okresem Rychnov nad Kněžnou (Královéhradecký kraj) tvoří turistickou oblast **Orlické hory a Podorlicko**.

Očekávání, které bylo při transformaci ekonomiky v 90. letech vkládáno do oblasti cestovního ruchu, se v Pardubickém kraji nenaplnilo. Postupně se sice zkvalitňuje nabídka ubytování, ale neprojevuje se to na počtu hostů. V období 2000 – 2004 přibýlo v kraji 13 hotelů a penzionů, snížil se počet kempů, chatových osad i ostatních ubytovacích zařízení.

Cestovnímu ruchu slouží v kraji 281 **hromadných ubytovacích zařízení** s 15 tisíci lůžky. Ubytovací zařízení jsou soustředěna především v okrese Ústí nad Orlicí, kde je ve 109 zařízeních 5 tisíc lůžek. Pouze v tomto okrese se zvyšoval počet lůžek v období 2000 – 2004. Nejmenší počet zařízení i lůžková kapacita je v okrese Svitavy. V přepočtu na 1 000 obyvatel zaostává lůžková kapacita v kraji o jednu čtvrtinu za republikovým průměrem (ČR 42, kraj 30 lůžek na 1 000 obyvatel). Přesto má Pardubický kraj vyšší vybavení lůžky pro cestovní ruch než turisticky exponovaný Jihomoravský kraj (27 lůžek na 1 000 obyvatel).

Počet lůžek nejrychleji rostl v hotelech a penzionech. Naproti tomu v těchto zařízeních pokleslo čisté využití lůžek o 14 procentních bodů. Celostátní pokles nebyl tak výrazný (o 10 procentních bodů), což souvisí s tím, že v některých turistických oblastech (např. v Praze) není cestovní ruch tak závislý na počasí jako v krajích s orientací cestovního ruchu na určité sportovní a rekreační aktivity (lyžování, koupání, turistika).

Průměrná cena za ubytování vzrostla v kraji v období 2000 – 2004 téměř o čtvrtinu. V roce 2004 stálo přenocování v průměru 235 Kč, přitom v okrese Pardubice 345 Kč, zatímco v okrese Chrudim pouze 176 Kč. Pouze na Pardubicku byly ceny na úrovni republikového průměru (337 Kč). To souvisí nejen s atraktivitou jednotlivých území, ale i s kvalitativní strukturou ubytovacích zařízení v jednotlivých turistických oblastech. Na Pardubicku častěji turisté využívají dražší hotely a penzióny, na Chrudimsku je více ubytovaných v chatových osadách, turistických ubytovnách a ostatních levnějších ubytovacích zařízeních.

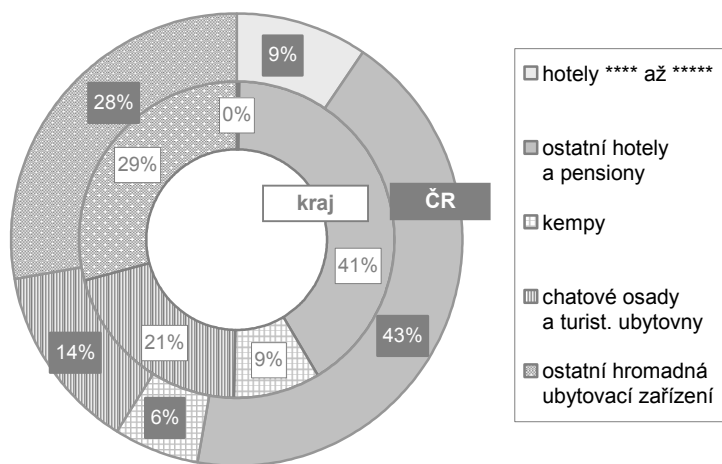
Tab. 5.8.1 Kapacita hromadných ubytovacích zařízení

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Ubytovací zařízení celkem ¹⁾	289	296	280	284	281	97,2
z toho:						
hotely a penzióny	125	132	130	136	138	110,4
kempy	19	19	18	17	17	89,5
chatové osady a turistické ubytovny	57	54	48	48	49	86,0
Lůžka v ubytovacích zařízeních celkem ¹⁾	15 663	15 482	15 264	15 163	15 006	95,8
z toho:						
hotely a penzióny	5 504	5 481	6 065	6 136	6 229	113,2
kempy	1 206	1 303	1 341	1 208	1 289	106,9
chatové osady a turistické ubytovny	2 995	2 775	2 843	2 941	3 034	101,3
Čisté využití lůžek hotelů a penzionů (%)	41,6	43,5	37,5	28,5	27,2	²⁾ -14,4
Průměrná cena za ubytování (Kč)	189	194	215	236	235	124,3
Počet pracujících osob celkem ¹⁾	1 866	2 072	1 775	1 841	1 872	100,3

¹⁾ v letech 2000 - 2002 stav k 31.7., v letech 2003 - 2004 stav k 31.12.

²⁾ rozdíl 2004 - 2000

Graf 30 Lůžka v hromadných ubytovacích zařízeních k 31. 12. 2004

Velkým handicapem pro rozvoj cestovního ruchu v kraji je nedostatek ubytovacích kapacit nejvyšší kvality (čtyři hvězdičky a více), bez nichž nelze v kraji ubytovat náročné zahraniční klienty. V celé České republice patří do této kategorie celá desetina lůžek, v Pardubickém kraji je jich tak málo, že se na zveřejnění vztahuje ochrana individuálních dat.

Nadprůměrný podíl lůžek v kraji je umístěn v chatových osadách, turistických ubytovnách a v kempech.

Podíl lůžek v hotelech nižší kategorie a v penzionech se neliší od průměru celé České republiky.

Počet hostů v ubytovacích zařízeních v Pardubickém kraji byl v roce 2004 v porovnání s rokem 2000 vyšší o 4,7 %. Veškerý přírůstek se týkal hostů z České republiky. Hosté z České republiky se podíleli na celkovém počtu ubytovaných z 84,3 %. Veškerý přírůstek příjezdů hostů se týká hotelů a penzionů. Tím se podíl těchto zařízení na celkovém počtu příjezdů hostů do hromadných ubytovacích zařízení v kraji zvýšil z 50 % v roce 2000 na 54 % v roce 2004. Deštivé počasí v létě 2002 provázené povodněmi se podepsalo na návštěvnosti kempů a veškerý pokles počtu ubytovaných v roce 2002 jde na vrub tohoto typu ubytovacích zařízení. Příznivější počasí umožnilo v roce 2004 i zvýšení počtu hostů v kempech na úkor ostatních ubytovacích zařízení.

Počet přenocování poklesl v kraji ve sledovaném období o jednu pětinu vzhledem k tomu, že se zkrátila průměrná doba pobytu z 5,6 dne v roce 2000 na 4,5 dne v roce 2004. Veškeré zkrácení se týká hostů z České republiky (z 5,9 na 4,5 dne). Počet přenocování v hotelech a penzionech klesal rychleji než v ostatních ubytovacích zařízeních, přitom v chatových osadách a v kempech počet přenocování vzrostl.

Zahraněních hostů se v roce 2004 ubytovalo v hromadných ubytovacích zařízeních 53 tisíc, tedy stejně jako v roce 2000. Oproti roku 2000 se jich však na úkor hotelů a penzionů (pokles o 14 %) ubytovalo o 13 % více v kempech a dokonce pětinašobně více v chatových osadách. Počet přenocování cizinců vzrostl

ve sledovaném období o 8,6 %, přitom v hotelech poklesl o 24,4 %. Počet přenocování cizinců v chatových osadách vzrostl osminásobně. V tomto typu ubytovacího zařízení se cizinci zdržují nejdéle. Jestliže v hotelu je průměrná doba pobytu 3,6 dne, v chatové osadě je to 9,6 dne. Tím se průměrná doba pobytu cizinců celkem prodloužila na úroveň zjištěnou u hostů z České republiky (4,5 dne).

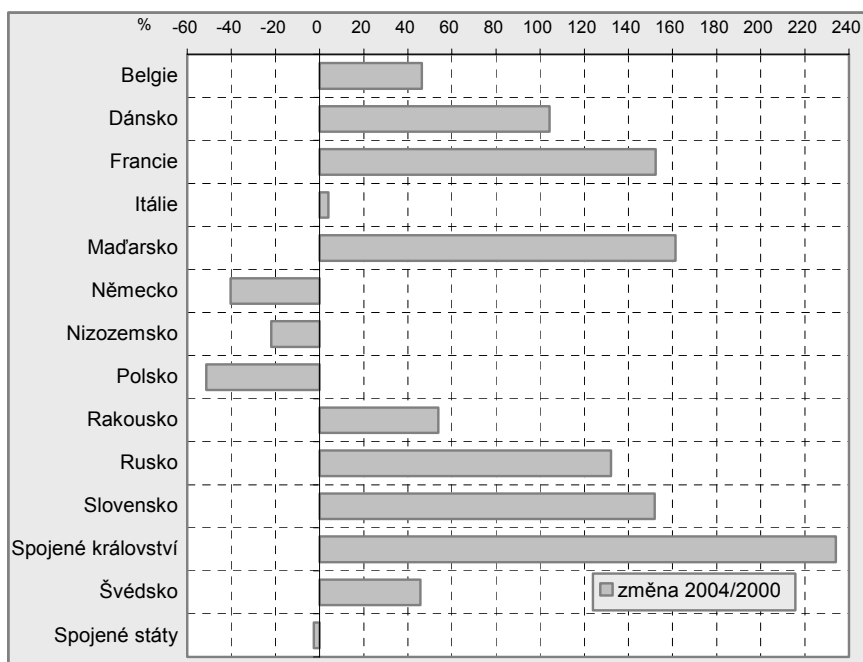
Tab. 5.8.2 Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních cestovního ruchu

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Počet příjezdů hostů	323 520	312 924	284 105	307 042	338 687	104,7
v tom:						
Česká republika	270 480	246 380	222 797	253 515	285 669	105,6
zahraniční hosté	53 040	66 544	61 308	53 527	53 018	100,0
z toho (%):						
Slovenská republika	8,1	13,6	20,4	23,6	20,5	¹⁾ 12,4
Polsko	18,4	14,1	13,2	11,2	8,9	¹⁾ -9,5
Německo	42,9	37,8	19,9	23,4	25,6	¹⁾ -17,3
Rakousko	2,5	4,0	4,4	3,0	3,9	¹⁾ 1,4
Nizozemsko	10,6	6,6	4,4	6,9	8,3	¹⁾ -2,3
Počet přenocování	1 487 051	1 255 511	1 092 723	1 140 948	1 185 015	79,7
v tom:						
Česká republika	1 317 718	1 032 592	903 566	929 626	1 001 073	76,0
zahraniční hosté	169 333	222 919	189 157	211 322	183 942	108,6
z toho (%):						
Slovenská republika	6,4	18,5	17,7	36,3	32,4	¹⁾ 26,0
Polsko	17,4	13,8	12,6	11,0	8,0	¹⁾ -9,4
Německo	48,8	31,4	21,7	17,1	19,9	¹⁾ -28,9
Rakousko	1,5	2,1	2,8	1,5	2,1	¹⁾ 0,6
Nizozemsko	12,1	7,0	4,5	5,5	7,0	¹⁾ -5,1
Průměrná doba pobytu (dny)	5,6	5,0	4,8	4,7	4,5	¹⁾ -1,1
z toho zahraniční hosté	4,2	4,3	4,1	4,9	4,5	¹⁾ 0,3

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

Nejvíce hostů ubytovaných v hromadných ubytovacích zařízeních v Pardubickém kraji je z Německa a ze Slovenska. Hosté ze Slovenska zůstávají v kraji nejdéle, průměrně 6,5 dne. Na další místa se svým počtem řadí hosté z Polska, Nizozemska, Rakouska, Francie, Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Ruska, Itálie a Japonska.

Graf 31 Změna počtu zahraničních hostů v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004 proti roku 2000

V porovnání s rokem 2000 se nejvíce snížil počet hostů z Německa (o více než 9 000) a z Polska (o více než 5 000). Úbytek počtu Nizozemců nebyl tak výrazný (1 229 osob), mnohem zásadnější u nich bylo, že se v kraji zdržují kratší dobu (snížení počtu přenocování o 7 615).

Největší přírůstek byl v absolutním vyjádření zaznamenán u počtu hostů ze Slovenska (více než 6,5 tisíce) a ze Spojeného království Velké Británie a Severního Irska (1 168). Na grafu není znázorněno zvýšení počtu hostů z Japonska (na pětinašobek) s ohledem na to, že v roce 2000 jich kraj navštívilo pouze 174.

Současná **intenzita cestovního ruchu neodpovídá potenciálu**, který má území Pardubického kraje. Studie Ústavu územního rozvoje Brno, která byla zpracována z dat roku 2001 na základě požadavku Ministerstva pro místní rozvoj, hodnotila potenciál jednotlivých obcí České republiky z hlediska předpokladů pro možný rozvoj cestovního ruchu⁷⁾. Podíl obcí s velmi vysokým a vysokým potenciálem cestovního ruchu je v kraji nad celostátním průměrem (v ČR 4,8 %, v kraji 5,3 % obcí), zatímco je v kraji podprůměrný podíl obcí s vysokým potenciálem (v ČR 29,9 %, v kraji 29,4 % obcí). V kraji jsou méně zastoupeny obce se zvýšeným potenciálem cestovního ruchu ve prospěch obcí se základním potenciálem.

Tab. 5.8.3 Potenciál cestovního ruchu obcí Pardubického kraje v roce 2001

Zdroj: Ústav územního rozvoje Brno

	Pardubický kraj		v tom okres							
			Chrudim		Pardubice		Svitavy		Ústí nad Orlicí	
	počet obcí	podíl na rozloze (%)	počet obcí	podíl na rozloze (%)	počet obcí	podíl na rozloze (%)	počet obcí	podíl na rozloze (%)	počet obcí	podíl na rozloze (%)
Celkem	452	100,0	113	100,0	115	100,0	113	100,0	111	100,0
v tom s potenciálem cestovního ruchu:										
velmi vysokým	24	14,4	7	16,5	1	8,7	7	13,9	9	17,1
vysokým	133	38,7	25	34,5	6	11,8	51	44,7	51	54,6
zvýšeným	170	31,2	56	37,5	40	33,6	41	36,1	33	19,5
základním	125	15,7	25	11,6	68	45,9	14	5,3	18	8,8

Nejvyšší potenciál cestovního ruchu je v okrese Ústí nad Orlicí, kde jsou do kategorie s velmi vysokým a vysokým potenciálem zařazeny téměř tři čtvrtiny území. Naproti tomu v okrese Pardubice bylo do těchto kategorií zařazeno pouze 7 obcí, které zaujímají pětinu rozlohy okresu.

Velmi vysoký potenciál cestovního ruchu z hlediska **přírodního subsystému** byl zjištěn ve 14 obcích, z toho v 10 z okresu Ústí nad Orlicí. To souvisí s tím, že do severovýchodní části kraje zasahují Orlické hory a masiv Králického Sněžníku. Další 3 obce leží v jižní části kraje, kam zasahují Žďárské vrchy. Izolovaným územím s velmi vysokým potenciálem cestovního ruchu je Budislavsko (skalní útvary Maštale).

Do kategorie s velmi vysokým **kulturním potenciálem** se v kraji řadí města Chrudim, Litomyšl a Pardubice a obec Vysočina (Veselý kopec). Mezi obce s vysokým potenciálem byla zařazena města Polička, Moravská Třebová, Hlinsko, Heřmanův Městec, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto, Svitavy, Třebošnice, Jevíčko, Bystré, Slatiňany a Králíky, obce Seč a Luže.

Z výběrového statistického šetření cestovního ruchu vyplývá, že **počet delších** (rekreačních) **cest** do Pardubického kraje v roce 2004 poklesl oproti předchozímu roku téměř o pětinu. Naproti tomu se o dvě pětiny zvýšil počet **kratších cest**. Podstatná informace je, že se snižují průměrné výdaje při delších i kratších cestách do Pardubického kraje, přitom u delších cest jsou nejnižší ze všech krajů a u kratších cest druhé nejnižší po Středočeském kraji.

Tab. 5.8.4 Tuzemské delší a kratší cesty

Zdroj: výběrové šetření cestovního ruchu

	Delší cesty ¹⁾			Kratší cesty ²⁾		
	2003	2004	index 2004/2003	2003	2004	index 2004/2003
Počet cest celkem (tis.)	252	203	80,5	707	990	140,0
Celkový počet přenocování (tis.)	1 786	1 645	92,1	1 410	1 965	139,3
Průměrný počet přenocování na 1 cestu	7,1	8,1	114,1	2,0	2,0	100,0
Celkové výdaje (mil. Kč)	680	489	71,9	511	574	112,4
Průměrné výdaje na 1 cestu (Kč)	2 701	2 414	89,4	723	580	80,2

¹⁾ osoba alespoň 4x za sebou přenocovala mimo své obvyklé prostředí

²⁾ osoba alespoň 1x a nejvíce 3x nepřetržitě přenocovala mimo své obvyklé prostředí

⁷⁾ Hodnocení potenciálu cestovního ruchu na území ČR, Ústav územního rozvoje Brno 2001. Nebyly hodnoceny ubytovací kapacity a na ně navazující služby, ale potenciál přírodního subsystému (přírodní pozoruhodnosti, možnost pěší turistiky, cykloturistiky, podmínky pro zimní sporty, rekreaci u vody, v horách, rybaření, lov zvěře, pozorování vodních ptáků, možnosti vodní turistiky, závesného létání a horolezectví). V rámci kulturního subsystému byly brány v úvahu kulturně historické památky, skanzeny a muzea, lázeňská funkce, četnost pořádání kongresů a konferencí, kulturních, sportovních a církevních akcí nadregionálního významu, pořádání veletrhů a tematických trhů, prezentace místních produktů a příhraniční specifika (nákupní a zábavní činnosti). U jednotlivých aktivit byly obce rozčleněny do intenzitních stupňů, kterým odpovídal určitý počet bodů. Součet bodů u všech aktivit umožnil zařadit každou obec do příslušného intenzitního stupně.

5.9 Věda, výzkum, informační technologie

Jednou z podmínek ekonomického rozvoje společnosti je dobré vědecko-technologické zázemí. **Výzkum a vývoj** působí na zvyšování produktivity, ekonomického růstu, zaměstnanosti a v neposlední řadě na posilování mezinárodní konkurenceschopnosti. Šetření, vycházející z metodiky Evropské unie, se zaměřuje na měření oblasti výzkumu a vývoje z hlediska jeho vstupů – tj. lidské a finanční zdroje. O významu svědčí i záměr EU, podle kterého má každý členský stát do roku 2010 dosáhnout úrovně 3 % HDP vynaložených na výzkum a vývoj, přičemž jedna třetina těchto výdajů má být financována vládním sektorem a zbylé dvě třetiny těchto výdajů mají být čerpány z podnikatelského sektoru. Z údajů let 2001 – 2004 vyplývá, že Pardubický kraj je od splnění této podmínky ještě velmi daleko: podíl výdajů na výzkum a vývoj na regionálním HDP se v tomto období pohyboval okolo jednoho procenta (1,2 % v roce 2004), přičemž podíl podnikatelského sektoru byl rozhodující a jeho vliv stoupal (z 88,3 % v roce 2001 na 92,1 % v roce 2004).

Vývoj počtu zaměstnanců ve výzkumu a vývoji i výdajů na výzkum a vývoj v Pardubickém kraji v letech 2001 – 2004 svědčí o sílícím významu této oblasti. Počet **zaměstnanců výzkumu a vývoje** v tomto období vzrostl o 13,7 % (v podnikatelském sektoru o 19,6 %), přičemž samotných výzkumných pracovníků přibýlo pouze 5,8 % (v podnikatelském sektoru 12,7 %). Počet zaměstnanců výzkumu a vývoje je v přepočtu na 1 000 obyvatel v kraji oproti průměru republiky podprůměrný. V roce 2004 připadalo v Pardubickém kraji celkem 4,6 zaměstnanců výzkumu a vývoje na 1 000 obyvatel (v České republice 5,9), z toho samotných výzkumníků bylo v přepočtu na 1 000 obyvatel v kraji 2,1 (v ČR 3,3). Je však nutné vzít v úvahu, že v Praze je koncentrováno 40 % zaměstnanců výzkumu a vývoje; mezi ostatními kraji lze hodnotit postavení Pardubického kraje jako příznivé – v přepočtu zaměstnanců VaV na 1 000 obyvatel následuje za zmíněným hlavním městem, Jihomoravským krajem a Středočeským krajem.

Ve struktuře zaměstnanců v oblasti výzkumu a vývoje převládají muži. Podíl žen mezi všemi zaměstnanci výzkumu a vývoje dosáhl v roce 2004 v Pardubickém kraji 27 % (v ČR 35 %); z výzkumných pracovníků byla ve stejném roce žen pouhá pětina (v ČR 28 %).

Tab. 5.9.1 Zaměstnanci a výdaje výzkumu a vývoje

	2001	2002	2003	2004	Změna v % 2004/2001
Zaměstnanci výzkumu a vývoje	2 031	2 159	2 138	2 310	13,7
v tom sektor:					
podnikatelský	1 516	1 682	1 640	1 814	19,6
vládní	64	i.d.	38	i.d.	x
vyššího odborného a vysokého školství	i.d.	i.d.	452	483	x
soukromý neziskový	i.d.	6	8	i.d.	x
Výzkumní pracovníci	999	999	962	1 057	5,8
v tom sektor:					
podnikatelský	565	587	536	637	12,7
vládní	46	i.d.	31	i.d.	x
vyššího odborného a vysokého školství	i.d.	i.d.	388	412	x
soukromý neziskový	i.d.	6	7	i.d.	x
Vnitřní výdaje na výzkum a vývoj (mil. Kč)	993	1 018	1 264	1 364	37,4
v tom sektor:					
podnikatelský	877	922	1 144	1 256	43,2
vládní	15	i.d.	16	i.d.	x
vyššího odborného a vysokého školství	i.d.	i.d.	102	106	x
soukromý neziskový	i.d.	1	2	i.d.	x

Vnitřní **výdaje na výzkum a vývoj** v Pardubickém kraji narůstaly v letech 2001 – 2004 rychleji než počty pracovníků; celkově narostly o 37,4 %, v podnikatelském sektoru dokonce o 43,2 %. V Pardubickém kraji se vydá na výzkum a vývoj přibližně 3,9 % výdajů v České republice; objem takto vynaložených prostředků v přepočtu na 1 000 obyvatel je mezi kraji opět čtvrtý nejvyšší (po Hlavním městě Praze, Středočeském a Jihomoravském kraji).

Významným faktorem ovlivňujícím ekonomický rozvoj společnosti jsou **informační a komunikační technologie**. Český statistický úřad na boom v oblasti informačních technologií zareagoval novými šetřeními u domácností a jednotlivců, v podnikatelském sektoru a ve veřejné správě a průzkumem webových stránek v oblasti veřejné správy, kulturních, vzdělávacích a zdravotnických zařízení.

Šetření mezi **domácnostmi a jednotlivci**, která proběhla v posledních letech, ukázala, jak velký význam informační technologie mají v každodenním životě. Využití **pevné telefonní linky** mezi domácnostmi se v roce 2003 a 2004 v Pardubickém kraji pohybovalo mírně pod 60 % (průměr České republiky byl zhruba o 3 procentní body vyšší), přičemž podíl domácností využívajících pevnou telefonní linku v průběhu času klesá (jen ve dvou zmíněných letech o 1 procentní bod jak v Pardubickém kraji, tak v ČR). Naopak roste podíl jednotlivců používajících pro soukromé účely **mobilní telefon**. V Pardubickém kraji mělo v roce 2004 k dispozici mobilní telefon 74 % obyvatel (v roce 2003 pouze 61 %), uvedený nárůst znamenal vyrovnání tohoto podílu v roce 2004 v Pardubickém kraji s průměrem republiky.

Vybavenost domácností **osobním počítačem** má rostoucí tendenci. V roce 2004 využívalo v Pardubickém kraji osobní počítač doma 27,5 % domácností (o 2,1 procentního bodu více než v roce 2003), podíl jednotlivců s přístupem k PC doma byl ještě o něco vyšší, zhruba třetinový. Podíl domácností využívajících **přístupu na internet** doma se v Pardubickém kraji pohyboval okolo 15 %, podíl jednotlivců okolo jedné pětiny. **Přenosný počítač** dosud nepatří mezi běžné vybavení domácností; v Pardubickém kraji jej v roce 2004 využívalo pro soukromé účely 2,5 % osob (1,8 % v roce 2003). V České republice je podíl osob majících k dispozici přenosný počítač o něco vyšší (3,1 % v roce 2004).

Tab. 5.9.2 Informační a komunikační technologie v domácnostech

	Pardubický kraj			Česká republika		
	2003	2004	rozdíl 2004 - - 2003	2003	2004	rozdíl 2004 - - 2003
Domácnosti celkem (v tis.)	256	194	¹⁾ 75,7	4 064	4 110	¹⁾ 101,1
z nich vybavené (%):						
pevnou telefonní linkou	59,8	58,8	-1,0	62,9	61,9	-1,0
osobním počítačem	25,4	27,5	2,1	23,8	29,5	5,7
z toho připojeným k internetu	15,6	14,1	-1,5	14,8	19,4	4,6
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let (v tis.)	425,5	426,5	¹⁾ 100,2	8 658,5	8 676,9	¹⁾ 100,2
z nich mající k dispozici pro soukromé účely (%):						
mobilní telefon	60,5	74,0	13,5	66,0	73,9	7,9
osobní počítač (PC) doma	33,1	33,9	0,8	32,6	35,9	3,3
internet doma	21,5	18,6	-2,9	20,8	23,8	3,1
přenosný PC	1,8	2,5	0,7	2,4	3,1	0,7

¹⁾ index 2004/2003

Výstupy ze šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v **podnikatelském sektoru** v roce 2003 sice nejsou k dispozici v členění do krajů, přesto zde stojí za zmínku alespoň ve stručnosti. Podíl ekonomických subjektů používajících počítač se lišil podle velikosti podniku; mezi velkými podniky (250 a více zaměstnanců) dosáhly 99,4 %, mezi velmi malými (5 – 9 zaměstnanců) 89,8 %. V podnicích s 5 a více zaměstnanci se v ČR v roce 2003 využívalo celkem 908 923 počítačů; více než 2/3 z nich byly připojeny k internetu. Podíl počítačů připojených k lokální počítačové síti (LAN) byl v roce 2003 v České republice 81,7 % a v tomto případě byly rozdíly mezi velikostními skupinami subjektů skutečně markantní, stejně tak jako v případě používání intranetu. Podíl ekonomických subjektů s 5 a více zaměstnanci používajících internet dosáhl 86,3 %, prostřednictvím elektronické pošty objednávalo zboží či služby 57,9 % subjektů, 67,5 % subjektů používalo internet pro přístup k bankovním a finančním službám, 16,5 % podniků (zejména velkých) pro vyhledávání zaměstnanců. Více než polovina (53,5 %) ekonomických subjektů měla podle šetření z roku 2003 na internetu své webové stránky, z nichž třetina měla rovněž anglickou verzi. Podíl zaměstnanců využívajících ke své práci osobní počítač dosáhl mezi subjekty s 5 a více zaměstnanci 37,9 %.

Šetření o využití informačních a komunikačních technologií proběhlo v roce 2003 i ve **veřejné správě**. Zaměřilo se na organizační složky státu, kraje a obce (v členění na obce či městské části nad 500 obyvatel a obce s méně než 500 obyvateli). Všechny krajské úřady v republice využívaly počítače, lokální počítačovou síť i připojení na internet a všechny měly své webové stránky. Z organizačních složek státu využívalo počítače 100 % institucí, lokální síť 97,5 %, připojení na internet 99,4 % a vlastní webové stránky mělo 82,9 % organizačních složek státu. Z obcí a městských částí s více než 500 zaměstnanci využívalo v České republice počítače 99,9 % (v obcích do 499 obyvatel 95,4 %), lokální počítačovou síť 64,5 % (u menších obcí 10,5 %), připojení na internet 99,8 % (86,6 % obcí do 499 obyvatel) a vlastní webovou stránku mělo 86,2 % obcí a městských částí z první zmíněné velikostní skupiny a 51,5 % obcí z druhé skupiny.

V Pardubickém kraji využívaly v roce 2003 mezi obcemi s počtem obyvatel 500 a více osobní počítač všechny tyto obce, lokální počítačovou síť 63,1 %, internet 99,2 % a vlastní webové stránky mělo 76,9 %

obcí nad 500 obyvatel. Počet obcí s informačním kioskem dosáhl 10,8 % a 62,3 % obcí umožňovalo občanům přístup k internetu.

5.10 Veřejná ekonomika

Veřejné rozpočty jsou tvořeny rozpočty krajského úřadu, obcí a dobrovolných svazků obcí. Územní rozpočty prošly v roce 2003 podstatnou změnou, která navazovala na reformu veřejné správy – agendy a prostředky ze zrušených okresních úřadů byly převedeny na obce a kraje.

Celková výše příjmů a výdajů územních rozpočtů má v čase rostoucí tendenci, což je patrné i z uvedených dvou let 2003 a 2004. V obou uvedených letech hospodařily obce v Pardubickém kraji s **deficitem**, v roce 2003 vykázal deficit i rozpočet krajského úřadu. Krajský úřad Pardubického kraje hospodařil v tomto období se zhruba 6 mld. Kč, rozpočty obcí v Pardubickém kraji celkem s téměř 10 mld. Kč a dobrovolné svazky obcí v kraji celkem s přibližně 180 mil. Kč.

Tab. 5.10.1 Bilance příjmů a výdajů veřejných rozpočtů

v tis. Kč

	Krajský úřad Pardubického kraje		Obce		Dobrovolné svazky obcí	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Příjmy celkem	5 964 405	6 282 355	9 615 712	9 949 984	173 881	182 894
Výdaje celkem	5 985 335	6 260 607	9 624 555	10 120 048	162 462	165 990
Saldo	-20 930	21 748	-8 843	-170 065	11 419	16 903

Nejvyšší položkou **příjmů** všech tří typů územních rozpočtů představují **přijaté dotace**, které tvoří kolem 85 % příjmů Krajského úřadu Pardubického kraje, 45 % příjmů obcí Pardubického kraje a zhruba 65 % příjmů dobrovolných svazků obcí v kraji. V rozpočtech samospráv (kraje a obcí) převládají neinvestiční přijaté dotace (zhruba 80 % všech dotací), u dobrovolných svazků obcí, které jsou sdružovány zpravidla za konkrétním účelem spojeným s investicemi, je poměr investičních a neinvestičních dotací opačný (investiční dotace dosahují okolo 85 % všech přijatých dotací).

Další významnou složkou příjmů jsou v případě samosprávných celků **daňové příjmy**, které představují více než desetinu příjmů krajského úřadu a přibližně 40 % příjmů rozpočtů obcí. Mezi příjmy obcí tvoří významnou položku i **nedaňové příjmy** (bezmála desetinu příjmů), a to zejména díky příjmům z vlastní činnosti a z pronájmu majetku. Odlišnou strukturu příjmů mají dobrovolné svazky obcí, které prakticky nemají daňové příjmy a k příjmům z dotací dosahujícím téměř dvě třetiny rozpočtu vykazují zhruba 18 % nedaňových příjmů (zejména z pronájmu majetku) a 17 % kapitálových příjmů.

Tab. 5.10.2 Příjmy veřejných rozpočtů

v tis. Kč

	Krajský úřad Pardubického kraje		Obce		Dobrovolné svazky obcí	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Příjmy celkem	5 964 405	6 282 355	9 615 712	9 949 984	173 881	182 894
Daňové příjmy	643 122	702 960	3 800 695	4 077 092	1	-
z toho:						
daně z příjmů fyzických osob	186 224	206 863	1 087 441	1 201 218	-	-
daně z příjmu právnických osob	186 291	207 444	915 517	987 138	-	-
daň z přidané hodnoty	269 646	287 930	1 114 730	1 181 744	-	-
Nedaňové příjmy	71 100	418 104	873 363	838 608	33 987	31 648
z toho:						
příjmy z vlastní činnosti	179	458	289 565	285 451	1 928	2 610
odvody příspěvkových organizací	23 810	203 233	10 446	15 187	-	-
příjmy z pronájmu majetku	212	151	302 581	304 477	29 111	26 890
Kapitálové příjmy	5 084	18 784	524 298	546 028	29 962	30 845
z toho:						
příjmy z prodeje dlouhodobého majetku	18 784	18 784	456 913	479 876	3 300	29 765
Přijaté dotace	5 245 099	5 142 508	4 417 356	4 488 255	109 930	120 400
v tom:						
neinvestiční přijaté dotace	4 232 012	4 414 121	3 566 630	3 585 771	16 021	19 452
investiční přijaté dotace	1 013 087	728 386	850 725	902 485	93 909	100 948

Na straně **výdajů** jsou rovněž patrné zásadní rozdíly v jejich struktuře mezi rozpočtem krajského úřadu, rozpočty obcí a rozpočty dobrovolných svazků obcí. **Běžné výdaje** představují přibližně 85 % výdajů krajského úřadu, 73 % výdajů obcí a pouhou čtvrtinu výdajů dobrovolných svazků obcí, které se soustřeďují zejména na investiční nákupy plynoucí tedy z **kapitálových výdajů**.

Nejvýznamnější položkou běžných výdajů jsou v případě Krajského úřadu Pardubického kraje **neinvestiční transfery příspěvkovým a podobným organizacím** (téměř dvě pětiny celkových výdajů). Výdaje na dopravní obslužnost představují 4 % celkových výdajů. Z kapitálových výdajů plyne nejvíce prostředků z krajského rozpočtu v podobě investičních dotací příspěvkovým organizacím a investičních nákupů a souvisejících výdajů.

Tab. 5.10.3 Výdaje veřejných rozpočtů

v tis. Kč

	Krajský úřad Pardubického kraje		Obce		Dobrovolné svazky obcí	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Výdaje celkem	5 985 335	6 260 607	9 624 555	10 120 048	162 462	165 990
Běžné výdaje	4 801 340	5 358 656	7 026 485	7 333 023	41 980	40 245
z toho :						
platy zaměstnanců a ost. platby za provedenou práci	89 580	98 707	911 225	940 720	1 079	1 408
nákup materiálu	23 989	21 609	210 590	192 609	6 699	7 635
nákup vody, paliv, energie, služeb a ostatní nákupy	67 951	118 704	1 503 505	1 643 674	27 519	19 860
výdaje na dopravní územní obslužnost	240 750	282 427	29 580	4 928	-	-
neinvestiční dotace podnik. subjektům	69 922	77 307	196 095	174 722	-	-
neinvestiční dotace nezisk. a podob. org.	46 029	74 114	78 281	84 021	361	152
neinvestiční transfery příspěvkovým a podobným organizacím	2 256 798	2 462 610	2 714 719	2 846 948	-	-
neinvestiční transfery obyvatelstvu	3 632	7 822	633 828	642 804	5	108
Kapitálové výdaje	1 183 995	901 951	2 598 070	2 787 025	120 482	125 745
z toho :						
investiční nákupy a související výdaje	283 430	389 356	2 409 081	2 544 335	119 016	110 816
investiční dotace podnik. subjektům	1 500	2 800	29 472	45 640	-	-
investiční dotace nezisk. a podob. org.	3 953	6 940	31 376	50 092	-	26
investiční dotace příspěv. organizacím	865 399	424 745	48 264	37 672	-	-

Největší podíl na běžných výdajích z rozpočtů obcí mají rovněž neinvestiční transfery příspěvkovým a podobným organizacím (28 % celkových výdajů), dále **nákupy vody, paliv, energie a služeb** (16 % celkových výdajů), které zahrnují kromě fixních nákladů obecních úřadů prostředky na zajišťování služeb, které obce poskytují občanům, pokud tyto služby nejsou zajišťovány příspěvkovými a podobnými organizacemi. Necelá desetina všech výdajů obcí je určena na **platy zaměstnanců** a ostatní platby za provedenou práci. Nezanedbatelnou položkou běžných výdajů jsou i **neinvestiční transfery obyvatelstvu**, které tvoří více než 6 % celkových výdajů a jejichž naprostá většina je určena na **sociální dávky**. Na výdajové straně rozpočtů obcí tvoří kapitálové výdaje přibližně čtvrtinu a jsou převážně použity formou investičních nákupů a souvisejících výdajů samotnými obcemi.

6. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

6.1 Ovzduší

Zdroje znečišťování ovzduší jsou na základě zákona o ochraně ovzduší rozděleny na stacionární (velké, střední a malé, označované jako REZZO 1 – 3) a mobilní (REZZO 4). Základními znečišťujícími látkami pro hodnocení kvality ovzduší jsou tuhé emise, oxid siřičitý, oxidy dusíku a oxid uhelnatý; do roku 2001 se dále sledovaly uhlovodíky (od roku 2002 jsou místo nich vykazovány emise těkavých organických látek – VOC).

Ke konci roku 1998 nabyly účinnosti legislativní změny stanovující přísné emisní limity. Díky tomu byly zaznamenány nejvýraznější poklesy emisních hodnot znečišťujících látek před rokem 1999. Emise oxidu siřičitého poklesly v letech 1997 – 1999 o 80 % (vliv odsíření elektráren ve Chvaleticích a Opatovicích nad Labem); ve stejném období se snížily emise tuhých látek o více než třetinu a emise oxidu uhelnatého o 17 %.

Tab. 6.1.1 Měrné emise základních znečišťujících látek REZZO 1 – 3

	v t/km ² /rok						
	2000	2001	2002	2003	Změna v %		
					2003/ 2000	průměrná roční	
Emise tuhé	0,70	0,70	0,71	0,68	-2,21	-0,74	
Oxid siřičitý SO ₂	4,19	4,66	4,06	4,73	13,00	4,16	
Oxidy dusíku NO _x	3,12	3,19	3,09	3,30	5,85	1,91	
Oxid uhelnatý CO	3,12	3,05	2,15	2,24	-28,43	-10,55	

V období let 2000 – 2003 byl v Pardubickém kraji zaznamenán mezi **stacionárními** zdroji znečištění významný pokles měrných **emisí oxidu uhelnatého** (o 28 %), mírně ubylo i **tuhých emisí** (o 2 %). Naopak přetrvávají v porovnání s republikou vyšší emise **oxidu siřičitého**, které v letech 2000 – 2003 narostly o celých 13 %, a také nadprůměrné emise **oxidů dusíku**, které se ve stejném období ještě zvýšily o téměř 6 %. O tom, že se v Pardubickém kraji nachází významné zdroje znečištění ovzduší, svědčí i porovnání měrných emisí v krajích. V případě SO₂ i NO_x je Pardubický kraj čtvrtým největším znečišťovatelem; do ovzduší v České republice se z tohoto regionu dostalo v roce 2003 ze všech zdrojů znečištění (REZZO 1 - 4) 9,4 % veškerého oxidu siřičitého a 7,2 % oxidů dusíku.

Tab. 6.1.2 Měrné emise oxidu siřičitého (SO₂) REZZO 1 – 3 podle okresů

	v t/km ² /rok						
	2000	2001	2002	2003	Změna v %		
					2003/ 2000	průměrná roční	
Česká republika	3,26	3,09	2,92	2,86	-12,32	-4,29	
Pardubický kraj	4,19	4,66	4,06	4,73	13,00	4,16	
Chrudim	1,09	1,11	0,93	0,85	-21,44	-7,73	
Pardubice	16,34	19,12	17,07	20,52	25,55	7,88	
Svitavy	1,04	0,91	0,74	0,79	-24,06	-8,77	
Ústí nad Orlicí	1,49	1,35	0,97	0,95	-36,02	-13,83	

Z tabulek 6.1.2 a 6.1.3 je patrné, že problémy s ovzduším má v kraji především okres Pardubice, ostatní okresy vykazují hodnoty hluboko pod průměrem České republiky. Měrné emise SO₂ a NO_x v pardubickém okrese republikový průměr překračují několikanásobně a jejich tendence je na rozdíl od ČR rostoucí. V obou případech se na emisích podílí největší stacionární zdroje znečištění (REZZO 1) více než 98 %.

Mezi nejvýznamnější velké zdroje znečišťování ovzduší na území Pardubického kraje patří ČEZ, a. s., Elektrárna Chvaletice, Elektrárny Opatovice, a. s., Aliachem, a. s. Praha, o. z. SYNTHESIA – Semtín, PARAMO, a. s. Pardubice, Holcim (Česko), a. s. Prachovice, KAROSA, a. s. Vysoké Mýto, EASTERN SUGAR ČESKÁ REPUBLIKA, a. s. Hrochův Týnec, Spojené slévárny, spol. s r. o. Hnátice, Rieter CZ, a. s. Ústí nad Orlicí, ZZN Pardubice, a. s.

Významný dopad na kvalitu ovzduší v kraji mají i **mobilní zdroje znečištění** (REZZO 4 – emise především z dopravy); z celkových emisí ze všech zdrojů znečištění (REZZO 1 – 4) v tunách za rok představovaly mobilní zdroje znečištění v roce 2003 v případě tuhých látek 34 %, v případě oxidů dusíku 38 % a oxid uhelnatý z dopravy se na celkových emisích této látky v kraji podílel 61 %. Relativně nepatrný byl ve stejném roce význam REZZO 4 pouze u oxidu siřičitého (více než 1 %).

Tab. 6.1.3 Měrné emise oxidů dusíku (NO_x) REZZO 1 – 3 podle okresů

 v t/km²/rok

Kraj, okres	2000	2001	2002	2003	Změna v %	
					2003/ 2000	průměrná roční
Česká republika	2,06	2,07	2,08	2,06	-0,14	-0,05
Pardubický kraj	3,12	3,19	3,09	3,30	5,86	1,92
Chrudim	0,86	0,73	0,74	0,73	-15,72	-5,54
Pardubice	13,30	13,82	13,32	14,45	8,66	2,81
Svitavy	0,63	0,63	0,63	0,61	-3,70	-1,25
Ústí nad Orlicí	0,42	0,41	0,41	0,39	-5,45	-1,85

Kvalitu ovzduší lze kromě emisí (celkových objemů znečišťujících látek měřených nebo vypočtených) hodnotit i pomocí **imísí** měřených na monitorovacích stanicích, kde se stanovují průměrné hodinové, denní a roční koncentrace pro dané místo. V roce 2003 provádělo monitoring ovzduší v kraji 10 měřících stanic a další významné měření prováděl mobilní měřící vůz zejména v Pardubicích, ale i v jiných místech kraje. Tato měření prokázala mj. negativní dopad narůstající intenzity osobní a nákladní automobilové dopravy. K překročení imisních limitů došlo v roce 2003 v okolí měst Pardubice, Ústí nad Orlicí a Svítavy, ale také na Přeloučsku.

6.2 Voda

Z hlediska jakosti **povrchových vod** je v Pardubickém kraji sledováno 5 profilů na řekách Labe, Chrudimka a Loučná. Ukazatele pro posuzování kvality povrchových vod jsou rozděleny na obecné fyzikální a chemické ukazatele, specifické organické látky, kovy a metaloidy a mikrobiologické a biologické ukazatele. V roce 2003 byly 3 z 5 sledovaných profilů z hlediska první skupiny ukazatelů silně a velmi silně znečištěné, u druhé skupiny posuzovaných ukazatelů bylo silné znečištění prokázáno u jednoho profilu. Ostatní profily spadají ve všech skupinách sledovaných ukazatelů spíše do kategorie znečištěných a mírně znečištěných vod.

V tabulce 6.2.1 jsou uvedeny hodnoty dvou vybraných ukazatelů na čtyřech sledovaných profilech vodních toků. Biologická spotřeba kyslíku je množství kyslíku spotřebované k aerobnímu biochemickému rozkladu organických látek obsažených ve vodě po dobu 5 dnů při standardních podmínkách, tj. rychlost, se kterou se kyslík ztrácí z vody při jejím očišťování (větší spotřeba kyslíku svědčí o silném znečištění). Dusičnanový dusík je přítomen v hnojivech na polích; spolu s amoniakálním dusíkem z fekálií a fosforem podporují růst mikroorganismů ve vodě. Stupnice tříd znečištění je od I – neznečištěná voda po V – velmi silně znečištěná voda. Největším znečišťovatelem ve vztahu k povrchovým vodám je ALIACHEM, a. s., o. z. Synthesia Pardubice společně s městem Pardubice. Významným znečišťovatelem je rovněž cukrovar Hrochův Týnec.

Ve státní síti jakosti **podzemních vod** bylo v kraji v roce 2003 sledováno 43 objektů podzemních vod. Koncentrace NO₃⁻ přesahující limit pro pitnou vodu byla naměřena v 6 lokalitách.

Tab. 6.2.1 Jakost vody ve vybraných tocích a profilech

Pramen: ČHMÚ

Tok - vybraný profil Znečišťující látka	Znečištění v mg/l				Stupeň znečištění (třída) ¹⁾			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Labe - Valy								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	3,1	2,7	3,7	3,9	III	II	III	III
dusičnanový dusík (N-NO ₃ ⁻)	5,06	4,85	4,69	4,92	III	III	III	II
Labe - Němčice								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	2,5	2,4	2,6	2,4	III	III	II	II
dusičnanový dusík (N-NO ₃ ⁻)	3,62	3,59	3,16	3,03	II	II	II	II
Chrudimka - Nemošice								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	2,2	2,5	2,2	2,8	II	III	II	III
dusičnanový dusík (N-NO ₃ ⁻)	4,13	4,87	4,23	4,69	II	III	III	III
Loučná - Dašice								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	2,0	1,7	1,8	2,1	II	II	II	II
dusičnanový dusík (N-NO ₃ ⁻)	8,11	8,92	8,74	7,96	III	IV	III	III

¹⁾ zatřídění do tříd podle ČSN 75 7221

V roce 2004 bylo z veřejných vodovodů **zásobováno pitnou vodou** 96,3 % obyvatel kraje. U velkých provozovatelů veřejných vodovodů splňuje kvalita vody ve vodovodní síti požadavky vyhlášky; problémy s kvalitou vody se vyskytují u malých provozovatelů, a to zejména z hlediska bakteriálního znečištění. Problémem zůstává vyhlášení ochranných pásem zdrojů podzemních nebo povrchových vod z hlediska složitého správního řízení. Chráněné oblasti přirozené akumulace vod jsou v Pardubickém kraji čtyři (Východočeská křída, Žamberk-Králíky, Žďárské vrchy a Orlické hory) a zaujímají celkem 43 % území kraje.

Významnou oblastí pro sledování ochrany vod jsou **odpadní vody**. Z celkového počtu obyvatel kraje bydlelo v roce 2004 v domech napojených na veřejnou kanalizaci 66,2 %. Z celkového množství vypouštěných odpadních vod do veřejné kanalizace bylo ve stejném roce čištěno 95,5 %. Počet čistíren odpadních vod se v Pardubickém kraji v letech 2000 – 2004 zvýšil ze 49 na 81. Zneškodňování kalů vyprodukovaných v čistírnách odpadních vod probíhá několika způsoby. V roce 2004 bylo 56 % kalů zneškodněno kompostováním, 26 % skládkováním a 9 % přímou aplikací a rekultivací.

Tab. 6.2.2 Čištění odpadních vod

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Počet čistíren odpadních vod	49	48	51	56	81	65,3	13,4
Vypouštěné odpadní vody do veřejné kanalizace (tis. m ³)	24 353	23 790	29 371	25 887	24 242	-0,5	-0,1
Čištěné odpadní vody bez srážkových vod (tis. m ³)	23 296	22 884	25 553	24 162	23 153	-0,6	-0,2
Podíl čistěných odpadních vod (%)	95,7	96,2	87,0	93,3	95,5	¹⁾ 9,9	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Účinnost čištění odpadních vod v čistírnách se měří pomocí několika ukazatelů. V roce 2004 byla v Pardubickém kraji na odtoku z čistíren odpadních vod 37x nižší biochemická spotřeba kyslíku než na přítoku (nadprůměrná hodnota oproti ČR) a množství nerozpuštěných látek se snížilo 20x (v ČR 29x). Nižší účinnost čistíren odpadních vod oproti republikovému průměru byla v kraji zjištěna v případě odstraňování dusíku a fosforu.

6.3 Půda

Z celkové výměry 451 860 ha zaujímala v Pardubickém kraji v roce 2004 **zemědělská půda** 60,6 %, což je po Středočeském kraji druhý nejvyšší podíl zemědělské půdy na rozloze kraje. Orná půda představovala 44,5 % rozlohy kraje (čtvrtý nejvyšší podíl mezi kraji), trvalé travní porosty 13,2 % a zahrady spolu s ovocnými sady 2,9 %.

Z **nezemědělské půdy** zaujímající téměř dvě pětiny rozlohy kraje představovaly v roce 2004 převážnou část lesní pozemky – 29,4 % rozlohy kraje, vodní plochy 1,4 %, zastavěné plochy 1,6 % a ostatní plochy 7,0 % rozlohy kraje.

V Pardubickém kraji docházelo v období let 2000 – 2004 k pozvolnému úbytku zemědělské půdy, a to převážně v okolí center osídlení. K úbytku zemědělské půdy dochází i vlivem zalesňování pozemků nevhodných pro zemědělské využití. Ve sledovaném období ubylo v kraji 1 059 ha orné půdy a přibýlo 240 ha trvalých travních porostů. U zemědělské půdy došlo k přírůstku lesních pozemků o 373 ha a ostatních ploch o 299 ha.

Tab. 6.3.1 Pozemky k 31. 12. 2004 podle druhů a podle okresů

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální

v %

	Podíl z celkové výměry						Podíl ze zemědělské půdy				
	zemědělská půda	z toho orná půda	lesní půda	vodní plochy celkem	zastavěné plochy	ostatní plochy	orná půda	chmel- nice a vinice	zahrady	ovocné sady	trvalé travnaté porosty
Česká republika	54,1	38,7	33,5	2,0	1,7	8,7	71,6	0,7	3,8	1,1	22,8
Pardubický kraj	60,6	44,5	29,4	1,4	1,6	7,0	73,4	0,0	4,1	0,7	21,8
Chrudim	61,8	46,1	28,1	1,4	1,7	7,0	74,6	0,0	3,7	1,3	20,4
Pardubice	60,2	49,2	25,2	2,8	2,4	9,4	81,8	0,0	4,4	0,9	12,8
Svitavy	60,9	46,0	31,1	0,7	1,1	6,1	75,6	0,0	3,5	0,6	20,3
Ústí nad Orlicí	59,6	38,2	31,6	1,0	1,4	6,4	64,0	0,0	4,9	0,2	31,0

Na základě srovnání struktury půdy podle okresů Pardubického kraje k 31. 12. 2004 lze říci, že celkový podíl zemědělské půdy se výrazně neliší, přičemž podíl orné půdy byl nejvyšší v okrese Pardubice a nejnižší v okrese Ústí nad Orlicí, kde tvořily téměř třetinu zemědělské půdy trvalé travní porosty. Nejvyšší podíl plochy ovocných sadů ze zemědělské půdy byl v okrese Chrudim. Podíl lesní půdy na rozloze území byl nejvyšší v okrese Ústí nad Orlicí a Svitavy a nejnižší v okrese Pardubice, pro který je charakteristický naopak nejvyšší podíl vodních ploch, zastavěných ploch a ostatních ploch.

6.4 Odpady

Počátkem roku 2002 nabyt účinnosti zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech, který zavedl novou definici odpadu a některých základních pojmů. Z tohoto důvodu lze v případě podnikového odpadu provést pouze srovnání posledních tří let; u komunálního odpadu produkovaného obyvatelstvem jsou data srovnatelná v celém období.

Z celkového množství 606 tis. tun odpadu vyprodukovaného v Pardubickém kraji v roce 2004 vzniklo 78 % činností podniků (z toho polovinu tvořily odpady průmyslové) a 22 % pochází z obcí. Následující tabulka se zabývá údaji o **podnikovém odpadu**. V roce 2004 bylo činností podniků vyprodukováno 470 tis. tun odpadů, což představovalo oproti roku 2002 zvýšení o více než třetinu. V přepočtu produkce těchto odpadů na obyvatele v Pardubickém kraji vzniklo v roce 2004 nejméně podnikového odpadu – 930 kg/obyvatele, přičemž republikový průměr dosáhl ve stejném roce 2 605 kg/obyvatele za rok.

Tab. 6.4.1 Produkce odpadů a vybrané způsoby nakládání s odpady

	v tis. tun					
	2000	2001	2002 ¹⁾	2003	2004	Změna v % 2004/2002
Celková produkce odpadů	1 188	1 110	347	557	470	35,3
Nakládání s odpady celkem	979	906	306	525	647	111,8
z toho:						
recyklace, získání složek	37	7	i. d.	64	84	x
spalování	13	10	10	14	5	-49,4
skládkování a ost. způsoby ukládání v úrovni nebo pod úrovní terénu	259	293	187	173	293	57,0

¹⁾ změna definice odpadu

Nakládání s odpadem může v daném roce převyšovat produkci, protože zahrnuje nejen odpad vyprodukovaný v kraji, ale i odpad dovezený nebo odebraný ze skladu. V roce 2004 bylo na území Pardubického kraje nakládáno s 647 tis. tunami odpadů (více než dvojnásobné množství oproti roku 2002), z toho bylo téměř 28 tis. tun odpadů nebezpečných. Téměř 18 % odpadů bylo využito zejména k recyklaci, regeneraci a kompostování, 48 % odpadů bylo odstraněno převážně formou skládkování (spalováním pouhá 0,2 %), dalších 21 % bylo použito na rekultivace a terénní úpravy. Zhruba 67 tis. tun odpadů zůstalo ke konci roku 2004 na skladě.

Z celkového vyprodukovaného **obecního odpadu** představovalo v minulých letech v Pardubickém kraji více než 90 % odpadu **komunálního** (136 tis. tun v roce 2004), zbývající část tvoří např. stavební a demoliční odpady, jejichž původcem je obec. Množství komunálního odpadu se v České republice nezvyšuje a ustálilo se na hodnotách okolo 280 kg na jednoho obyvatele za rok (278 kg/obyvatele v roce 2004). V Pardubickém kraji bylo v roce 2004 vyprodukováno 269 kg komunálního odpadu na obyvatele, což je v porovnání s ostatními kraji mírně podprůměrná hodnota. Přetrvávajícím problémem v oblasti odpadového hospodářství v Pardubickém kraji je problematika využitelnosti druhotných surovin, které jsou získávány tříděním zejména komunálních odpadů.

6.5 Investice na ochranu životního prostředí

Roční výše **investic na ochranu životního prostředí** v Pardubickém kraji v letech 2000 – 2003 kolísala v závislosti na investičních akcích probíhajících v daném roce. V prvních dvou letech tohoto období byla však výše výdajů znatelně vyšší než ve druhé půli, přičemž v roce 2003 dosáhla 570 mil. Kč.

Nejvyšší podíl investic je v Pardubickém kraji určen na **nakládání s odpadními vodami** (53 % v roce 2003), významný podíl má **ochrana ovzduší a klimatu** (29 % v roce 2003, v roce 2000 však plných 40 %). Menší část investic je vynaložena na **nakládání s odpady** (9 % v roce 2003, ale v roce 2001 došlo k jednorázovému zvýšení tohoto podílu na 25 %). Ostatní investice zahrnují např. sanaci půdy, podzemních

a povrchových vod, omezování hluku a vibrací, ochranu biodiverzity a krajiny, ochranu proti záření či výzkum a vývoj v oblasti ochrany životního prostředí.

Palčivým problémem Pardubického kraje jsou nedořešené **staré ekologické zátěže** evidované ve 30 lokalitách (např. areály Synthesie, Parama a bývalé Tesly Pardubice, nepovolená skládka v Boru u Skutče, Transporta Chrudim). Na kvalitu ovzduší má negativní vliv nedostatečná dopravní infrastruktura, která by se měla citelně zlepšit výstavbou rychlostní komunikace R35 a dokončením dálnice D11. Většine měst Pardubického kraje navíc dosud chybí komunikační obchvaty.

Tab. 6.5.1 Pořízené investice na ochranu životního prostředí

v mil. Kč (běžné ceny)

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Celkem	695,9	734,4	462,7	570,0	81,9
v tom:					
ochrana ovzduší a klimatu	277,2	193,0	132,9	167,2	60,3
nakládání s odpadními vodami	322,4	256,8	213,4	299,8	93,0
nakládání s odpady	53,8	184,1	77,0	50,5	94,0
ostatní	42,5	100,6	39,4	52,4	123,2

V roce 2003 činil objem pořízených investic na ochranu životního prostředí 1 126 Kč/obyvatele, což ve srovnání s ostatními kraji představuje třetí nejnižší hodnotu. V oblasti nakládání s odpady byl objem investic na 1 obyvatele mezi kraji dokonce vůbec nejnižší. Z celkového objemu investic na ochranu životního prostředí v Pardubickém kraji bylo 71 % pořízeno z vlastních zdrojů a rozpočtových prostředků, 19 % z grantů a dotací a 10 % z úvěrů, půjček a finančních výpomocí.

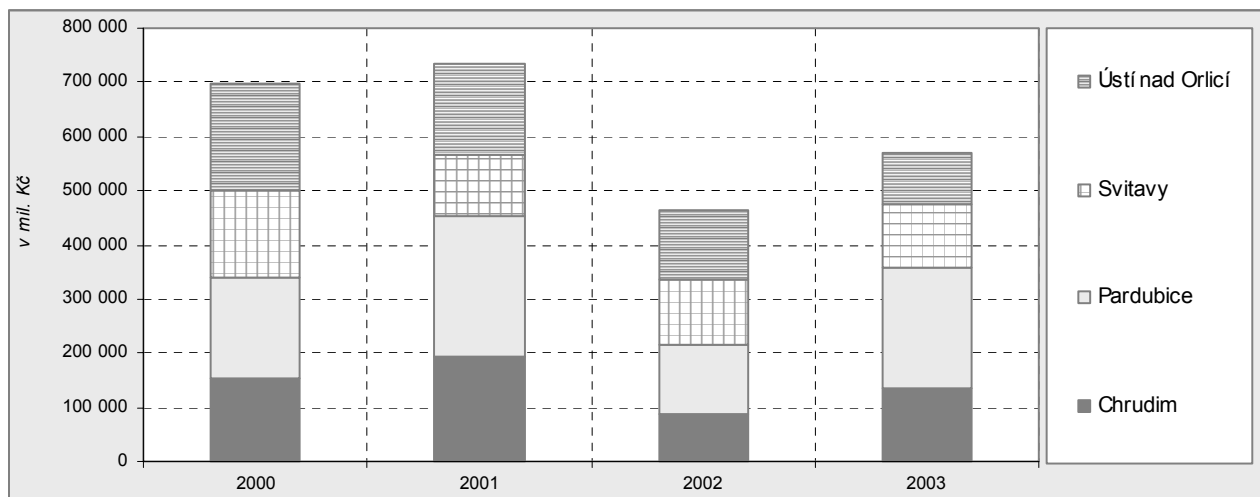
Tab. 6.5.2 Pořízené investice na ochranu životního prostředí podle okresů

v mil. Kč (běžné ceny)

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/ 2000	Struktura v %	
						2000	2003
Pardubický kraj	695,9	734,4	462,7	570,0	81,9	100,0	100,0
Chrudim	153,9	194,9	89,2	134,1	87,1	22,1	23,5
Pardubice	186,1	259,7	127,2	224,4	120,6	26,7	39,4
Svitavy	159,6	110,2	118,6	115,1	72,1	22,9	20,2
Ústí nad Orlicí	196,3	169,5	127,8	96,3	49,1	28,2	16,9

Největší objem prostředků na ochranu životního prostředí byl v letech 2000 – 2003 proinvestován v **okrese Pardubice**, který je z ekologického hlediska postižen nejvíce. Nejméně investic na ochranu životního prostředí bylo v tomto období využito v okrese Svítavy. I pro meziokresní srovnání platí, že meziroční objemy investic velmi kolísají v závislosti na realizovaných investičních akcích.

Graf 32 Investice na ochranu životního prostředí podle okresů

V Pardubickém kraji bylo v roce 2003 vynaloženo dalších 612 mil. Kč formou **neinvestičních nákladů** na ochranu životního prostředí, z toho 49 % na nakládání s odpady, 41 % na nakládání s odpadními vodami a 3 % na ochranu ovzduší a klimatu. Téměř 60 % těchto neinvestičních nákladů bylo vykázáno v okrese Pardubice. V přepočtu na 1 obyvatele byl objem těchto prostředků mezi kraji druhý nejnižší.

Ekonomický přínos z aktivit na ochranu životního prostředí byl v roce 2003 vyčíslen na 464 mil. Kč (z toho 68 % představovala oblast nakládání s odpady a 28 % nakládání s odpadními vodami). Ekonomický přínos z ekologických aktivit přepočtený na 1 obyvatele byl v tomto roce mezi kraji vůbec nejnižší.

6.6 Chráněná území

Na území České republiky se v současné době nachází čtyři národní parky a 24 chráněných krajinných oblastí. Část tří **chráněných krajinných oblastí** leží na území Pardubického kraje: Orlické hory, Železné hory a Žďárské vrchy. Celková rozloha chráněných krajinných oblastí spadajících do Pardubického kraje představuje 39 tis. ha (8,7 % rozlohy kraje), z toho 81 % se nachází v okrese Chrudim a 18 % v okrese Svitavy.

Tab. 6.6.1 Chráněná území podle okresů k 31. 12. 2004

Pramen: Agentura ochrany přírody a krajiny

v hektarech

	Národní parky	Chráněné krajinné oblasti ¹⁾	Maloplošná chráněná území			
			národní přírodní památka	národní přírodní rezervace	přírodní památka	přírodní rezervace
Pardubický kraj	-	39 249,2	2,7	1 829,9	674,7	2 709,3
Chrudim	-	31 788,7	-	345,5	444,7	1 393,2
Pardubice	-	-	2,7	248,9	74,9	360,4
Svitavy	-	6 884,0	-	-	89,8	729,6
Ústí nad Orlicí	-	576,5	-	1 235,6	65,4	226,1

¹⁾ data z GIS, mohou se lišit od jinde publikovaných

Na území Pardubického kraje se nachází 97 **maloplošných chráněných území** o celkové rozloze 5 217 ha (přibližně 1,2 % rozlohy kraje), z toho jsou 2 národní přírodní památky, 3 národní přírodní rezervace, 53 přírodních památek a 39 přírodních rezervací.

Síť chráněných území doplňuje 10 **přírodních parků** s rozlohou 31 296 ha, které jsou též vyhlášeny k ochraně významného krajinného rázu, ale mají pouze regionální význam. 7 přírodních parků se nachází v okrese Ústí nad Orlicí, 2 v okrese Svitavy a jeden v okrese Chrudim.

7. REGIONÁLNÍ SPOLUPRÁCE

Spolupráce probíhá v několika úrovních

- nadnárodní
- nadregionální
- regionální

V rámci Evropské unie vznikl **Výbor regionů**, který funguje jako poradní orgán Komise a Parlamentu EU. Tato instituce reprezentuje zájmy a hlasy asi 350 regionálních orgánů a více než 100 000 obcí z 25 členských států EU. Českou republiku zastupuje 24 krajských a místních volených zastupitelů nominovaných Svazem měst a obcí ČR a Asociací krajů ČR (12 členů včetně hejtmana Pardubického kraje a 12 náhradníků).

Všechny kraje jsou sdruženy do **Asociace krajů České republiky**. Je to zájmové sdružení právnických osob, které vzniklo v roce 2001. Jeho hlavním cílem je hájit a prosazovat společné zájmy a práva krajů v duchu principů, z nichž vychází Evropská charta místní samosprávy.

Region soudržnosti NUTS2 Severovýchod je tvořen Královéhradeckým, Libereckým a Pardubickým krajem. Jeho **regionální rada** zajišťuje přípravu, realizaci a koordinaci programů v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti na regionální úrovni. Rozhoduje o využití finančních prostředků z fondů EU, odpovídá za efektivní využívání těchto prostředků, za kontrolu hospodaření a za realizaci přijatých kontrolních opatření. Zodpovídá za výběr a realizaci projektů Společného regionálního operačního programu (SROP), který využívá finanční prostředky ze strukturálních fondů Evropských společenství.

Partnerské vztahy se zahraničím se rozvíjejí jednak mezi Pardubickým krajem a zahraničními regiony a také mezi městy a obcemi kraje a obcemi v ostatních evropských státech. Dohody o spolupráci má Pardubický kraj uzavřeny s 5 evropskými regiony:

- Region Abruzzo v Itálii – účast na projektu v oblasti sociálních věcí COESO
- Prešovský samosprávný kraj na Slovensku – spolupráce v oblasti kultury, životního prostředí a sociálních věcí
- Vládní kraj Tübingen a okres Reutlingen v Německu – kontakty odborníků v oblasti dopravy, veřejné správy, regionálního rozvoje a fondů EU
- Dolnoslezské vojvodství v Polsku – spolupráce v oblasti regionálního rozvoje
- Region Centre ve Francii – spolupráce v oblasti kultury, školských a akademických kontaktů.

Euroregion Pomezí Čech, Moravy a Kladska – Euroregion Glacensis je nadnárodním typem svazků obcí a měst. Hlavním motivem sdružení je odstraňování nerovností mezi regiony na obou stranách hranice. Byl založen v roce 1996.

Celostátní působnost má **Svaz měst a obcí České republiky**. Je to dobrovolná organizace sdružující téměř 2 500 obcí, jejímž cílem je hájit společné zájmy a práva obcí sdružených ve Svazu.

Svazky obcí, vytvářené především podle § 49 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, jsou zakládány buď s určitým konkrétním cílem, nebo je jejich předmět činnosti podstatně širší, většinou v rozsahu § 50 výše uvedeného zákona. Konkrétní cíl mělo koncem roku 2004 celkem 39 svazků obcí, zaměřily se především na společný postup při plynofikaci, provozování vodovodů, kanalizací, likvidaci odpadů apod. Určitou výjimkou je svazek obcí České dědictví UNESCO, který je tvořen 12 městy a obcemi (Český Krumlov, Jankov - Holašovice, Kroměříž, Kutná Hora, Lednice, Valtice, Litomyšl, Olomouc, Telč, Žďár nad Sázavou, Brno a Třebíč). Jeho sídlem je Litomyšl. Účelem a cílem je aktivně přispívat k vytváření podmínek a účinných nástrojů pro zachování nejcenějších statků kulturního a přírodního dědictví, které jsou zapsány na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, dále pro jeho propagaci a pro jeho trvale udržitelné využívání.

Za účelem širší spolupráce v kraji v roce 2004 působilo 29 svazků obcí, zájmové území jednotlivých svazků tvořilo souvislý celek – mikroregion. Těmto svazkům obcí je věnována kapitola 7.1.

V řadě případů nejsou územní vztahy institucionalizovány, přesto lze v kraji vymezit podle určitých kritérií funkční (účelové) mikroregiony (např. pracovní mikroregiony vymezené na základě spádovosti dojížděky za prací, turistické oblasti a regiony, migrační regiony apod.). Této problematice je věnována kapitola 7.3.

7.1 Mikroregiony

O tom, jak je spolupráce obcí formou mikroregionů rozšířená, svědčí skutečnost, že v 29 níže uvedených mikroregionech s širokým spektrem zaměření bylo v roce 2004 začleněno 90 % obcí kraje. Členem žádného mikroregionu nebylo 48 obcí (z měst Choceň, Chvaletice, Pardubice a Skuteč), v okrese Svitavy nebyla v žádném mikroregionu pouze jediná obec. V jednom mikroregionu bylo 333 obcí, ve dvou 60 obcí a dokonce ve třech mikroregionech bylo zapojeno 11 obcí, 9 z okresu Svitavy a 2 z okresu Chrudim.

Největšími mikroregiony z hlediska počtu obcí jsou Mikroregion Litomyšlsko (42 obcí), Mikroregion Chrudimsko (33 obcí), Sdružení obcí Orlicko (33 obcí), Region Moravskotřebovska a Jevíčska (32 obcí) a Sdružení obcí mikroregionu Hlinecko (29 obcí). Z hlediska počtu obyvatel členských obcí je největší Region Orlicko – Třebovska (47 867 obyvatel), Mikroregion Chrudimsko (43 803), Sdružení obcí Orlicko (38 039), Kraj Smetany a Martinů (31 173) a Mikroregion Litomyšlsko (29 785 obyvatel).

Tab. 7.1.1 Mikroregiony se sídlem v Pardubickém kraji v roce 2004

Zdroj: ÚÚR Brno, Pardubický kraj

Název mikroregionu	Sídlo	Okres	Počet členských obcí		Počet obyvatel členských obcí k 31. 12. 2004
			celkem	z toho mimo kraj	
Centrum Železných hor	Nasavrky	Chrudim	12	-	6 146
Dobrovolný svazek obcí Holicka	Holice	Pardubice	17	-	16 851
Heřmanoměstecko	Heřmanův Městec	Chrudim	11	-	7 548
Kraj Smetany a Martinů	Polička	Svitavy	16	1	31 173
Lanškrounsko	Lanškroun	Ústí nad Orlicí	21	-	21 309
Mikroregion Brněnec	Brněnec	Svitavy	11	-	3 879
Mikroregion Chrudimsko	Chrudim	Chrudim	33	-	43 803
Mikroregion Ležáky	Vrbatův Kostelec	Chrudim	12	-	5 129
Mikroregion Litomyšlsko	Litomyšl	Svitavy	42	-	29 785
Mikroregion Poličsko	Polička	Svitavy	21	-	20 106
Mikroregion Svitavsko	Svitavy	Svitavy	16	-	27 120
Mikroregion Vysokomytsko	Vysoké Mýto	Ústí nad Orlicí	25	-	20 197
Mikroregion západně od Chrudimi	Stolany	Chrudim	8	-	3 335
Mikroregion Železné hory	Ronov nad Doubravou	Chrudim	11	-	8 253
Pod Bukovou horou	Dolní Čermná	Ústí nad Orlicí	7	-	5 892
Podhůří Železných hor	Choltice	Pardubice	19	-	13 015
Region Moravskotřebovska a Jevíčska	Moravská Třebová	Svitavy	32	-	27 304
Region Orlicko - Třebovska	Ústí nad Orlicí	Ústí nad Orlicí	22	-	47 867
Regionální svazek obcí Bohdanečsko	Lázně Bohdaneč	Pardubice	18	-	9 178
Rozvoj regionu obcí pod Zemskou branou	Žamberk	Ústí nad Orlicí	5	-	3 262
Sdružení obcí mikroregionu Hlinecko	Hlinsko	Chrudim	29	3	25 908
Sdružení obcí mikroregionu Litomyšlsko-Desinka	Sebranice	Svitavy	11	-	7 564
Sdružení obcí Orlicko	Žamberk	Ústí nad Orlicí	33	-	38 039
Sdružení obcí Toulouvcovy Maštale	Proseč	Chrudim	11	-	4 764
Svazek obcí Košumberska	Luže	Chrudim	8	-	8 247
Svazek obcí Loučná	Sezemice	Pardubice	11	-	9 555
Svazek obcí pod Kunětickou horou	Ráby	Pardubice	16	-	8 796
Svazek obcí za letištěm	Staré Jesenčany	Pardubice	8	-	3 204
Svratecko křetínský trojúhelník	Bystré	Svitavy	20	12	11 487

Do tří svazků obcí, které leží při jižní hranici kraje, se zapojilo i 15 obcí ze sousedních krajů, v tom 13 z kraje Vysočina a 2 z Jihomoravského kraje. Obec Jimramov z kraje Vysočina je zapojena do dvou ze tří mikroregionů překračujících hranice kraje. Svazek obcí Svratecko křetínský trojúhelník se sídlem v Bystrém sdružuje obce ze tří sousedících krajů.

7.2 Euroregiony

Zájmové sdružení právnických osob s právní subjektivitou **Euroregion Pomezí Čech, Moravy a Kladska – Euroregion Glacensis** sdružuje na české straně subjekty ze 3 krajů (z okresů Jičín, Hradec Králové Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov z Královéhradeckého kraje, Svitavy a Ústí nad Orlicí z Pardubického kraje, Jeseník a Šumperk z Olomouckého kraje). Členem sdružení je též Pardubický kraj jako celek. Z 65 členských měst a obcí jich v roce 2004 bylo 10 z okresu Ústí nad Orlicí (Brandýs nad Orlicí, Čenkovice, Česká Třebová, Jablonné nad Orlicí, Králíky, Lanškroun, Letohrad, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto a Žamberk), z ostatních okresů Pardubického kraje pouze město Svitavy. Na polské straně jsou členy Euroregionu Glacensis sdružení měst a obcí okresů Kłodzko, Ząbkowice a Dzierżoniow. Území na obou stranách státní hranice je spjato úzkými geografickými a historicko-politickými vazbami. Hlavním úkolem sdružení je podpora česko-polské přeshraniční spolupráce v hospodářské i sociální oblasti od územního plánování a péče o životní prostředí (včetně spolupráce při likvidaci požárů a přírodních katastrof) až po spolupráci v oblasti cestovního ruchu, školství, kultury a sportu.

Euroregion Glacensis je správcem programu INTERREG IIIA Fond mikroprojektů. Je to jedna z forem využití finančních prostředků fondů EU v euroregionu, tudíž i v Pardubickém kraji.

7.3 Vnější vztahy

Na rozdíl od administrativně vytvořených celků na základě zákonů existují i funkční svazky vytvořené přirozenými vazbami.

Pracovní mikroregiony byly vymezeny postupným seskupováním obcí do vyšších celků podle principu převládající orientace celkové dojížděky za prací, zjišťované při sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001. Výsledně pracovní mikroregiony tvoří v České republice 184 územně souvislých celků, charakterizovaných relativně vysokou mírou vnitřní uzavřenosti dojížděky za prací (především její denní formy). Jsou tvořeny 1 centrem (jádro) a jeho spádovým zázemím zahrnujícím nejméně 3 obce. Při regionalizaci byla prosazována zásada, že zázemí musí mít nejméně 4 tisíce obyvatel, celý mikroregion by neměl mít méně než 10 tisíc obyvatel (mezi 3 výjimky v celé ČR se zařadilo Skutečsko).

Výše uvedeným postupem bylo na základě dat o dojížděce za prací v roce 2001 v Pardubickém kraji vytvořeno 18 pracovních mikroregionů, jejichž úhrnná rozloha překračovala o 8 km² velikost kraje a počet obcí, které přísluší do vymezených mikroregionů, byl oproti počtu obcí v kraji o 4 vyšší.

Tab. 7.3.1 Srovnání základních charakteristik správních obvodů obcí s rozšířenou působností a pracovních mikroregionů

Správní obvody obcí s rozšířenou působností (ORP) vymezené k 1.1.2003	Rozloha (v km ²)	Počet obcí	Počet obyvatel	Pracovní mikroregiony podle dojížděky za prací v roce 2001	Rozloha (v km ²)	Počet obcí	Počet obyvatel
Celkem	4 520	453	508 281	Celkem	4 528	457	509 176
CHRUDIM	746	86	82 110	CHRUDIM	643	75	72 532
Hlinsko	247	22	21 824	<i>Skuteč</i>	108	9	9 787
PARDUBICE	409	57	120 979	Hlinsko	229	22	20 270
Přelouč	257	42	24 199	PARDUBICE	484	70	123 841
Holice	214	14	15 480	Přelouč	207	30	21 123
SVITAVY	352	28	31 844	Holice	111	7	10 584
Litomyšl	337	35	26 219	SVITAVY	374	30	32 581
Polička	273	20	19 603	Litomyšl	286	28	23 053
Moravská Třebová	417	33	27 776	Polička	296	24	20 747
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	191	16	26 793	Moravská Třebová	234	15	18 296
Česká Třebová	80	5	19 446	<i>Jevíčko</i>	170	18	12 366
Lanškroun	275	22	21 750	ÚSTÍ NAD ORLICÍ	273	23	37 151
Žamberk	281	27	28 742	Česká Třebová	104	9	21 027
Králíky	159	5	9 500	Lanškroun	306	22	23 278
Vysoké Mýto	282	41	32 016	Žamberk	137	12	12 073
				<i>Jablonné nad Orlicí</i>	239	14	16 466
				Vysoké Mýto	201	28	20 183
				<i>Choceň</i>	126	21	13 818

Všechna data se vztahují k datu sčítání lidu, domů a bytů 2001

Velkými písmeny jsou uvedena centra, která do konce roku 2002 plnila funkci okresních měst, obyčejným písmem jsou znázorněna centra, která jsou od roku 2003 obcemi III. stupně (ORP), kurzívou pak centra plnící funkce obce II. stupně (POU).

Mezikrajské přesahy nejsou velké. K mikroregionům Pardubického kraje bylo přiřazeno 14 obcí, z toho 8 z okresu Žďár nad Sázavou z kraje Vysočina, 5 obcí z okresu Blansko v Jihomoravském kraji a 1 obec z okresu Rychnov nad Kněžnou v Královéhradeckém kraji. Naproti tomu u 10 obcí Pardubického kraje byla zjištěna příslušnost do mikroregionů v jiných krajích (1 obec z okresu Chrudim k Čáslavi, 6 obcí z okresu Pardubice k Hradci Králové, 1 obec z okresu Chrudim a 1 obec z okresu Svitavy ke Žďáru nad Sázavou, 1 obec z okresu Svitavy k Mohelnici).

Regionalizace podle dojížděky za prací ukázala, že z 15 obcí s rozšířenou působností jich 14 tvoří jádra pracovních mikroregionů. Pouze na severovýchodě kraje je Jablonné nad Orlicí významnějším centrem dojížděky než Králíky. Králíky jsou vzhledem k excentrické poloze pouze subregionálním centrem pro nejvýchodnější obce kraje. Zbývající 3 mikroregiony byly vytvořeny kolem center dojížděky, které jsou ze správního hlediska obcemi plnicími úlohu pověřeného obecního úřadu (Skuteč na Chrudimsku, Jevíčko na Moravskotřebovsku a Choceň na Vysokomýtsku).

Mezi pracovními mikroregiony jsou značné rozdíly nejen z hlediska jejich velikosti (největší chrudimský je rozlohou šestkrát větší než nejmenší českotřebovský nebo skutečský), ale i z hlediska počtu pracovních míst v mikroregionu. Pardubický mikroregion má 18x více obsazených pracovních míst než skutečský.

Z hlediska cestovního ruchu se **turistický region Východní Čechy** člení na 7 oblastí, z nichž 3 jsou na území Královéhradeckého a 3 na území Pardubického kraje (Chrudimsko – Hlinecko, Pardubicko a Svitavsko) a jedna oblast leží v obou krajích. Orlické hory a podhůří zahrnují území okresu Rychnov nad Kněžnou a většinu území okresu Ústí nad Orlicí. Pouze několik obcí na Vysokomýtsku bylo přiřazeno ke Svitavsku. Vymezení turistických oblastí v západní polovině Pardubického kraje kopíruje hranice okresů.

8. MEZIKRAJSKÉ SROVNÁNÍ

Cílem kapitoly „Mezikrajské srovnání“ je kvantifikovat postavení kraje a změnu postavení kraje v období let 2000 – 2004, a to ve čtyřech oblastech: demografické, sociální, ekonomické a v oblasti životního prostředí.

Pro kvantifikaci postavení kraje byl zvolen následující postup. Původně bylo navrženo a rozřídáno do jednotlivých okruhů 86 ukazatelů. Na základě dat roku 2000 byly vypočteny korelační koeficienty mezi ukazateli samostatně v rámci každého okruhu (nebyly testovány korelační vazby mezi ukazateli napříč čtyřmi vybranými okruhy a nebyly testovány vazby mezi vývojovými indexy). Byly vyloučeny ukazatele (například hrubý domácí produkt), u nichž korelační koeficient⁸⁾ v absolutní hodnotě přesáhl hodnotu 0,8 (stejný jev by mohl mít při ponechání závislých ukazatelů v mezikrajském srovnání několikanásobnou váhu). U více obdobných ukazatelů rozhodovalo, který z nich se používá nejčastěji, jak je dostupný, jakou má vypovídací hodnotu (metodická přesnost výpočtu, schopnost věrohodně zachytit sledovaný jev), popř. na základě variačního koeficientu⁹⁾ (u ukazatelů se srovnatelnou významností a dostupností se pro zdůraznění rozdílů ponechal ten variabilnější). Zbýlých 47 ukazatelů se dále rozdělilo na ukazatele vhodné pro posouzení postavení kraje v celém období (průměr let 2000 – 2004, jedinečná data např. ze sčítání lidu, domů a bytů a z nepravidelných šetření) a využitelné pro posouzení změny postavení kraje v čase (u ukazatelů, které jsou k dispozici v časové řadě).

Váhy ukazatelů byly stanoveny metodou párového srovnávání, a to na třech úrovních (expertní metoda). Na úrovni ústředí ČSÚ se stanovení vah zúčastnilo 8 pracovníků, v krajských reprezentacích ČSÚ více než 100 zaměstnanců a bylo využito i zkušeností 37 externích odborníků. Každý zpracovatel vyplnil pro každý okruh ukazatelů tabulky preferencí (2 = důležitější ukazatel, 1 = stejně důležitý nebo nelze určit, 0 = méně důležitý ukazatel), které byly zprůměrovány za všechny skupiny zpracovatelů. Průměrné preference byly zaokrouhleny na 2 desetinná místa, tj. došlo ke zjemnění určení důležitosti (např. 1,35 = „o něco důležitější“ ukazatel). Po zprůměrování výsledných preferencí za tři výše uvedené skupiny posuzovatelů byly vypočteny váhy ukazatelů jako podíl součtu preferencí pro daný ukazatel k součtu všech preferencí v daném okruhu ukazatelů. Váhy jsou vypočteny zvlášť pro posouzení celkového postavení kraje a zvlášť pro změnu postavení kraje v čase. V časové řadě je k dispozici méně ukazatelů, proto se váhy pro postavení kraje (v tabulkách označené jako „váhy“) liší od vah pro změnu postavení kraje v čase („váhy ČR“).

Ukázka vyplnění zpracovatelem

	Ž1	Ž2	Ž3	Ž4	Ž5	Ž6	Ž7	Ž8	Ž9	Σb _i
Ž1		2	0	0	2	2	2	2	2	12
Ž2	0		0	0	0	1	1	0	2	4
Ž3	2	2		0	2	2	2	2	2	14
Ž4	2	2	2		2	2	2	2	2	16
Ž5	0	2	0	0		2	2	2	2	10
Ž6	0	1	0	0	0		1	0	2	4
Ž7	0	1	0	0	0	1		0	2	4
Ž8	0	2	0	0	0	2	2		2	8
Ž9	0	0	0	0	0	0	0	0		0

Výsledná tabulka preferencí za oblast životního prostředí

	Ž1	Ž2	Ž3	Ž4	Ž5	Ž6	Ž7	Ž8	Ž9	Σb _i	Váhy	Váhy ČR
Ž1		1,27	0,93	0,61	0,59	0,61	0,58	0,69	1,03	6,31	0,088	0,094
Ž2	0,73		0,69	0,33	0,32	0,37	0,31	0,36	0,72	3,83	0,053	0,055
Ž3	1,07	1,31		0,76	0,81	0,70	0,66	0,81	1,22	7,34	0,102	0,109
Ž4	1,39	1,67	1,24		1,09	0,87	1,08	1,29	1,52	10,13	0,141	0,154
Ž5	1,41	1,68	1,19	0,91		0,93	1,04	1,26	1,48	9,89	0,137	0,150
Ž6	1,39	1,63	1,30	1,13	1,07		1,14	1,28	1,61	10,56	0,147	0,160
Ž7	1,42	1,69	1,34	0,92	0,96	0,86		1,39	1,53	10,12	0,140	0,153
Ž8	1,31	1,64	1,19	0,71	0,74	0,72	0,61		1,39	8,32	0,115	0,124
Ž9	0,97	1,28	0,78	0,48	0,52	0,39	0,47	0,61		5,50	0,076	x

Z dat bylo nutné vypočítat normované hodnoty¹⁰⁾ a určit jejich vzdálenost od antioptima. Jako antioptimum byla stanovena minimální hodnota ukazatele mezi kraji (u ukazatelů pozitivně působících na danou oblast – v tabulce 8.1 označeno jako směr působení s kladným znaménkem) či maximální hodnota mezi kraji (u ukazatelů s negativním směrem působení, u nichž platí „čím více, tím hůře“). Vypočtením vzdálenosti normovaných dat od antioptima v absolutní hodnotě se zajistil stejný směr pohybu všech ukazatelů. Výsledný syntetický ukazatel představuje součet násobků vzdáleností od antioptima a příslušných vah za

⁸⁾ podle vzorce
$$r_{xy} = \frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{\sqrt{n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2} \cdot \sqrt{n \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2}}$$
; byla použita funkce MS Excel =CORREL(pole1;pole2)

⁹⁾ podle vzorce $VK = \frac{s}{x}$, kde s je směrodatná odchylka a \bar{x} je průměr

¹⁰⁾ Z-transformace $Z_{ki} = \frac{x_{ki} - \bar{x}_k}{s_k}$, kde k značí jednotku (kraj) a i znak (ukazatel). Takto upravené hodnoty mají nulový průměr a jednotkovou směrodatnou odchylku a jsou mezi sebou vzájemně porovnatelné.

jednotlivé kraje v každém ze čtyř okruhů. Z tohoto výpočtu vychází i stanovení výsledného pořadí kraje v oblasti demografické, sociální, ekonomické a v oblasti životního prostředí.

Pro celkové hodnocení postavení kraje ve sledovaném období byly vstupními daty průměry hodnot za roky 2000 – 2004 a jedinečná data, která nejsou k dispozici v časové řadě. Pro posouzení změny postavení kraje ve vybraných ukazatelích v letech 2000 – 2004 bylo základem stanovení indexu (podle dostupnosti dat, nejčastěji 2004/2000). Další postup (normování, určení antioptima, vypočtení vzdálenosti v absolutní hodnotě, součet vzdáleností vynásobených váhou a stanovení pořadí kraje v rámci okruhu) se při posuzování celkového postavení kraje a změny postavení kraje v čase nelišil.

Přestože vypočtené hodnoty mají povahu syntetických ukazatelů (zahrnují v sobě vážený vliv jednotlivých proměnných) a měly by tedy mít větší vypovídací hodnotu než samostatné dílčí ukazatele, je třeba k jejich interpretaci přistupovat obezřetně. Výsledná hodnota syntetického ukazatele silně závisí na rozsahu výběru ukazatelů a jejich vypovídací hodnotě (tj. schopnosti věrně kvantifikovat stav a vývoj v daném problémovém okruhu) – ta byla zohledněna i při stanovování vah. Ne všechny problémové okruhy bylo možné statisticky popsat, ať už z důvodu absence těchto údajů v regionálním členění nebo z důvodu vysoké korelace s ostatními ukazateli. S opatrností je třeba přistupovat i k hodnocení vývoje. Kromě zadaného období let 2000 – 2004, které je pro posuzování vývoje velmi krátké, je výsledek ovlivněn samotnou konstrukcí vývojového indexu, vycházejícího z krajních let. Svou roli hraje i vnitřní diferenciací krajů, zejména vliv krajského centra (popř. aglomerace) v sídelní struktuře kraje, která výrazně ovlivňuje hodnotu ukazatele za celý kraj a zčásti zakrývá stav a vývoj v periferních či venkovských oblastech kraje.

Tab. 8.1 Ukazatele použité v mezikrajském srovnání

	Okruh Ukazatel	Váha	Váha ČR	Směr pús.	Data za roky
Demografický vývoj					
D1	Standardizovaná hrubá míra úmrtnosti (standard: věková struktura ČR)	0,168	0,211	-	2000 - 2004
D2	Přírůstek (úbytek) obyvatelstva stěhováním na 1 000 obyvatel	0,232	0,293	+	2000 - 2004
D3	Index stáří (podíl osob ve věku 65+ k osobám ve věku 0-14 let)	0,295	0,380	-	2000 - 2004
D4	Podíl dětí živě narozených mimo manželství (v %)	0,096	0,116	-	2000 - 2004
D5	Podíl osob 15letých a starších s vysokoškolským vzděláním (v %; SLDB)	0,209	x	+	2001
Sociální vývoj					
S1	Dokončené byty na 1 000 obyvatel	0,054	0,075	+	2000 - 2004
S2	Míra ekonomické aktivity (v %; VŠPS)	0,070	0,096	+	2000 - 2004
S3	Podíl zaměstnaných v primární sféře (v %; VŠPS)	0,048	0,067	-	2000 - 2004
S4	Míra registrované nezaměstnanosti (v %)	0,086	0,120	-	2000 - 2004
S5	Žáci SOŠ s maturitou, gymnázií a VOŠ na 1 000 obyvatel	0,048	0,066	+	2000 - 2004
S6	Průměrné procento pracovní neschopnosti	0,053	0,074	-	2000 - 2004
S7	Lékaři na 1 000 obyvatel	0,057	0,078	+	2000 - 2004
S8	Lůžka v léčebných zařízeních na 1 000 obyvatel	0,050	0,070	+	2000 - 2004
S9	Lůžka v zařízeních sociální péče na 1 000 obyvatel	0,047	0,066	+	2000 - 2003
S10	Nevyřízené žádosti o umístění v domech s pečovatelskou službou na 1 000 obyvatel	0,040	0,055	-	2000 - 2003
S11	Průměrná měsíční výše plného starobního důchodu (v Kč)	0,066	0,091	+	2000 - 2004
S12	Zjištěné trestné činy na 1 000 obyvatel	0,047	0,065	-	2000 - 2004
S13	Sebevraždy na 100 000 obyvatel	0,030	0,042	-	2000 - 2004
S14	Průměrný čistý roční peněžní příjem na 1 člena domácnosti (v Kč; Mikrocensus)	0,083	x	+	2002
S15	Podíl domácností s čistým peněžním příjmem menším než životní minimum (v %; Mikrocensus)	0,075	x	-	2002
S16	Průměrný počet osob v trvale obydleném bytě (SLDB)	0,042	x	-	2001
S17	Podíl bytů v domech postavených v letech 1981 - 2001 (v %; SLDB)	0,033	x	+	2001
S18	Podíl vyjíždějících zaměstnaných osob z obce bydliště celkem (v %; SLDB)	0,048	x	-	2001
S19	Účast voličů ve volbách do zastupitelstev krajů (v %) ¹⁾	0,023	0,031	+	2000, 2004
Ekonomický vývoj					
E1	Průměrná hrubá měsíční mzda (v Kč)	0,120	0,173	+	2000 - 2004
E2	Rozdíl mezi odvětvím s nejvyšší a nejnižší průměrnou měsíční mzdou (v %)	0,066	0,089	-	2000 - 2004
E3	Podnikatelská aktivita (v %; podíl OSVČ na zaměstnaných z VŠPS)	0,100	0,135	+	2000 - 2004
E4	Podíl zemědělské půdy na celkové rozloze území (v %)	x	0,060	+	2000 - 2004
E5	Tržby z průmyslové činnosti na 1 zaměstnance (v tis. Kč, b. c.)	0,101	0,140	+	2000 - 2004
E6	Stavební práce podle dodavatelských smluv podle místa stavby na 1 000 obyvatel (v mil. Kč, b. c.)	0,092	0,125	+	2000 - 2004

¹⁾ v Praze účast ve volbách do zastupitelstva hlavního města Prahy 1998 a 2002

Tab. 8.1 Ukazatele použité v mezikrajském srovnání

dokončení

Okruh Ukazatel	Váha	Váha ČR	Směr pūs.	Data za roky
E7 Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních na 1 000 obyvatel	0,067	0,090	+	2000 - 2004
E8 Registrovaná vozidla na 1 000 obyvatel	0,044	0,056	+	2000 - 2004
E9 Výdaje na výzkum a vývoj na 1 obyvatele (v Kč)	0,095	0,131	+	2001 - 2003
E10 Přijaté dotace celkem na 1 000 obyvatel (v tis. Kč; obecní rozpočty)	0,074	x	+	2004
E11 Investiční nákupy a související výdaje na 1 000 obyvatel (v tis. Kč; krajské a obecní rozpočty)	0,080	x	+	2004
E12 Podíl osob (15letých a starších), které mají k dispozici PC doma (v %)	0,050	x	+	2003, 2004
E13 Podíl obhospodařované zemědělské půdy na celkové rozloze kraje (v %; strukturální šetření)	0,054	x	+	2003
E14 Podíl obyvatel v obcích bez autobusového a železničního spojení (v %)	0,057	x	-	2000
Životní prostředí				
Ž1 Hustota obyvatelstva (v osobách/km ²)	0,088	0,094	-	2000 - 2004
Ž2 Podíl obyvatel v obcích do 300 obyvatel (v %)	0,053	0,055	+	2000 - 2004
Ž3 Podíl lesní půdy na celkové rozloze území (v %)	0,102	0,109	+	2000 - 2004
Ž4 Emise oxidu siřičitého (v t/km ² ; REZZO 1-3)	0,141	0,154	-	2000 - 2003
Ž5 Emise oxidu uhelnatého (v t/km ² ; REZZO 1-3)	0,137	0,150	-	2000 - 2003
Ž6 Pořízené investice na ochranu životního prostředí na 1 obyvatele (v Kč)	0,147	0,160	+	2000 - 2003
Ž7 Podíl čištěné odpadní vody na celkovém množství vypouštěné odpadní vody (v %)	0,140	0,153	+	2000 - 2004
Ž8 Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci (v %)	0,115	0,124	+	2000 - 2004
Ž9 Specifická potřeba vody na 1 obyvatele celkem (v l/den; cenzus veřejných vodovodů a kanalizací)	0,076	x	-	2001

Demografický vývoj

Posuzování demografického vývoje na základě popsaných výpočtů má omezené využití vzhledem k velkému počtu ukazatelů, které byly z původního výběru vyloučeny pro vzájemnou korelaci. Navzdory nízkému počtu ukazatelů (5, z toho 4 v časové řadě) se pořadí v jednotlivých demografických ukazatelích u krajů velmi lišilo, nebyl žádný kraj, který by byl výrazně lepší nebo výrazně horší ve všech ukazatelích, naopak v případě několika krajů se u různých ukazatelů sešly zároveň pozitivní i negativní extrémy. Výsledné pořadí demografického vývoje do značné míry záviselo také na zvolených vahách ukazatelů a zejména na extrémních výkyvech vzdáleností normovaných hodnot od antioptima (především u přírůstku stěhování).

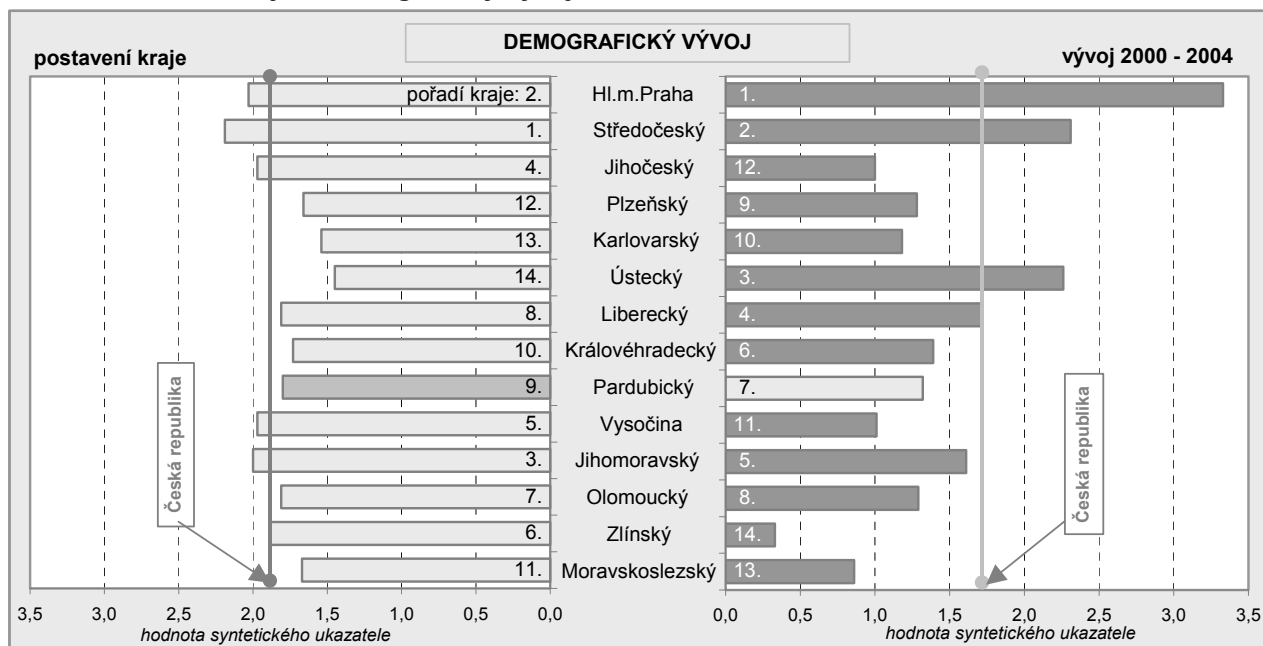
V souhrnném pořadí za demografickou oblast byl vyhodnocen Středočeský kraj jako kraj s nejlepším postavením, a to díky enormně vysokému relativnímu přírůstku stěhování. Tento jev souvisí s celorepublikovým trendem stěhování lidí z velkoměst, v tomto případě z Prahy, ale také se soustředováním obyvatel do oblastí s dobrou dostupností pracovních příležitostí. Hlavní město Praha dosáhlo v přírůstku stěhování druhého nejlepšího výsledku především v důsledku stěhování ze zahraničí. Příznivé hodnoty syntetického ukazatele byly zjištěny kromě Středočeského kraje a Hlavního města Prahy také u krajů Jihomoravského, Jihočeského a Vysočiny. Postavení Hlavního města Prahy ovlivnila zejména nejnižší standardizovaná míra úmrtnosti (což se dá připsat mj. dobře dostupné zdravotní péči) a nejvyšší podíl osob s vysokoškolským vzděláním (tito lidé nacházejí nejlepší uplatnění právě v hlavním městě). Stejně ukazatele se, spolu s relativně nízkým podílem dětí narozených mimo manželství, pozitivně odrazily i v hodnocení Jihomoravského kraje. Základem příznivé hodnoty syntetického ukazatele u Jihočeského kraje byly vyrovnané nadprůměrné výsledky v jednotlivých ukazatelích.

Na základě syntetického ukazatele z oblasti demografie bylo jako nejhorší vyhodnoceno postavení kraje Ústeckého a Karlovarského, v obou případech zejména vlivem nepříznivě vysoké standardizované míry úmrtnosti, vysokého podílu dětí narozených mimo manželství a nízkého podílu vysokoškoláků v populaci. Ústecký kraj přitom dosáhl nejlepší hodnoty v ukazateli s nejvyšší vahou – v indexu stáří, a třetího nejpříznivějšího postavení v přírůstku stěhování; ve zbývajících ukazatelích se však výsledky tohoto kraje řadily k nejhorším. Postavení Karlovarského kraje je výsledkem působení podobných faktorů, na rozdíl od kraje Ústeckého je zde však relativně vysoký příliv cizinců kompenzován negativním saldem vnitřní migrace. Nepříznivá demografická situace je také v krajích Plzeňském, Královéhradeckém a Moravskoslezském. Společným jmenovatelem pro první dva jmenované kraje je nepříznivá věková struktura, v posledně zmiňovaném kraji pak vyšší úmrtnost doprovázená dlouhodobě negativní bilancí vnitřního stěhování.

Ve vývoji postavení krajů v demografické oblasti v letech 2000 – 2004 si vedle Hlavního města Prahy a Středočeského kraje, kde migrace působila na zpomalení demografického stárnutí, velmi polepšil i kraj Ústecký a Liberecký. Naproti tomu v Karlovarském kraji, který má z hlediska demografie obdobné postavení jako Ústecký, nebyl vývoj v posledních letech tak příznivý – vinou přetrvávající vysoké úmrtnosti a rychlejší

dynamiky populačního stárnutí. Nejméně příznivý demografický vývoj v čase zaznamenal kraj Zlínský a Moravskoslezský, podprůměrné hodnoty však nacházíme ve všech migračně uzavřenějších moravských krajích. Postavení Jihočeského kraje se postupně zhoršovalo zejména vlivem vývoje standardizované úmrtnosti.

Graf 33 Postavení krajů – demografický vývoj

Sociální vývoj

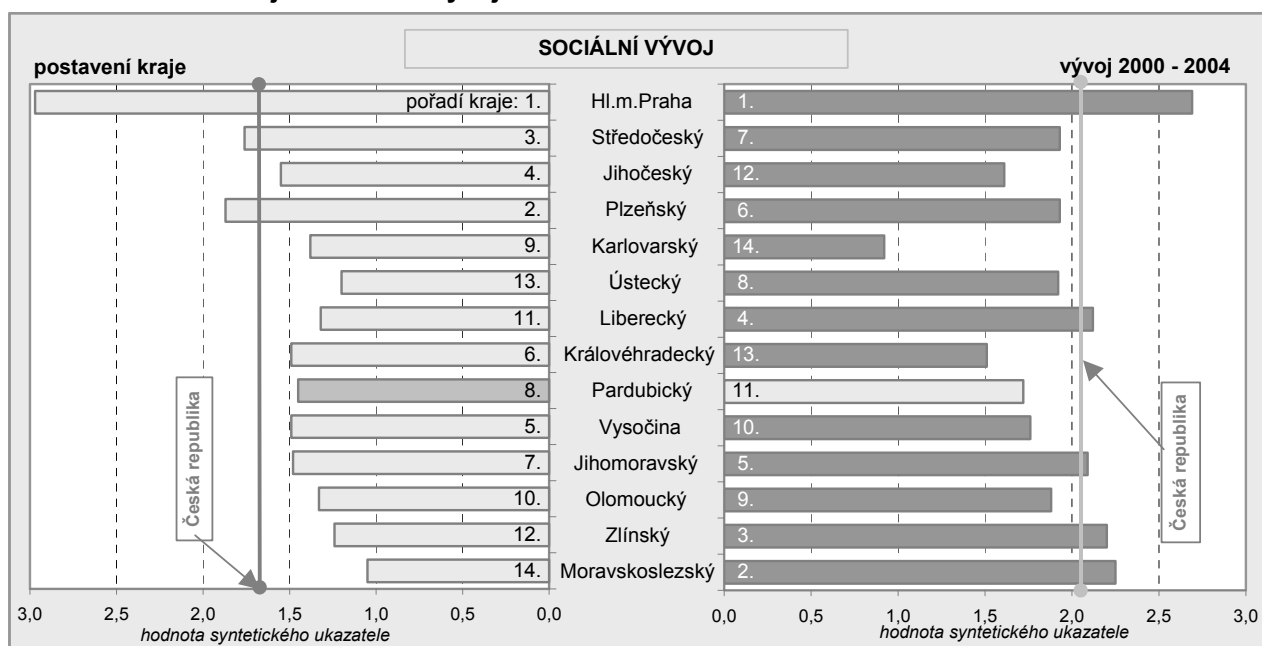
V sociální oblasti se potvrdilo dominantní postavení Hlavního města Prahy; příznivých hodnot syntetického ukazatele dosáhly dále kraje Plzeňský, Středočeský a Jihočeský. Naproti tomu ze sociálního hlediska byla situace nejproblématictější v Moravskoslezském, Ústeckém a Zlínském kraji, nepříznivě je možné hodnotit stav i v krajích Libereckém a Olomouckém. Hlavním faktorem, který ovlivňuje postavení kraje v této oblasti, je situace na trhu práce. Především na ní závisí vývoj příjmové situace domácností, bytové výstavby, ale i dalších ukazatelů.

Hlavní město Praha dosáhlo nejlepší pozice ve 12 z 19 sledovaných ukazatelů. Praha má však v sociální oblasti postavení jen obtížně srovnatelné s ostatními kraji, a to vlivem koncentrované nabídky pracovních příležitostí. Stejný faktor ovlivnil i postavení sousedního Středočeského kraje. Hodnoty syntetického ukazatele u krajů s nejlepším postavením příznivě ovlivnily zejména vysoké příjmy domácností (vč. důchodců), vysoká míra ekonomické aktivity, nadprůměrná intenzita bytové výstavby a příznivé hodnoty ukazatelů v oblasti zdravotnictví. Na nízké úrovni se udržovaly nezaměstnanost a pracovní neschopnost.

Stejně ukazatele (zejména problematická situace na trhu práce) se promítly i do postavení sociálně nejvíce znevýhodněných krajů. Moravskoslezský kraj má nejnižší příjmy domácností na osobu, Ústecký kraj nejvyšší míru nezaměstnanosti a nejnižší relativní počet dokončených bytů, Zlínský pak mj. nejnižší míru ekonomické aktivity a nejvyšší procento pracovní neschopnosti. Zhoršené sociální postavení Olomouckého kraje je výsledkem především vysoké nezaměstnanosti a nízkých příjmů domácností (vč. důchodců). V případě Libereckého kraje mají podstatný vliv relativně nižší kapacity ve zdravotnických a sociálních zařízeních a vyšší kriminalita.

Změna postavení v sociální oblasti mezi roky 2000 a 2004 již tak předvídatelná není. Hlavní město Praha se sice ještě více vzdálilo od ostatních regionů, výraznější posun byl však zaznamenán také v krajích Moravskoslezském, Zlínském a Libereckém, jejichž zaostávání za ostatními kraji se již dále neprohlubovalo. Vývoj Hlavního města Prahy ovlivnilo další zlepšení dostupnosti zdravotní a sociální péče. Moravskoslezský kraj se určitým zvýšením bytové výstavby, poklesem kriminality a procenta pracovní neschopnosti dostal ve srovnání těchto ukazatelů před Ústecký a Zlínský kraj. V Libereckém kraji došlo ke zlepšení úrovně v 11 ze 14 sociálních ukazatelů sledovaných v čase. Nejhorší sociální vývoj v období let 2000 – 2004 zaznamenal Karlovarský kraj, a to nejméně příznivým vývojem ve 4 ze 14 sociálních ukazatelů sledovaných v čase (především ukazatelů trhu práce). Mírné zhoršení sociální situace v porovnání s ostatními kraji zaznamenal i Královéhradecký, Jihočeský a také Pardubický kraj.

Graf 34 Postavení krajů – sociální vývoj

Ekonomický vývoj

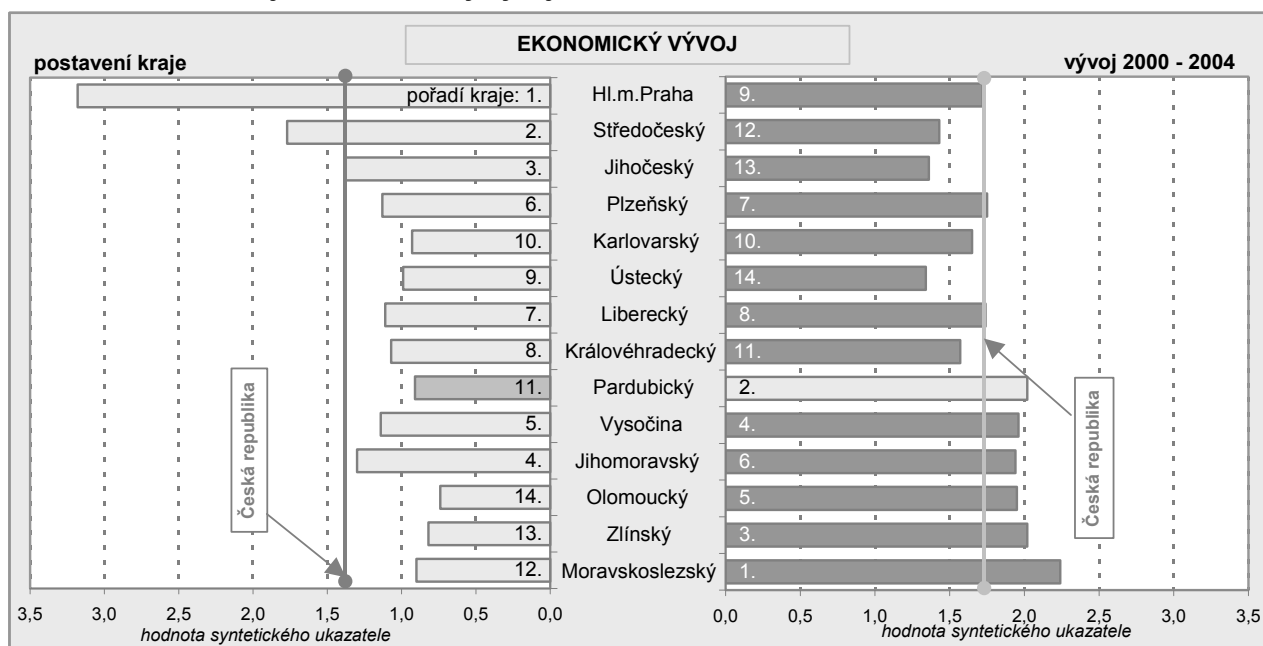
Posuzování ekonomického vývoje je ovlivněno tím, že data z této oblasti jsou dostupná pouze podle sídla podniku a ne podle místa skutečné ekonomické činnosti, což se může ve výsledcích projevit především v méně lidnatých krajích. Ukazatel podíl zemědělské půdy, u kterého jsou údaje k dispozici v časové řadě, byl pro posouzení postavení krajů nahrazen ukazatelem podíl obhospodařované zemědělské půdy ze strukturálního šetření v roce 2003, který má lepší vypovídací hodnotu.

Souhrnné hodnocení postavení krajů svědčí o těsné spjatosti ekonomického vývoje se sociálním a v menší míře i demografickým vývojem. Nejlepší ekonomické postavení zaznamenaly Hlavní město Praha, dále Středočeský a Jihočeský kraj, ale i kraj Jihomoravský, naproti tomu nejhůře na tom byl Olomoucký, Zlínský, Moravskoslezský a Pardubický kraj. Hlavní město Praha dosáhlo nejlepších výsledků v 10 ze 13 sledovaných ekonomických ukazatelů; k tomu přispěla (obdobně jako u Středočeského kraje) zejména průměrná hrubá měsíční mzda, míra podnikatelské aktivity, tržby z průmyslové činnosti na zaměstnance, objem stavebních prací, výdaje na výzkum a vývoj či podíl osob využívajících doma osobní počítač. Vyšší úroveň mzdové diferenciací představuje jediný ukazatel, kde byla pozice Prahy nepříznivá (tento stav je však výsledkem výrazné segmentace zdejšího pracovního trhu; nadprůměrný výskyt špičkově placených míst souvisí mj. i s mezinárodní funkcí metropole).

Na nepříznivém postavení Olomouckého kraje se podepsala zejména nejnížší průměrná hrubá měsíční mzda, druhá nejnížší míra podnikatelské aktivity, nižší produktivita práce v průmyslu, ale i nejmenší podíl osob, které mají k dispozici doma počítač. Příznivá hodnota syntetického ukazatele Jihočeského kraje je odrazem nadprůměrných výsledků ve většině jednotlivých ukazatelů (např. třetí nejlepší výsledek v případě objemu stavebních prací). Jihomoravský kraj lze charakterizovat relativně vysokými výdaji na výzkum a vývoj na obyvatele, dobrou vybaveností domácností počítačem a výrazně nadprůměrnými objemy přijatých dotací a investičních nákupů z veřejných rozpočtů. Pro ekonomicky nejméně znevýhodněné kraje jsou kromě nízkých mezd, malé podnikatelské aktivity a slabšího cestovního ruchu typické buď nižší tržby z průmyslové činnosti, nebo nízký objem stavebních prací.

Také z hlediska změny ekonomického postavení mezi rokem 2000 a 2004 nalezneme určité paralely se sociálním vývojem. Výjimku tvořil Pardubický kraj, kde změna k lepšímu v ekonomické oblasti (druhá nejpříznivější) nebyla provázána obdobným vývojem v sociální oblasti (čtvrtý nejhorší výsledek). Ve sledovaném období si nejvíce polepšil kraj Moravskoslezský, Pardubický, Zlínský a také Vysočina. K příznivým změnám došlo u zmíněných krajů zejména v tržbách z průmyslové činnosti a ve výdajích na výzkum a vývoj. K největšímu relativnímu zhoršení došlo u Ústeckého, Jihočeského a Středočeského kraje. Přispělo k tomu v porovnání s ostatními kraji nižší tempo růstu tržeb z průmyslové činnosti a průměrných mezd. Všechny moravské kraje zaznamenaly ve sledovaném období příznivý ekonomický vývoj, ačkoliv stav jejich ekonomiky byl s výjimkou Jihomoravského kraje hodnocen jako podprůměrný.

Graf 35 Postavení krajů – ekonomický vývoj

Životní prostředí

Rozdílná povaha ukazatelů hodnotících životní prostředí způsobila určitou nejednoznačnost výsledků. Pro výraznou většinu krajů je typický souběh jak výrazně pozitivních, tak i negativních výsledků v dílčích ukazatelích, relativně vyrovnaný průběh lze vysledovat pouze u krajů Pardubického a Královéhradeckého. Podle hodnot syntetického ukazatele lze kraje rozdělit do tří skupin: a) kraje s nejvyšší koncentrací ekologických problémů (Moravskoslezský a Ústecký kraj a Hlavní město Praha), b) kraje s nepříznivým stavem životního prostředí (kraje tvořící region soudržnosti Severovýchod, tj. Liberecký, Královéhradecký a Pardubický), c) ostatní kraje s celkově spíše příznivým stavem životního prostředí. Hodnota syntetického ukazatele u všech osmi krajů z třetí skupiny převyšovala ve všech případech úroveň ČR a rozdíly mezi těmito kraji byly zanedbatelné.

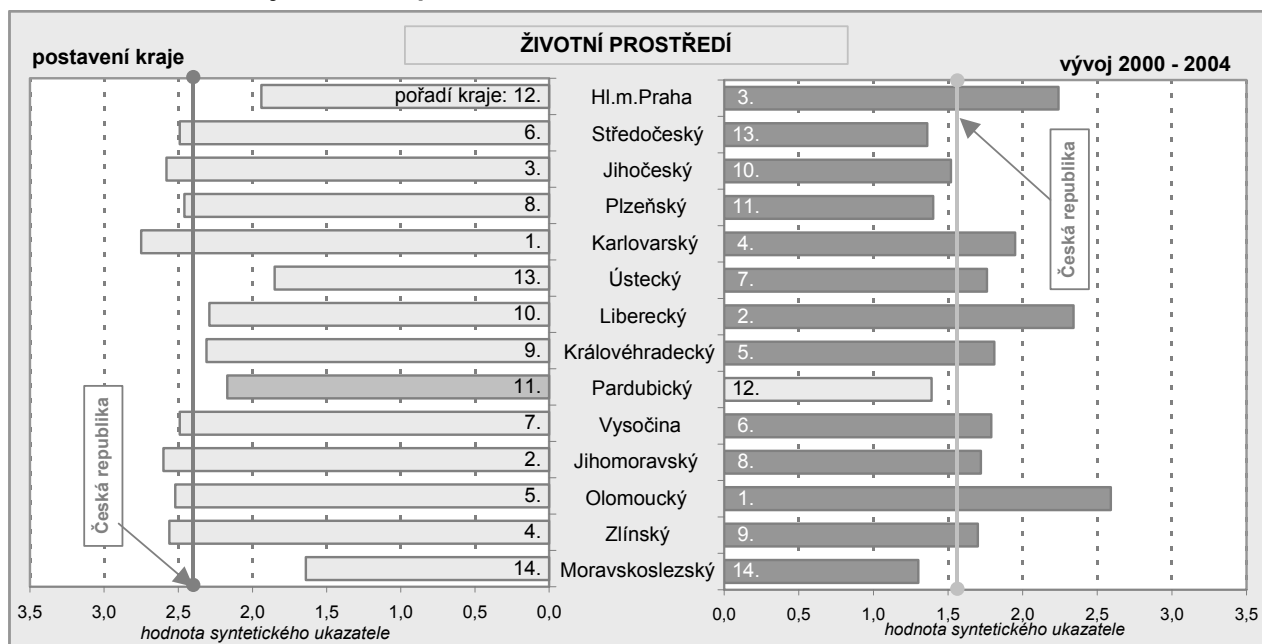
Tři kraje s nejméně příznivým životním prostředím jsou vedle vysokého stupně urbanizace znevýhodněny především extrémně vysokými hodnotami měrných emisí (v některých případech převyšujícími celorepublikové hodnoty až desetinásobně). Specifika výhradně městského prostředí Prahy se projevují v porovnání s ostatními kraji kvalitní ekologickou infrastrukturou (čištění odpadních vod, kanalizační a vodovodní síť) podpořenou mj. i významnými investicemi. Dalším charakteristickým rysem je vysoká intenzita využívání zdrojů (např. nejvyšší potřeba vody navzdory relativně vysoké ceně).

Spojícím článkem mezi kraji regionu Severovýchod jsou nízké investice do životního prostředí a dosud méně rozvinutá ekologická infrastruktura. Dílčí environmentální problémy se nevyhýbají ani skupině nejlépe hodnocených krajů, o čemž svědčí např. fakt, že úroveň měrných emisí oxidu siřičitého v celkově nejlépe hodnoceném kraji Karlovarském stále zůstává oproti republikovým hodnotám na téměř dvojnásobné úrovni.

Lze říci, že problémy životního prostředí jsou spíše než na jednotlivé kraje vázány na typ sídelní struktury. Specifikem městského prostředí je zejména horší stav ovzduší, vyšší zatížení automobilovou dopravou, specifické využití ploch (nižší lesnatost, větší hustota zástavby), ve venkovském prostředí je problematickým faktorem nedostatečná rozvinutost ekologické infrastruktury (především v oblasti vodního hospodářství). Tato negativa se promítají do úrovně celých krajů v závislosti na tom, v jakém poměru jsou jednotlivé typy osídlení v daném kraji rozšířeny.

Snižování emisí, ale i další faktory jako zvyšování podílu čištěné odpadní vody způsobily, že nejpříznivější vývoj ve sledovaném období zaznamenal Olomoucký kraj, Liberecký kraj a Hlavní město Praha. Syntetický ukazatel změny postavení u Libereckého kraje byl příznivě ovlivněn i přílivem investic na ochranu životního prostředí. Změnu postavení k horšímu v letech 2000 – 2004 u Středočeského, Moravskoslezského a Pardubického kraje způsobily zejména emise. Poslední dva zmiňované kraje jsou také jedinými případy, kde došlo k souběhu nepříznivého stavu i nepříznivého vývoje, obecně se však neprokázala žádná závislost mezi krátkodobými vývojovými tendencemi a celkovou dosaženou úrovní životního prostředí krajů.

Graf 36 Postavení krajů – životní prostředí

Postavení Pardubického kraje mezi ostatními kraji

Syntetický ukazatel postavení krajů v **demografické oblasti** byl u Pardubického kraje vyhodnocen jako šestý nejhorší, avšak s minimální odchylkou od hodnoty ČR. Nadprůměrných výsledků dosahuje kraj v podílu dětí narozených mimo manželství a ve standardizované míře úmrtnosti, v obou případech jde však o ukazatele s menší vahou. Stejně jako v nejbližších sousedních krajích – Královéhradeckém a Vysočině, i zde se negativně projevují migrační bilance (především vnitřního stěhování) a nízký podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním; Vysočinu však staví do lepšího světla příznivější věkové složení obyvatel a dosud relativně nízká úroveň mimomanželské plodnosti.

Z pohledu vývoje demografických ukazatelů se kraj výrazně neodchyluje od průměru, za nejdynamičtějšími kraji – Prahou a Středočeským – však výrazně zaostává. Jednou z příčin zaostávání je nižší migrační atraktivita (pro domácí obyvatele i cizince).

V **sociální oblasti** se Pardubický kraj zařadil spolu se svými sousedy, Královéhradeckým krajem a Vysočinou, do skupiny krajů s poměrně nepříznivým stavem (syntetický ukazatel zde dosáhl osmé nejvyšší hodnoty). Nadprůměrné výsledky vykazuje zejména v bytové výstavbě, volební účasti, kriminalitě a také v ukazatelích sociální péče a školství. Naopak třetí nejnižší zde byly jak příjmy domácností na osobu (podle Mikrocenzu 2002), tak i výše starobních důchodů. Tradiční zemědělská orientace kraje společně s rozdrobenou sídelní strukturou se tak promítají nejen do příjmové situace obyvatel, ale i do typu bydlení (vyšší počet osob v bytě, vyšší intenzita vyjíždky – v obou případech jde o charakteristické atributy „venkovského bydlení“), struktury zaměstnanosti (4. nejvyšší podíl zaměstnaných v primární sféře) a rozvoje i dostupnosti služeb (nepříznivý poměr mezi populací a počtem lékařů, resp. kapacitou lůžek v léčebných zařízeních).

Vývoj kraje v sociální oblasti v období let 2000 – 2004 byl nepříznivý (čtvrtý nejhorší výsledek syntetického ukazatele změny) a odstup od nejdynamičtější se rozvíjející Prahy se nadále prohloubil (to platí i pro sousední kraje Královéhradecký a Vysočinu).

Ekonomické postavení Pardubického kraje bylo čtvrté nejhorší, v porovnání se sousedními kraji je na tom lépe pouze ve srovnání s nejvíce zaostávajícím Olomouckým krajem. K negativnímu hodnocení Pardubického kraje nejvíce přispívá nižší mzdová úroveň a podprůměrný objem stavebních prací a nerozvinutý cestovní ruch. Naopak rozvinutý, územně i odvětvově diverzifikovaný průmysl (čtvrté nejvyšší tržby z průmyslové činnosti na zaměstnance mezi kraji), rozvíjející se vysoké školství v Pardubicích a z mimopražských krajů třetí nejvyšší výdaje na výzkum a vývoj na obyvatele jsou dobrými předpoklady pro budoucí ekonomický rozvoj kraje. Zemědělská tradice společně s rozdrobenou sídelní strukturou kraje se odráží ve vysokém podílu obhospodařované zemědělské půdy (po Vysočině druhý nejvyšší z mimopražských krajů), ale i zhoršené dopravní obslužnosti venkova (relativně vysoký podíl obyvatel obcí bez autobusového a železničního spojení je částečně kompenzován nadprůměrnou automobilizací).

Ve sledovaném období byl ekonomický vývoj v Pardubickém kraji druhý nejpříznivější. Nejvyšší přírůstek tržeb z průmyslové činnosti na zaměstnance, nadprůměrné zvýšení výdajů na výzkum a vývoj a zrychlené tempo růstu dosud výrazně zaostávajících mezd se odrazily v příznivém ekonomickém vývoji kraje i sousední Vysočiny, která je v těsném závěsu za Pardubickým krajem.

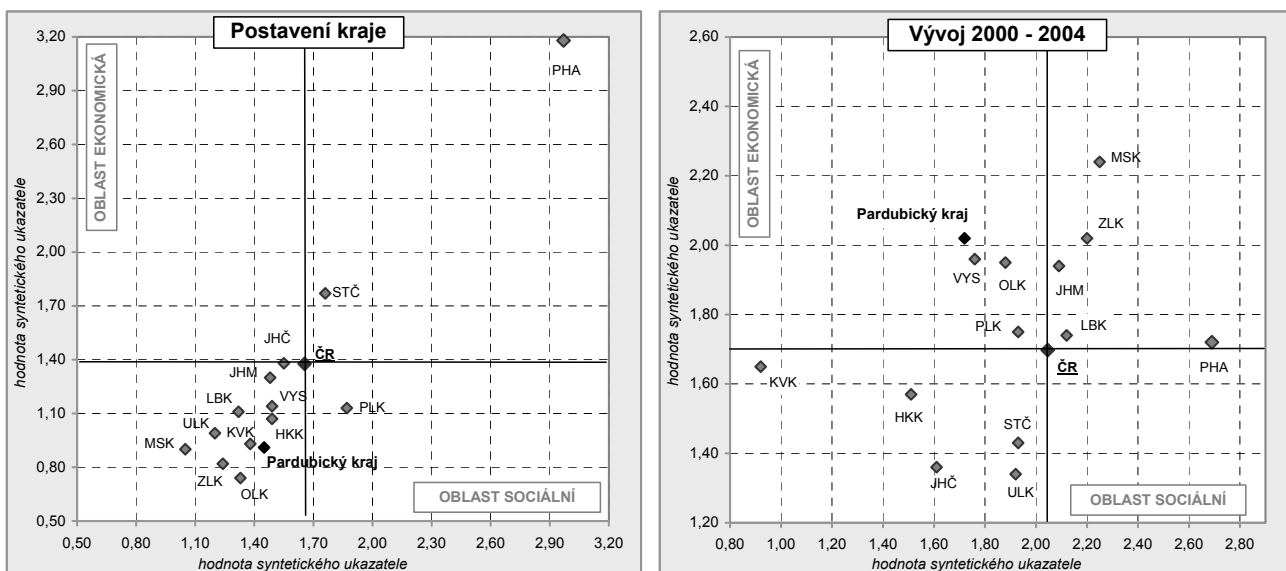
V **oblasti životního prostředí** dosáhl Pardubický kraj čtvrtého nejhoršího výsledku syntetického ukazatele. Negativní hodnocení je především odrazem vysokých emisí (byť znatelně nižších než v nejpostiženějších krajích Ústeckém a Moravskoslezském), dále nižšího procenta obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci a nízkého podílu lesní půdy. Postavení kraje je velmi ovlivněno silnou koncentrací ekologicky problematických průmyslových aktivit do okresu Pardubice, kde má původ více než 80 % všech emisí. Životní prostředí v kraji navzdory své relativně menší váze v celkovém hodnocení příznivě ovlivňuje zejména nižší hustota zalidnění a vyšší podíl obyvatel v malých obcích, tedy charakteristiky svědčící o převažujícím venkovském typu osídlení kraje.

V letech 2000 – 2004 zaznamenal Pardubický kraj třetí nejhorší vývoj mezi ostatními kraji s nevelkým odstupem za nejnepříznivěji se vyvíjejícími kraji Moravskoslezským a Středočeským. Jednou z příčin je fakt, že se nedaří snižovat emise oxidu siřičitého; kraj stále mírně zaostává v ukazatelích vodního hospodářství (čištění odpadních vod, kanalizace).

V **souhrnném pohledu** se ukázalo postavení Pardubického kraje ve vybraných ukazatelích čtyř sledovaných okruhů spíše jako podprůměrné. U žádného z téměř 50 ukazatelů nedosáhl kraj extrémně negativního výsledku, avšak ve většině rozhodujících ukazatelů (tj. s vyšší váhou na celkovém hodnocení) je patrné určité zaostávání kraje za úrovně celé ČR. Výjimku tvoří některé ukazatele ekonomické oblasti jako investice do vědy a výzkumu nebo tržby z průmyslové činnosti. Jisté zaostávání se projevilo i v tendencích krátkodobého vývoje posledních pěti let (zachycených čtyřmi desítkami ukazatelů); výjimkou jsou některé dílčí ukazatele ekonomického vývoje (tržby z průmyslové činnosti se vyvíjely velmi příznivě, dokonce nejdynamičtěji mezi všemi kraji, naopak podnikatelská aktivita se rozvíjela nejpomaleji).

V porovnání s nejbližšími sousedními kraji lze v obecné rovině konstatovat relativně vysokou podobnost jak vstupních podmínek (dosaženého stavu), tak i základních vývojových tendencí. Výjimku představuje vyšší dynamika kraje (společně s Vysočinou) v ekonomické oblasti, umožněná postupným využíváním silného rozvojového potenciálu (např. nižšími náklady na pracovní sílu). Na rozdíl od sousedních krajů přetrvává v Pardubickém kraji zhoršený stav životního prostředí.

Graf 37 Postavení Pardubického kraje v ekonomické a sociální oblasti a jeho vývoj

Tab. 8.2 Postavení kraje v celém sledovaném období

Česká republika	Hl. m. Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Demografický vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,89	2,03	2,19	1,97	1,66	1,54	1,45	1,81	1,73	1,80	1,97	2,00	1,81	1,89	1,67
Pořadí														
x	2	1	4	12	13	14	8	10	9	5	3	7	6	11
Sociální vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,65	2,97	1,76	1,55	1,87	1,38	1,20	1,32	1,49	1,45	1,49	1,48	1,33	1,24	1,05
Pořadí														
x	1	3	4	2	9	13	11	6	8	5	7	10	12	14
Ekonomický vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,38	3,18	1,77	1,38	1,13	0,93	0,99	1,11	1,07	0,91	1,14	1,30	0,74	0,82	0,90
Pořadí														
x	1	2	3	6	10	9	7	8	11	5	4	14	13	12
Životní prostředí														
Hodnota syntetického ukazatele														
2,41	1,94	2,49	2,58	2,46	2,75	1,85	2,29	2,31	2,17	2,49	2,60	2,52	2,56	1,64
Pořadí														
x	12	6	3	8	1	13	10	9	11	7	2	5	4	14

Tab. 8.3 Změna postavení kraje během sledovaného období

Česká republika	Hl. m. Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Demografický vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,68	3,33	2,31	1,00	1,28	1,18	2,26	1,72	1,39	1,32	1,01	1,61	1,29	0,33	0,86
Pořadí														
x	1	2	12	9	10	3	4	6	7	11	5	8	14	13
Sociální vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
2,05	2,69	1,93	1,61	1,93	0,92	1,92	2,12	1,51	1,72	1,76	2,09	1,88	2,20	2,25
Pořadí														
x	1	7	12	6	14	8	4	13	11	10	5	9	3	2
Ekonomický vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,70	1,72	1,43	1,36	1,75	1,65	1,34	1,74	1,57	2,02	1,96	1,94	1,95	2,02	2,24
Pořadí														
x	9	12	13	7	10	14	8	11	2	4	6	5	3	1
Životní prostředí														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,54	2,24	1,36	1,52	1,40	1,95	1,76	2,34	1,81	1,39	1,79	1,72	2,59	1,70	1,30
Pořadí														
x	3	13	10	11	4	7	2	5	12	6	8	1	9	14

Tab. 8.4 Pořadí krajů v jednotlivých ukazatelích – postavení kraje v celém sledovaném období¹⁾

	Váha	Hl. m. Praha	Středo- český	Jiho- český	Plzeň- ský	Karlo- varský	Ústecký	Libe- recký	Králo- véhra- decký	Pardu- bický	Vysoči- na	Jihomo- ravský	Olo- moucký	Zlínský	Morav- skoslez- ský
Demografický vývoj															
D1	0,168	1	11	7	9	13	14	10	3	6	4	2	8	5	12
D2	0,232	2	1	5	4	8	3	7	12	11	9	6	13	10	14
D3	0,295	14	10	6	13	2	1	4	11	8	5	12	7	9	3
D4	0,096	7	6	5	10	14	13	12	8	4	1	3	9	2	11
D5	0,209	1	11	5	4	13	14	9	8	10	12	2	3	7	6
Sociální vývoj															
S1	0,054	2	1	6	3	12	14	11	9	5	7	4	10	8	13
S2	0,070	2	6	7	4	1	5	3	8	9	10	12	11	14	13
S3	0,048	1	8	13	9	3	5	4	10	11	14	7	12	6	2
S4	0,086	1	5	2	3	10	14	6	4	8	7	11	12	9	13
S5	0,048	1	14	2	11	12	10	13	7	4	6	3	8	5	9
S6	0,053	1	2	5	6	3	4	12	9	8	7	10	11	14	13
S7	0,057	1	14	7	3	6	11	9	5	10	13	2	4	12	8
S8	0,050	1	12	11	2	14	4	13	5	10	3	7	8	9	6
S9	0,047	14	11	12	9	4	1	13	8	5	10	7	3	2	6
S10	0,040	2	4	12	3	6	8	13	14	7	9	1	11	5	10
S11	0,066	1	4	10	5	6	3	7	9	11	14	8	13	12	2
S12	0,047	14	11	6	7	10	13	12	4	3	1	9	5	2	8
S13	0,030	5	3	9	13	11	12	8	6	4	1	2	14	10	7
S14	0,083	1	2	5	3	6	11	4	9	12	8	7	13	10	14
S15	0,075	1	4	5	2	13	12	9	7	8	3	10	6	14	11
S16	0,042	1	8	8	4	3	2	5	6	11	13	12	10	14	6
S17	0,033	14	1	6	7	9	11	13	8	3	4	10	5	2	12
S18	0,048	1	14	9	8	6	4	2	7	12	11	5	10	13	3
S19	0,023	1	10	8	5	14	13	9	4	2	3	7	11	6	12
Ekonomický vývoj															
E1	0,097	1	2	8	4	12	5	6	9	11	13	7	14	10	3
E2	0,054	12	14	2	11	1	8	4	7	9	3	13	5	10	6
E3	0,082	1	2	6	10	8	12	3	4	9	11	7	13	5	14
E5	0,083	3	1	7	6	14	2	10	11	4	9	13	12	8	5
E6	0,076	1	9	3	2	5	6	12	4	10	13	8	7	14	11
E7	0,055	1	10	5	6	2	13	3	4	12	9	7	11	8	14
E8	0,036	4	3	2	1	12	10	8	5	7	6	9	11	13	14
E9	0,077	1	2	8	9	14	13	5	11	4	12	3	10	6	7
E10	0,071	1	11	7	14	10	3	5	13	9	6	2	8	12	4
E11	0,055	1	5	2	4	8	13	10	14	7	6	3	12	9	11
E12	0,061	1	4	7	10	12	13	9	11	6	3	2	14	8	5
E13	0,056	1	5	8	9	13	11	14	6	3	2	4	7	12	10
E14	0,066	1	6	8	13	10	11	7	5	14	4	1	1	12	9
Životní prostředí															
Ž1	0,088	14	5	1	2	4	11	9	7	6	3	12	8	10	13
Ž2	0,053	14	3	2	4	11	10	8	6	5	1	9	7	12	13
Ž3	0,102	14	13	5	4	2	10	1	8	11	9	12	7	3	6
Ž4	0,141	11	9	3	5	13	14	6	7	10	2	1	4	8	12
Ž5	0,137	13	10	2	6	7	12	11	8	9	3	1	5	4	14
Ž6	0,147	1	4	8	11	3	2	14	13	10	9	5	6	7	12
Ž7	0,140	1	3	13	6	2	14	10	9	8	12	4	7	5	11
Ž8	0,115	1	14	3	8	2	4	12	10	13	9	6	11	7	5
Ž9	0,076	14	4	5	11	13	12	10	8	6	3	7	1	2	9

¹⁾ seznam ukazatelů je uveden v tab. 8.1

Tab. 8.5 Pořadí krajů v jednotlivých ukazatelích – změna postavení kraje během sledovaného období¹⁾

	Váha ČR	Hl. m. Praha	Středo- český	Jiho- český	Plzeň- ský	Karlo- varský	Ústecký	Libe- recký	Králo- véhra- decký	Pardu- bický	Vysoči- na	Jihomo- ravský	Olo- moucký	Zlínský	Morav- skoslez- ský
Demografický vývoj															
D1	0,211	4	9	13	11	14	2	3	10	8	6	5	1	12	7
D2	0,293	1	2	7	10	3	4	13	6	11	9	5	14	12	8
D3	0,380	2	1	9	5	12	3	4	6	7	11	8	10	13	14
D4	0,116	4	6	12	7	1	2	3	10	11	14	8	9	13	5
Sociální vývoj															
S1	0,075	2	1	3	7	6	12	4	11	10	8	5	13	14	9
S2	0,096	8	3	11	9	14	1	2	13	7	5	10	12	6	4
S3	0,067	1	6	4	3	14	2	13	5	8	7	10	12	9	11
S4	0,120	8	3	9	5	14	1	12	13	6	10	7	2	11	4
S5	0,066	7	14	13	8	12	4	11	10	2	9	6	5	3	1
S6	0,074	10	13	14	11	9	4	5	6	7	12	3	8	2	1
S7	0,078	1	14	13	6	10	5	9	8	2	12	11	7	3	4
S8	0,070	4	13	6	11	14	12	1	9	10	3	7	8	2	5
S9	0,066	1	14	12	3	13	11	2	7	6	9	4	10	8	5
S10	0,055	3	10	12	4	13	6	1	7	14	9	5	2	8	11
S11	0,091	1	2	4	8	11	14	3	5	10	12	6	9	7	13
S12	0,065	9	1	5	13	12	14	11	10	7	8	6	3	2	4
S13	0,042	2	8	12	10	1	13	5	7	14	9	3	11	4	6
S19	0,031	4	1	6	8	9	10	3	2	5	7	12	14	13	11
Ekonomický vývoj															
E1	0,173	7	13	14	6	10	12	3	9	5	1	2	4	11	8
E2	0,089	10	7	9	6	14	5	2	1	12	13	11	4	3	8
E3	0,135	12	1	6	13	5	9	11	3	14	10	7	2	4	8
E4	0,060	14	9	7	5	12	10	4	3	6	8	11	13	2	1
E5	0,140	13	8	12	9	11	14	7	10	1	6	3	4	2	5
E6	0,125	4	10	8	1	3	7	9	13	6	11	5	14	12	2
E7	0,090	1	7	5	3	12	14	13	10	9	8	2	6	4	11
E8	0,056	2	9	11	13	5	7	8	12	10	14	6	4	3	1
E9	0,131	9	14	6	13	2	8	12	10	5	3	11	7	4	1
Životní prostředí															
Ž1	0,094	5	14	12	11	13	9	10	8	7	6	4	1	3	2
Ž2	0,055	8	13	11	9	4	14	2	7	12	5	10	6	3	1
Ž3	0,109	2	8	3	12	7	4	10	11	6	5	14	1	13	9
Ž4	0,154	2	10	8	11	3	6	1	7	13	5	14	4	9	12
Ž5	0,150	2	13	5	3	1	12	6	9	8	10	11	4	7	14
Ž6	0,160	14	6	10	11	12	13	2	3	9	4	1	7	5	8
Ž7	0,153	8	5	12	13	4	1	3	7	9	14	11	2	10	6
Ž8	0,124	12	2	7	6	13	11	5	10	9	1	4	3	8	14

¹⁾ seznam ukazatelů je uveden v tab. 8.1

9. ZÁVĚR

DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

Počet obyvatel Pardubického kraje se v letech 2000 až 2004 dále snižoval, ke konci roku 2004 žilo na území kraje 505 285 obyvatel. Ke snižování počtu obyvatel přispíval zejména úbytek obyvatel přirozenou měnou, který se v kraji projevuje trvale od roku 1994; v posledních letech pak obyvatel ubývalo i díky zápornému migračnímu saldu. Věkovou strukturu obyvatelstva Pardubického kraje charakterizuje prohlubující se proces populačního **stárnutí**, což se odráží v rostoucím průměrném věku obyvatel.

Díky tomu, že se do věku nejvyšší plodnosti dostaly silné populační ročníky žen narozených v sedmdesátých letech, dochází v kraji v posledních letech k mírnému růstu počtu **narozených** dětí. Dokladem odkládání mateřství do vyššího věku je zvyšující se průměrný věk žen při narození dítěte. Stále roste také podíl dětí narozených mimo manželství. I nadále zaznamenáváme příznivý klesající trend ve vývoji **potratovosti**.

V roce 2001 skončilo výraznější snižování počtů **zemřelých** charakteristické zejména pro druhou polovinu devadesátých let; roční počty zemřelých se mírně zvyšují. Nejčastější příčinou smrti zůstávají nemoci oběhové soustavy a novotvary. I nadále se prodlužuje naděje dožití (střední délka života).

Na nízké úrovni se udržuje intenzita **sňatečnosti**. Pokračuje trend nahrazování sňatků nesezdaným soužitím a oddalování sňatků do vyššího věku. **Rozvodovost** v Pardubickém kraji se udržuje pod republikovou úrovní; roční počty rozvodů v posledních letech mírně rostou. Ubývá rozvodů krátkodobých manželství a naopak se zvyšují počty rozvedených dlouholetých manželství.

Z **mezikrajského srovnání** vybraných ukazatelů z demografické oblasti vyplynulo, že postavení Pardubického kraje je šesté nejhorší. Příznivějších hodnot dosáhl kraj v podílu narozených mimo manželství a ve standardizované míře úmrtnosti, negativně se v Pardubickém kraji (obdobně jako v kraji Královéhradeckém a Vysočině) projevují migrační bilance a nižší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním. Vývoj demografických ukazatelů v kraji se ve sledovaném období příliš nelišil od vývoje v ČR.

SOCIÁLNÍ VÝVOJ

V souvislosti se změnami demografického vývoje od počátku 90. let minulého století se mění také **struktura domácností**. Roste především podíl neúplných rodin i dětí žijících v těchto rodinách, zvyšuje se zastoupení domácností jednotlivců. Výsledkem je rovněž klesající průměrná velikost domácnosti. Výsledky Mikrocenzu 2002 dokládají nepříznivou **příjmovou situaci domácností** v kraji. Čisté roční příjmy na osobu zaostávaly za republikovým průměrem o deset procent, nižší příjmy zaznamenal pouze Olomoucký a Moravskoslezský kraj. Čisté měsíční příjmy na domácnost byly páté nejnižší. Podíl domácností v kraji s příjmy nižšími než 1,5násobek životního minima výrazně převyšuje republikový průměr.

Mírné oživení provází v posledních letech oblast **bytové výstavby**. Zvyšuje se především podíl bytů dokončovaných v nových rodinných domech, vzhledem k měnící se věkové skladbě obyvatelstva roste i podíl nových bytů v domech s pečovatelskou službou. Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel se v roce 2004 v kraji dostává na nejvyšší hodnotu za posledních deset let, v úhrnu let 2000 – 2004 se kraj v hodnotě tohoto ukazatele zařadil na páté místo. Při výstavbě téměř čtyřiceti procent bytů bylo ve sledovaném období využito dotací MMR, přičemž míra využívání dotací patří k nejvyšším mezi kraji.

Na základě výsledků Výběrového šetření pracovních sil lze dokumentovat z dlouhodobého hlediska klesající míru **ekonomické aktivity** obyvatelstva spojenou především s růstem počtu ekonomicky neaktivních obyvatel (zejména důchodců, ale i studentů vstupujících díky preferenci studia později do zaměstnání). Ve struktuře zaměstnaných osob probíhají zřetelné změny v odvětvovém zaměření. Neustále klesá význam primárního sektoru (přesto je v něm zaměstnanost v kraji nadprůměrná), významně narůstá naopak podíl zaměstnaných v sekundárním sektoru. Zaměstnanost v terciárním sektoru je v kraji třetí nejnižší po Libereckém kraji a Vysočině.

V letech 2000 – 2004 rostla **průměrná mzda** v kraji mírně rychleji ve srovnání s republikovým tempem, stále však patří k nejnižším v republice. V roce 2004 zaostávala u fyzických osob v podnicích s 20 a více zaměstnanci za republikovou hodnotu téměř o čtrnáct procent, nižší průměrnou mzdu pobírali pouze zaměstnanci kraje Karlovarského, Olomouckého a Vysočina. Ve všech hlavních odvětvích leží mzdy v kraji pod republikovou hodnotou, nejvíce se průměru ČR blíží mzdy v zemědělství.

O zhoršující se situaci na trhu práce svědčí neustálý nárůst počtu uchazečů o zaměstnání provázený poklesem počtu volných pracovních míst. Ve srovnání s celkovým počtem uchazečů roste mnohem rychleji počet uchazečů se zdravotním postižením. Stále větším problémem se stává dlouhodobá nezaměstnanost – od roku 2000 se zvýšil počet uchazečů evidovaných na úřadech práce déle než 2 roky téměř o polovinu. **Míra registrované nezaměstnanosti** dle MPSV rostla v kraji ve sledovaném období ve srovnání s republikovým tempem mírně rychleji, přesto se stále udržuje pod průměrem ČR. Nejvyšší nezaměstnanost

v rámci kraje dlouhodobě zaznamenává okres Svitavy, nezaměstnanost okresu Chrudim je zčásti redukována lepšími možnostmi dojíždění za prací (především do krajského města), což se projevuje vysokým záporným saldem **dojížd'ky**.

Oblast **školství**, zejména na úrovni mateřských a základních škol, je silně ovlivňována demografickým vývojem. Na stupni středního školství se projevují zejména tendence k optimalizaci nabízených oborů podle zájmu žáků; roste poptávka po kvalitnějším vzdělání. Vysoké školství se v Pardubickém kraji v posledních letech dynamicky rozvíjí, roste počet nabízených studijních programů a oborů a neustále se zvyšuje počet studentů.

Zdravotnictví bylo v posledních letech poznamenáno organizačními změnami, a to zejména přechodem lůžkových zdravotnických zařízení pod správu kraje. Rostl počet lékařů, ordinací odborných lékařů a lékáren. Ve sledovaném období vzrostl počet hospitalizovaných osob a počet vydaných receptů, naproti tomu počet ambulantních vyšetření či ošetření se téměř neměnil. Vývoj **pracovní neschopnosti** byl ovlivněn zejména legislativní změnou s účinností od počátku roku 2004, ve kterém se pracovní neschopnost skokově snížila.

V oblasti **sociálního zabezpečení** docházelo v posledních letech k nárůstu počtu domů s pečovatelskou službou, počet ostatních zařízení sociální péče se příliš neměnil. V souvislosti s demografickým vývojem rostl počet příjemců důchodů. Nárůst výdajů na dávky nemocenského pojištění byl v roce 2004 zastaven vlivem legislativní změny, která docílila snížení pracovní neschopnosti a částečně zamezila zneužívání nemocenských dávek. Objem vyplacených dávek státní sociální podpory v kraji rostl a jejich struktura se měnila zejména v posledním sledovaném roce.

Kriminalita zaznamenala ve sledovaném období v kraji obdobný vývoj jako v České republice. Snižoval se počet zjištěných trestných činů, a to rychleji v oblasti hospodářské kriminality. Podíl objasněných trestných činů však v čase klesá.

V **mezikrajském srovnání** vybraných ukazatelů v sociální oblasti se Pardubický kraj zařadil spolu se sousedními kraji Královéhradeckým a Vysočinou mezi kraje s poměrně nepříznivým stavem. Nadprůměrné výsledky vykazuje zejména v bytové výstavbě, kriminalitě a také v ukazatelích sociální péče a školství. Naopak třetí nejnižší zde byly jak příjmy domácností na osobu (podle Mikrocenzu 2002), tak i výše starobních důchodů. Tradiční zemědělská orientace kraje společně s rozdrobenou sídelní strukturou se promítají nejen do příjmové situace obyvatel, ale i do typu bydlení, struktury zaměstnanosti a rozvoje i dostupnosti služeb. Vývoj kraje v sociální oblasti v období let 2000 – 2004 byl nepříznivý a odstup od sociálně rozvinutých krajů se nadále prohluboval.

EKONOMICKÝ VÝVOJ

Hodnoty **makroekonomických** ukazatelů jsou v Pardubickém kraji podprůměrné i v porovnání s mimopražskými kraji. Objem hrubého domácího produktu na obyvatele se v kraji ve sledovaném období pohyboval okolo 85 % průměru České republiky bez zřetelné tendence. Tvorba hrubého fixního kapitálu na obyvatele za republikovým vývojem značně zaostávala a jen mírně se zhoršilo zaostávání disponibilního důchodu domácností oproti průměru ČR. Struktura hrubé přidané hodnoty se v kraji ve sledovaném období měnila jen pozvolna.

Podnikatelská aktivita, vyjádřená počtem ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel, je v kraji pod úrovní celostátního průměru; tomu se přibližuje pouze v okrese Pardubice. Do krajského města je koncentrována čtvrtina právnických osob se sídlem v kraji, obchodních společností dokonce jedna třetina. Po roce 2000 se v kraji začal snižovat podíl subjektů zaměřených na obchodní činnost ve prospěch řemeslníků (průmysl a stavebnictví) a činností souvisejících s nemovitostmi. Podniky se sídlem v Pardubickém kraji mají v místně odloučených provozních jednotkách třikrát méně zaměstnanců, než mají v místních jednotkách v Pardubickém kraji podniky sídlící mimo kraj.

Nadprůměrný podíl **zemědělství** na hrubé přidané hodnotě v kraji souvisí s intenzivní živočišnou výrobou. Růst rostlinné produkce v roce 2004 oproti roku 2003 byl v porovnání s celostátními údaji v kraji příznivější. Zaměstnanost v zemědělství se snižovala, příznivější věková struktura pracovních sil v zemědělství kraje se projevovала nadprůměrným podílem mladých lidí do 34 let a podprůměrným zastoupením zaměstnanců šedesátiletých a starších.

Změny v odvětvové struktuře **průmyslu** probíhají v Pardubickém kraji již od devadesátých let 20. století. Útlum postihl především textilní, kožedělný průmysl a částečně též strojírenskou výrobu. Za podpory zahraničního kapitálu expanduje výroba elektrických a optických přístrojů, zejména počítačů a spotřební elektroniky. Tento obor má na Pardubicku dlouholetou tradici ve výrobě a rozvinuté učňovské i střední odborné školství připravuje dostatek kvalifikovaných pracovníků. V souladu s celostátním trendem v kraji roste i výroba dopravních prostředků a zařízení. Produkce výše uvedených rozvíjejících se odvětví v kraji je hlavní komoditou rostoucího vývozu do zahraničí. V přepočtu na 1 obyvatele kraje byl zaznamenán v roce 2004 třetí nejvyšší objem vyvezené produkce po Středočeském a Plzeňském kraji.

Stavební firmy s 20 a více zaměstnanci zvýšily v období 2000 – 2004 roční objem **stavebních prací** o 14 %, avšak po vyloučení cenových vlivů se objem stavebních prací nezměnil. Růst počtu živnostníků se zaměřením na stavební profese o 25 % ukazuje na to, že se stavební výroba v kraji ve větším rozsahu orientuje na menší firmy. Rychleji než objem stavebních prací provedených pracovníky firem sídlících v Pardubickém kraji rostl objem stavebních prací realizovaných na území kraje. Přispěly k tomu především nákladné práce na stavbě železničního koridoru v okrese Ústí nad Orlicí, realizované především firmami se sídlem mimo kraj.

V oblasti **dopravy** pokračoval přesun výkonů z železnice na silnici. V kraji se projevil nárůst u tranzitní dopravy po vstupu ČR do Evropské unie. Délka komunikací se v období 2000 – 2004 téměř nezměnila, investiční prostředky z předvstupních evropských fondů byly vynakládány na modernizaci hlavních silničních i železničních tahů. Probíhaly přípravné práce na zkvalitnění dopravní sítě v západní části kraje a v příhraničí. Dlouhodobý nedostatek prostředků na opravy a údržbu silnic nižších tříd se projevuje zhoršováním jejich kvality. Z **technické infrastruktury** byl zaznamenán nejrychlejší postup plynofikace. Naproti tomu odvádění a čištění odpadních vod v kraji příliš nepostoupilo a zaostávání za celostátním průměrem se prohloubilo. Tato oblast by měla být řešena v nejbližších letech s využitím peněz z evropských fondů.

V oblasti **cestovního ruchu** nedošlo ve sledovaném období k očekávanému oživení. Vysoký potenciál území kraje pro potřeby cestovního ruchu jak z hlediska přírodního subsystému, tak z hlediska kulturního potenciálu je sice podpořen dostatečnou lůžkovou kapacitou v hromadných ubytovacích zařízeních, kvalitativní struktura lůžek však nemůže uspokojit náročnou zahraniční klientelu. Počet hostů jen mírně vzrostl zásluhou přírůstků počtu tuzemských návštěvníků, počet přenocování v hromadných ubytovacích zařízeních však v letech 2000 – 2004 poklesl o pětinu. Příjmy z cestovního ruchu v kraji klesají i v důsledku snižujících se průměrných výdajů na 1 cestu. Jen mezi roky 2003 a 2004 poklesly tyto výdaje u delších cest o 10 % a u kratších cest dokonce o 20 %.

Počet zaměstnanců a výdajů na **výzkum a vývoj** v kraji ve sledovaném období rostl, a to zejména v podnikatelském sektoru. Postavení kraje v této oblasti je příznivé – kraj se řadí hned za Prahu, Jihomoravský a Středočeský kraj. Rozvoj **informačních technologií** probíhá v České republice nerovnoměrně, avšak dynamicky.

Mezikrajské srovnání vybraných ekonomických ukazatelů ukázalo, že postavení Pardubického kraje bylo ve sledovaném období čtvrté nejhorší. K negativnímu hodnocení Pardubického kraje nejvíce přispívá nižší mzdová úroveň, podprůměrný objem stavebních prací a slabý cestovní ruch. Naopak rozvinutý, územně i odvětvově diverzifikovaný průmysl, rozvíjející se vysoké školství v Pardubicích a z mimopražských krajů třetí nejvyšší výdaje na výzkum a vývoj na obyvatele jsou dobrými předpoklady pro budoucí ekonomický rozvoj kraje. Ve sledovaném období byl ekonomický vývoj v Pardubickém kraji druhý nejpříznivější, a to díky nejvyššímu přírůstku tržeb z průmyslové činnosti na zaměstnance, nadprůměrnému zvýšení výdajů na výzkum a vývoj a zrychlenému tempu růstu dosud výrazně zaostávajících mezd.

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Kvalita **ovzduší** se po značném zlepšení v důsledku přísných emisních limitů z konce 90. let ve sledovaném období opět začala zhoršovat, a to zejména v okrese Pardubice. Do ovzduší bylo v kraji vypouštěno ze stacionárních zdrojů zvyšující se množství oxidu siřičitého a oxidů dusíku, z mobilních zdrojů pocházel zejména oxid uhelnatý. Kvalita **vody** v tocích se zlepšuje jen pozvolna. Převážně v okolí center osídlení docházelo ve sledovaném období v kraji k pozvolnému úbytku zemědělské **půdy**. Vlivem zalesňování přibývá lesních pozemků.

V Pardubickém kraji je v přepočtu na obyvatele produkováno průměrné množství komunálního **odpadu** a značně podprůměrné množství podnikových odpadů. Zhruba polovina odpadů byla odstraněna skládkováním, necelá pětina využita k recyklaci a kompostování a další pětina použita na rekultivace a terénní úpravy. Podíl spalovaných odpadů se ve sledovaném období v kraji snižoval postupně až pod 1 %.

Výše **investic na ochranu životního prostředí** meziročně kolísá v závislosti na průběhu uskutečňování investičních akcí. Nevyšší podíl těchto investic je určen na nakládání s odpadními vodami, dále na ochranu ovzduší a klimatu, menší část je využita na nakládání s odpady. Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí jsou v kraji vynakládány zejména na nakládání s odpady a odpadními vodami.

V **mezikrajském porovnání** vybraných ukazatelů životního prostředí dosáhl Pardubický kraj čtvrtého nejhoršího výsledku, a to především vlivem vysokých emisí, nižšího procenta obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci a nízkého podílu lesní půdy. Postavení kraje je velmi ovlivněno silnou koncentrací ekologicky problematických průmyslových aktivit do okresu Pardubice, kde má původ více než 80 % všech emisí. Životní prostředí v kraji příznivě ovlivňuje zejména nižší hustota zalidnění a převažující venkovský typ osídlení kraje. V letech 2000 – 2004 zaznamenal Pardubický kraj v oblasti životního prostředí nepříznivý vývoj s nevelkým odstupem za Moravskoslezským a Středočeským krajem.

TABULKOVÁ ČÁST

Tab. 1 Postavení kraje v České republice ve vybraných ukazatelích

	Měřicí jednotka	Pardubický kraj		Podíl na ČR v %	
		2000	2004	2000	2004
ÚZEMÍ (k 31. 12.)					
Rozloha	km ²	4 519	4 519	5,7	5,7
Počet obcí		453	452	7,2	7,2
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	112,6	111,8	¹⁾ 129,7	¹⁾ 129,6
Podíl městského obyvatelstva	%	62,0	61,2	¹⁾ 70,9	¹⁾ 70,2
OBYVATELSTVO					
Počet obyvatel (k 31. 12.)	osoby	508 261	505 285	5,0	4,9
Na 1 000 obyvatel					
živě narození	‰	9,1	9,5	¹⁾ 8,8	¹⁾ 9,6
zemřelí	‰	10,1	10,3	¹⁾ 10,6	¹⁾ 10,5
Průměrný věk (k 31. 12.)		38,4	39,6	¹⁾ 38,8	¹⁾ 39,8
muži	roky	36,9	38,0	37,1	38,2
ženy	roky	40,0	41,0	40,3	41,3
Naděje dožití při narození					
muži	roky	72,10	72,90	¹⁾ 71,32	¹⁾ 72,29
ženy	roky	78,32	78,76	¹⁾ 78,03	¹⁾ 78,77
Bydlení					
Dokončené byty		1 542	1 580	6,1	4,9
na 1 000 obyvatel		3,0	3,1	¹⁾ 2,5	¹⁾ 3,2
Zaměstnanost a mzdy					
Zaměstnaní (VŠPS)	tis. osob	228,9	230,0	4,8	4,9
primární sektor	%	6,9	6,2	¹⁾ 5,1	¹⁾ 4,3
sekundární sektor	%	39,0	45,6	¹⁾ 39,5	¹⁾ 39,2
terciární sektor	%	54,1	48,3	¹⁾ 55,4	¹⁾ 56,5
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance	Kč	11 695	15 579	¹⁾ 13 614	¹⁾ 18 035
zemědělství, lesnictví, rybolov	Kč	10 076	13 100	¹⁾ 10 300	¹⁾ 13 171
průmysl	Kč	11 889	15 750	¹⁾ 13 589	¹⁾ 17 503
stavebnictví	Kč	12 331	15 164	¹⁾ 13 531	¹⁾ 18 071
Nezaměstnanost (k 31. 12.)					
Neumístění uchazeči o zaměstnání	osoby	19 896	24 399	4,4	4,5
Volná pracovní místa	místa	3 661	2 039	7,0	4,0
Míra registrované nezaměstnanosti	%	7,87	²⁾ 9,62	¹⁾ 8,78	^{1), 2)} 10,33
Školství					
Děti, žáci, studenti škol (denní studium)					
mateřských	osoby	14 757	15 120	5,3	5,4
základních	osoby	53 563	47 244	5,1	5,1
gymnázíí	osoby	6 681	7 268	4,9	5,1
středních odborných	osoby	10 161	10 862	5,2	5,2
středních odborných učilišť	osoby	8 262	8 253	4,7	4,7
vyšších odborných	osoby	1 233	1 435	5,4	5,7
Zdravotnictví					
Lékaři celkem (přepočtený počet)	osoby	1 557	1 686	4,1	4,2
na 1 000 obyvatel	osoby	3,1	3,3	¹⁾ 3,7	¹⁾ 4,0
z toho v nestátních zařízeních	osoby	1 258	1 644	4,8	5,1
Nemocnice		10	10	4,7	5,1
lůžka		2 536	2 702	3,8	4,1
na 1 000 obyvatel		5,0	5,3	¹⁾ 6,6	¹⁾ 6,4
Počet nemocensky pojištěných	osoby	216 863	203 411	4,8	4,6
Průměrná pracovní neschopnost	%	6,654	6,099	¹⁾ 6,455	¹⁾ 5,857

Tab. 1 Postavení kraje v České republice ve vybraných ukazatelích

dokončení

	Měřicí jednotka	Pardubický kraj		Podíl na ČR v %	
		2000	2004	2000	2004
Sociální zabezpečení					
Místa v zařízeních sociální péče celkem	místa	3 982	4 133	5,3	5,2
Příjemci důchodů celkem	osoby	128 387	132 372	5,0	5,0
Průměrný měsíční důchod celkem	Kč	6 100	7 012	¹⁾ 6 169	¹⁾ 7 118
starobní	Kč	6 158	7 096	¹⁾ 6 292	¹⁾ 7 270
KRIMINALITA					
Zjištěné trestné činy		11 816	10 519	3,0	3,0
na 1 000 obyvatel		23,2	20,8	¹⁾ 38,1	¹⁾ 34,4
DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY					
Dopravní nehody celkem		8 226	8 563	3,9	4,4
na 1 000 obyvatel		16,2	16,9	¹⁾ 20,6	¹⁾ 19,3
Usmrcené osoby		67	67	5,0	5,5
Těžce zraněné osoby		263	331	4,8	6,8
Požáry celkem		689	669	3,3	3,2
Makroekonomické ukazatele					
Hrubý domácí produkt v tržních cenách	mil. Kč	91 004	116 639	4,2	4,2
na 1 obyvatele	Kč	178 950	230 880	¹⁾ 209 302	¹⁾ 271 161
Podíl sektorů na hrubé přidané hodnotě					
primární	%	6,4	5,9	¹⁾ 3,9	¹⁾ 3,3
sekundární	%	44,3	44,4	¹⁾ 38,5	¹⁾ 37,9
terciární	%	49,2	49,7	¹⁾ 57,6	¹⁾ 58,8
Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele	Kč	43 189	42 758	¹⁾ 57 913	¹⁾ 72 873
Organizační struktura					
Počet registrovaných subjektů		87 738	102 319	4,3	4,3
obchodní společnosti		6 713	7 669	3,3	3,1
fyzické osoby		73 362	84 447	4,4	4,5
ZEMĚDĚLSTVÍ					
Osevní plochy celkem (k 31. 5.)	ha	200 540	190 480	6,6	7,1
Sklizeň: obiloviny celkem	t	417 796	551 488	6,5	6,3
brambory celkem	t	65 375	43 285	4,4	5,0
Hospodářská zvířata (k 1. 4. násl. roku)					
skot celkem	kusy	131 835	121 379	8,3	8,7
prasata celkem	kusy	229 984	193 783	6,6	6,7
PRŮMYSL (podniky s 20 a více zaměstnanci)					
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	58 352	64 223	5,0	5,7
Tržby za prodej výrobků a služeb průmyslové povahy	mil. Kč b. c.	69 845	160 836	3,8	6,8
STAVEBNICTVÍ					
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	8 912	7 755	5,4	4,9
Stavební práce podle dodavatelských smluv	mil. Kč b. c.	8 513	9 708	4,4	3,5
Cestovní ruch					
Hromadná ubytovací zařízení celkem		289	281	3,9	3,7
lůžka		15 663	15 006	3,6	3,5
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních	osoby	323 520	338 687	3,0	2,8
z toho cizinci	osoby	53 040	53 018	1,1	0,9
Podíl chráněných území na rozloze	%	.	9,8	.	¹⁾ 15,9
Měrné emise (REZZO 1 - 3)					
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	4,19	³⁾ 4,73	¹⁾ 3,26	^{1), 3)} 2,86
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	3,12	³⁾ 3,30	¹⁾ 2,06	^{1), 3)} 2,06
oxid uhelnatý CO	t/km ²	3,12	³⁾ 2,24	¹⁾ 4,05	^{1), 3)} 3,46

¹⁾ průměr ČR

²⁾ v metodice platné do 30.6.2004

³⁾ údaje za rok 2003

Jednotlivé ukazatele metodicky navazují na údaje publikované v příslušných kapitolách analýzy

Tab. 2. Vývoj kraje v letech 2000 - 2004

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Území, osídlení (k 31. 12.)						
Výměra půdy celkem	ha	451 853	451 851	451 850	451 851	451 860
v tom: zemědělská půda	ha	274 641	274 473	274 231	274 059	273 813
z toho orná	ha	201 949	201 597	201 364	201 173	200 890
nezemědělská půda	ha	177 212	177 378	177 619	177 792	178 047
z toho lesní pozemky	ha	132 510	132 553	132 692	132 768	132 883
Počet obcí celkem		453	453	453	452	452
se statutem města		32	32	32	32	32
Podíl městského obyvatelstva	%	62,0	61,7	61,5	61,3	61,2
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	112,6	112,2	112,1	111,9	111,8
Obyvatelstvo						
Střední stav obyvatelstva celkem	osoby	508 542	507 981	506 849	506 389	505 193
z toho ženy		259 660	259 099	258 674	258 315	257 969
Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem	osoby	508 261	507 176	506 534	505 486	505 285
z toho ženy	osoby	259 600	258 826	258 479	258 079	257 854
Obyvatelé ve věku (k 31. 12.)	osoby					
0 - 14	osoby	85 654	83 924	82 141	80 209	78 779
z toho ženy	osoby	41 567	40 762	39 882	38 789	38 022
15 - 64	osoby	351 384	351 803	352 710	353 347	353 911
z toho ženy	osoby	174 671	174 708	175 069	175 678	175 891
65 a více	osoby	71 528	71 449	71 683	71 930	72 595
z toho ženy	osoby	43 362	43 356	43 528	43 612	43 941
Průměrný věk obyvatel celkem	roky	38,4	38,7	39,0	39,3	39,6
Na 1 000 obyvatel středního stavu						
živě narození	‰	9,1	8,8	9,2	9,2	9,5
zemřelí	‰	10,1	9,9	10,3	10,6	10,3
přistěhovalí	‰	6,2	6,4	8,5	9,6	9,2
vystěhovalí	‰	5,5	7,4	8,7	10,2	8,8
přirozený přírůstek	‰	-1,0	-1,2	-1,1	-1,4	-0,8
přírůstek stěhováním	‰	0,7	-1,0	-0,1	-0,7	0,4
celkový přírůstek	‰	-0,4	-2,1	-1,3	-2,1	-0,4
sňatky	‰	5,2	5,0	5,1	4,5	4,6
rozvody	‰	2,6	2,8	2,7	2,8	2,9
potraty	‰	4,0	3,6	3,7	3,4	3,4
Kojenecká úmrtnost ¹⁾	‰	4,1	2,2	4,9	3,4	3,7
Novorozenecká úmrtnost ²⁾	‰	3,0	1,1	3,2	2,4	2,5
Potratovost ³⁾	‰	440,3	412,4	403,7	368,2	353,7
Bydlení						
Dokončené byty		1 542	1 479	1 424	1 189	1 580
na 1 000 obyvatel		3,0	2,9	2,8	2,3	3,1
Zaměstnanost a mzdy						
Zaměstnaní (VŠPS)	tis. osob	228,9	232,5	233,6	233,3	230,0
primární sektor	%	6,9	6,6	6,1	6,6	6,2
sekundární sektor	%	39,0	43,9	45,8	45,6	45,6
terciární sektor	%	54,0	49,3	48,1	47,8	48,2
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance ⁴⁾	Kč	11 695	12 641	13 501	14 581	15 579
zemědělství, lesnictví, rybolov	Kč	10 076	11 000	11 370	11 866	13 100
průmysl	Kč	11 889	12 734	13 518	14 559	15 750
stavebnictví	Kč	12 331	13 189	13 692	14 412	15 164

¹⁾ zemřelí do 1 roku na 1 000 živě narozených

²⁾ zemřelí do 28 dnů na 1 000 živě narozených

³⁾ potraty na 1 000 narozených celkem

⁴⁾ bez menších podniků, podle sídla podniku

Tab. 2. Vývoj kraje v letech 2000 - 2004

1. pokračování

	Měřící jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Nezaměstnanost (k 31. 12.)⁵⁾						
Uchazeči o zaměstnání	osoby	19 896	19 911	21 865	24 165	24 399
z toho ženy	osoby	10 239	10 316	11 191	12 453	12 414
Volná pracovní místa	místa	3 661	2 729	1 980	2 448	2 039
Míra registrované nezaměstnanosti ⁶⁾	%	7,87	7,93	8,66	9,42	9,62
Školství						
Mateřské školy		333	331	325	314	312
děti	osoby	14 757	14 725	15 155	15 182	15 120
Základní školy		240	239	239	237	232
žáci celkem	osoby	53 563	52 198	50 566	48 905	47 244
Gymnázia		20	20	20	20	20
žáci denního studia	osoby	6 681	6 803	7 203	7 310	7 268
Střední odborné školy		44	42	42	42	43
žáci denního studia	osoby	10 161	10 139	10 354	10 832	10 862
Střední odborná učiliště		31	32	32	30	30
žáci denního studia	osoby	8 262	8 709	8 799	8 593	8 253
Vyšší odborné školy		10	9	11	11	10
žáci denního studia	osoby	1 233	1 309	1 352	1 455	1 435
Vysoké školy		1	1	1	2	2
studenti v prezenčním studiu (české státní občanství)	osoby	3 176	3 599	4 090	4 898	5 473
Kultura						
Divadla		13	16	17	17	16
Stálá kina		46	43	41	40	40
Muzea (včetně poboček)		48	51	54	55	54
Veřejné knihovny (včetně poboček)		461	441	431	425	423
Zdravotnictví						
Lékaři celkem	přepočtené osoby	1 557	1 599	1 637	1 656	1 686
z toho v nestátních zařízeních	přepočtené osoby	1 258	952	974	1 616	1 644
na 1 000 obyvatel		3,1	3,1	3,2	3,3	3,3
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	327	318	310	306	300
Nemocnice		10	9	10	10	10
lůžka		2 536	2 445	2 545	2 776	2 702
lékaři	přepočtené osoby	281	280	292	309	320
Odborné léčebné ústavy		12	12	11	7	7
lůžka		1 569	1 624	1 524	1 254	1 254
z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné		8	8	7	3	3
lůžka		567	622	522	252	252
Lékaři v ambulantní péči	přepočtené osoby	1 174	1 211	1 242	1 262	1 274
obyvatelé na 1 lékaře	osoby	433	419	408	401	397
Samostatné ordinace praktického lékaře						
pro dospělé		217	222	224	224	219
pro děti a dorost		102	102	102	103	102
stomatologa		238	236	242	243	247
Lékárny a výdejny		93	98	101	103	110
Místa v jeslích		43	48	48	48	48

⁵⁾ evidovaná nezaměstnanost podle údajů úřadů práce

⁶⁾ v metodice platné do 30. 6. 2004

Tab. 2. Vývoj kraje v letech 2000 - 2004

2. pokračování

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Pracovní neschopnost						
Průměrný počet nemocensky pojištěných	osoby	216 863	210 783	210 404	207 679	203 411
Průměrná pracovní neschopnost	%	6,654	6,897	6,893	6,999	6,099
pro nemoc	%	6,016	6,251	6,225	6,339	5,449
pro pracovní úrazy	%	0,251	0,244	0,251	0,239	0,247
pro ostatní úrazy	%	0,387	0,403	0,417	0,421	0,403
Sociální zabezpečení						
Počet zařízení sociální péče celkem		42	43	46	50	48
místa		3 982	4 002	4 151	4 206	4 133
Příjemci důchodů celkem	osoby	128 387	129 728	129 639	130 404	132 372
starobních plných	osoby	69 354	69 922	68 735	68 701	69 939
Průměrný měsíční důchod celkem	Kč	6 100	6 610	6 618	6 842	7 012
starobní plný	Kč	6 158	6 661	6 681	6 912	7 096
Kriminalita, nehody						
Zjištěné trestné činy		11 816	10 609	11 285	10 539	10 519
na 1 000 obyvatel		23,2	20,9	22,3	20,8	20,8
Dopravní nehody		8 226	7 645	7 892	7 999	8 563
usmrcení	osoby	67	76	53	66	67
těžce zranění	osoby	263	317	281	282	331
lehce zranění	osoby	1 594	1 645	1 711	1 752	1 791
způsobené hmotné škody	mil. Kč	244,8	337,1	312,0	320,3	352,9
Makroekonomické ukazatele						
Hrubý domácí produkt v tržních cenách	mil. Kč	91 004	95 959	101 238	108 524	116 639
na 1 obyvatele	Kč	178 950	188 902	199 741	214 309	230 880
průměr ČR = 100	%	85,5	83,4	84,4	85,5	85,1
Podíl sektorů na hrubé přidané hodnotě:						
primární	%	6,4	6,3	5,0	5,5	5,9
sekundární	%	44,3	43,4	44,4	44,0	44,4
terciární	%	49,2	50,3	50,6	50,4	49,7
Tvorba hrubého fixního kapitálu						
na 1 obyvatele	Kč	43 189	51 730	50 294	40 656	42 758
Organizační struktura						
Počet registrovaných subjektů (k 31. 12.)		87 738	92 074	95 811	100 881	102 319
z toho:						
obchodní společnosti celkem		6 713	7 000	7 132	7 360	7 669
družstva		319	325	334	373	382
státní podniky		47	41	41	35	31
soukromí podnikatelé		61 862	65 654	68 806	72 155	72 955
samostatně hospodařící rolníci ⁷⁾		6 044	6 060	5 998	5 959	5 916
Zemědělství						
Osevní plochy celkem (k 31. 5.) ⁸⁾	ha	200 540	199 082	183 962	178 430	190 480
z toho: obiloviny celkem	ha	99 331	100 249	100 323	90 312	101 274
brambory celkem	ha	2 629	2 315	1 895	1 756	1 826
řepka	ha	20 561	21 014	19 089	18 640	22 833
Sklizeň vybraných plodin ⁸⁾						
obiloviny celkem	t	417 796	437 562	437 677	360 309	551 488
brambory celkem	t	65 375	48 919	45 321	34 609	43 285
řepka	t	59 087	60 650	43 895	29 641	82 874
Hektarové výnosy vybraných plodin ⁸⁾						
obiloviny celkem	t	4,18	4,37	4,36	3,96	5,44
brambory celkem	t	24,86	21,17	23,92	19,70	23,70
řepka	t	2,88	2,90	2,30	1,59	3,63

Tab. 2. Vývoj kraje v letech 2000 - 2004

dokončení

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Hospodářská zvířata						
(k 1. 3. následujícího roku) ⁹⁾						
skot celkem	kusy	131 835	128 826	122 886	120 434	121 379
prasata celkem	kusy	229 984	229 297	218 799	200 131	193 783
drůbež celkem	kusy	2 809 943	3 117 200	2 424 919	1 773 568	1 559 590
ovce celkem	kusy	4 083	4 432	4 558	6 578	8 678
Intenzita chovu skotu ¹⁰⁾	ks/100 ha	55,1	53,9	51,4	50,6	49,9
prasat ¹¹⁾	ks/100 ha	121,5	121,1	115,6	106,7	100,8
Průmysl¹²⁾						
Počet podniků		122	121	136	149	138
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	43 192	41 994	44 140	50 031	49 150
	mil. Kč					
Tržby z průmyslové činnosti	b. c.	56 655	64 946	96 222	127 056	142 606
Stavebnictví¹³⁾						
Počet podniků		124	124	132	130	134
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	8 912	8 489	8 552	7 936	7 755
Stavební práce	mil. Kč					
podle dodavatelských smluv	b. c.	8 513	8 935	8 760	9 278	9 708
Stavební povolení						
Počet vydaných stavebních povolení		7 241	6 258	5 830	6 513	6 419
	mil. Kč					
Předpokládaná hodnota staveb	b. c.	8 209	11 716	8 391	8 268	12 387
Cestovní ruch						
Hromadná ubytovací zařízení celkem		289	296	280	284	281
lůžka		15 663	15 482	15 264	15 163	15 006
Hosté v hromadných ubyt. zařízeních	osoby	323 520	312 924	284 105	307 042	338 687
z toho cizinci	osoby	53 040	66 544	61 308	53 527	53 018
Životní prostředí						
Podíl chráněných území na rozloze	%	9,8
Měrné emise (REZZO 1 - 3)						
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	4,19	4,66	4,06	4,73	.
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	3,12	3,19	3,09	3,30	.
oxid uhelnatý CO	t/km ²	3,12	3,05	2,15	2,24	.

⁷⁾ v roce 2004 včetně zemědělských podnikatelů

⁸⁾ do roku 2001 vč. "hobby aktivit" obyvatel

⁹⁾ od roku 2002 k 1.4.

¹⁰⁾ vztaženo k zemědělské půdě

¹¹⁾ vztaženo k orné půdě

¹²⁾ průmyslové podniky se 100 a více zaměstnanci, sídlo v kraji

¹³⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v kraji

Tab. 3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Území, osídlení (k 31. 12.)									
Výměra půdy celkem	ha	7 886 838	49 608	1 101 464	1 005 731	756 106	331 452	533 488	316 300
v tom: zemědělská půda	%	54,1	42,3	60,6	49,2	50,7	37,6	52,0	44,5
z toho orná	%	71,6	73,5	83,2	64,6	68,9	45,6	67,0	49,3
nezemědělská půda	%	45,9	57,7	39,4	50,8	49,3	62,4	48,0	55,5
z toho lesní pozemky	%	73,0	17,2	70,3	73,6	80,1	69,3	62,2	79,7
Počet obcí celkem		6 249	1	1 146	623	501	132	354	216
se statutem města		527	1	74	45	46	28	46	36
Podíl městského obyvatelstva	%	70,2	100,0	54,6	63,9	66,7	80,7	79,3	77,9
Počet částí obcí		15 077	147	2 783	1 975	1 543	516	1 140	763
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	129,6	2 359,6	103,9	62,2	72,7	91,9	154,1	135,2
Obyvatelstvo									
Střední stav obyvatelstva	osoby	10 206 923	1 165 617	1 137 748	625 421	549 216	303 722	820 619	427 395
z toho ženy		5 235 193	609 819	581 228	318 296	280 366	155 141	418 764	219 302
Počet obyvatel (k 31. 12.)	osoby	10 220 577	1 170 571	1 144 071	625 712	549 618	304 588	822 133	427 563
z toho ženy		5 239 664	611 463	584 150	318 465	280 463	155 549	419 302	219 299
Podíl obyvatel ve věku (k 31. 12.)									
0 - 14 let	%	14,9	12,5	15,1	15,3	14,6	15,6	15,9	15,7
15 - 64 let	%	71,0	71,8	70,8	70,8	70,8	71,8	71,7	71,4
65 a více let	%	14,0	15,7	14,1	13,9	14,6	12,6	12,4	13,0
Průměrný věk (k 31. 12.)	roky	39,8	41,7	39,8	39,5	40,2	38,8	38,8	39,2
Naděje dožití při narození (průměr let 2003 - 2004)									
muži	roky	72,29	74,07	71,98	72,79	72,27	71,30	70,17	72,35
ženy	roky	78,77	79,59	78,37	79,06	78,62	77,49	77,23	78,30
Na 1 000 obyvatel									
živě narození	‰	9,6	9,5	9,9	9,5	9,2	9,6	10,5	10,1
zemřelí	‰	10,5	11,0	11,1	10,3	10,9	9,9	10,9	10,2
přistěhovalí	‰	5,2	24,7	21,6	9,3	10,2	14,0	10,5	10,4
vystěhovalí	‰	3,4	18,9	13,2	8,2	9,3	12,5	8,6	10,7
celkový přírůstek	‰	0,9	4,3	7,3	0,3	-0,9	1,1	1,5	-0,4
sňatky	‰	5,0	5,8	5,1	4,8	5,1	5,6	5,4	5,3
rozvody	‰	3,2	3,4	3,4	2,9	3,3	3,8	4,1	3,4
potraty	‰	4,0	3,9	4,1	3,9	4,9	5,3	5,7	4,9
Kojenecká úmrtnost ¹⁾	‰	3,7	3,1	3,6	2,4	4,4	5,9	5,2	3,2
Bydlení									
Dokončené byty		32 268	5 924	6 127	2 193	2 032	503	888	1 316
na 1 000 obyvatel		3,2	5,1	5,4	3,5	3,7	1,7	1,1	3,1
Zaměstnanost a mzdy									
Zaměstnaní (VŠPS)	tis. osob	4 706,6	601,3	547,2	296,6	263,3	142,8	358,1	204,3
primární sektor	%	4,3	0,4	4,7	6,1	4,4	2,9	2,2	3,3
sekundární sektor	%	39,2	20,6	37,0	41,7	43,0	43,1	38,4	51,7
terciární sektor	%	56,5	79,0	58,3	52,2	52,7	54,0	59,3	44,8
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance ²⁾	Kč	18 035	22 437	17 704	15 771	16 831	15 414	16 320	16 231
zemědělství, lesnictví, rybolov	Kč	13 171	14 056	13 919	12 795	13 378	13 279	12 409	12 003
průmysl	Kč	17 503	22 344	19 309	16 591	17 667	15 628	17 642	16 801
stavebnictví	Kč	18 071	24 176	16 473	16 203	16 718	15 504	15 991	16 747

¹⁾ zemřelí do 1 roku na 1 000 živě narozených

²⁾ bez menších podniků, podle sídla podniku

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský		
475 824	451 860	692 555	706 674	515 892	396 377	553 506	ha	Území, osídlení (k 31. 12.)
58,8	60,6	60,6	60,2	53,5	49,4	51,4	%	Výměra půdy celkem
69,2	73,4	77,4	83,6	75,4	64,4	62,7	%	v tom: zemědělská půda
41,2	39,4	39,4	39,8	46,5	50,6	48,6	%	z toho orná
75,0	74,6	77,2	69,8	74,7	78,3	72,9	%	nezemědělská půda
448	452	729	647	394	304	302		z toho lesní pozemky
43	32	33	47	26	30	40		Počet obcí celkem
68,0	61,2	57,6	63,2	57,6	61,2	76,7	%	se statutem města
1 072	995	1 443	871	755	438	636		Podíl městského obyvatelstva
115,0	111,8	74,7	158,9	123,1	149,0	227,2	osoby/km ²	Počet částí obcí
								Hustota obyvatelstva
								Obyvatelstvo
546 995	505 193	517 282	1 122 391	635 449	591 287	1 258 588	osoby	Sřídlní stav obyvatelstva celkem
280 833	257 969	261 660	578 255	326 347	303 189	644 024		z toho ženy
547 296	505 285	517 153	1 123 201	635 126	590 706	1 257 554	osoby	Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem
280 778	257 854	261 563	578 323	326 201	303 031	643 223		z toho ženy
								Podíl obyvatel ve věku (k 31. 12.)
15,1	15,6	15,8	14,7	15,1	15,0	15,5	%	0 - 14 let
70,1	70,0	70,0	70,7	70,9	70,7	71,6	%	15 - 64 let
14,7	14,4	14,3	14,6	14,0	14,3	12,9	%	65 a více let
40,1	39,6	39,3	40,0	39,6	39,6	39,1	roky	Průměrný věk (k 31. 12.)
								Naděje dožití při narození
								(průměr let 2003 - 2004)
73,13	72,90	73,26	72,92	72,62	71,80	70,88	roky	muži
79,18	78,76	79,43	79,61	79,13	79,54	78,17	roky	ženy
								Na 1 000 obyvatel
9,5	9,5	9,3	9,5	9,3	8,8	9,4	‰	živě narození
10,5	10,3	9,8	10,3	10,0	10,1	10,4	‰	zemřelí
9,7	9,2	8,4	9,5	6,7	6,7	4,6	‰	přistěhovalí
9,2	8,8	8,6	8,1	7,9	7,4	5,8	‰	vystěhovalí
-0,5	-0,4	-0,7	0,6	-1,9	-2,0	-2,2	‰	celkový přírůstek
4,8	4,6	4,7	5,0	4,6	4,6	4,7	‰	sňatky
3,3	2,9	2,4	2,9	3,1	2,6	3,5	‰	rozvody
4,2	3,4	3,3	3,5	3,3	3,3	3,9	‰	potraty
5,4	3,7	2,5	2,3	4,9	3,3	4,2	‰	Kojenecká úmrtnost ¹⁾
								Bydlení
1 322	1 580	1 581	3 842	1 462	1 494	2 004		Dokončené byty
2,4	3,1	3,1	3,4	2,3	2,5	1,6		na 1 000 obyvatel
								Zaměstnanost a mzdy
251,0	230,0	237,9	509,1	275,0	267,3	522,7	tis. osob	Zaměstnaní (VŠPS)
6,1	6,2	10,4	5,1	7,0	4,0	3,0	%	primární sektor
39,5	45,6	44,4	38,5	41,2	46,3	44,8	%	sekundární sektor
54,4	48,3	45,3	56,4	51,7	49,7	52,1	%	terciární sektor
								Průměrná hrubá měsíční mzda
15 732	15 579	15 562	16 226	15 448	15 629	16 909	Kč	zaměstnance ²⁾
								zemědělství, lesnictví,
14 351	13 100	12 790	12 614	12 964	13 400	12 501	Kč	rybolov
15 747	15 750	16 330	16 026	15 468	15 949	18 524	Kč	průmysl
15 707	15 164	15 098	16 991	18 062	16 355	15 506	Kč	stavebnictví

Tab. 3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Nezaměstnanost (k 31. 12.)³⁾									
Uchazeči o zaměstnání	osoby	541 675	26 727	44 012	23 021	21 051	18 726	73 493	20 299
ženy		276 254	14 042	23 727	12 487	11 144	8 812	36 995	10 650
absolventi škol a mladiství		47 260	2 069	3 882	2 210	1 840	1 479	5 215	1 632
se zdravotním postižením		74 672	3 100	6 001	3 239	3 023	1 935	9 000	3 042
dosažitelní uchazeči		509 510	24 415	41 657	21 281	19 645	18 064	69 428	18 854
Volná pracovní místa	místa	51 203	14 598	6 475	3 239	4 416	1 196	2 948	2 547
Míra registrované nezaměstnanosti (nová metodika)	%	9,47	3,58	6,85	6,59	6,74	10,75	15,85	8,22
Školství									
Mateřské školy		4 776	307	614	296	258	138	323	208
děti	osoby	280 487	27 646	31 063	18 694	14 876	8 197	22 072	12 327
Základní školy		3 785	219	471	239	207	102	247	181
žáci celkem	osoby	917 738	85 584	101 540	57 819	47 641	27 819	76 504	39 819
Gymnázia		345	58	33	24	14	9	24	13
žáci denního studia	osoby	142 374	23 295	12 771	9 059	6 490	3 362	8 884	4 858
Střední odborné školy		812	100	75	59	33	24	73	41
žáci denního studia	osoby	208 929	30 323	17 408	13 399	10 493	5 805	16 621	7 967
Střední odborná učiliště		514	46	54	39	27	19	45	19
žáci denního studia	osoby	175 975	16 752	14 839	11 863	9 325	5 476	15 040	8 085
Vyšší odborné školy		174	36	18	15	5	2	11	8
žáci denního studia	osoby	25 033	5 605	2 045	2 254	959	233	1 336	734
Vysoké školy - počet škol		62	29	3	3	2	1	2	1
studenti v prezenčním studiu (s českým státním občanstvím)	osoby	216 226	81 760	568	7 761	14 280	1 799	5 976	5 802
Kultura									
Divadla		271	84	25	14	14	11	16	9
Stálá kina		626	34	57	54	33	26	62	25
Muzea (včetně poboček)		841	74	117	68	44	28	52	35
Veřejné knihovny (vč. poboček)		6 523	84	904	634	556	145	355	244
Zdravotnictví									
Lékaři celkem	přep. osoby	40 371	7 930	3 405	2 226	2 341	1 103	2 715	1 437
z toho v nestátních zařízeních		32 409	4 242	3 288	2 184	1 632	1 068	2 649	1 424
na 1 000 obyvatel		4,0	6,8	3,0	3,6	4,3	3,6	3,3	3,4
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	253	147	334	281	235	275	302	297
Střední zdravotničtí pracovníci	přep. osoby	105 077	18 829	8 786	5 824	6 052	3 125	7 797	3 858
Nemocnice		197	25	25	10	11	5	20	9
lůžka		65 488	10 327	5 715	3 798	3 581	1 734	5 644	2 637
na 1 000 obyvatel		6,4	8,9	5,0	6,1	6,5	5,7	6,9	6,2
lékaři (lůžková část)	přep. osoby	8 867	1 677	717	512	489	197	651	373
Odborné léčebné ústavy		166	16	24	9	5	4	12	7
lůžka		23 189	2 585	2 847	973	1 883	393	1 452	507
z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné		73	6	13	4	2	4	5	2
lůžka		7 272	953	1 069	438	340	393	418	126
Lékaři v ambulantní péči	přep. osoby	29 230	5 816	2 430	1 620	1 716	728	1 949	1 011
obyvatelé na 1 lékaře	osoby	349	200	468	386	320	417	421	423

³⁾ evidovaná nezaměstnanost podle údajů úřadů práce

Králové- hradecký	v tom kraje						Měřicí jednotka	
	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko- slezský		
								Nezaměstnanost (k 31. 12.)³⁾
22 526	24 399	24 531	66 207	39 591	31 606	105 486	osoby	Uchazeči o zaměstnání
11 488	12 414	13 116	33 441	19 717	16 125	52 096		ženy
2 188	2 359	2 581	6 397	3 412	3 092	8 904		absolventi škol a mladiství
3 422	3 951	3 535	9 787	5 518	4 981	14 138		se zdravotním postižením
21 277	22 987	23 404	62 369	37 300	29 097	99 732		dosazitelní uchazeči
2 075	2 039	1 273	3 448	2 513	1 762	2 674	místa	Volná pracovní místa
7,67	8,94	8,85	10,69	11,73	9,53	15,66	%	Míra registrované nezaměstnanosti (nová metodika)
								Školství
298	312	286	614	353	306	463		Mateřské školy
15 695	15 120	15 216	30 624	18 583	16 693	33 681	osoby	děti
256	232	257	440	279	233	422		Základní školy
50 253	47 244	50 965	100 060	57 455	55 046	119 989	osoby	žáci celkem
18	20	18	40	20	15	39		Gymnázia
7 530	7 268	6 813	18 174	9 695	7 726	16 449	osoby	žáci denního studia
51	43	38	85	48	52	90		Střední odborné školy
11 421	10 862	10 425	22 496	12 271	13 606	25 832	osoby	žáci denního studia
35	30	29	45	41	32	53		Střední odborná učiliště
9 271	8 253	9 588	21 473	11 681	11 575	22 754	osoby	žáci denního studia
11	10	12	16	7	11	12		Vyšší odborné školy
1 147	1 435	1 873	3 108	1 064	1 151	2 089	osoby	žáci denního studia
1	2	1	9	2	2	4		Vysoké školy - počet škol
6 810	5 473	59	47 439	10 986	4 565	22 948		studenti v prezenčním studiu (s českým státním občanstvím)
								Kultura
20	16	6	16	8	9	23		Divadla
48	40	47	56	47	35	62		Stálá kina
62	54	52	80	45	52	78		Muzea (včetně poboček)
498	423	610	732	520	405	413		Veřejné knihovny (včetně poboček)
								Zdravotnictví
2 151	1 686	1 629	4 785	2 541	1 919	4 502	přep. osoby	Lékaři celkem
1 642	1 644	1 556	3 315	1 958	1 853	3 954		z toho v nestátních zařízeních
3,9	3,3	3,1	4,3	4,0	3,2	3,6		na 1 000 obyvatel
254	300	318	235	250	308	280	osoby	Obyvatelé na 1 lékaře
5 738	4 344	4 737	12 201	6 412	5 215	12 158	přep. osoby	Střední zdravotničtí pracovníci
12	10	6	23	10	11	20		Nemocnice
3 728	2 702	2 925	8 028	3 667	3 377	7 625		lůžka
6,8	5,3	5,7	7,2	5,8	5,7	6,1		na 1 000 obyvatel
441	320	359	1 191	565	358	1 015	přep. osoby	lékaři (lůžková část)
15	7	11	11	13	10	22		Odborné léčebné ústavy
1 072	1 254	2 200	1 465	1 784	1 625	3 149		lůžka
5	3	4	3	5	4	13		z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné
459	252	373	423	526	388	1 114		lůžka
1 615	1 274	1 142	3 428	1 818	1 437	3 246	přep. osoby	Lékaři v ambulantní péči
339	397	453	327	350	411	388	osoby	obyvatelé na 1 lékaře

Tab. 3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Samostatné ordinace praktického lékaře									
pro dospělé		4 460	518	473	288	241	118	321	186
pro děti a dorost		2 107	240	240	137	104	64	159	96
stomatologa		5 419	847	492	328	315	140	375	215
Lékárny a výdejny		2 302	312	214	150	134	80	185	104
Místa v jeslích		1 616	325	96	90	76	-	298	-
Pracovní neschopnost									
Průměrný počet nemocensky pojištěných	osoby	4 389 251	863 895	434 613	254 733	230 214	111 108	288 969	164 459
Průměrná pracovní neschopnost	%	5,857	4,605	5,405	6,027	6,021	5,685	5,884	6,489
pro nemoc	%	5,256	4,271	4,834	5,338	5,280	5,117	5,334	5,869
pro pracovní úrazy	%	0,222	0,131	0,218	0,283	0,315	0,211	0,230	0,235
pro ostatní úrazy	%	0,379	0,203	0,352	0,406	0,426	0,357	0,320	0,386
Sociální zabezpečení									
Zařízení sociální péče celkem ⁴⁾		1 073	45	113	58	54	40	105	43
místa ⁴⁾		79 074	4 718	7 975	4 356	4 369	2 631	8 560	2 699
Přijemci důchodů celkem	osoby	2 625 685	293 364	292 670	156 986	142 551	70 806	203 710	106 522
starobních plných	osoby	1 371 420	170 204	148 655	80 655	76 048	39 066	102 964	54 080
Průměrný měsíční důchod	Kč	7 118	7 601	7 120	7 035	7 127	7 045	7 057	7 032
starobní plný	Kč	7 270	7 778	7 269	7 162	7 231	7 190	7 262	7 202
Kriminalita, nehody									
Zjištěné trestné činy		351 090	97 302	37 776	16 396	16 815	10 349	32 348	15 352
na 1 000 obyvatel		34,4	83,5	33,2	26,2	30,6	34,1	39,4	35,9
Dopravní nehody		196 484	29 598	26 161	13 707	12 308	6 610	14 533	8 757
na 1 000 obyvatel		19,3	25,4	23,0	21,9	22,4	21,8	17,7	20,5
usmrcení	osoby	1 215	56	191	103	75	37	110	38
těžce zranění	osoby	4 878	428	812	335	189	171	391	182
způsobené hmotné škody	mil. Kč	9 687	1 799	1 537	652	622	294	600	379
Makroekonomické ukazatele									
Hrubý domácí produkt v tržních cenách	mil. Kč	2 767 717	637 704	288 888	150 970	137 911	65 798	188 041	94 451
na 1 obyvatele	Kč	271 161	547 096	253 912	241 389	251 106	216 639	229 146	220 991
průměr ČR = 100	%	100,0	201,8	93,6	89,0	92,6	79,9	84,5	81,5
Podíl na hrubé přidané hodnotě									
primární sektor	%	3,3	0,1	4,2	6,2	4,3	2,5	1,9	2,0
sekundární sektor	%	37,9	18,0	44,1	41,1	42,1	42,9	50,0	48,6
terciární sektor	%	58,8	81,9	51,7	52,7	53,6	54,6	48,1	49,4
Tvorba hrubého fixního kapitálu	mil. Kč	743 807	214 631	76 184	45 337	37 491	20 544	46 381	28 586
na 1 obyvatele	Kč	72 873	184 135	66 960	72 491	68 263	67 642	56 519	66 885
průměr ČR = 100	%	100,0	252,7	91,9	99,5	93,7	92,8	77,6	91,8
Organizační struktura (k 31. 12.)									
Počet registrovaných subjektů		2 352 601	417 123	262 821	142 796	125 065	74 580	163 874	108 207
z toho:									
obchodní společnosti celkem		244 537	84 717	19 979	11 123	10 018	5 388	13 403	8 656
družstva		13 334	5 372	951	701	417	134	412	372
státní podniky		803	211	88	40	24	28	66	38
soukromí podnikatelé		1 674 595	269 424	194 328	102 538	89 028	54 542	118 656	82 020
zemědělníci podnikatelé a samostatně hospodařící rolníci		99 669	1 347	11 829	8 473	5 232	1 834	6 724	4 235

⁴⁾ předběžné údaje

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Králové- hradecký	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko slezský		
								Samostatné ordinace praktického lékaře
239	219	220	525	296	287	529		pro dospělé
121	102	104	228	143	120	249		pro děti a dorost
300	247	246	605	353	334	622		stomatologa
141	110	107	251	132	122	260		Lékárny a výdejny
148	48	65	110	100	130	130		Místa v jeslích
								Pracovní neschopnost
								Průměrný počet nemocensky pojištěných
222 950	203 411	198 512	488 910	222 843	233 801	470 833	osoby	
6,033	6,099	6,103	6,161	6,399	6,883	6,824	%	Průměrná pracovní neschopnost
5,374	5,449	5,349	5,617	5,695	6,116	5,974	%	pro nemoc
0,272	0,247	0,303	0,207	0,224	0,227	0,250	%	pro pracovní úrazy
0,387	0,403	0,451	0,337	0,480	0,540	0,600	%	pro ostatní úrazy
								Sociální zabezpečení
67	48	52	123	79	93	153		Zařízení sociální péče celkem ⁴⁾
4 388	4 133	3 690	9 033	6 277	6 179	10 066		místa ⁴⁾
146 737	132 372	134 413	301 175	163 584	156 443	324 352	osoby	Příjemci důchodů celkem
75 963	69 939	70 911	155 365	86 104	79 937	161 529	osoby	starobních plných
7 069	7 012	7 015	7 004	6 980	6 969	7 156	Kč	Průměrný měsíční důchod
7 162	7 096	7 060	7 189	7 081	7 094	7 344	Kč	starobní plný
								Kriminalita, nehody
12 572	10 519	8 526	32 008	15 352	10 619	35 156		Zjištěné trestné činy
23,0	20,8	16,5	28,5	24,2	18,0	27,9		na 1 000 obyvatel
10 180	8 563	8 911	18 911	9 949	8 324	19 972		Dopravní nehody
18,6	16,9	17,2	16,8	15,7	14,1	15,9		na 1 000 obyvatel
76	67	66	122	84	62	128	osoby	usmrcení
354	331	253	415	321	244	452	osoby	těžce zranění
456	353	545	851	449	365	785	mil. Kč	způsobené hmotné škody
								Makroekonomické ukazatele
								Hrubý domácí produkt
133 767	116 639	121 318	285 855	134 376	131 789	280 210	mil. Kč	v tržních cenách
244 549	230 880	234 530	254 684	211 467	222 885	222 638	Kč	na 1 obyvatele
90,2	85,1	86,5	93,9	78,0	82,2	82,1	%	průměr ČR = 100
								Podíl na hrubé přidané hodnotě
5,3	5,9	9,7	3,9	5,9	3,9	2,1	%	primární sektor
41,8	44,4	46,9	36,1	39,5	48,1	47,9	%	sekundární sektor
52,9	49,7	43,4	60,0	54,6	48,0	50,0	%	terciární sektor
28 303	21 601	27 083	78 668	30 405	29 041	59 552	mil. Kč	Tvorba hrubého fixního kapitálu
51 743	42 758	52 356	70 090	47 848	49 115	47 316	Kč	na 1 obyvatele
71,0	58,7	71,8	96,2	65,7	67,4	64,9	%	průměr ČR = 100
								Organizační struktura
122 313	102 319	95 816	252 506	129 075	128 679	227 427		Počet registrovaných subjektů (k 31. 12.)
								z toho:
9 574	7 669	6 073	30 406	8 386	11 178	17 967		obchodní společnosti celkem
578	382	552	1 492	491	299	1 181		družstva
39	31	19	90	39	20	70		státní podniky
88 077	72 955	66 500	175 285	96 748	93 317	171 177		soukromí podnikatelé
								zemědělní podnikatelé a
7 889	5 916	7 796	13 552	7 567	8 728	8 547		samostatné hospodařící rolníci

Tab. 3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Zemědělství									
Osevní plochy (k 31. 5.)	ha	2 665 713	8 915	505 506	284 375	216 650	42 270	152 524	43 457
z toho: obiloviny celkem	ha	1 607 251	5 605	311 917	171 272	128 166	25 694	107 110	25 950
brambory celkem	ha	35 973	17	7 538	5 219	1 635	263	948	441
řepka	ha	259 460	1 217	51 215	34 523	24 607	5 645	3 878	5 203
Sklizeň vybraných plodin									
obiloviny celkem	t	8 783 801	33 966	1 757 895	873 063	669 427	131 519	608 443	132 325
brambory celkem	t	861 798	398	176 918	130 134	39 747	6 405	21 073	10 718
řepka	t	934 674	4 886	191 173	117 304	85 706	19 272	14 687	18 491
Hektarové výnosy vybraných plodin:									
obiloviny celkem	t	5,46	6,06	5,63	5,11	5,23	5,12	5,68	5,11
brambory celkem	t	23,96	23,41	23,47	24,93	24,31	24,45	22,21	24,30
řepka	t	3,60	4,01	3,73	3,40	3,48	3,41	3,79	3,55
Hospodářská zvířata (k 1. 4. 2005)									
skot celkem	kusy	1 397 308	154 934		211 413	155 285	34 689	39 652	38 051
prasata celkem	kusy	2 876 834	415 646		348 209	212 974	42 349	116 604	43 166
drůbež celkem	kusy	25 372 333	4 907 240		4 647 242	1 869 222	249 401	1 530 870	112 016
ovce a berani	kusy	140 197	12 247		21 244	14 547	13 276	10 379	7 529
Intenzita chovu skotu ⁵⁾	ks/100 ha	38,5	26,1		48,4	48,0	32,3	18,4	38,0
praset ⁶⁾	ks/100 ha	105,8	78,2		121,5	94,9	88,5	73,9	95,3
Průmysl⁷⁾									
Počet podniků		8 184	741	838	547	512	268	538	428
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	1 129 615	103 309	120 519	69 351	72 377	34 759	80 488	61 925
Tržby z průmyslové činnosti	mil. Kč b. c.	2 371 494	262 396	406 060	117 453	137 217	43 707	216 540	105 257
Stavebnictví⁷⁾									
Počet podniků	fyz.	2 404	341	202	164	142	60	217	82
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	157 982	36 643	10 811	9 157	7 883	2 929	11 551	4 049
Stavební práce podle dodavatelských smluv	mil. Kč b. c.	278 207	100 377	16 560	13 558	11 805	3 941	15 107	8 089
Stavební povolení									
Vydaná stavební povolení		153 622	13 106	27 647	10 739	10 421	4 192	8 170	6 233
Předpokládaná hodnota staveb	mil. Kč b. c.	315 072	51 222	40 790	14 729	15 788	8 181	14 420	7 473
Cestovní ruch									
Hromadná ubytovací zařízení		7 640	598	560	1 007	426	423	402	926
lůžka		433 214	68 913	30 112	51 685	21 810	26 609	20 036	39 964
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních	osoby	12 219 689	3 863 989	854 987	1 068 596	519 024	564 543	355 225	752 473
z toho cizinci	osoby	6 061 225	3 470 279	268 155	317 742	170 586	386 971	148 441	250 575
Podíl chráněných území na rozloze	%	15,9	5,3	9,0	21,0	10,6	18,9	26,9	32,5
Měrné emise (REZZO 1 - 3)⁸⁾									
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	2,86	3,81	2,37	1,13	1,53	4,83	13,60	1,42
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	2,06	6,18	1,65	0,47	0,66	2,55	11,80	0,66
oxid uhelnatý CO	t/km ²	3,46	6,13	2,46	1,19	1,49	1,31	3,11	2,24

⁵⁾ vztaženo k zemědělské půdě

⁶⁾ vztaženo k orné půdě

⁷⁾ podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v kraji

⁸⁾ údaje roku 2003

Králové- hradecký	v tom kraje						Měřicí jednotka	
	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko- slezský		
								Zemědělství
174 018	190 480	296 971	322 395	186 054	103 901	138 198	ha	Osevní plochy (k 31. 5.)
95 216	101 274	164 004	216 799	111 605	61 495	81 145	ha	z toho: obiloviny celkem
1 318	1 826	11 890	2 610	781	526	961	ha	brambory celkem
20 250	22 833	32 585	16 806	16 768	7 536	16 394	ha	řepka
								Sklizeň vybraných plodin
537 018	551 488	819 729	1 245 082	647 795	347 939	428 112	t	obiloviny celkem
30 914	43 285	293 284	56 047	18 424	12 356	22 095	t	brambory celkem
76 771	82 874	110 572	60 754	64 278	28 467	59 439	t	řepka
								Hektarové výnosy vybraných plodin:
5,64	5,44	5,00	5,68	5,80	5,64	5,27	t	obiloviny celkem
23,46	23,70	24,67	21,47	23,59	23,49	22,97	t	brambory celkem
3,79	3,63	3,39	3,62	3,83	3,78	3,63	t	řepka
								Hospodářská zvířata (k 1. 4. 2005)
109 527	121 379	218 625	75 511	96 851	60 730	80 661	kusy	skot celkem
209 737	193 783	391 482	433 761	215 185	104 796	149 142	kusy	prasata celkem
1 519 845	1 559 590	1 231 383	4 303 093	613 279	1 184 033	1 645 119	kusy	drůbež celkem
8 863	8 678	7 655	4 104	5 517	14 321	11 837	kusy	ovce a berani
46,0	49,9	57,1	20,5	40,2	38,0	36,1	ks/100 ha	Intenzita chovu skotu ⁵⁾
118,9	100,8	131,3	133,0	115,2	99,4	106,1	ks/100 ha	praset ⁶⁾
								Průmysl⁷⁾
505	485	467	964	518	656	717		Počet podniků
							fyz.	Průměrný evidenční
67 722	64 223	64 203	108 445	67 112	71 203	143 979	osoby	počet zaměstnanců
							mil. Kč	
101 149	160 836	106 268	162 544	105 767	128 324	317 978	b. c.	Tržby z průmyslové činnosti
								Stavebnictví⁷⁾
125	134	115	298	122	144	259		Počet podniků
							fyz.	Průměrný evidenční
5 990	7 755	7 004	20 127	8 894	8 604	16 584	osoby	počet zaměstnanců
							mil. Kč	Stavební práce
7 929	9 708	7 863	35 568	14 597	11 786	21 320	b. c.	podle dodavatelských smluv
								Stavební povolení
8 540	6 419	8 196	20 344	8 488	7 021	12 789		Vydaná stavební povolení
							mil. Kč	Předpokládaná
13 315	12 387	11 725	28 468	13 124	12 562	24 115	b. c.	hodnota staveb
								Cestovní ruch
966	281	357	490	344	370	490		Hromadná ubytovací zařízení
43 985	15 006	18 544	30 168	18 614	21 415	26 353		lůžka
								Hosté v hromadných
951 492	338 687	399 005	1 014 514	417 663	522 355	597 136	osoby	ubytovacích zařízeních
298 128	53 018	64 194	345 930	97 405	81 608	108 193	osoby	z toho cizinci
								Podíl chráněných území
22,6	9,8	9,6	7,0	11,9	30,6	18,0	%	na rozloze
								Měrné emise (REZZO 1 - 3) ⁸⁾
1,79	4,73	0,61	0,55	1,22	1,95	5,35	t/km ²	oxid siřičitý SO ₂
0,70	3,30	0,40	0,65	0,80	0,93	4,38	t/km ²	oxidy dusíku NO _x
2,26	2,24	1,42	0,85	1,33	1,33	25,82	t/km ²	oxid uhelnatý CO

Tab. 4. Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Pardubický kraj	v tom okresy			
			Chrudim	Pardubice	Svitavy	Ústí nad Orlicí
Území, osídlení (k 31. 12.)						
Výměra půdy celkem	ha	451 860	102 966	88 900	133 467	126 527
v tom: zemědělská půda	%	60,6	61,8	60,2	60,9	59,6
z toho orná	%	73,4	74,6	81,8	75,6	64,0
nezemědělská půda	%	39,4	38,2	39,8	39,1	40,4
z toho lesní pozemky	%	74,6	73,6	63,4	79,5	78,3
Počet obcí celkem		452	113	115	113	111
se statutem města		32	8	7	7	10
Podíl městského obyvatelstva	%	61,2	53,8	71,7	53,0	60,7
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	111,8	101,6	180,0	76,4	109,7
Obyvatelstvo						
Střední stav obyvatelstva celkem	osoby	505 193	104 562	159 881	102 004	138 746
z toho ženy	osoby	257 969	53 179	82 379	51 783	70 628
Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem	osoby	505 285	104 602	159 981	101 940	138 762
z toho ženy	osoby	257 854	53 162	82 405	51 731	70 556
Obyvatelé ve věku (k 31. 12.)						
0 - 14	osoby	78 779	16 512	22 924	16 492	22 851
z toho ženy	osoby	38 022	7 919	11 074	7 917	11 112
15 - 64	osoby	353 911	72 786	112 199	71 803	97 123
z toho ženy	osoby	175 891	35 935	56 337	35 488	48 131
65 a více	osoby	72 595	15 304	24 858	13 645	18 788
z toho ženy	osoby	43 941	9 308	14 994	8 326	11 313
Průměrný věk obyvatel celkem	roky	39,6	39,5	40,6	38,9	38,8
Na 1 000 obyvatel						
živě narození	‰	9,5	9,4	9,2	9,5	10,0
zemřelí	‰	10,3	11,0	10,0	10,5	10,0
přistěhovalí	‰	9,2	13,1	12,7	11,0	11,5
vystěhovalí	‰	8,8	12,5	11,5	11,5	11,5
přirozený přírůstek	‰	-0,8	-1,6	-0,8	-1,1	0,1
přírůstek stěhováním	‰	0,4	0,6	1,2	-0,6	-0,1
celkový přírůstek	‰	-0,4	-1,0	0,4	-1,6	0,0
sňatky	‰	4,6	4,5	4,9	4,7	4,4
rozvody	‰	2,9	2,9	3,1	2,5	2,9
potraty	‰	3,4	3,4	3,0	3,9	3,5
Kojenecká úmrtnost ¹⁾	‰	3,7	4,1	2,0	7,3	2,9
Novorozenecká úmrtnost ²⁾	‰	2,5	2,0	0,0	7,3	2,2
Potratovost ³⁾	‰	353,7	362,3	320,1	411,6	343,1
Bydlení						
Dokončené byty		1 580	326	532	271	451
na 1 000 obyvatel		3,1	3,1	3,3	2,7	3,3
Zaměstnanost a mzdy⁴⁾						
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	133 589	21 568	45 813	25 661	40 546
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance	Kč	15 579	14 847	17 016	14 510	15 021

¹⁾ zemřelí do 1 roku na 1 000 živě narozených

²⁾ zemřelí do 28 dnů na 1 000 živě narozených

³⁾ potraty na 1 000 narozených celkem

⁴⁾ bez menších podniků, podle sídla podniku

Tab. 4. Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004

pokračování

	Měřicí jednotka	Pardubický kraj	v tom okresy			
			Chrudim	Pardubice	Svitavy	Ústí nad Orlicí
Nezaměstnanost (k 31. 12.)⁵⁾						
Uchazeči o zaměstnání	osoby	24 399	5 533	6 058	6 678	6 130
z toho ženy	osoby	12 414	2 832	3 111	3 323	3 148
Volná pracovní místa	místa	2 039	554	657	477	351
Míra registrované nezaměstnanosti (nová metodika)	%	8,94	9,64	6,94	12,39	8,24
Školství						
Mateřské školy		312	57	79	80	96
děti	osoby	15 120	2 975	4 498	3 256	4 391
Základní školy		232	47	51	58	76
žáci celkem	osoby	47 244	9 962	13 793	10 024	13 465
Gymnázia		20	3	5	5	7
žáci denního studia	osoby	7 268	1 314	2 081	1 763	2 110
Střední odborné školy		43	7	14	9	13
žáci denního studia	osoby	10 862	1 752	3 805	2 199	3 106
Střední odborná učiliště		30	5	10	5	10
žáci denního studia	osoby	8 253	1 218	2 852	1 429	2 754
Vyšší odborné školy		10	2	3	3	2
žáci denního studia	osoby	1 435	161	403	454	417
Vysoké školy (počet škol)		2	-	1	1	-
Kultura						
Divadla		16	4	4	4	4
Stálá kina a multikina		40	10	9	8	13
Muzea (včetně poboček)		54	16	7	11	20
Veřejné knihovny (vč. poboček)		423	85	105	112	121
Zdravotnictví						
Lékaři celkem	přep. osoby	1 686	303	626	364	393
z toho v nestátních zařízeních	přep. osoby	1 644	279	611	361	393
na 1 000 obyvatel		3,3	2,9	3,9	3,6	2,8
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	300	345	255	280	353
Nemocnice		10	1	3	4	2
Odborné léčebné ústavy		7	1	2	1	3
z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné		3	-	2	-	1
Lékaři v ambulantní péči	přep. osoby	1 274	231	476	254	313
obyvatelé na 1 lékaře	osoby	397	453	336	401	443
Samostatné ordinace praktického lékaře						
pro dospělé		219	49	71	43	56
pro děti a dorost		102	22	28	21	31
stomatologa		247	51	78	50	68
Lékárny a výdejny		110	23	44	21	22
Místa v jeslích		48	15	18	15	-

⁵⁾ evidovaná nezaměstnanost podle údajů úřadů práce

Tab. 4. Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004

dokončení

	Měřicí jednotka	Pardubický kraj	v tom okresy			
			Chrudim	Pardubice	Svitavy	Ústí nad Orlicí
Pracovní neschopnost						
Průměrný počet nemocensky pojištěných	osoby	203 411	32 876	76 091	35 668	58 776
Průměrná pracovní neschopnost	%	6,099	6,592	5,435	6,117	6,673
pro nemoc	%	5,449	5,863	4,878	5,454	5,955
pro pracovní úrazy	%	0,247	0,250	0,208	0,266	0,286
pro ostatní úrazy	%	0,403	0,480	0,349	0,397	0,432
Sociální zabezpečení						
Zařízení sociální péče celkem ⁶⁾		48	11	8	14	15
místa ⁶⁾		4 133	940	960	972	1 261
Příjemci důchodů celkem	osoby	132 372	28 573	42 392	26 577	34 830
starobních plných	osoby	69 939	13 929	23 662	13 502	18 846
Průměrný měsíční důchod celkem	Kč	7 012	6 933	7 127	6 930	7 001
starobní plný	Kč	7 096	7 078	7 223	6 990	7 026
Kriminalita, nehody						
Zjištěné trestné činy		10 519	1 882	4 584	1 748	2 305
na 1 000 obyvatel		20,8	18,0	28,7	17,1	16,6
Dopravní nehody		8 563	1 853	3 424	1 377	1 909
usmrcení	osoby	67	19	23	18	7
těžce zranění	osoby	331	57	107	64	103
lehce zranění	osoby	1 791	387	708	355	341
způsobené hmotné škody	mil. Kč	352,9	63,5	143,6	70,9	74,9
Organizační struktura						
Počet registrovaných subjektů (k 31. 12.)		102 319	20 707	36 590	18 369	26 653
z toho:						
obchodní společnosti celkem		7 669	1 385	3 514	1 061	1 709
družstva		382	77	106	70	129
státní podniky		31	2	14	6	9
soukromí podnikatelé		72 955	14 938	26 175	13 004	18 838
zemědělští podnikatelé a samostatně hospodařící rolníci		5 916	1 162	1 501	1 276	1 977
Stavebnictví⁷⁾						
Počet podniků		134	26	47	26	35
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	7 755	1 215	3 156	1 666	1 718
Stavební práce podle dodavatelských smluv	mil. Kč b. c.	9 708	1 218	4 818	1 365	2 307
Stavební povolení						
Vydaná stavební povolení		6 419	1 414	1 536	1 400	2 069
Předpokládaná hodnota staveb	mil. Kč b. c.	12 387	1 658	6 423	1 858	2 448
Cestovní ruch						
Hromadná ubytovací zařízení		281	79	48	45	109
lůžka		15 006	4 387	3 265	2 353	5 001
Životní prostředí						
Měrné emise (REZZO 1 - 3) ⁸⁾						
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	4,73	0,85	20,52	0,79	0,95
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	3,30	0,73	14,45	0,61	0,39
oxid uhelnatý CO	t/km ²	2,24	2,22	2,62	1,81	2,43

⁶⁾ předběžné údaje

⁷⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v okrese

⁸⁾ údaje za rok 2003

Tab. 5 Vybrané údaje o správních obvodech obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004

	Počet					Výměra (ha)	Podíl (%)		
	obcí	částí obcí	katastrů	obyva- tel	jednotek v RES		zemědělské půdy	lesních pozemků	zastavě- ných ploch
Pardubický kraj	452	995	790	505 285	102 319	451 860	60,6	29,4	1,6
v tom správní obvody:									
Česká Třebová	5	10	10	19 088	3 271	7 969	41,7	45,4	2,0
Hlinsko	22	74	46	21 534	4 038	24 657	54,3	35,4	1,2
Holice	14	32	23	16 071	3 293	21 364	53,1	39,7	1,5
Chrudim	86	260	186	81 766	16 464	74 606	63,5	26,3	1,9
Králíky	5	27	23	9 285	1 746	15 872	49,1	43,5	1,0
Lanškroun	22	36	33	21 903	4 005	27 515	61,4	31,4	1,1
Litomyšl	35	62	51	26 116	5 169	33 710	69,2	23,2	1,2
Moravská Třebová	33	62	58	27 441	4 269	41 726	55,2	37,3	1,1
Pardubice	57	119	97	119 976	28 363	40 923	67,3	13,2	3,2
Polička	20	34	29	19 423	3 711	27 264	59,8	31,9	1,1
Přelouč	42	69	63	23 605	4 868	25 721	54,8	32,1	1,8
Svitavy	28	40	44	31 682	5 689	35 158	61,0	30,4	1,2
Ústí nad Orlicí	16	34	31	26 740	5 334	19 051	58,6	32,7	1,4
Vysoké Mýto	40	87	63	32 008	6 345	28 191	70,5	19,4	1,8
Žamberk	27	49	33	28 647	5 754	28 132	60,3	30,8	1,3

Tab. 6 Bydlení a bytová výstavba podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností

	Byty celkem	v tom		Nebydlené byty užívané k rekreaci	Dokončené byty		Zrušené byty
		trvale obydlené	neobydlené		celkem	na 1 000 obyvatel	
		SLDB k 1. 3. 2001			v roce 2004		
Pardubický kraj	213 069	182 943	30 126	12 536	1 580	3,1	59
v tom správní obvody:							
Česká Třebová	7 713	7 078	635	141	83	4,3	2
Hlinsko	9 218	7 500	1 718	1 083	8	0,4	-
Holice	6 677	5 489	1 188	424	137	8,6	4
Chrudim	34 711	28 939	5 772	3 017	313	3,8	14
Králíky	3 820	3 203	617	359	18	1,9	1
Lanškroun	8 893	7 407	1 486	650	169	7,7	8
Litomyšl	10 691	8 891	1 800	836	41	1,6	2
Moravská Třebová	11 254	9 610	1 644	800	72	2,6	4
Pardubice	50 953	46 365	4 588	593	369	3,1	7
Polička	8 561	6 896	1 665	868	56	2,9	1
Přelouč	10 382	8 623	1 759	863	26	1,1	1
Svitavy	12 847	11 354	1 493	644	106	3,3	4
Ústí nad Orlicí	11 303	9 862	1 441	481	64	2,4	6
Vysoké Mýto	13 857	11 711	2 146	702	79	2,5	3
Žamberk	12 189	10 015	2 174	1 075	39	1,4	2

Tab. 7 Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2004

	Rozvody	Živě narození	Potraty	Zemřelí	Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek
Pardubický kraj	1 463	4 821	1 711	5 208	-387	186	-201
v tom správní obvody:							
Česká Třebová	58	200	75	193	7	-15	-8
Hlinsko	48	203	64	230	-27	-49	-76
Holice	38	133	43	172	-39	259	220
Chrudim	248	776	290	907	-131	111	-20
Králíky	19	93	36	117	-24	-21	-45
Lanškroun	57	212	75	172	40	58	98
Litomyšl	54	240	83	293	-53	-20	-73
Moravská Třebová	81	264	106	311	-47	-54	-101
Pardubice	394	1 131	358	1 165	-34	-203	-237
Polička	40	184	59	190	-6	-5	-11
Přelouč	69	208	74	255	-47	133	86
Svitavy	98	302	158	343	-41	41	-
Ústí nad Orlicí	90	263	98	289	-26	25	-1
Vysoké Mýto	84	337	100	305	32	7	39
Žamberk	85	275	92	266	9	-81	-72
Relativní údaje (na 1 000 obyvatel středního stavu)							
Pardubický kraj	2,9	9,5	3,4	10,3	-0,8	0,4	-0,4
v tom správní obvody:							
Česká Třebová	3,0	10,5	3,9	10,1	0,4	-0,8	-0,4
Hlinsko	2,2	9,4	3,0	10,7	-1,3	-2,3	-3,5
Holice	2,4	8,3	2,7	10,8	-2,4	16,3	13,8
Chrudim	3,0	9,5	3,5	11,1	-1,6	1,4	-0,2
Králíky	2,0	10,0	3,9	12,6	-2,6	-2,3	-4,8
Lanškroun	2,6	9,7	3,4	7,9	1,8	2,7	4,5
Litomyšl	2,1	9,2	3,2	11,2	-2,0	-0,8	-2,8
Moravská Třebová	2,9	9,6	3,9	11,3	-1,7	-2,0	-3,7
Pardubice	3,3	9,4	3,0	9,7	-0,3	-1,7	-2,0
Polička	2,1	9,5	3,0	9,8	-0,3	-0,3	-0,6
Přelouč	2,9	8,8	3,1	10,8	-2,0	5,6	3,7
Svitavy	3,1	9,5	5,0	10,8	-1,3	1,3	0,0
Ústí nad Orlicí	3,4	9,8	3,7	10,8	-1,0	0,9	0,0
Vysoké Mýto	2,6	10,5	3,1	9,5	1,0	0,2	1,2
Žamberk	3,0	9,6	3,2	9,3	0,3	-2,8	-2,5

Tab. 8 Nezaměstnanost podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004

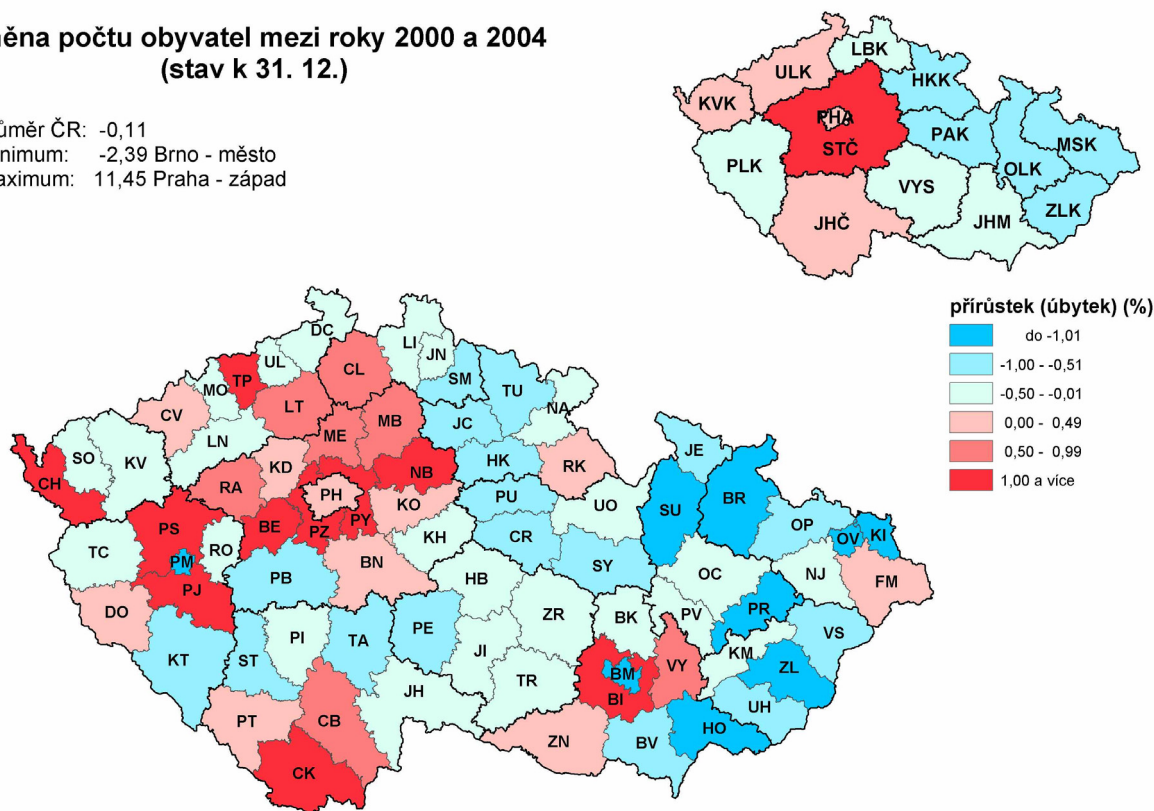
	Registrovaní uchazeči o zaměstnání						Míra nezaměstnanosti (%) ¹⁾	
	celkem	ženy	z toho podíl (v %)					
			ve věku		délka evidence		celkem	ženy
			do 24 let	50 a více	6 - 12 měs.	1 rok a více		
Pardubický kraj	24 399	50,9	21,3	23,4	15,1	34,5	9,54	10,85
v tom správní obvody:								
Česká Třebová	1 006	50,1	24,0	22,0	15,8	40,2	10,19	11,39
Hlinsko	1 031	51,5	26,4	20,9	16,7	26,2	9,89	11,69
Holice	638	53,1	19,1	26,3	16,6	24,5	8,24	9,95
Chrudim	4 428	51,1	23,3	22,1	14,1	31,4	10,97	12,61
Králíky	607	54,5	18,5	25,2	15,2	36,7	13,22	16,37
Lanškroun	848	50,1	20,6	22,8	14,2	29,4	7,54	8,47
Litomyšl	1 340	51,8	22,0	23,1	15,6	38,0	10,44	12,32
Moravská Třebová	2 364	47,9	17,9	27,0	13,0	42,1	17,10	18,54
Pardubice	4 233	50,8	20,3	23,4	18,2	28,0	6,73	7,43
Polička	841	53,3	23,4	22,0	14,1	33,3	8,89	10,68
Přelouč	1 178	52,3	20,5	27,6	15,4	31,2	9,53	11,47
Svitavy	2 264	49,1	18,2	26,6	13,6	48,7	13,97	15,37
Ústí nad Orlicí	1 115	49,2	23,0	21,4	15,1	35,0	8,21	9,01
Vysoké Mýto	1 396	51,5	22,6	18,1	13,0	40,0	8,65	10,03
Žamberk	1 110	54,1	23,1	21,6	14,9	30,6	7,80	9,53

¹⁾ počet registrovaných uchazečů o zaměstnání vztážený k ekonomicky aktivním ze SLDB 2001

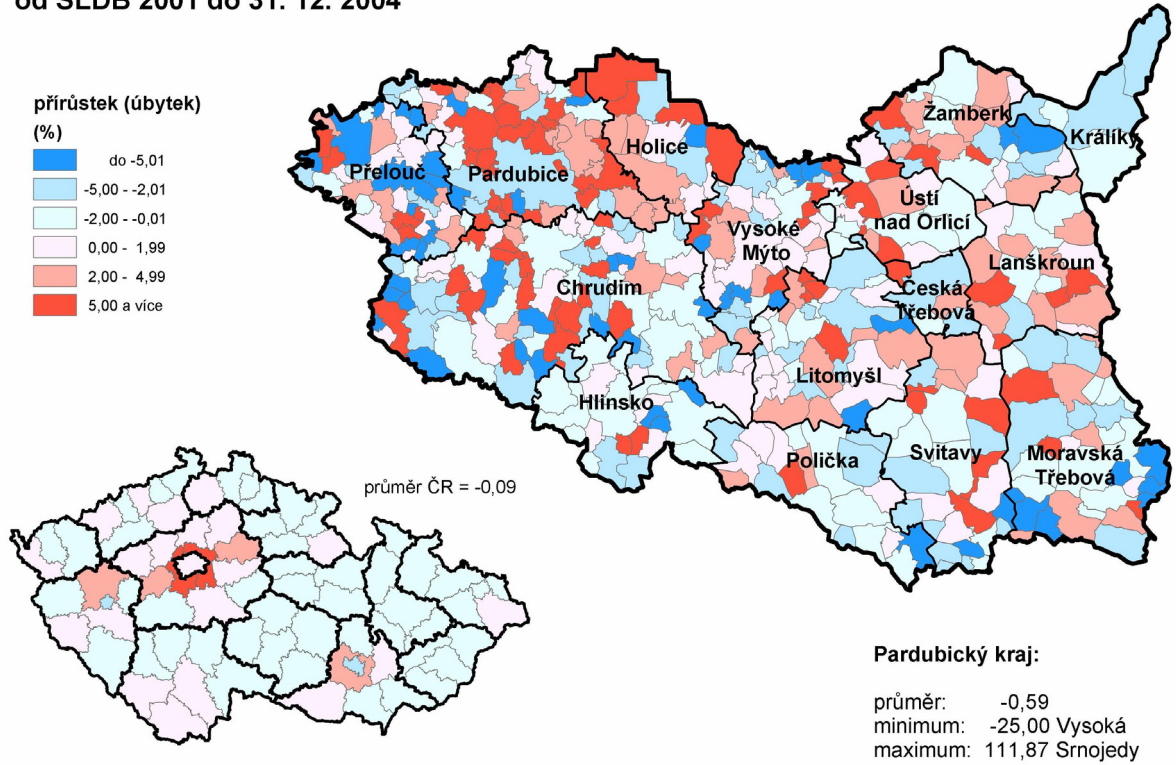
KARTOGRAMY

Změna počtu obyvatel mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)

průměr ČR: -0,11
 minimum: -2,39 Brno - město
 maximum: 11,45 Praha - západ

Změna počtu obyvatel v obcích od SLDB 2001 do 31. 12. 2004

Index stáří a průměrný věk obyvatel (stav k 31.12.2004)

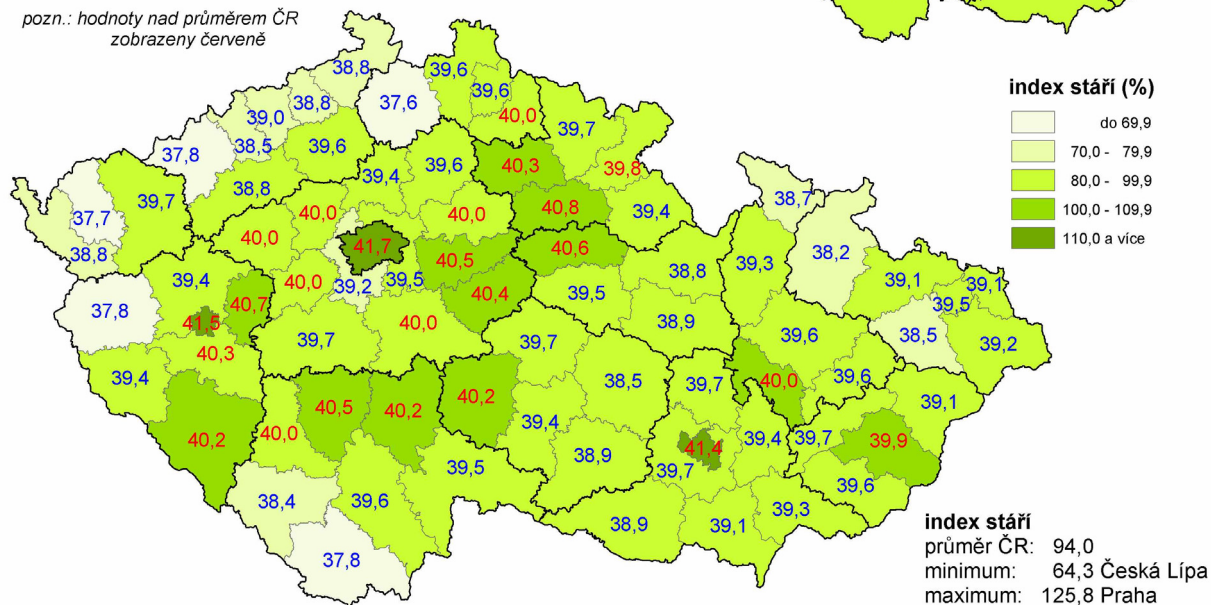
průměrný věk

průměr ČR: 39,8

minimum: 37,6 Česká Lípa

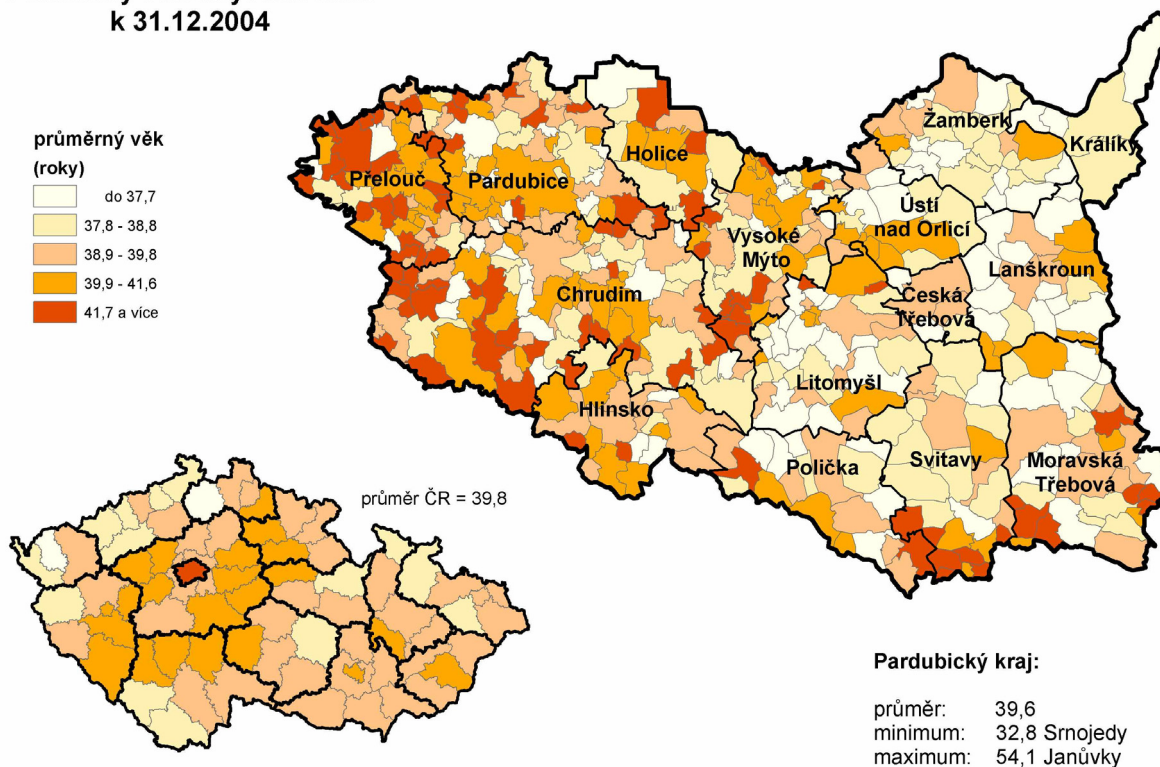
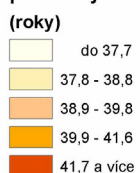
maximum: 41,7 Praha

pozn.: hodnoty nad průměrem ČR
zobrazeny červeně

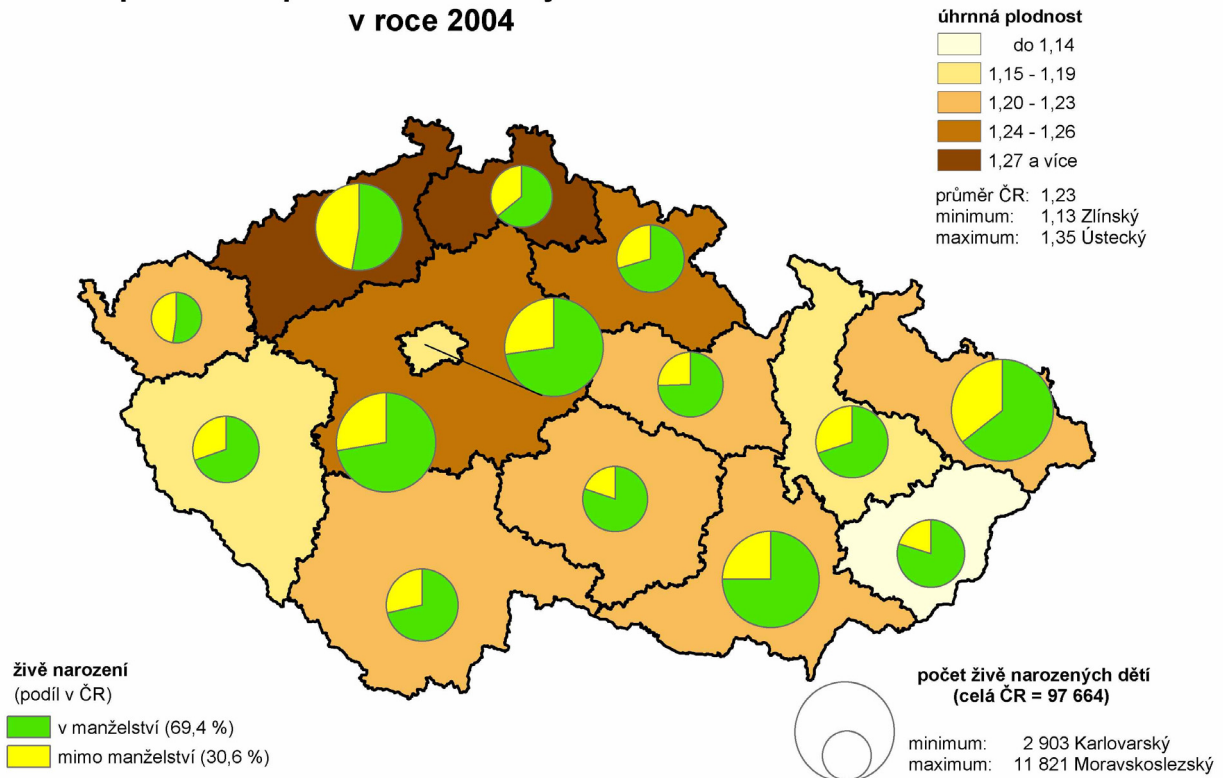
Průměrný věk obyvatel obcí k 31.12.2004

průměrný věk (roky)

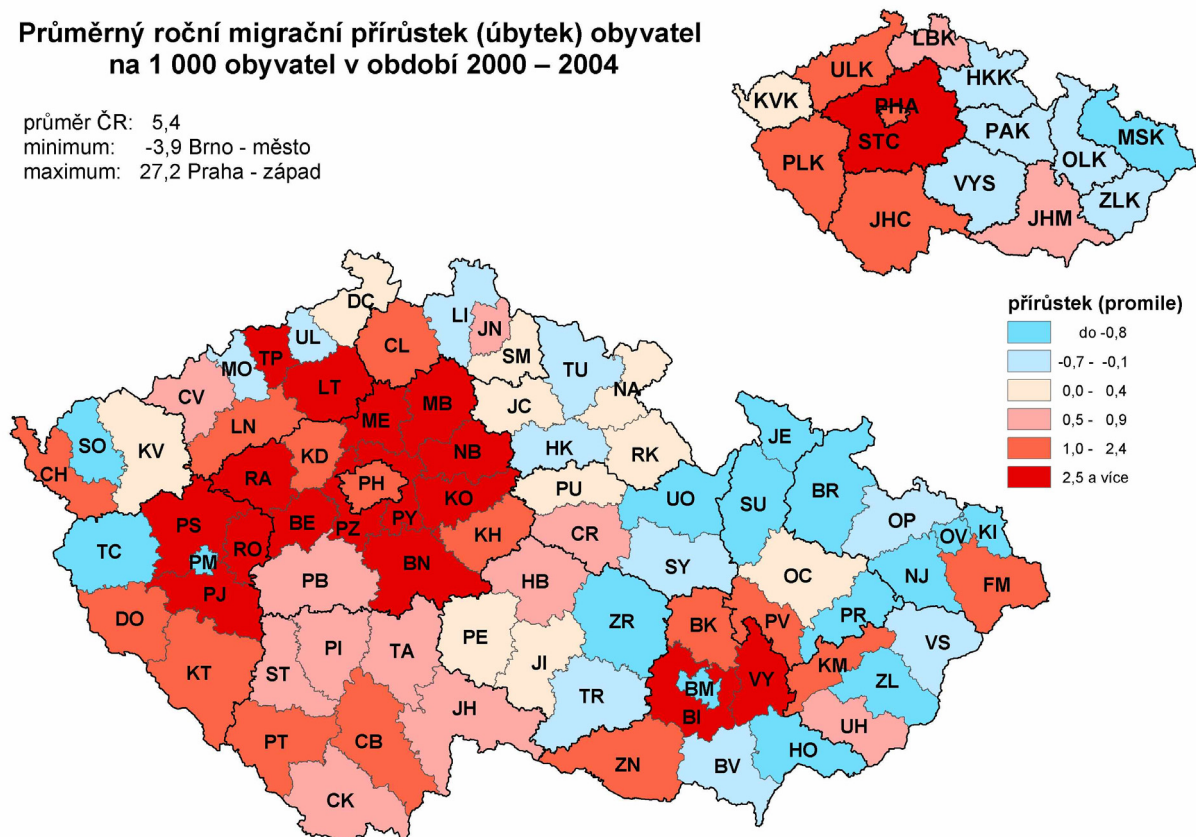
Pozn.: rozdělení hodnot metodou pentil

Úhrnná plodnost a podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2004

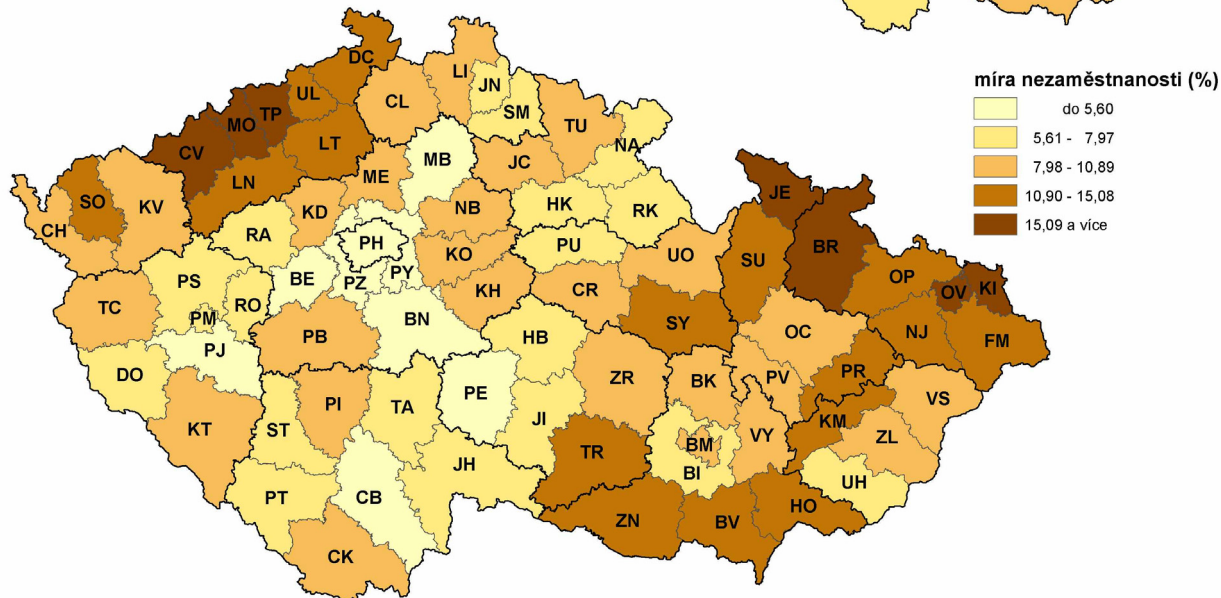
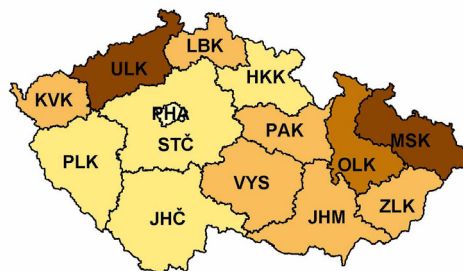
Průměrný roční migrační přírůstek (úbytek) obyvatel na 1 000 obyvatel v období 2000 – 2004

průměr ČR: 5,4
minimum: -3,9 Brno - město
maximum: 27,2 Praha - západ

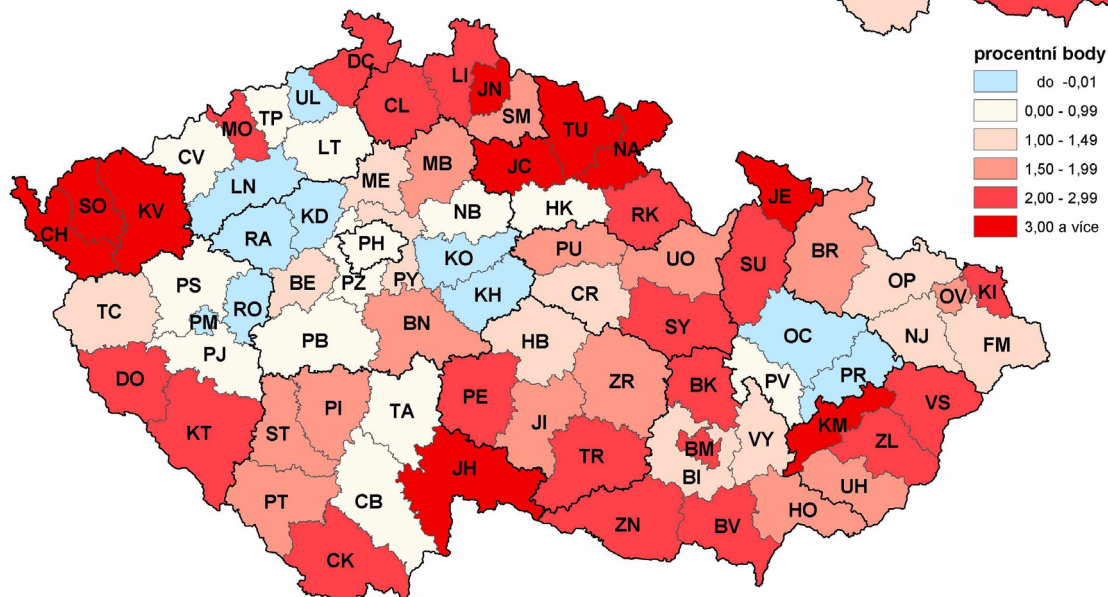
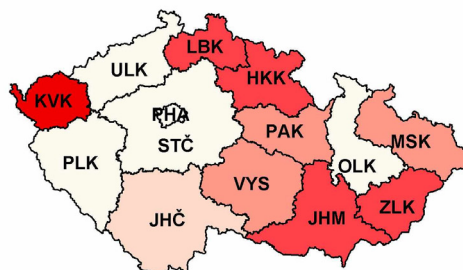
Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. 2004 (nová metodika)

průměr ČR: 9,47
 minimum: 2,94 Praha - západ
 maximum: 22,71 Most

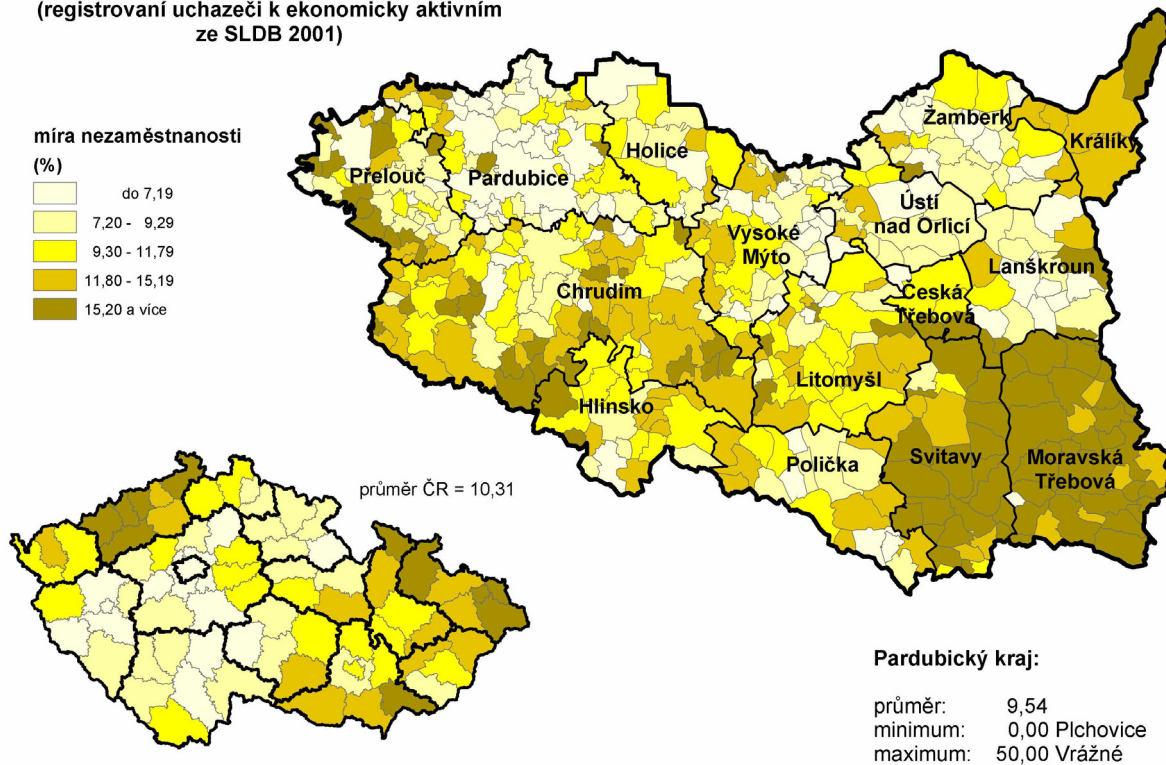

Změna míry registrované nezaměstnanosti mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)

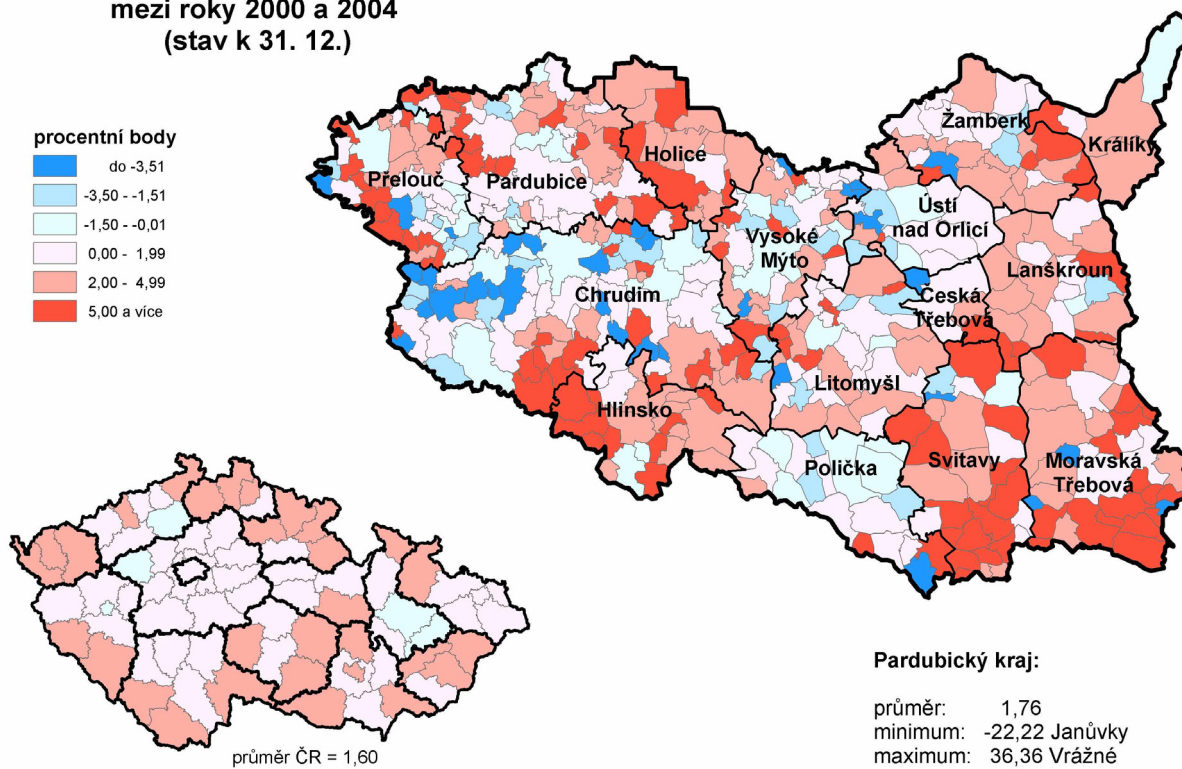
průměr ČR: 1,55
 minimum: -1,12 Rakovník
 maximum: 5,86 Jeseník

Míra nezaměstnanosti v obcích k 31.12.2004
(registrovaní uchazeči k ekonomicky aktivním ze SLDB 2001)

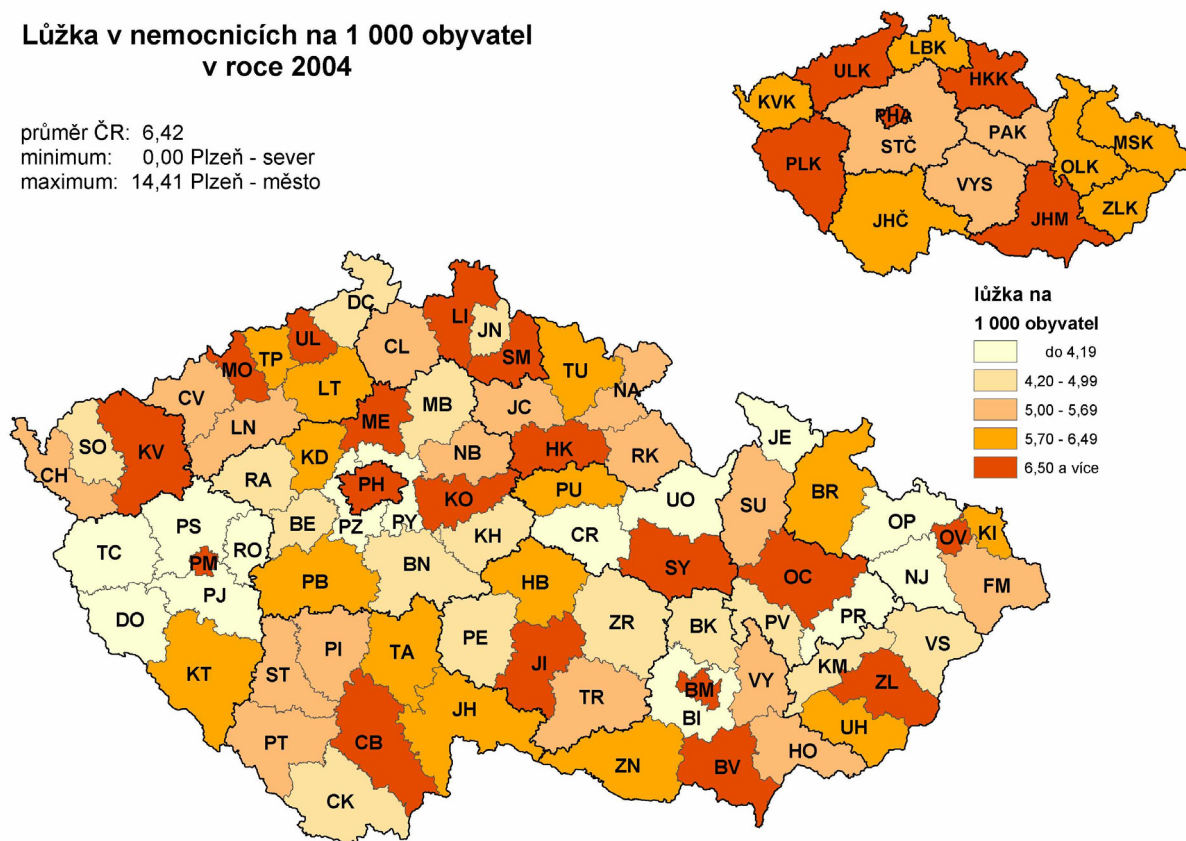

Změna míry nezaměstnanosti v obcích mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)

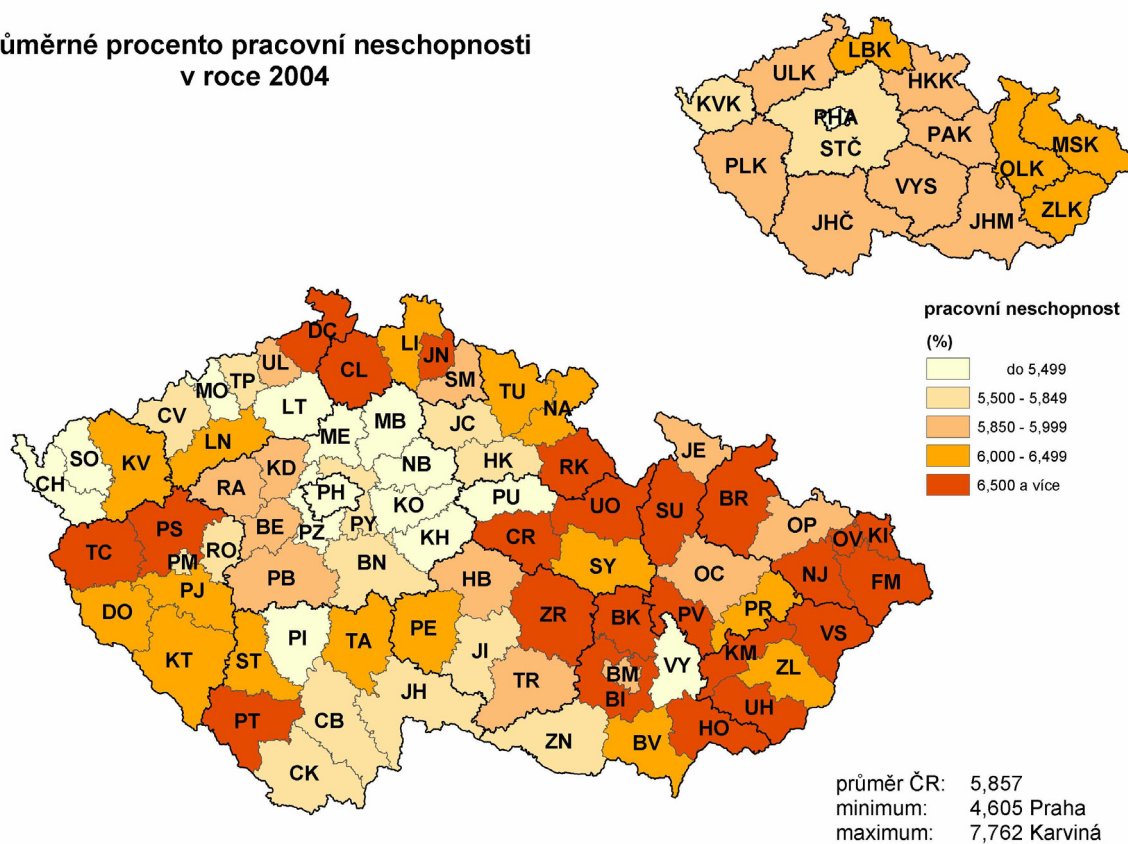

Lůžka v nemocnicích na 1 000 obyvatel v roce 2004

průměr ČR: 6,42
 minimum: 0,00 Plzeň - sever
 maximum: 14,41 Plzeň - město

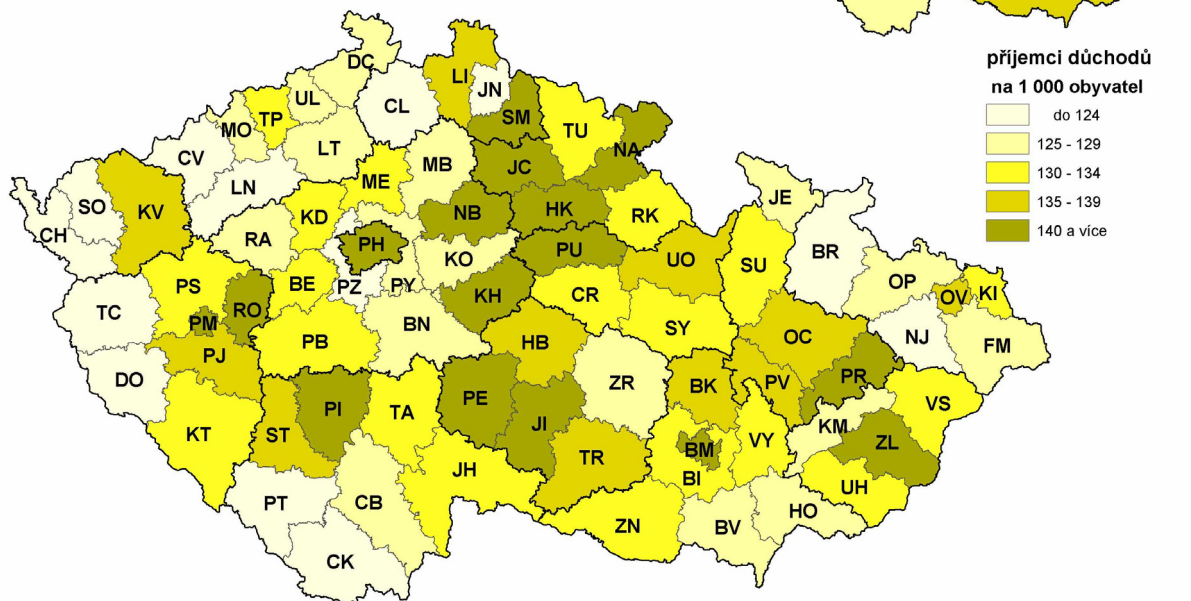

Průměrné procento pracovní neschopnosti v roce 2004

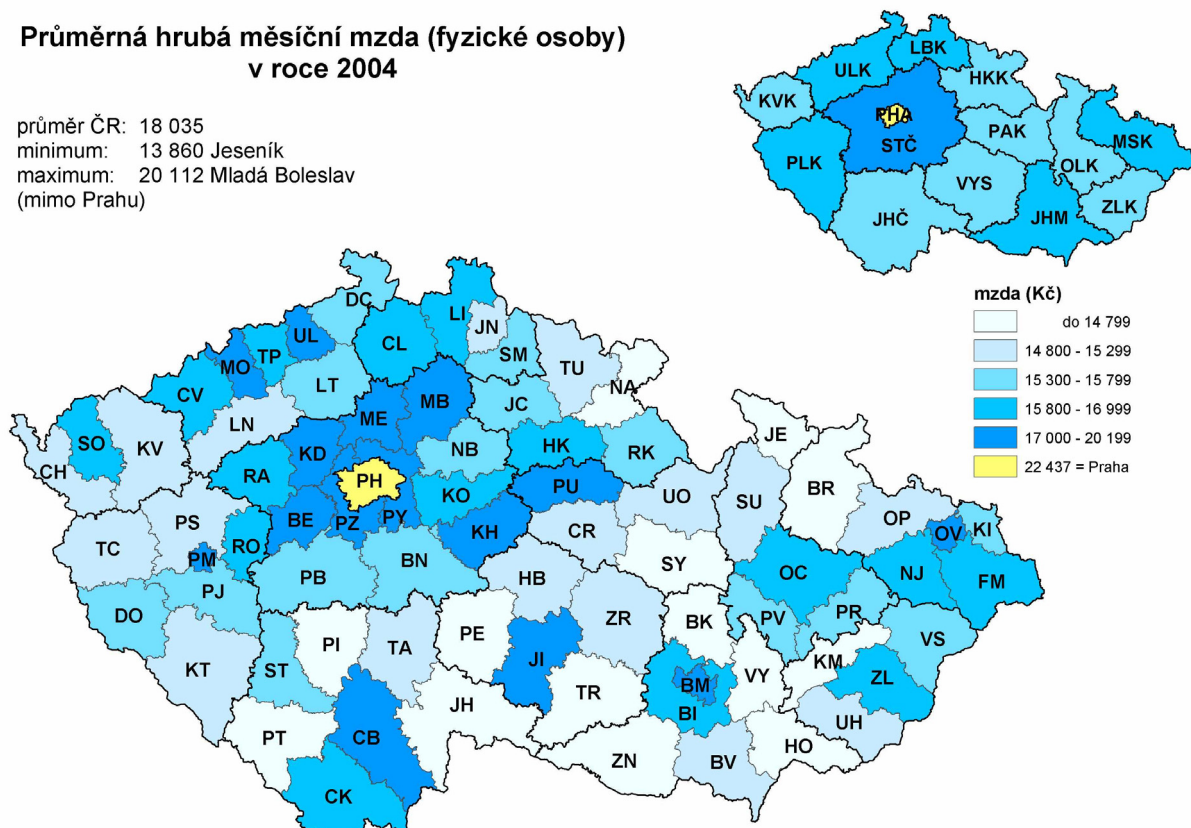
Příjemci starobních důchodů na 1 000 obyvatel v roce 2004

průměr ČR: 134,2
 minimum: 105,0 Česká Lípa
 maximum: 156,9 Plzeň - město

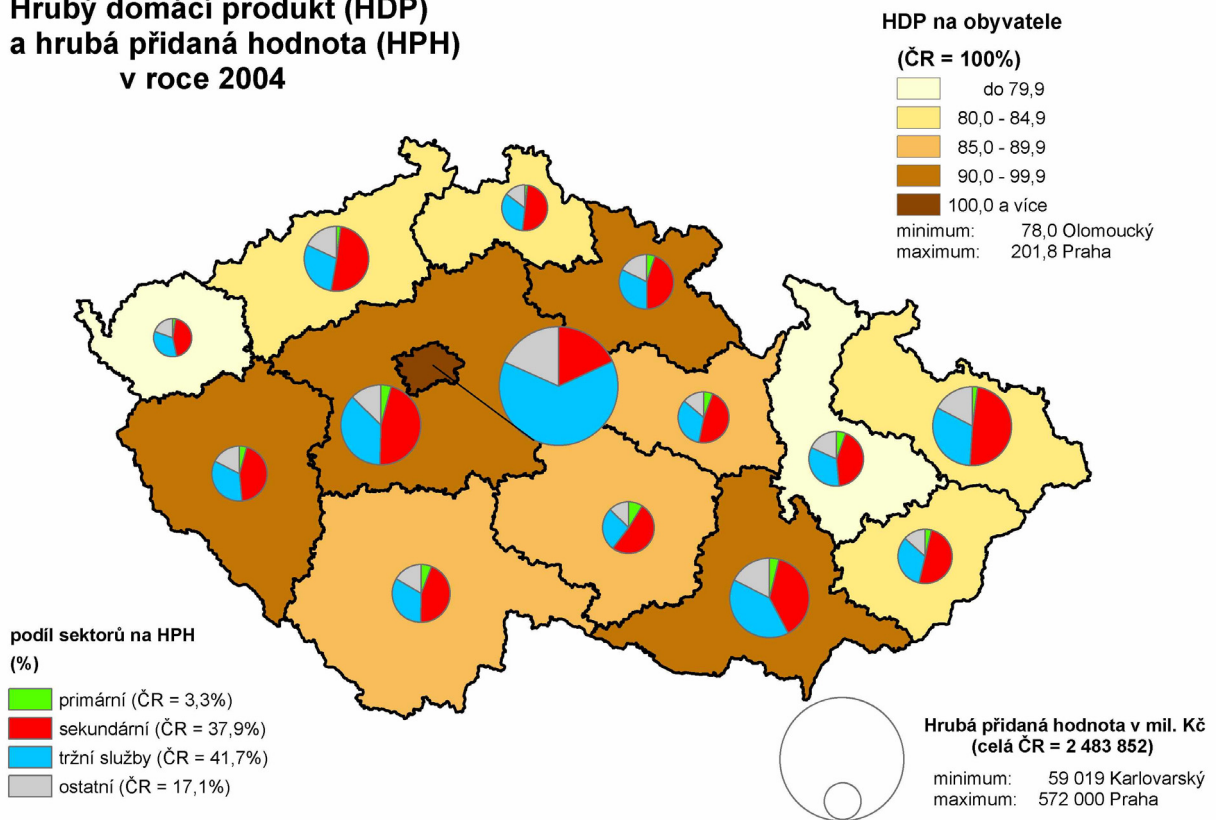

Průměrná hrubá měsíční mzda (fyzické osoby) v roce 2004

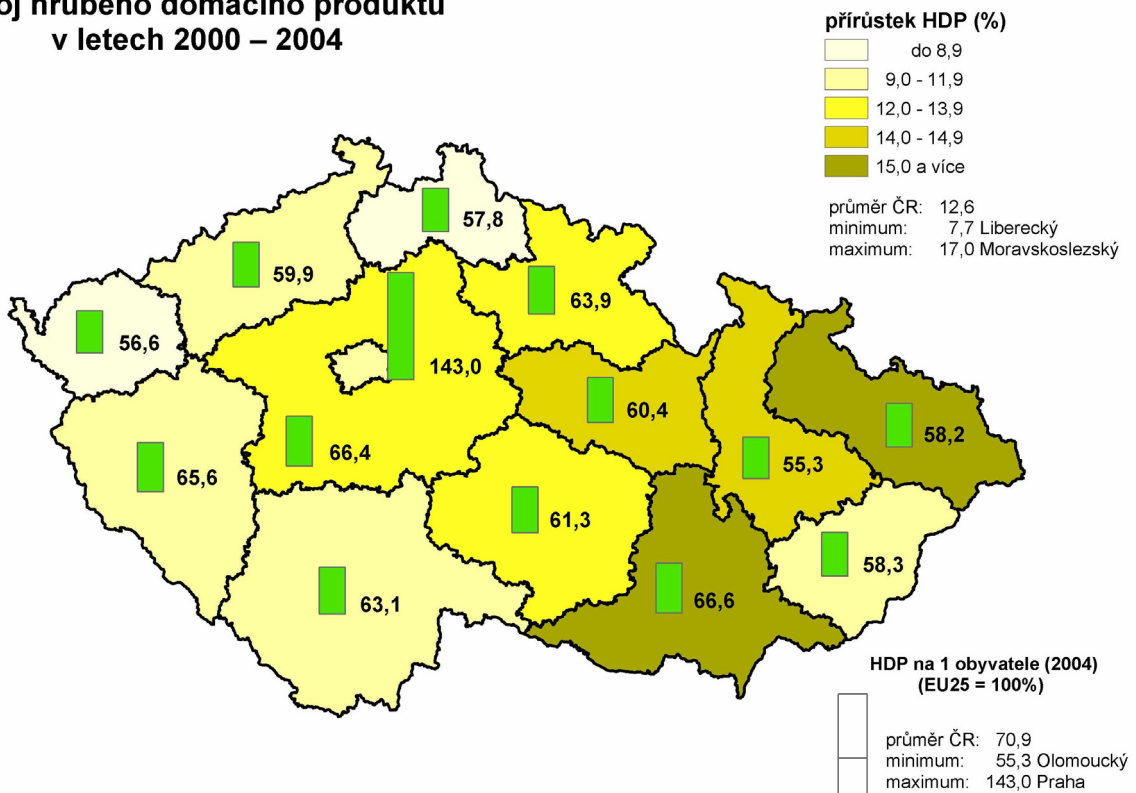
průměr ČR: 18 035
 minimum: 13 860 Jeseník
 maximum: 20 112 Mladá Boleslav
 (mimo Prahu)

Hrubý domácí produkt (HDP) a hrubá přidaná hodnota (HPH) v roce 2004

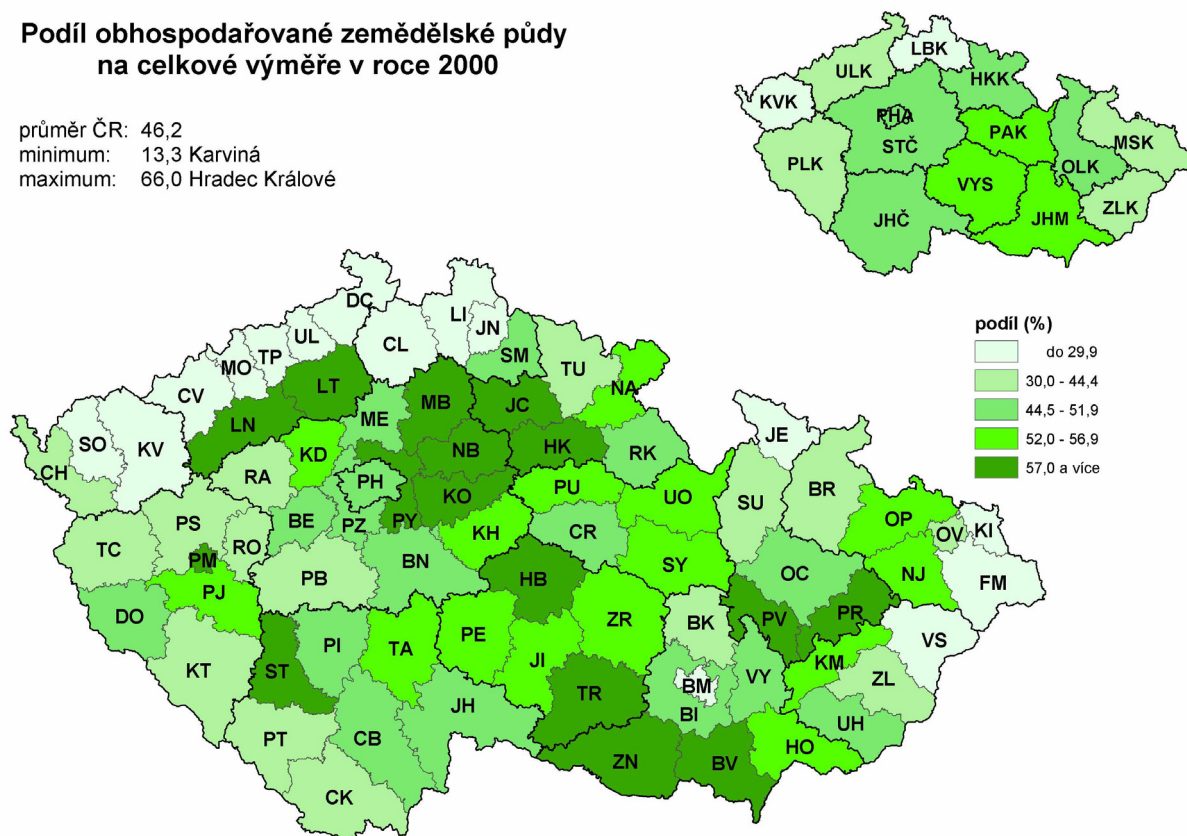

Vývoj hrubého domácího produktu v letech 2000 – 2004

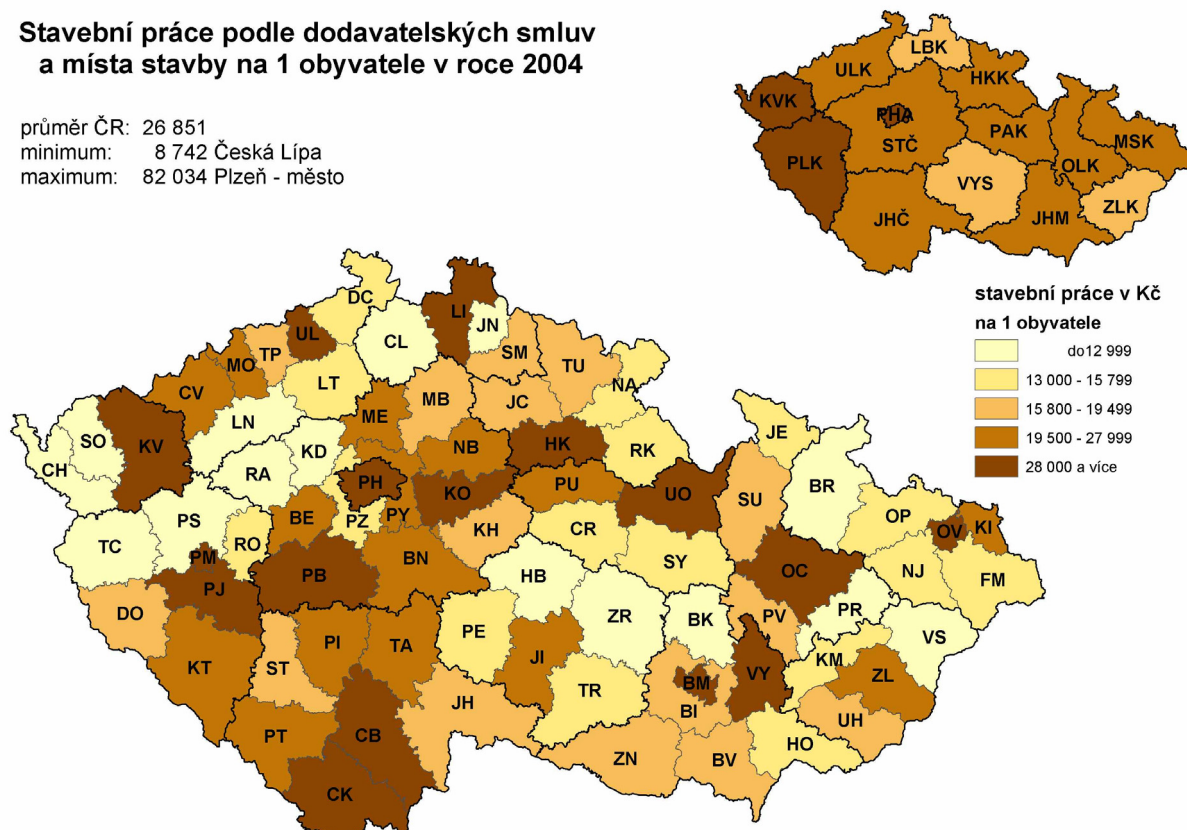
Podíl obhospodařované zemědělské půdy na celkové výměře v roce 2000

průměr ČR: 46,2
 minimum: 13,3 Karviná
 maximum: 66,0 Hradec Králové

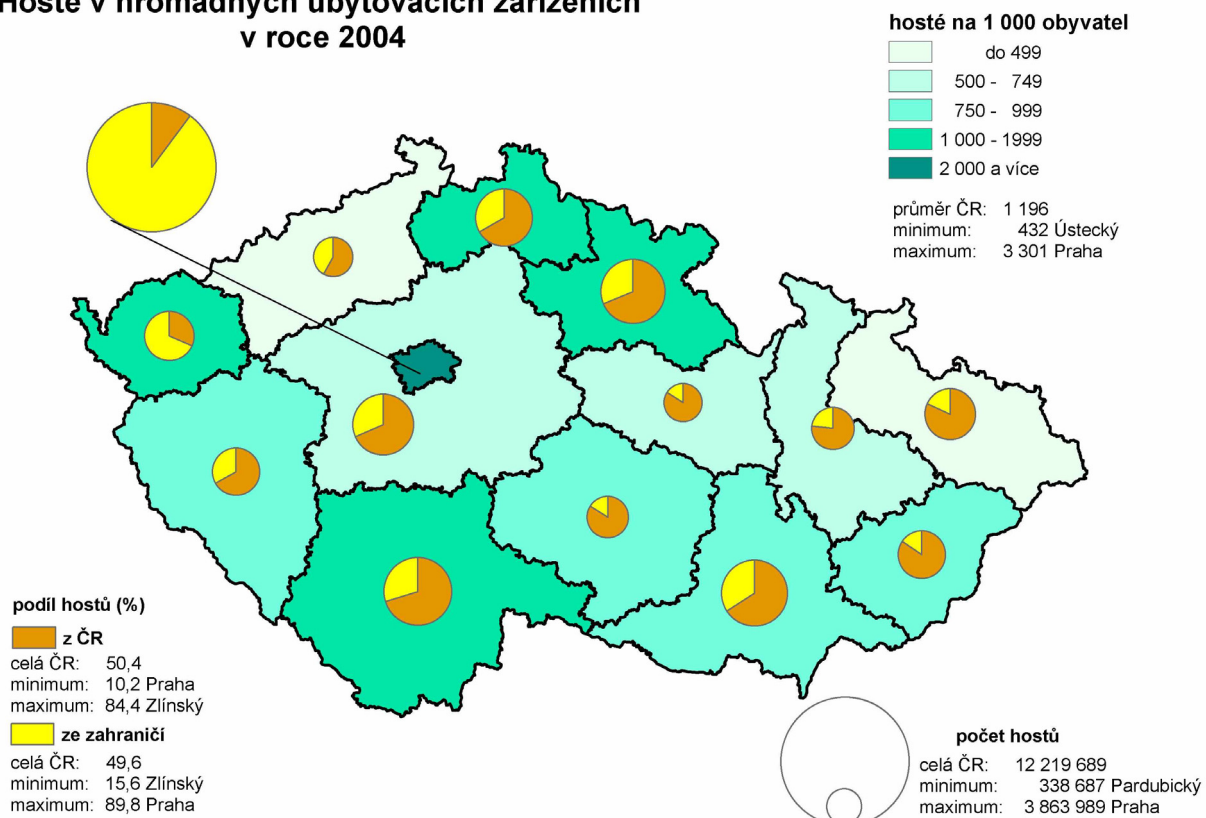

Stavební práce podle dodavatelských smluv a místa stavby na 1 obyvatele v roce 2004

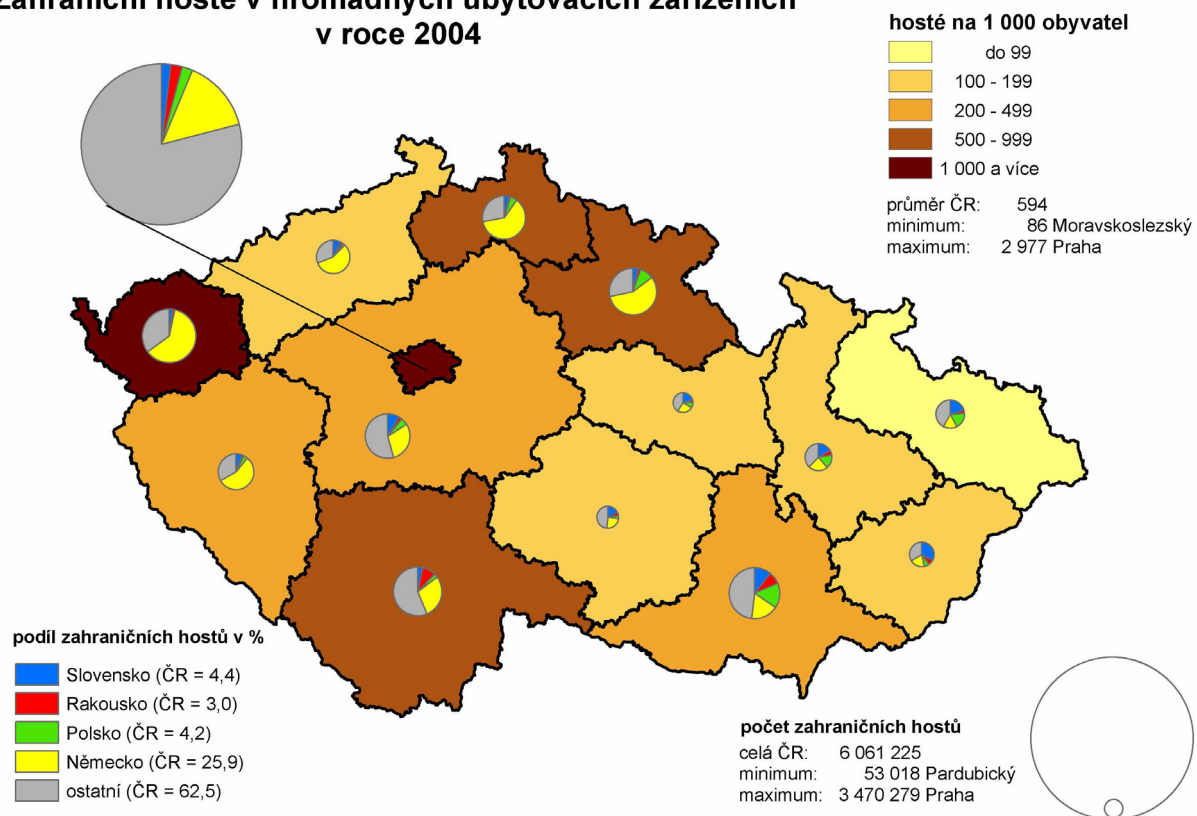
průměr ČR: 26 851
 minimum: 8 742 Česká Lípa
 maximum: 82 034 Plzeň - město

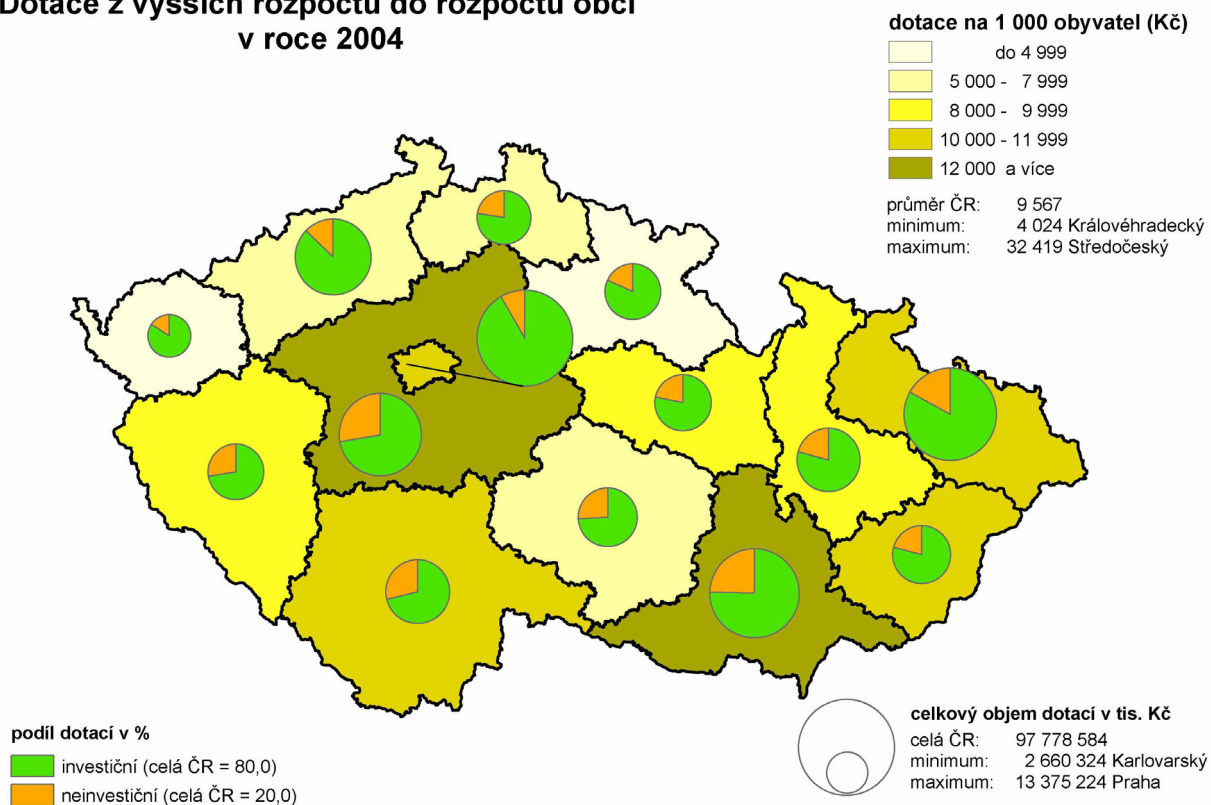
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004

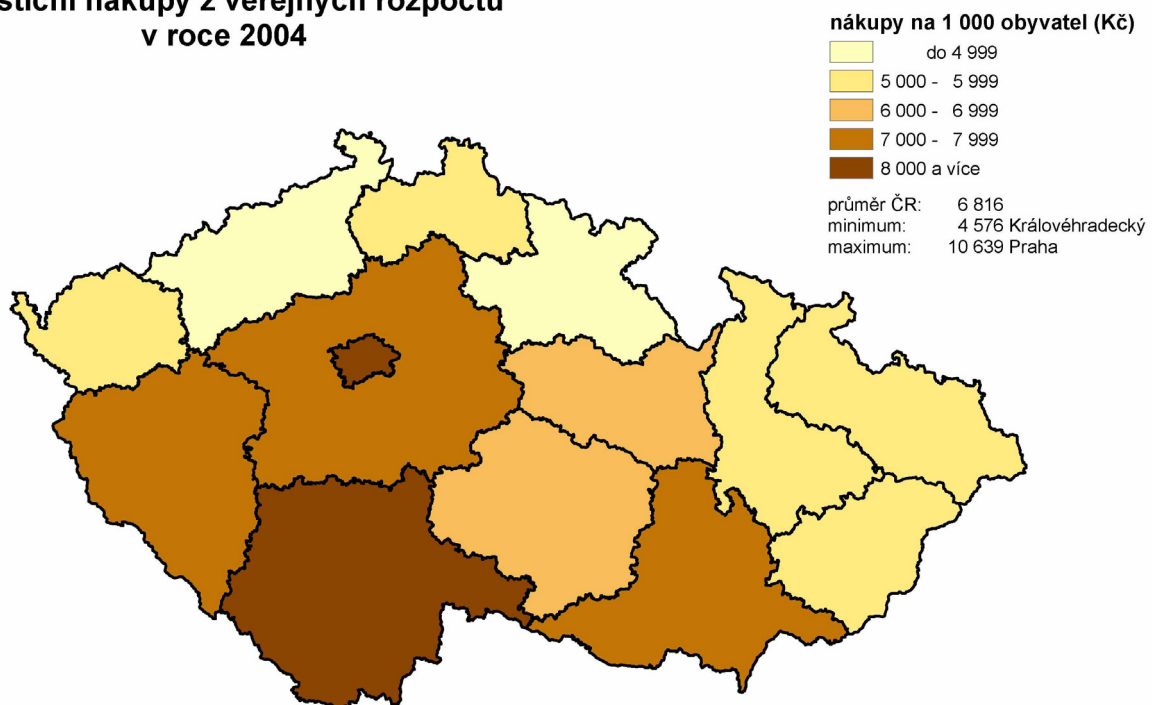
Zahraniční hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004

Dotace z vyšších rozpočtů do rozpočtů obcí v roce 2004

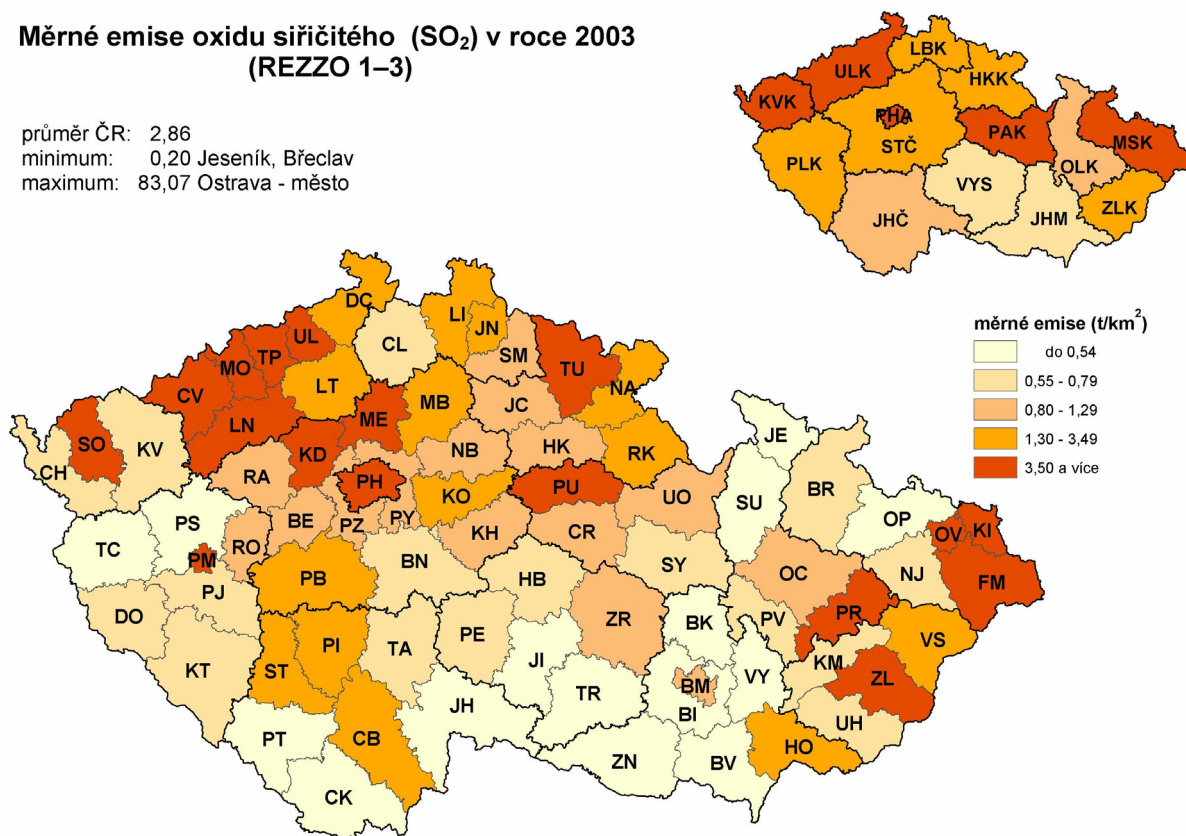

Investiční nákupy z veřejných rozpočtů v roce 2004

Měrné emise oxidu siřičitého (SO₂) v roce 2003 (REZZO 1-3)

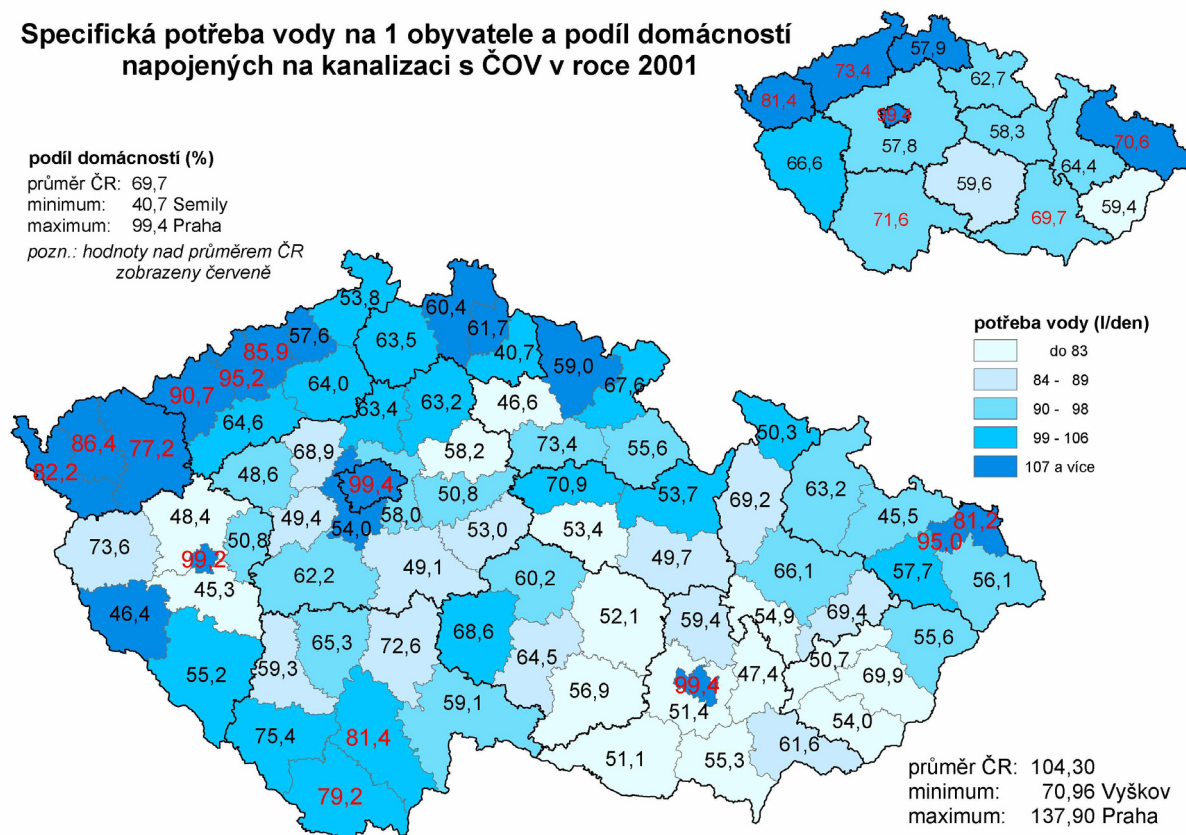
průměr ČR: 2,86
 minimum: 0,20 Jeseník, Břeclav
 maximum: 83,07 Ostrava - město

Specifická potřeba vody na 1 obyvatele a podíl domácností napojených na kanalizaci s ČOV v roce 2001

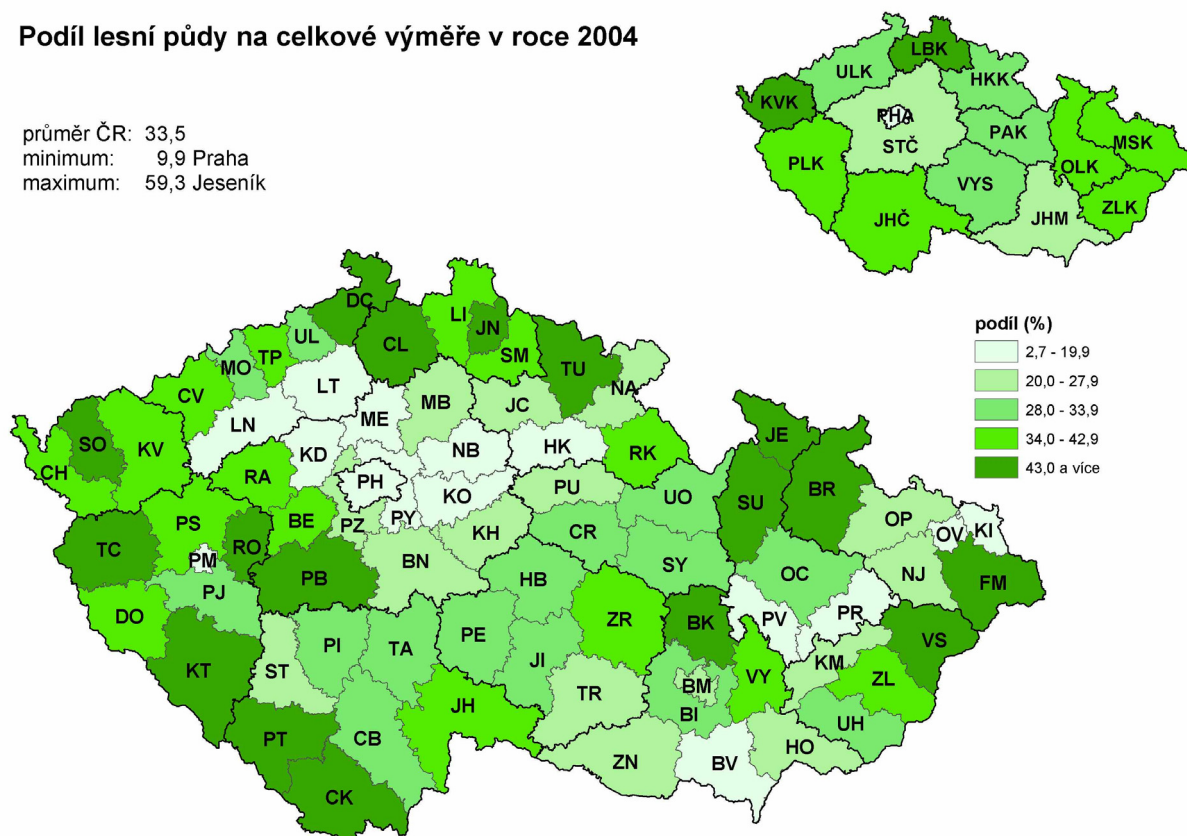
podíl domácností (%)
 průměr ČR: 69,7
 minimum: 40,7 Semily
 maximum: 99,4 Praha

pozn.: hodnoty nad průměrem ČR
 zobrazeny červeně

Podíl lesní půdy na celkové výměře v roce 2004

průměr ČR: 33,5
 minimum: 9,9 Praha
 maximum: 59,3 Jeseník

Pořízené investice na ochranu životního prostředí na 1 000 obyvatel v roce 2003

průměr ČR: 1 900
 minimum: 335 Blansko
 maximum: 6 801 Brno - město

